

**Gençliğin Eğitimi
ve
Sorunları**

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
YAYINLARI**

Gençliğin Eğitimi ve Sorunları

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
IX. EĞİTİM TOPLANTISI
20 - 21 - 22 Kasım 1985**

sajak marbaasi. 29 57 84 .ank.
30 02 37

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
BİLİM DİZİSİ No : 9

Yayına Hazırlayan :

Uzm. Nurettin ERGEN

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
SUNU : Doç. Dr. Mahmut ÂDEM , TED Bilim Kurulu Başkanı	VII
TED BİLİM KURULU BAŞKANI Doç. Dr. Mahmut ÂDEM 'in IX. EĞİTİM TOPLANTISINI AÇIŞ KONUŞMASI	XI
TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ GENEL BAŞKANI Prof. Dr. RÜŞTÜ YÜCE 'nin KONUŞMASI	XVII
M.E.G. ve S. BAKANI METİN EMİROĞLU 'NUN IX. EĞİTİM TOPLANTISINI AÇIŞ KONUŞMASI	XX
BİLDİRİ : I 2000 Yılında Gençlik (Prof. Dr. Fuat GÖKSEL)	1
BİLDİRİ : II Çağdaşlaşma Sürecinde Gençlerin Ekonomik Durumu: Tutum ve Değerler (Doç. Dr. Barlas TOLAN)	31
BİLDİRİ : III Gençlerin Eğitiminde Politikaların Oluşturulması (Doç. Dr. Mahmut ÂDEM)	81
PANEL : I Çeşitli Ülkelerde Gençliğin Durumu ve Sorunları Nelerdir? (Prof. Dr. Joachim VENTER, Isabelle Jager TEZCAN, Tetsuya HIROSE, Ata SAMİOĞLU)	111

BİLDİRİ : IV	Gençlerde Kişilik Gelişimine Nasıl Yardımcı Olabiliriz? (Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU)	147
BİLDİRİ : V	Gençlik ve Demokrasi Eğitimi (Prof. Dr. Coşkun SAN)	203
PANEL : II	Kendi Bakış Açıları Yönünden Gençlik ve Sorunları Nelerdir? (Berna SAYRAÇ, Halil DÜNDAR, Ali SOLAR, Savaş BİLGİN, Zafer MANİSA, Zeki YÜKSEL)	225
BİLDİRİ : VI	Sosyal ve Kültürel Değişmeler İçerisinde Gençlik (Prof. Dr. Birsen GÖKÇE)	303
BİLDİRİ : VII	Gençliğin Okul Dışı Etkinlikleri (Yar. Doç. Dr. Işıl BULUT)	327
PANEL : III	Nasıl Bir Gençlik İstiyoruz? (Doç. Dr. Yıldız KUZGUN, Doç. Dr. İpek GÜR-KAYNAK, Doç. Dr. Aydın KÖKSAL, Erdoğan UNVER, Lütfi SEL)	373

S U N U

Türk Eğitim Derneğince düzenlenen IX. Eğitim toplantısı için, 1985 yılının Uluslararası Gençlik Yılı olması nedeniyle «Gençliğin Eğitimi ve Sorunları» başlığı seçilmiştir. IX. Eğitim Toplantısı, Türk Eğitim Derneği'nce on yıldır düzenlenmekte olan bilimsel toplantıların en büyük iki toplantısından biridir.

Gençliğin Eğitimi ve Sorunları neden en önemli ve en büyük toplantılardan biridir?

On yıldır, üç gün süren ikinci toplantısı, IX. Eğitim Toplantısıdır. Toplantı konusu, nüfusun üçte birinden çoğunu ve en dinamik olan kesimini oluşturmaktadır. Kuşkusuz bu nedenle T.E.D. ce on yıldır düzenlenen birçok bilimsel toplantı arasında yalnızca ve ilk kez Gençliğin Eğitimi ve Sorunları toplantısına Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Sayın Metin Emiroğlu katılmış, açılıшта bir konuşma yapmış ve toplantıyı öğleye kadar izlemiştir. Ayrıca yazılı basın, özellikle TRT tarafından hem radyo konuşmaları hem de TV programları ile «Gençliğin Eğitimi ve Sorunları» toplantısı en yaygın biçimde kamuoyuna duyurulmuştur. İlk kez bu toplantıda genç yetişkin her yaştan, kadın ve erkek her cinsten, çırak-kalfa-usta-öğrenci, öğretmen-öğretim üyesi vb. her meslekten, her zaman olduğu gibi her görüşten insanlara tartışma olanğı sağlanmıştır.

Bu toplantıyı diğer toplantılardan ayıran bir başka özelliği de, başta Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olmak üzere Japonya, Belçika ve Federal Almanya temsilcilerinin katıldığı Uluslararası bir panel düzenlenmiş olmasıdır. Bu panelde T.E.D.'in, gelecek toplantılara uluslararası bir boyut kazandırabileceğinin çok güzel bir örneği görülmüştür. T.E.D. bundan böyle Genel Kurul üyesi olduğu UNESCO Türkiye Milli Komisyonu ile birlikte, UNESCO genel merkezinin mali ve aynı desteği ile uluslararası bir eğitim toplantısı düzenlemesi, T.E.D.'in ününü sınırlarımızın da ötesine taşıyacağı görüşündeyim. Nitekim 30-31 Ekim 1985 günleri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde T.E.D. ile K.K.T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının ortaklaşa düzenledikleri I. Gençlik Sempozyumu, T.E.D.'in uluslararası bilimsel toplantı düzenleyebilmesi için yeterli birikime sahip olduğunu açık bir biçimde göstermiştir.

İkinci panelde; çırak, lise öğrencisi, üniversite öğrencisi, görme özürlü vb. öğrenciler, kendi sorunlarını dile getirme fırsatı buldular.

Üçüncü panelde eğitimciler, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik ve Spor İşleri ile görevli müsteşar yardımcısı, YÖK üyesi «Nasıl Bir Gençlik İstiyoruz?» konusunu tartıştılar.

Panellerde ve bildirilerde işlenen konular büyük bir ilgi ve coşku ile izlenmiş, dinleyiciler açılıştan kapanışa kadar üç gün süresince heyecanla toplantıyı izlemiş, toplantı tümüyle amacına ulaşmıştır.

IX. Eğitim toplantısının gerçekleşmesinde Bilim Kurulumuza maddi manevi hertür desteği sağlayan başta Türk Eğitim Derneği Genel Başkanı Sayın Prof. Dr. Rüştü Yüce olmak üzere, tüm Merkez Yönetim Kurulu üyelerine,

çalışmalarımızda bizi destekleyen T.E.D. Genel Kurul üyelerine Bilim Kurulu adına teşekkürü bir borç biliyorum.

Toplantının gerçekleştirilmesinde bildiri sunan, panel konuşmaları yapan bilim adamlarına ve tartışmaya katılan tüm konuklarımıza, toplantının organizasyonunda emeği geçen başta Türk Eğitim Derneği Genel Müdürü Sayın Seydi Dinçtürk, Orhan Uzun, Tekin Sehir, Özden Kuru, Aysel Şahin, Nurettin Kesmez ve toplantıyı bir bilim adamı titizliği ile yayına hazırlayan Sayın Nurettin Ergen'e ve basımı yapan Şafak Matbaası yetkililerine en içten teşekkürler ederiz.

DOÇ. DR. MAHMUT ÂDEM
T.E.D. BİLİM KURULU
BAŞKANI

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ BİLİM KURULU BAŞKANI
DOÇ. DR. MAHMUT ÂDEM'İN IX. EĞİTİM
TOPLANTISINI AÇIŞ KONUŞMASI**

Sayın Konuklar,

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ Bilim Kurulu adına hepini-
ze saygılar sunuyorum.

Türk Eğitim Derneği, Büyük Atatürk'ün buyruğu ile
1928 yılında kamuya yararlı bir dernek olarak kurulmuş-
tur.

Türk Eğitim Derneği, kuruluşunun 50. yılından itiba-
ren, birçok eğitim etkinliğinde bulunmaya başlamıştır. Bu
etkinlikler şunlardır :

1 — 1978 yılında başlatılmış olan, eğitim alanında
büyük hizmetleri geçmiş başarılı eğitimcileri ödüllendir-
mek.

Bugüne değin TED Eğitim Hizmet Ödülü verilen eği-
timsiler şunlardır :

1. 1978 yılı Merhum Hıfzırahman Raşit Öymen
2. 1979 yılı Sayın Rauf İnan
3. 1980 yılı Sayın Ahmet Çiçek
4. 1981 yılı Sayın Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velide-
deoğlu
5. 1982 yılı Merhum Ord. Prof. Dr. Enver Ziya Ka-
ral,

6. 1983 yılı Merhum Rüştü Uzel
7. 1984 yılı Sayın Mehmet Fuat Gündüzalp
8. 1985 yılı Sayın Prof. Dr. Feriha Baymur

Ayrıca 1980 yılında Sayın Doç. Dr. Mithat Enç'e TED Eğitim Bilimi Ödülü verilmiştir.

2 — Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulunca yürütül-
mekte olan en önemli programlardan biri de geleneksel
yıllık eğitim toplantıdır.

1977 yılından beri yapılan eğitim toplantıları şunlar-
dır :

1. Yükseköğretime Giriş Sorunları (1977)
2. Ulusal Eğitim Politikamız (1978)
3. Çocuk ve Eğitim (1979)
4. Temel Eğitim ve Sorunları (1980)
5. Atatürk ve Eğitim (1981)
6. Türkiye'de Meslek Eğitimi ve Sorunları (1982)
7. Okulöncesi Eğitim ve Sorunları (1983)
8. Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz (1984)
9. Gençliğin Eğitimi ve Sorunları (1985)

Bugüne değin yapılmış olan 8 eğitim toplantısının
hepsi kitap olarak yayınlanmıştır. Bu toplantının kitabı
da yayınlanacaktır.

3 — Bilim Kurulumuz, 1983 yılından itibaren yıllık
bilimsel toplantı sayısını birden ikiye çıkarmaya karar
vermiştir. Bundan böyle her yıl biri eğitim, diğeri öğretim
olmak üzere iki bilimsel toplantı düzenlenmektedir.

1. **Ortaöğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi
ve Sorunları (1983)**
2. **Ortaöğretim Kurumlarında Fen Öğretimi ve So-
runları (1984)**
3. **Ortaöğretim Kurumlarında Matematik Öğretimi
ve Sorunları (1985)**

4. Ortaöğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları (1986)

Görülüyor ki hem eğitim, hem de öğretim toplantılarının konusunu belirlerken Bilim Kurulumuz, Türkiye'nin gündeminde olan güncel bir konu seçmeye büyük özen göstermektedir. Bu cümleden olarak, Atatürk'ün doğumunun 100. yılında, Atatürk ve Eğitim; 1979 Dünya Çocuk Yılında, Çocuk ve Eğitim vb. örnekler sayılabilir.

Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu; verilen ödüllerle, düzenlenen bilimsel toplantılarla, bu toplantıların kitap olarak yayınlanmasıyla, bugün 58. sayısına ulaşmış olan Eğitim ve Bilim Dergisi ile ülkemiz eğitiminin gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, Bilim Kurulumuz, kitapların maliyetine satılmasına özen göstermektedir. Yayınlarımızda hiçbir kâr amacı güdülmektedir.

Birleşmiş Milletler, 1985 yılını, Uluslararası Gençlik Yılı ilan etmiştir. Bu nedenle bu yıl öğrenci, öğretmen, veli, eğitimci, genç ve yetişkinler olarak hepimiz için çok önemli bir sorun olan «Gençliğin Eğitimi ve Sorunları» konusunu inceleyeceğiz.

NEDEN GENÇLİK?

Gençlik denilince, insanoğlunun belli yaş dilimindeki kimi psikolojik durumları değil de, **insan ömrünün belli bir yaş dilimi anlaşılırsa**, tüm yaş gruplarının nüfussal (demografik) ve genel toplumsal eğilimlerinin incelenmesi daha uygun düşecektir.

Gençlik sorunları ile ilgili olarak uluslararası düzeyde yapılmış araştırmalar, konuyu başlıca şu boyutlarda ele almışlardır:

- Kültürel kimliğin güçlendirilmesinde, gençliğin rolü
- Kültürlerarası iletişimde, gençliğin etkisi
- Barış ve insan haklarına saygı konusunda,
- Eşitsizliklerle savaşımında,
- Çevre ve doğal kaynakların korunmasında,
- Toplumsal ve ekonomik amaçların gerçekleştirilmesinde,
- Bilim ve teknolojinin kullanılmasında,
- Yetiştikleri alana uygun istihdam sunumu (arzu) ile toplumsal ve politik yaşama tam katılımında gençliğin rolü.

TOPLUMSAL EĞİLİMLER ve NÜFUS

Gençlik 15-24 yaş dilimi olarak kabul edilirse, son yirmi yılda dünyada bu nüfus grubu % 20 dolayında artarak bugün 875 milyona yükselmiştir. Bu yaş dilimi 12-24 olarak alınırsa, bugün dünya gençliği bir milyar dolayındadır. Konuya yalnızca nüfus açısından bakılacak olursa, dünya giderek gençleşiyor denilebilir. Buna karşılık, **günden güne daha çok yaygın ve etkin bir nüfus planlaması uygulandığı dikkate alınınca**, 2000 yılında dünya nüfusu içinde genç nüfusun oranınının 1960'lı yıllardaki düzeyine düşeceği tahmin edilmektedir. Nüfus yerine, nüfusun artış oranı esas alındığında, 1960'lardan beri dünya gençliği **üçte iki** oranında artış göstermiştir. **Ancak gelişmekte olan ülkelerde bu artış, gelişmiş ülkelerdekinin iki katı olmuştur.**

Başta Afrika olmak üzere Latin Amerika, Güney Doğu Asya'da 2000 yılına dek genç nüfusun artması, özellikle Afrika'da bugünkünün iki katına yükselmesi beklenmektedir. Buna karşılık uygulanmakta olan katı nüfus planlamasına göre 2000 yılında Çin'de Afrika'dakinin tam tersi-

ne genç nüfus 1960'lardaki nüfusun % 10 daha altına yani 203 milyondan 183 milyona düşecektir. Kuzey Amerika, Avrupa, Avusturalya ve Yeni Zelanda ve Sovyet Rusya gibi bölgelerde bu yaş dilimi nüfusun, giderek azalacağı tahmin edilmektedir.

O halde Afrika'nın kimi bölgelerinde açlık nedeniyle kitle ölümlerinin önüne geçilmesi, çocuk sağlığı, gençliğin eğitimi, gençliğin istihdamı sorunlarının yakın gelecekte azalmayacağı, tam tersine artacağı tahmin edilmektedir. Örneğin bugün olduğu gibi yakın gelecekte de gençlerin kitle halinde köyden büyük kentlere göçü önlenemeyecektir. Böylece gençler yerlerinden yurtlarından, asıl önemlisi baba ocağından uzaklaşacaklardır. Bu zorunlu göçle birlikte birçok toplumsal, ruhsal, ekonomik sorunların katlanarak büyümesi kaçınılmaz olacaktır. Büyük umutlarla göçülen metropol kentlerde gencin uygun bir iş bulabilmesi bir yana, en düşük yaşam koşullarına bile sahip olabileceğini kimse kestirememektedir.

Daha iyi iş olanakları, daha iyi yaşam koşulları arayışı ile gençlerin köyden kente göçü; bu gençlerin sosyal güvenlik, sağlık, eğitim, çocuk suçluluğu vb. sorunlarını daha da artırmaktadır. Sonuçta aileler bölünmekte, aile bağları zayıflamakta, gelenekler yıkılmakta, toplum temelden sarsılmaktadır. Daha açık bir deyişle gençlik sorunları, yalnız gençlerin değil, aynı zamanda toplumun tümünün sorunları niteliği kazanmaktadır.

Gençliğin eğitimindeki başarısızlığı, mesleği ve bunların ortaya çıkardığı diğer toplumsal ve ekonomik sorunlar, yalnız bir kuşağı değil, tüm kuşakların sorununa dönüşmektedir. İşte bunun için 1985 yılı, Birleşmiş Milletlerce Dünya Gençlik Yılı ilan edilmiştir.

Kalkınmanın son hedefi, toplumun özellikle toplumu oluşturan bireylerin mutluluğudur. Bireyin mutluluğunda

en önemli sorun, iyi bir öğrenim görmesi, öğrenimine uygun olarak istihdam edilmesidir. İşsizliğin çok büyük boyutlara ulaştığı günümüzde gençlerin eğitimi ve istihdamı arasında bir tutarlılık var mıdır?

1983 yılında OCDE tarafından yaptırılan bir araştırmadan, gençlerin işsizlik oranının yetişkinlerin işsizlik oranından üç kat daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Gençlerin işsizlik oranı, öğrenim düzeyi düştükçe yükselmektedir. Ayrıca genç kızların işsizlik oranı, erkeklerden daha da yüksektir.

Gençlerin işsizlik oranı, ülkeden ülkeye değişmektedir. Sözü edilen araştırmaya göre, 1980 yılında gençlerin işsizlik oranı, Tayland'da % 74 ve Japonya da % 22'dir.

Bugün Türkiye nüfusunun üçtebirini, gençler oluşturmaktadır. Bu gençlere yeterli eğitim veriliyor mu? İstihdam edilen gençler, yetiştirildikleri alanda mı çalıştırılmaktadır?

Sözümü daha fazla uzatmak istemiyorum.

Her zaman olduğu gibi bugün de toplantımıza katılarak, çalışmalarımızda bize güç kattığınız için başta bildiri sunacak, panelde konuşacak bilim adamlarımıza, uzmanlarımıza ve tüm konuklarımıza teşekkür eder, hepinize Bilim Kurulumuz adına saygılar sunarım.

Şimdi IX. Eğitim Toplantısının açılışını yapmak üzere Türk Eğitim Derneği Genel Başkanı Sayın Prof. Dr. Rüştü Yüce'yi kürsüye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Yüce.

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ GENEL BAŞKANI PROF. DR. RÜŞTÜ YÜCE'NİN KONUŞMASI

Saygıdeğer Konuklar,
Türk Eğitim Camiasının Seçkin Mensupları,
Dış Ülkelerin Değerli Temsilcileri,

T.E.D. Yönetim ve Bilim Kurullarının ve T.E.D.'nin
Sayın üyeleri,

Türk Eğitim Derneği (TED) nin düzenlediği «Gençliğin Eğitimi ve Sorunları» konulu 9. Eğitim Toplantısına hoşgeldiniz. Hepinizi T.E.D. Merkez Yönetim ve Bilim Kurulları adına saygı ile selamlıyorum.

Bütün dünyada «Gençlik Yılı» olarak seçilen 1985 yılında, Türk Eğitim Derneği'nin, 1977 yılından bu yana düzenlediği Eğitim Toplantılarından 9. sunu «Gençliğin Sorunları»na ayırması ve bugüne kadar hep iki gün içinde tartışılan konuları, üç günlük süreye yayarak çok sayıda uzman ve bilim adamının görüşlerine yer vermesi, Derneğin «Gençlik Sorunları»na verdiği önemi simgelemektedir.

Bize göre gençlik, bir toplumun atar damarıdır, heyecan kaynağıdır, ümididir ve Büyük Önder Atatürk'ün Türk Gençliğine hitabında veciz olarak dile getirdiği gibi Türk milletinin geleceğinin emanet edildiği gerçek sahibidir.

Türkiye'de gençlik olarak tanımladığımız 15-24 yaş gurubu, ülke nüfusunun % 20'sini teşkil etmektedir. Bu yaş grubu içindeki ve lise çağındaki gençliğin % 70'inin ve Üniversite çağındaki gençliğin ise % 93'ünün kurumsal eğitimden yoksun olduğu ve ancak binde 8'inin spor yapma olanağına sahip bulunduğu dikkate alınır, gençliğin sorunlarının hiç de küçümsenmeyecek boyutlarda olduğu ortaya çıkar. Gençliğin sorunlarını anlayabilmenin ve sorunlarına daha gerçekçi çözümler getirebilmenin ön koşulunun, söz konusu sorunlara gençliğin gözü ile bakmak olduğu görüşündeyiz. Toplumla kaynaşan, üretken, sevecen, gönlü vatan sevgisi ile dolu, inançlı ve çalışkan bir gençlik yetiştirmenin dikenli bir gül bahçesi olduğu bilincinde olmalı ve hiç yılmadan özveri ile böyle bir gençliği yaratmayı hedeflemeyi kendimize görev seçmeliyiz.

Ülkelerin kaderlerinde söz sahibi olacak gençlerin sorunlarının dile getirilmesi, nedenlerinin tartışılması ve çözümlerin önerilmesi, bu toplantının temel amacıdır. Üç gün süreli bir bilimsel toplantıda sorunların tüm boyutlarda ve ayrıntıları ile incelenmesinin mümkün olmayacağını takdir etmekle beraber, Dünya ve Türk Gençliğinin günümüzdeki ve gelecekteki temel sorunlarının ve nedenlerinin bu toplantı sonunda berraklaşacağı görüşündeyim.

T.E.D. Bilim Kurulu, diğer ülke gençliğinin Türk Gençliğinden farklı olan sorunlarını öğrenebilmek amacıyla pratik bir yaklaşım içine girmiş ve Ankara'da bulunan Sefaretlerin Kültür Ateşeleri ile temasa geçerek Eğitim ve Gençlik konularında uzman ve Türkçeyi iyi konuşabilen kişilerin yer aldığı yabancılardan oluşan bir panel düzenlemiştir. Aslında T.E.D. Yönetim ve Bilim Kurullarının gönüllerinde yatan gençlik sorunlarında uzman kişilerin dış ülkelerden gerek konuşmacı ve gerekse panel üyesi olarak davet edilmesi, yapılan konuşmaların anında Türkçe

diline çevrilmesinin sağlanması idi. T.E.D. bütçe ve tesis imkânlarının böyle bir çalışmayı gerçekleştirecek düzeyde olmaması, arzulanan hedefe ulaşılmasını engellemiştir. Ülke Eğitimine verdiği önem, yaptığı çalışmalar ve katkılarla Türkiye'nin en güzide eğitim kuruluşlarından biri olan T.E.D.'nin yakın bir gelecekte sözü edilen dar boğazları aşarak uluslararası nitelikte bilimsel toplantıları düzenleyeceği inancını taşımaktayız.

«Gençliğin Eğitimi ve Sorunları» konulu 9. T.E.D. Eğitim Toplantısına tebliğ vermek suretiyle katılan, panel üyesi olarak görev alan tüm Türk ve yabancı uyruklu bilim adamlarına ve uzmanlara, toplantının programını hazırlayan ve gerçekleştiren T.E.D. Bilim Kuruluna, içinde bulunduğumuz şu nezih toplantı Salonunun T.E.D. çalışmalarına tahsis ederek eğitim kuruluşları arasındaki dayanışmanın en güzel örneğini veren Türk Tarih Kurumu Başkanı Sayın Prof. Dr. Yaşar Yücel'in şahsında Türk Tarih Kurumu tüm mensuplarına, 9. Eğitim Toplantısının aksamadan gerçekleşmesi için yıl boyunca T.E.D. Bilim Kurulundan desteğini esirgemeyen T.E.D. Merkez Yönetim Kurulu üyeleri ile T.E.D. Merkez Bürosu mensuplarına ve Dernek üyelerine, huzurlarınızda şükran hislerimi ve teşekkürlerimi dile getirmeyi bir borç bilir, 9. Eğitim Toplantısının başarılı geçmesini diler, hepinize saygılarımı sunarım.

**MİLLÎ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR BAKANI
METİN EMİROĞLU'NUN TED IX. EĞİTİM
TOPLANTISINI AÇIŞ KONUŞMASI**

Değerli eğitimciler, değerli misafirler, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Gençlik, bir milletin en dinamik unsuru ve geleceğinin teminatıdır. Bu bakımdan gençliğin yetiştirilmesi, bir ülkenin en başta gelen eğitim meselesi olmaktadır. Gençliğin yetiştirilmesi konusu, birbirini tamamlaması ve birbiriyle dengeli bir etkileşim içinde bulunması gereken kültür, eğitim ve ekonomi alanlarında ele alınabilir. Nüfusumuzun yaklaşık olarak son sayımlara göre yüzde 30'una yakın 12 - 24 yaş arasındaki kısmı, gençlik kesimini oluşturmaktadır. Devletimiz bu genç nüfusu, örgün ve yaygın eğitim içine almak, onların boş zamanlarını en sağlıklı ve verimli bir şekilde değerlendirmek durumundadır.

Kültür, bir milletin millî varlığını ve bu varlığını meydana getiren tarihi birikiminin bütününe ifade eder. Bunlar, örf, âdet ve gelenekle ilgili ve diğer millî özellikleri meydana getiren sosyal değerlerdir. Kişi kendini bu değerler içinde bulur ve çoğu zaman farkına varmadan bu değerlerin içinde büyür, gelişir ve böylece içinde bulunduğu topluluğun tabii bir üyesi olur. Milletlerin kendine mahsus millî kültürleri, karakterleri vardır. Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk, bunu «seciyeyi millîye» terimi ile

ifade eder. İşte Türk toplumunun sosyal değerleri, yeni yetişen nesilleri kendi içinde ve tabii olarak şekillendirmekte; kültür birikimini, sosyal değerlerin nesillerden nesillere kopmadan devam etmesini ve gelişmesini böylece sağlamaktadır. Ancak toplumun bu özelliğini yerine getiren bazı kurumlar vardır. Bunların başında aile gelir. Sonra yakın çevre ilişkileri, işyerleri, çocuğa ve gençliğe yönelik sosyal tesisler ve kuruluşlar, kitle iletişim araçları önem kazanır. Bütün bunlar, millî kültürü nesilden nesile aktaran önemli unsurlardır. Toplumun en küçük birimi olan aile, kişinin ilk olarak şahsi, millî ve manevî terbiyesini aldığı yerdir. Bu bakımdan aile terbiyesi önemlidir. Türk ailesinin, kendine mahsus özellikleri ve değerleri vardır. Bu, onun nesilden nesile sürüp gidecek tarihi ve manevi mirası ve karakteridir. O halde Türk ailesi, Türk Milletini millet yapan çekirdektir.

Aile, Türk gençliğinin millî ve manevi karakterinin teşekkül ettiği ilk eğitim yuvasıdır. Millî kültürümüzün yaşamasında ve gelişmesinde ailenin rolü bu bakımdan büyük ehemmiyet taşır. O kadar ki Türk ailesinin sağlam yapısında, maddi ve manevi geleneklerini koruması demek, Türk milletinin varlığını koruması demektir.

Ayrıca gençlerimizin çalıştığı işyerlerindeki ilişkiler çocuğa ve gençliğe yönelik sosyal tesisler ve kuruluşlar, çeşitli mevzuatla düzenlenmiştir. Bununla birlikte işyerlerindeki usta, kalfa ve çırak ilişkileri, geçmişi yüzyıllara dayanan tarihi ve köklü geleneklere de sahiptir. Usta, çalıştırdığı çırağın terbiyesinden ve iyi yetişmesinden sorumlu olduğunu, hukuki müeyyidelerin yanı sıra, geleneksel olarak da bilir. Türk esnaf ahlakı dediğimiz değerler bütünü, tarihin akışı içinde varlığını nesilden nesile devam ettirir. Çocuğa ve gençliğe yönelik sosyal tesisler ve kuruluşlar da Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana önemli gelişmeler sağlamıştır. Çocuk bahçeleri, oyun yerleri,

çeşitli spor tesisleri, gençlik kulüpleri, izcilik teşkilatı ve gençlik kampları, özellikle planlı kalkınma dönemlerinde ciddi gelişmelere sahne olmuştur. Bütün bu tesislerde ve kuruluşlarda gençlerimiz, Atatürk'çü bir anlayışla fikren ve bedenen sağlam bir şekilde eğitilmektedirler. Günümüzde kitle iletişim araçları da büyük bir önem kazanmıştır. Bir taraftan gençlerimizi zararlı yayınlardan korumak için mevcut hukuki tedbirler günümüzün şartlarına uygun ve daha müessir hale getirilmekte, diğer taraftan faydalı yayınlarla gençliğin fikren beslenmesi için faaliyet gösterilmektedir.

Bütün eğitimciler, yayıncılar, anneler ve babalar, bu konuda devletin yanında olmalı, gençlerin zararlı yayınlardan korunmasında ve faydalı yayınlarla beslenmesinde gereken hassasiyeti göstermelidirler. Ancak bu anlayışla, millet bütünlüğü içinde Atatürk'çü, sağlıklı, faziletli, dinamik ve ülkemize yönelik tehlikelere karşı uyanık gençliği yetiştirebiliriz ve böylece yarınlarımıza güvenle bakabiliriz.

Eğitim, gençliğin yetiştirilmesinde diğer bir önemli unsurdur. Eğitim kurumları bir ülkenin gelecekteki nitelikli insan gücünü yetiştirmek gibi büyük ve hayati bir sorumluluk taşımaktadırlar. Her ülkenin anayasası, ait olduğu milletin ideallerinin, amaçlarının maddi ve manevi varlığının temel ifadesidir. Yine her ülkenin eğitim sistemi de genel amaç ve temel ilkelerini anayasadan almıştır. Anayasaya ters düşen bir eğitim düşünülemez. Bu açıdan Türk Millî Eğitim Sisteminin genel amaç ve temel ilkelerinin esas kaynağı, Anayasamız olmaktadır. O halde her derece ve türdeki eğitim kurumlarımızda Anayasamızla bağdaşmayan hiçbir bilgi ve düşünceye yer verilemez. Bu bakımdan eğitimimiz, millî varlığımızın vazgeçilmez teminatıdır.

Bugün eğitimimiz, birbirini tamamlayan örgün ve yaygın eğitim anlayışı içinde fonksiyonunu sürdürmekte, çocuklarımızı ve gençlerimizi gelecekte yüklenecekleri sorumluluklara hazırlamaktadır. Şunu da ifade etmek isterim ki günümüzde yaygın eğitim, en az örgün eğitim kadar önem taşımaktadır. Bu gerçek, bütün boyutları ile Türk Millî Eğitim sistemine de yansımaktadır.

Millî Eğitim Temel Kanununda belirtildiği gibi Türk Millî Eğitimi, Atatürk'cü düşünce sistemi üzerine bina olunmuştur. Atatürk'cü düşüncenin dinamizmi, bütün mevzuatımızın, öğretim programlarımızın ve ders kitaplarımızın temel esasını ve ruhunu oluşturur. Özellikle gençliğimizi bu dinamizmle zararlı cereyanlardan korumak amacındayız. Anayasamızda, Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği, gençlerimizin müspet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır hükmüne yer verilmektedir. Bu hususu gerçekleştirmek, bugün Bakanlığımın ve bütün eğitim kuruluşlarının en önemli görevi olmaktadır. Eğitim, bir yönü ile millî kültürün sürekliliği ve kültür birikimini sağlamakta, diğer yönüyle toplumu daha ileriye götürmek ve geleceğin insanını yetiştirmekle görevli olan dinamik bir müessesedir. Bu bakımdan eğitim faaliyetleri, sürekli ve kesintisiz çalışmayı, yenilemeyi ve gelişmeyi ifade eder. Gelişen ve çağdaş dünyaya en azından ayak uyduramamanın, dünya standartlarının gerisinde kalmak demek olacağı hepimizin malumudur. Millî kültürü canlı tutmak ne kadar önemli ise, çağdaş anlayışın ve teknolojinin eğitim ve öğretimimizde yer alması da o kadar önemlidir. Bugün, gençliğimizi tekniköğretime yöneltmekte ve bu hususta başarılı sonuçlar almaktayız.

Fen programlarında en son teknolojik gelişmelere yer vermekteyiz. Enerji, insan ve çevre sağlığı ve benzeri birçok konular artık bugün programlarımıza girmiş bulunmaktadır. Çağımızın günlük hayata getirdiği en önemli teknolojik gelişmesi olan bilgisayar eğitimine de programlarımızda bu seneden itibaren yer vermiş bulunmaktayız. Böylece eğitim programlarımız, hızla kalkınmakta olan ülkemizde yeni açılan ve çeşitlenen iş alanlarına yönelik olarak geliştirilmektedir. Bütün bunlarla birlikte kültür ve eğitim alanlarındaki gelişmeleri ekonomiden ayrı düşünmek de mümkün değildir. Ekonomi, ülkemizin kalkınmasında her gün daha da büyük önem kazanmaktadır. Eğitim ve öğretim imkânlarını geliştirme, yaygınlaştırma, büyük çapta malî kaynaklara bağlıdır. Özellikle planlı kalkınma döneminde eğitim yatırımlarının ülkemizin geleceğinin insanını yetiştirme amacını güden yatırımlar olduğunu bir an bile unutmamız gerekmektedir. Eğitime ayırabileceğimiz kaynaklar, ülkemizin gelecekteki insan gücüne yapılan yatırımlar olmaktadır. Bu konuda devletimizin yanı sıra, halkımızın da büyük desteğini ve katkısını memnuniyetle görmekteyiz.

Bir diğer plan, eğitim, kurum ve kuruluşlarına düşen görev, yetişmekte olan genç nesle yapıcı, yaratıcı ve öğretici olarak hayata girmelerini sağlayabilmek konusunda ekonomik davranışlar kazandırmak olmalıdır.

Sonuç olarak, Bakanlığımızca, gençliğimizin eğitimini gerçekleştiren aile, çevre, okul ve iktisadî imkânlar, birbirini bütünleyen, birbirlerine ters düşmeyen bir sistem bütünlüğü içinde ele alınmakta ve olumlu gelişmeler sağlanmaktadır. Şüphesiz toplumumuzun dinamizmini teşkil eden gençliğimizin eğitilmesi, ülkemizin mutlu geleceğini ve güvenliğini temin edecektir. Bu vesile ile gençliğimize olan güven duygularımı ifade eder, hepinize en derin saygılarımı sunarım.

BİLDİRİ : I

2000 Yılında Gençlik

Prof. Dr. Fuat GÖKSEL

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Tıp Tarihi Bölümü Başkanı

Oturum Başkanı : **Doç. Dr. Mahmut ÂDEM**

2000 YILINDA GENÇLİK(*)

Sayın Bakanımız, Türk Eğitim Derneğinin değerli yöneticileri, saygıdeğer dinleyenler; önce ufak bir düzeltme yapmak istiyorum : Doğru, ben tıp tarihi eğitimi veren bir bölümde bulunuyorum fakat şimdi tıp tarihinden uzaklaştım, deontoloji, tıbbi deontoloji, meslek ahlakı eğitimi veren bir bölümdeyim. Ayrıca da ben bu alanda alaylıyım, okullu sayılmam, başka bir alandan geldim. Kökende ruh hekimiyim, bu vesileyle yine Tıp Fakültesi birinci sınıftaki davranış bilimi derslerini de üstlendim. Yani temelde kendimi bir davranış bilimci sayıyorum; ama şöyle bir derinliğine bakılacak olursa, gerek ahlak konularının, gerekse tarih konularının insan davranışından kaynaklandığı dikkate alınacak olursa, bunların da bir davranış bilimci gözüyle ele alınmasında bir parça yarar vardır sanıyorum. Zaten bu disiplini öğretmeye çalışırken de yaklaşımımız, temelde davranış bilimleri oluyor.

2000 yılındaki gençlik hakkında söz söylemem biraz da keramet taslamak gibi olacak. Gerçekten de bu iş, günümüzde artık bir bilimsel disiplin haline geldi, ama plancılar da, futurologlar da yanılma payını kabul ediyor, hiç hesaba katılmayan paramet-

---

(*) Bu bildiri metni, konuşmacının ses bantlarından çözümlenerek ve bazı kısaltmalar yapılarak hazırlanmıştır.

relerin, işin içine girmesi ile istikbalin, hatta çok kısa istikbalin, çok değişik bir şekilde ortaya çıkabileceğini onlar da kabul ediyorlar. Zaten bu çalışmada esas olan aralıksız çalışmadır. Her plan dönemi sonunda ya da kehanet dönemi sonunda, gerçekleştirenlerle gerçekleştirilmeyenleri yeni parametreler halinde hesaba katıp, yeni düzenlemeler yapmak.

Saygıdeğer dinleyenler, eğer benden böyle bilimsel bir kehanet bekliyorsanız sizi tatmin edecek durumda değilim. Çünkü ben bu işin ne tekniğini bilirim, ne temellerini, ne hesaplarımı, ne istatistiğini bilen bir kişiyim; ama öyle zannediyorum ki geleceğe yönelik ve gençliğin geleceğine yönelik ve eğitimi de temel alan bir konuda ileride gençliğin davranışlarını ve her türlü üretimini, tüketimini, görevlerini tayin edecek olan bu eğitim sürecinde istesek de istemesek de biz geleceğe yönelik tohumlar atmak durumundayız. Yani şurada konuşulanlarla biz 15 yıl sonrası için birtakım parametreleri ortaya koymuş, hatta empoze etmiş olacağız, bu oldukça ciddi bir iş. Eğitim planlamasında, resmî planlara girmese dahi burada konuşulanlar, burada dile getirilenler ve getirilecek olanlar, programa baktım gerçekten eğitim plancıları ve bu işin uzmanları da konuşacaktır, daha etraflı bilgi vereceklerdir size, mutlaka ve mutlaka 2000 yılına etkili olacaktır. Bugünün çocuklarına, yarının gençlerine, bugünün gençlerine ve yarının erişkinlerine mutlaka yol gösterici, onları kalıba sokucu, onları yönlendirici birtakım fikirler burada tartışılacaktır. O bakımdan ben konuyu ciddiye aldım ve genel kavramlar üzerinde bir tartışma açmayı tercih ettim. Yani metodoloji konularını tartışmak istiyorum.

Aksi takdirde benim buradaki geleceğe yönelik varsayımlarım kehanet, hatta keramet taslamaktan öte gi-

demezdi. Elimin altında iki tane önemli kaynak buldum. Bunlardan bir tanesi UNESCO'nun genel sekreteri tarafından yayınlanmış olan çalışma raporu idi ve gerçekten veri toplama olanakları çok geniş olan bu örgüt, dünyanın bütün ülkelerinden veri toplamış ve bütün ülkelerinden bu verileri değerlendirme yolunda raporlar almış ve sonunda bu nihai rapor ortaya çıkmıştır. Sorun alanları, major problemler dedikleri sorun alanları 2000 yılına yönelik olmak üzere UNESCO'nun görüşü ile bu kitapta ortaya atılmış idi. Ama bu dünya çapında bir tahmin idi. Tabii her tahmin gibi bir takım politikalar da öneriyordu ve bunlar da dünya çapında politikalar idi, hükümetlere yönelik birtakım önerilerdi.

İkincisi Avrupa, 2000 veyahut 2000 yılı Avrupa Planı adıyla merkezi Hollanda'da olan Avrupa Planı Vakfı tarafından yönetilmiş ve tümü uzmanlardan meydana gelen bir 1970'lerin başlarında çalışmaya başlayıp, 1975 verilerini de dahil etmek suretiyle ortaya çıkardıkları çok geniş bir rapor yayınladı. Bu da Avrupanın 2000 yılındaki çehresi ve Avrupa halkının 2000 yılında karşılaşacağı sorunları ele alan bir rapor idi. Bir de metod bakımından kökünde popülasyon genetiği ile, istatistik genetikle uğraşan bir biyolog Vadington, geçenlerde öldü, bir iki sene önce, bir İngiliz biyoloğunun çok ilginç metodoloji ile ilgili kökünde biyolojik temele dayanan bir çalışması vardı. Ben bunlara dayanarak, bunların yapılarına biraz göz atarak ve kökünde davranış bilimci, özellikle birey sorunlarına eğilmeye alışık bir ruh hekimi kimliğimle gelecek 15 yıl sonraki Türkiye gençliğinin -ki aşağı yukarı 15 milyondan fazla olacaktır bu kitle- bugün 15 milyondur, o zaman daha fazla olacaktır, durumu, morfolojisi ve muhtemel sorunları hakkında birtakım tahminler yürütmeye çalışacağım ve peşin peşin biliyorum ki bu tahminlerin birçoğu

gerçekleşmeyecek ya da düşündüğümüzün tam aksi şekillerde ortaya çıkacaktır. Önemli olan hepimizin aşağı yukarı, yapabileceği tahminler, hepimizin önerebileceği birtakım öneriler olabilir, asıl uzman tahminleri benim sunduğum tebliğden sonra gelecek ve ciddiyetle tartışılacaktır. Ama bu tahminleri nasıl yapabiliriz, hangi ölçütlere dayanmalıyız, zannederim bu ilk konuşmada bunun tartışması yapılacak olursa bir genel çerçeve, bir plan, bir şema ortaya konabilirse yararlı olabilir kanaatindeyim.

Önce tahmin ve geleceği değerlendirebilme çalışmaları üzerinde durmak istiyorum. Ünlü bir deyiştir, yani bunun rasyonelleri nedir? Temelde hangi gerçeğe dayanarak insanlar tahmin yapar gelecek hakkında? Bildiğiniz gibi süreç dediğimiz olgularda yani belirli bir zaman dilimini işgal eden ve bu zaman dilimini bir oluşum halinde devre-devre dolduran olgularda, iki çeşit inceleme yapmak mümkündür. Bunlardan bir tanesi en tanınmış olanı, tarihsel ya da genetik yöntem dediğimiz geriye dönüp bakış yöntemidir, bunun da bilimi vardır, adına tarih denir. Tarihci, bir oluşumu herhangi bir insan etkinliği alanındaki oluşumu neden-sonuç ilişkileri içinde değerlendirir, nedenleri seçerken bir ayıklama yapar ve akla yakın bulduğu, dikkate aldığı şeyleri bir araya getirerek tarihini yazar, yani betimsel bir çalışma, tanımlayıcı bir çalışma yapar, amaç bir sürecin tanımlanmasıdır ve yöntem geriye dönüp bakmadır, veri toplayıp, o verileri değerlendirmedir. Kısacası bütün pozitif bilimlerde de geçerli olan nedensellik ilkesine, (causalité) dayanır. Bu ilkeye göre nedenlerin birtakım sonuçları vardır, her olayın kökeninde birtakım nedenlere dayanması gerekir, tarihci bunları aramaya kalkışır. Bu geriye dönüp bakan bir çalışmadır; ama bir de prospektif çalışma yapılır. Her tarihten birtakım sonuçlar çıkarma amacı güdülür; tarihci gerçi bunu

üstlenmez ama politikacı bunu üstlenir. Nizamül mülkten beri, hatta daha eski çağlardan beri ama tarihçiler arasında örneğin İbni Haldun bunu yapmıştır, gerekçeye yönelik birtakım öğütleri; yani toplumların oluşum süreci ve çökme süreci budur, «ey Timur Hakan, bundan ders al» anlamına bir şema ortaya çıkarmıştır. Vezirler, bunu yapmıştır, politikacılar bunu yapmıştır, siyasetnameler yazılmıştır ve bütün tarihte okuruz, bütün hükümdarlar tarihe meraklıdır. İşte ecdadım filanca gibi ben de şunu yapmak isterim, onun düştüğü hataya düşmemek isterim. Hükümdarların güncelerinde, anılarında vardır. Buna futureoloji diyorlar ve günümüzde futureoloji bir bilimsel disiplin olmak iddiasında. Burada tarihin yorumuna dayanarak, geleceğe yönelik bir oluşumun ön kestirimini yapmak söz konusu. Bugün gerçekten matematiğe, istatistiğe, veri toplama tekniklerine dayanan çok önemli bir disiplin haline gelmiştir, çünkü günümüzde bu uygulamalı bir bilimdir, artık plansız ve programsız politika yapılmamaktadır. Bütün ileri ülkelerde hatta üçüncü dünya ülkelerinde dahi plancılar, birtakım teknikler geliştirmekte ve geleceğe yönelik birtakım tahminler yapma zorunda kalmaktadırlar. Eski zamanlardan beri her kabine, meclis karşısında bir program okur. Bu program, bir futureolojik çalışmadır, geleceğe yönelik bir çalışmadır ve belirli hedeflere yönelik hazırlıktır. Her siyasi parti seçim bildirgesinde yapmak istediklerini ve topluma ulaştırmak istedikleri hedefleri açıklamak zorundadır hatta yöntemleri de açıklamak zorundadır. Demek ki bir uygulama alanı olarak futureolojik çalışma çok eski bir şey, eskiden beri var, ama bunun bilim haline gelmesi, daha çok plancıların gayretleri ve politika alanının ihtiyaçları nedeniyle olmuştur, en büyük ölçüde de matematikçilerden, istatistikçilerden yararlanmaktadırlar; yani bu bilimin meto-

dolojisi temelde matematik ve istatistiktir. Çeşitli model teknikleri, çeşitli futureoloji teknikleri oluşturulmuştur, işte bir tanesi demin sözünü etmiş olduğum Avrupa 2000 Programını hazırlayan gruptur, bir tanesi ünlü Roma Kulübüdür ve Roma Kulübüne bağlı Almanya'da Güney Amerika'da birtakım çalışma grupları vardır, bunlar sürekli olarak geleceğe yönelik birtakım tahminler yapmaktadır. Zaten tarihin temelinde yatan, tarih çalışmasının temelinde yatan nedensellik ilkesidir. Yani geriye dönüp baktığımızda hangi etkenler hangi olayı doğurmuştur? Bunun tanımını yapmak, tarihçiye düşer. Bu işte ise bir çeşit «niçinsellik» ilkesi diyebileceğimiz, yani amaca yönelik insan davranışı özelliğini dikkate almak zorundayız. İnsanlar, kendilerine birtakım hedefler tayin ederler, iradeleri ile bu hedeflere erişmeye çalışırlar. Futureolog, buna dayanmak ve bunu bir temel varsayım olarak hesaba katmak zorundadır. Nedir insanların kendilerine çizdikleri belli başlı hedefler? O da eski çağlardan beri bilinir: Her insan, karnını doyurmak ister, her birey mutlu olmak ister, kısacası hem psikolojik anlamda, hem de ekonomik anlamda, hem biyolojik anlamda ihtiyaçlarının karşılanmasını ister. Bunlar, temel varsayımlardır ki çıkış noktalarıdır geleceğe yönelik tahminlerin; ama kimi plancılar ve istikbalciler, gelecek bilimcileri, psikolojik faktörlere ağırlık verirler. Kimileri biyolojik faktörlere ağırlık verirler, demografik etütlerde nüfus hareketlerinde olduğu gibi, kimi plancılar, teknolojik ve ekonomik ihtiyaçların karşılanmasının ağır bastığı kanısındadırlar ve çeşitli modeller öne sürerler. Tabii uzman olmadığım bir alanda uzunboylu konuşmayı istemem. Yalnız belli başlı teknikler üzerinde bir parça durmak istiyorum, sonradan da benim çok bilimsel olmayan tahminlerime sıra gelecektir.

Geleceğe ait tahmin teknikleri, iki büyük gruba ayrılabilir: Bir tanesi, hedefe yönelik gelecek tahminleri. Ay-

nen hareket araştırmacılarının ve plancuların yaptıkları alışmalar. Diyorlar ki biz önümüzdeki plan döneminde yahut önümüzdeki bte yılı içinde hangi hedeflere varmalıyız? şu şu hedeflere varmalıyız. Nasıl varabiliriz? şu yollarla. Ne kadar varabiliriz? nkn hepsinin bir limiti var, ne yaparsak yapalım, biz gayri safi milli hasılayı, beş sene içinde beş katına çıkaramayız. İşte plancının yahut da gelecek bilimi ile uğraşan kişinin burada yapacağı iş, bunun st sınırını ve alt sınırını saptamaktır. Bunu yapmak için bugünün verilerine eğilip bakmak zorundadır ve çeşitli alanlarda bu hedefleri hesaba katmak suretiyle, beş yıl sonra hangisine varılmış, hangisine varılamamış, varılma sebepleri neler olmuş, tarihinin yöntemi ile geriye eğilerek, ona göre de yeni planda birtakım revizyonlar yapılır. Yöntemlerden bir grubu böyle.

Bir grubu ise doğrudan doğruya istatistikçinin yaklaşımı. İstatistik eğilimler, trentler, birtakım doğrular, eğriler, lineer doğrular. Bunları bu gelecek bilimciler alıyorlar, kğidin dışarısına çıkarıyorlar; yani ekstrapolasyon yapıyorlar, projeksiyon yapıyorlar. Diyorlar ki yüzde 2.7 nüfus artışı hızı beş sene sonra şu hale gelecektir. Ben hesabını yaptım, son nüfus sayımında yüzde 2.7 nüfus artışı olduğuna göre, bugün 50 milyon olan Türkiye nüfusu, 15 yıl sonra 2000 yılında 70 ile 75 milyon arasında olacaktır. Tabii bu neye bağlı? Bu hızla gelişmenin devamına bağlı. Gelişecek mi, gelişmeyecek mi, bunu etkileyecek olan parametreler hangileridir? Hap uygulaması mıdır? Kürtaj mıdır? Yoksa daha başka etkenler midir? İnanların a kalması, işsiz kalması mıdır? Bilmiyoruz yahut plancılar biliyorsa bunu bilimsel olarak saptamaları gerekir. Hiçbir parametre işin içine girmezse bilelim ki biz 2000 yılına 75 milyonluk bir kitle olarak gireceğiz, korkunç bir rakam.

İşte buna benzer birtakım saptamalarla, projeksiyonlarla konuyu parametrelere ayırıp, yani beş yıl sonrasının, 15 yıl sonrasının toplumuna şekil verecek olan, onun morfolojisini tayin edecek olan etkenleri, akla yakın biçimde birbirinden ayırıp, her birinin gelişme eğilimlerini yahut kaybolma eğilimlerini dikkate alarak onların birbirini etkilemesini de dikkate alarak aşama aşama geleceği tahmin etme çalışmaları yapılmaktadır. En başta da söylediğim gibi beş duyusunu kapatıp da kalbini batına açan kişinin, kalbinde gördükleri gibi bunlar da futureologları çok kere yanıltıyorlar, onlar da bunu alçak gönüllülükle kabul ediyorlar, diyorlar ki 50 sene sonrasının futureologları daha iyi tahminler yapacak, yani bugünkü meteorologlar gibi, hani yağmur yağacak deyip de güneş açan, 24 saat sonrasının tahminleri gibi. Her ne olursa olsun, biz şimdi bu temel yaklaşımları az çok tanıdığımızı farz ederek şöyle gelecek 15 yıl sonrasının Türk gençliğinin sorunlarını düşünmeye gayret edelim. Tekrar uyarmak isterim, bunlar kesin tahminler değildir ve çok etkenli, çok karmaşık birtakım nedenler, bunları 180 derece değişik bir şekilde ortaya koyabilir. Önce etkenler üzerinde duralım: Ben bu etkenleri, ikiye ayırmak istiyorum. Bunlardan bir kısmı dış etkenlerdir, bir kısmı iç etkenlerdir. Bizde maalesef eğitimcimizde olsun, politikacımızda olsun, öğretmenimizde olsun, bütün vatandaşlarımızda olsun, şöyle çocukça bir yaklaşım vardır. Türkiye, menatıkı duşizeyi tahayyülde bir adadır, bir beldedir. Dışardan hiçbir etki gelmez, Türkiye'nin dışarıya hiçbir etkisi yoktur. Daima seçim sathı mailine girdiğinde politikacılar, toplumsal verilerden yola çıkarlar, toplumun geleceği hakkında ahkâm keserler. Oysa hele günümüzde, bütün toplumlar, çok şiddetli bir şekilde, birbirlerinin etkisi altındadırlar. Hele bizim konumuzda olan ülkelerde, bu dehşet dengesinin sürdürdüğü dünyada, benim yeşil hat dediğim o iki dünyanın sınır

çizgisi üzerinde yaşayan devletler için ve o devletlerin temsil ettiği toplumlar için kendi ülkesinin menatığı muhayyelde düşünmek kadar büyük bir hata olamaz. Her türlü politikada, dış etkenlerin hesaba katılması gerekir. Dünya dengelerinin, en uzak toplumların, Malezya'dan tutunuz da Güney Afrika'ya kadar birbiriyle öyle bir etkisi vardır ki günümüzün politikacısı bunları hesaba katmak zorundadır. Günümüzün eğitimcisi, yapacağı tahminleri bunlara göre yürütmek zorundadır, metodolojisini buna göre ayarlamak zorundadır. 15 yıl içinde Türkiye dış etki-lerle hangi değişiklikler gösterebilir?

Eğer kalın çizgilere indirgeyecek olursak konuyu, tarihten yola çıkacak olursak, dünya dengesi 1945 yılından beri dehşet dengesine dönüşmüştür. Bugün Cenevre'de yapılan pazarlıklar, büyük bir ihtimalle stabiliteyi bozmaksızın, belki yüzyılımızın sonuna kadar götürme ihtimalini taşımaktadır ağırlıklı. Herhalde bu pazarlık, en kötü olasılıkla bugünkü gerilimin devamından başka bir yere götürmeyecektir. Yani iki büyük taraf, bombanın fitilini ateşlemekten itina ile kaçınacaktır, çünkü şu anda ikisi birbirini yok edecek durumdadır. Eğer bir taraf, öbür tarafı yok edecek durumda olsa idi kırmızı düğmeye basmaktan zerre kadar fütur etmezlerdi. Bir milyar insan ölse dahi bunu yaparlardı, çünkü oyunlar kuramının, yani minimaks ilkesinin gereği budur. Bereket versin ki 40 senedir denge bozulmadı, bozulmadı ama bizim geleceğimiz açısından çok önemli bir nokta var. Kissinger'in Çin'i ziyaret etmesinden sonra ve Doğu-Batı ilişkilerinin yumuşamasından sonra bölge savaşları stratejisi ortaya çıktı. Bu bizim geleceğimizi çok yakından ilgilendirir. Dış etkenleri hesaba katmıyoruz diyoruz ya, katmamız gereken bir nokta var burada. Bölge savaşları, ülkeleri, o yeşil hat üzerindeki ülkeleri Koreleştirmek, Vietnamlılaştırmak, Afganistanlaştırmak veya Lübnanlaştırmak, büyüklerin bir

provası mahiyetinde oldu; yani yeşil hat üzerinde ya da uzağında örneğin Afrika ülkeleri gibi üçüncü dünya ülkeleri gibi, uzağında olan sızmalarla iki taraf birbirine gerilimlerini burada boşaltmaktadır. Bu toplumlarda bu çatışmalara yani bölünme, parçalanma ve iç savaş çatışmalarına uzanabilmekte.

Öyle sanıyorum ki bizim ülkemizin, «hautepolitique» dedikleri uluslararası ilişkiler politikası açısından önemle dikkate alınması gereken, Türkiye'yi Vietnamlaştırmak veya Türkiye'yi Lübnanlaştırmak etkilerinden korumaktır, öyle olacaktır, öyle olmalıdır. Bu politika başarı gösterirse, 15 yıl sonra 21. yüzyıla gencimizle, ihtiyarımızla sağ girebiliriz. Girmemiz olasılığı var mı? Allah göstermesin; ama olabilir. Çünkü bunun provaları yapıldı. Bunun provaları 1968'den beri tırmanıcı biçimde yapıldı, şimdilik zannedirim ki aklımız başımıza gelir gibi oldu bir parça, bir stabiliteye kavuşur gibi olduk ve bunu durdurur gibi olduk.

Gerilimin arttığı noktalarda başka odaklar ortaya çıkıyor, küçük odaklar da pay sahibi olmak istiyorlar. Bugün bizim jeopolitik konumumuz, hem üçüncü dünya ülkeleri, hem de Doğu ve Batı ülkelerinin kendi çıkar hesaplarının da tehdidi altındadır. Yunanistan sorununu biliyoruz, Bulgarların tutumunu biliyoruz, İran'ın yapmak istediklerini biliyoruz, küçük de olsa nükleer güç taşıyan İsrail'in hedeflerini anlamayacak insanlar, yeryüzünde kalmamış gibidir.

Toplum olarak var olacak mıyız, olmayacak mıyız? İç savaştan korunacak mıyız, korunmayacak mıyız? Politikada kafa göz yaracak mıyız, yarmayacak mıyız? Yani parlamenter demokrasiden halkı ümitsizliğe düşürecek miyiz, düşürmeyecek miyiz? 10 yılda bir askeri müdahale özlemini bütün geniş kitlelerin kalbinde uyandıracak mıyız, zorunlu olarak uyandırmayacak mıyız? Her şeyden

önce gelişecek olan kitlelerde ulusal varlık bilincini, var olma kaygısını, yok oluşa karşı direnmeyi, bir de o yok oluşa direnmeyi sağlayacak rasyonelleri anlama yeteneğini öğretmeliyiz. Aksi takdirde, bu saydığımız tehlikeler daha önce de karşımıza çıkabilir.

Dış etkenlerden bir başkası, dünya ekonomisi politikasındaki değişimler, dalgalanmalardır. Bunun bir örneğini, 1929 dünya ekonomik bunalımında yaşamıştı bütün uluslar. Bir başkasını, 1973'deki petrol şokunda yaşadılar. Hiç beklenmedik anda, dünya ekonomisi dengesi aniden sarsılıyor. Üretim, tüketim, mübadele ilişkileri alt üst oluyor ve devletler, ekonomik politikalarını değiştirebiliyorlar, bütçeden büyük açıklar veriyor, işsizler sokaklara dökülüyor ve sosyal çalkantılara da bunlar-özellikle az gelişmiş ya da gelişen ülkelerde-yol açabiliyor. Bunlar da bizim erişebileceğimiz yerlerde değil. Petrol ülkelerinin petrol politikasını, biz kararlaştıramayız; ama bunlara da hazırlıklı olmak zorundayız, hesaba katılmayan parametreler, birden bire dünya ekonomisi dengesini değiştirebilir. İşte bütün bu saydıklarım, Türkiyenin, hiç de dış etki-lerden uzak olmadığını göstermekte ve bunları, sürekli bil-memiz gerekmektedir.

Bir başka patlama, teknolojiye olabilir, onu da yaşadık. Biliyorsunuz 18. yüzyıl sonlarındaki bilimsel gelişme 19. yüzyıl başlarında hızla artan bir teknolojik patlamaya dönüştü ve adına «endüstri devrimi» dediğimiz çok büyük bir üretim devrimi gerçekleşti ve çok önemli değişikliklere neden oldu: Buhar gücünün endüstriye girmesi. Bugün aynı önemde bir başka olay yaşanmaktadır. Japonya, A.B.D., Fransa, İngiltere vb. toplumlarda otomasyona gidilmektedir. Artık sadece manüfaktörün çökmesi sözkonusu değildir, sadece vasıfsız işçinin, ırgat olarak çalışan işçinin buhar tarafından, buhar gücü tarafın-

dan işten çıkarılması sözkonusu değildir, bugün artık beyaz yaka dahil, bilim adamı dahil, birçok şey kompüterler tarafından yapılmaktadır ve bu teknoloji patlaması, bu da üçü artışla gitmektedir, eğer günümüzün plancıları ve eğitimcileri bunu dikkate almazlarsa yine biz 15 sene sonra yaya kalırız; yani bugünkü 3,5 milyon dolayındaki açık işsiz, o günün 75 milyonluk Türkiye'sinde çok korkunç, çok zorlayıcı ve çok tehdit edici; çünkü «aç köpek fırın deler», çok tehdit edici boyutlara yükselebilir. Günümüz eğitimcisinin bunu da dikkate alması gerekir. Yani eğitimde otomasyon devrimine ayak uyduracak olan olanakları, eğitimde istihdam olanaklarını yaratacak ekonomik politikayı desteklemek gerekir.

Öğrencimize demokrasi eğitimi verirken yahut da demokrasi, politika düzenlenmesidir dediğimiz zaman, politikanın nelere dayanması gerektiğini ve hangi limitlerde kalması gerektiğini, toplumun düzenini bozmaması gerektiğini de öğretmemiz gerekecektir. Çünkü bugün öğrencimiz olan çocuk, yarının seçmenidir. Bugün daha henüz seçim hakkını almamış olan ortaokul, lise öğrencisi, 15 yıl sonrasının belki de yöneticisidir. Belki de politikacıdır, belki de askeridir. Onun için bu rasyonelleri mutlaka onlara öğretmemiz gerek. Teknoloji patlaması, sadece kompüter alanında değildir, telekomünikasyon alanında da olmuştur, bu da bir kültür krizine yol açmaktadır.

Gelelim iç etkenlere: Tabii en kaba çizgileri ile benim görebildiğim en önemlisi, nüfus patlamasıdır. 2.7'lik bir nüfus artışı, gelişen bir Türkiye için çok büyük bir kam-burdur. Mutlaka ve mutlaka, bu 15 yıl içinde açlık gibi zorlayıcı koşullar dışında daha akla dayanır birtakım politik düzenlemelerle düzeltilmeye ihtiyacı vardır. Bugün hükümet programına da girdiği gibi en önemli sorunumuz üretimin, tüketimi karşılayamaması; yani ileride açlığa dö-

nüşebilecek olan bir insan başına gayri safi milli hasıladan düşen pay, bunun da ortaya çıkardığı istihdam sorunudur. Bu nüfus patlaması, her halûkarda kontrol altına alınmalıdır.

Bir başkası, yine nüfus patlamasının bu demografik olayın yarattığı göç olgusudur. Dış göç, tıkanma yolundadır, artık Avrupa ülkeleri bizden göçmen istemiyorlar, bulunanı da kesin dönüşle geri göndermek istiyorlar. İç göç, metropollerini boğmaya başlamıştır. Bugün şehirlerimizin etrafında gecekondular kuşakları tamamıyla hizmet sektörüne yığılmak üzere can atan işsizlere ve onların aileleri ile hiçbir iş yapmaksızın bir gecekondunun bir tek odasında altı, yedi akrabanın barınabildiği bir duruma gelmiştir. Büyük apartmanların, plandaki sığınaktan dönüştürülmüş bir buçuk odalı ya da yarım odalı kapıcı dairelerinde sekizer, onar kişi barınmaktadır ve bunlar işsizdir ve herkes hizmet sektörüne can atmaktadır. Yani bizde mal üretimi, henüz rayına oturmamıştır. Tabii teknoloji, sermaye yetersizliği sebebiyle iç göç ve gittikçe artan bir işsizler ordusu, 15 yıl sonrasının huzurunu, 15 yıl sonrasının gencini, ihtiyarını tehdit eden çok önemli bir etkidir, bunun dikkate alınması gerekir. Yine iç göçün yarattığı yani endüstrileşmenin önünde giden bu çarpık kentleşmenin yarattığı ve bunun yanı sıra telekomünikasyonun, yani televizyon ekranlarının, transistörlü radyonun her Allahın günü ekranlarımızda bize çok yabancı, örneğin eşcinselliğin, esrarkeşliğin bahis konusu olduğu birtakım şeylerle hergün bombardıman edilmemiz, bu yabancı kültürlerin etkisi altında zaten kent kültürüne adapte olamamış kırsal kökenli milyonların getirdikleri kültür krizi de vardır.

Bu hem telekomünikasyonla, hem dilek seviyesinin performans düzeyini çok aşmasıyla, hem ekonomik yeter-

sizlik ve işsizlikle kamçılanmış şekilde giden enflasyon nedeniyle büyük kentlerde çok ciddi gerilimler yaratmaktadır, özellikle genç kitleleri çok daha fazla etkilemektedir. Bunların da mutlaka dikkate alınması gerekir. Eğitim politikasında eğer istihdama yönelik eğitim felsefesini benimsemekte gecikirsek, istihdam birimleri ile istihdam mekanizmalarıyla millî eğitimimiz kopmayacak olan temasını halatlarla sağlamazsa, gerçekten birbirinden kopuk iki dünyada nazari eğitim planları ve öbür tarafta da diplomalı işsizler ordusu gittikçe artan yabancı etkileri, gittikçe hassaslaşan bir gerileme Türkiyeyi götürecektir, bu çok tehlikeli bir gidiştir.

İşte kentleşme, endüstrileşme ve kültür krizi, bugünkü görünümleri ile çok önemlidir. Bu konferans eğitimi ilgilendirdiğinden onun üzerinde etraflıca durmak istiyorum. Bizim Kültürümüzün kökeni, aşiret kültürüdür. Her ne kadar 1000 yıl önce atalarımız bu ülkeye geldikleri zaman bugünkü Türkmenistan, Özbekistan, Özbekistan topraklarında toprağa yerleşmiş, yani tarım toplumu olarak buraya gelmişler ise de hâlâ ve hâlâ hem o zaman, hem aradan geçen 1000 yıl içinde çekirdeğinde aşiret değerlerini ve aşiret kültürünü savunmuşlardır. 1937 yılında İçişleri Bakanlığının çıkardığı köylerimiz kitabı vardır, orada tüm köylerin isimleri vardır, sanırım ki üçte biri, Oğuz aşiretlerinin ve kabilelerinin adını taşırlar. Demek ki 1927'de yahut 1937'de o köyler bütün geleneksel kültürleri ile, bütün değerleriyle daha toprağa yerleşmeden önceki, belki 1500 yıl önceki değerlerinin büyük bir kısmına sadık kalarak bugüne kadar aktarılmışlardır; ama caterpillars traktörleri ve transistörlü radyolar ve bugün artık köylerimizin yarısından fazlasında elektrik ve televizyon olduğuna göre, yabancı kültürlerin renkli görüntüleri de işin içine girdikten sonra hele iç göç, geleneksel tarım toplu-

munda ve büyük aile dediğimiz aile stürüktürü içinde gelişmiş insanları, yüzbinler ve milyonlar halinde büyük kentlerin çevresine yığıldıkça, bir kültür krizi kaçınılmazdır. Bu kültür krizi, 20 yıldan beri şiddet kazanmıştır. Dilimize yansımıştır, görgü kurallarımıza yansımıştır, kırsal bölgede ve aşiret çekirdeğinde yatan aşiret kültüründe herkes birbirinin akrabasıdır, bir aşiretten bir başkası, başka aşirettekini öldürdü mü o aşiretten bir başkası öldürülür. Neden? Çünkü onların benlik kavramları, aşiretlerinin sınırına kadar uzanır. Köy için böyledir, büyük aile için öyledir. Şu aileden birisi, bu aileden birisi. Demek ki büyük aile yaşamı, bu kültürün temelinde vardır, değer sisteminin temelinde vardır. Oysa ne endüstride, ne kent yaşamında bu geçerli değildir. Ama bir büyük metropol düşününüz ki nüfusunun yüzde 80'i henüz birinci kuşağını yaşamaktadır kentte. Ne diyecektir? Önüne gelene amca diyecektir, teyze diyecektir, abla diyecektir, yenge diyecektir. Nasıl yeğenim? İyiyim dayı, cevabını alacaktır. Oysa güncel ilişkilerinde, ekonomik ilişkilerinde, üretim ilişkilerinde bu beklediği yakınlığı göremeyecektir, çünkü ekonomi, kâr gayesinden başka birşey gütmemez ve büyük bir çelişki içine düşecek, büyük bir düş kırıklığı içine düşecektir. O halde biz, günümüzde kent yaşamının, endüstri yaşamının gerektirdiği kadının, kadın emeğinin iş piyasasına sürüldüğü bu ortamda süratle şehir normlarını ve şehir değerlerini, eğitim planımıza sokmak zorundayız. Ben elimden geldiği kadar bunu yapıyorum. «Sakın hastanıza amca demeyin, teyze demeyin, ona efendim deyin, büyüğünüze de küçüğünüze de efendim demeyi öğrenin artık, siz örnek olacaksınız, hekim bunu yapmazsa, hastanız da yapmaz, hastabakıcınız da yapmaz.» İyiyi öğretmeye çalışıyorum elimden geldiğince. Bir bu değerler sorunu, ikincisi daha da önemli dil sorunu.

1928 - 1930 yıllarında okumuşların konuştuğu Osmanlıca, eski deyimini ile kemaline varmıştı. Elime geçti, 21 yaşında Mehmet Rauf'un yazdığı Osmanlıca Eylül Romanı, içerdiği anlam yükü bakımından bugünün romanlarından çok daha sağlam bir Türkçe ile yazılmıştı. Tabii bugünün kuşağı elbette onu anlayamaz, anlamak zorunda da değildir. Fakat öyle bir dil kıvraklığı, öyle bir anlam yükü kazanmış ki Tanzimattan başlayıp da Cumhuriyete kadar gelen dönemde, o sadece okumuşların konuştuğu zümre dilinde böyle bir yeterlilik kazanılmış ki gerçekten bir evrim sürecinin sonuna varmış gibi düşünülebilir. Oysa dil devrimi, gerçek bir ihtiyaç idi. Daima halkın dışında sürmüştü, okumuşların dil gelişmesi.

Temelde tamamıyla milliyetçi bir felsefeye dayanan, Türk dilini yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarma temeline dayanan dil devrimi, maalesef kısa zamanda politikaya alet olmuştur. Ya da bilimsel terminolojiyi günlük konuşma diline sokmak anlamına gelmiştir, yahut muhafazkâr, bugün pek moda olan deyimle millî ve manevî değerlere saygılı olmanın gerekçesi. Anlamadığı, kafasını gözünü yardığı berbat bir Osmanlıca'yı konuşmaya çalışmak gibi zannedilmiştir. Maalesef sağın solun oynacağı olmuştur dilimiz. Oysa aradan 50 yıl geçmiştir, bu yıl içinde özellikle dilbilimciler tarafından kitlelere mal edilecek, yavaş yavaş yedirilecek olan sağlam ve arındırılmış yabancı dillerin baskısından kurtarılmış özbe öz Türkçe bir dil yaratabilirdik. Öyle sanıyorum ki dil öğretimi politikamızda, bizim mutlaka ve gerçek anlamda milliyetçi, millî manevî değerler falan safsatası ile birtakım gericilikler anlamına değil, gerçek anlamda Türk'ün özüne dönebilmek için bugün derleme sözcüklerinde yaşayan 10 binlerce sözcükten yararlanıp, onları yüzlerce yıl işlenmiş bir sentaks içinde Osmanlıcanın o kalıbı içinde işlenmiş bir

sentaks içinde, başı sonu belli cümleler halinde, öğren-cimize öğretmek ve ona öz dilini yavaş yavaş kazandır-mak kaygısı millî eğitim politikamızın baş kaygısı olmalı-dır kanaatimce.

Binlerce yıllık geçmişi olan bir dilimiz var. Buna sa-hip çıkmak zorundayız. Türkçeyi iyi öğretmek zorunda-yız. Geçenlerde bir dergide gördüm, üniversite öğrencisi-nin tamamı, ancak noktalama kurallarının yüzde 21'ini biliyormuş. Eğitimimizin herşeyden önce dile, sahip çıkması, aşırılıktan kafa göz yarmadan, kavgadan, poli-tik sloganlardan uzaklaşıp, Türk dilini geliştirmeye çalış-ması, halka mal etmeye çalışması özellikle kentler hal-kına mal etmeye çalışması gerekir. Göreceksiniz ki 500 kelimelik diliyle; ama yaşlıları gençleri değil, 500 kelime-lik diliyle ne güzel Türkçe konuşur; ama televizyon başın-da röportajcı mikrofonu uzattığı zaman abuk sabuk, cüm-lenin başı belirsiz, sonu belirsiz konuşan üniversite öğ-rencileri, yüreğimizi yakmaktadır. Eğer 15 yıl sonra bu iç ve dış etkenlerin kimbilir daha ne kadarı vardır, hesaba katmak suretiyle, mutlu, işini bulmuş, işini gerçekleştiri-miş, yuvasını kurmak yolunda kendine güvenen, toplu-muna güvenen, milletinin geleceğine güvenen bir gençlik istiyorsak, herhalde sade politikacılara değil, biz öğret-menlere, ana-babalara, hepimize düşen görevler vardır.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — 10 dakikalık bir zamanımız var. Sunu-lan bildiriyle ilgili sorusu olan veya katkı getirmek isteyen varsa, isimlerini almak istiyorum. Özoğlu, Kitapçı, Na-suhoğlu, Kurucuoğlu söz istemişlerdir.

PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU — Sayın Göksel çizdiği tablo içerisinde zaman zaman değindi ama

ben biraz daha belirginleşmesini istediğim için bir soru yöneltmek istiyorum. Bizim bugün «gençliğe» verdiğimiz bir değer var, bir bakış açımız var. Bu genel hatları ile belli. Toplumumuzda bunu saptadığımızı söyleyebiliriz. Acaba 2000 yılında «gençliğe» bakış açımızda, verdiğimiz değerle, ona güvenmede bir değişiklik olacak mı? Sizin görüşlerinizi almak istiyorum. 2000 yılında nasıl bir «gençlik» umut ediyoruz? Nasıl bir «gençlik» canlandırıyoruz gözümüzde? Bu konudaki düşünceler nelerdir?

DOÇ. DR. ZEKERİYA KİTAPÇI — Efendim, ben buraya soru sormak için çıkmadım. Ancak kafamda bazı açıklanmasını istediğim hususlar var, onların açıklanması istirhamında bulunacağım. Efendim, Sayın Hocamız buyurdular ki tabii eğer 2.7'lik nüfus artışı devam ederse, bu 2000 yıllarında Türkiye için 75 milyona yakın bir nüfus patlaması olacaktır-ki tabii Hocamız burada pesimist bir durumdadır- Türkiye için büyük bir problemdir diyor. 75 milyon bugünkü birçok ülke nüfusları ile karşılaştırıldığı zaman, o kadar büyük bir nüfus değildir. Avrupada aşağı yukarı vasat bir ülke bile Türkiye'nin nüfusunu aşmaktadır. 1 milyara yakın nüfusu olup da bir problemi olmayan ülke vardır. Bu hususta bir açıklama istiyorum. Çünkü Türkiye stratejik gıda maddelerini üretme bakımından, verim bakımından öyle tahmin ediyorum ki pek o kadar pesimist bir duruma itilecek durumda değildir.

Bir diğer husus da şudur: Özellikle Kissenger'in Çin'i ziyaretinden sonra, tabii büyük dengeleri Sayın Hocam tahlil ederken, bölge savaşları stratejisi ortaya çıktı buyurdular. Tabii bu biraz kapalı sunuldu. Bölge savaşları insanların hayrına mıdır? Bölge savaşları zorunlu mudur?

PROF. DR. RAUF NASUHOĞLU — Ben soru sormak için değil, kafama takılan bir iki noktayı belirtmek için söz aldım. Bundan 15 yıl sonra insan, acaba nasıl bir

varlık olacak? Bu soruyu somut bir örnek üzerinde açıklayayım: Bugün artık insanlar bir toplama çıkarma yapmaya, bir çarpma bölme yapmaya üşenir oldular. Bir çarpım işlemi doğrulaması yapmayı unuttur olmuşlardır. Kırtasiyeci dükkânları, avuçiçi kadar bilgi-işlemlerle dolu, o kadar ki akıllı uslu bir öğrenim görmemiş bir bakkal çırağı, pek hesap bilmese de elindeki ufak aletlerle işini görüp geçiyor. Büyük kolaylık...

Şimdi, bu durum ister istemez şu sonuca götürüyor. Acaba bundan 15 yıl sonra insanlar düşünmeyi büsbütün unutup insan kafasını gereksiz hale getiren bir gelişme içinde mi bulunacaklar? Bu çok tehlikeli, özellikle bizim gibi gelişme yolunda bulunan ülkeler için daha da tehlikeli. Ben çalışırken öğrencilerime bu tür aygıtları, bu sihirli aygıtları kullanmaktan vazgeçiremedim. Sonunda ellerinden alarak yıl sonuna dek tuttum. Bu gibi teknolojinin yarattığı araçların insana hizmeti çok büyük. Çünkü dört işlem bir şey değil ama çok karışık bir matematiksel işlevi bile programlayıp bilgi-işleme verdiğimiz zaman saniyenin çok küçük bir bölüntüsü içinde sorunu çözüp atıyor, ulaşılmaz bir başarı. Ama bu başarı sizin değil ki, Herşey o küçük aygıtta. Bu kolaylık yüzünden toplumda bu işi yapacak insanların gelişmesine ve çoğalmasına engel oluyor. Artık birtakım süper-beyinler, bir de o süper beyinlerin etrafında, onların dilini anlayacak kadar orta karar insanlar yetişecek ve onların yaptıklarından hiç birşey anlamayan, tehlikeli biçimde zayıf bir insan tipi ortaya çıkacak. Bütün toplumlarda bir kaygı konusu bu durum. Artık katılım diye bir şey sözkonusu olmayacak. Katılım, gayet ufak bir azınlık içinde olacak; o küçük azınlık karar verecek, düğmeye basalım mı basmayalım mı diye, o andaki hesaplarına göre. Şimdi sanırım teknolojik gelişmenin tüm güçleri küçük bir azınlığın elinde biriktiren ge-

lişimi değerlendirme zamanı gelmiştir. Bu gelişim öylesine hızla yükselerek gidiyor ki, insanlar belki birkaç yıl içinde yalın dört işlemi hiç öğrenmeden çağdaş şeytanların esiri olacaklar. Ben fizikçiyim, matematikle çalışmak zorunda idim bütün ömrüm boyunca, ama yine de sıkışınca en iyisi yine bizim pıt-pıt diyorum. Ancak bunların yararlı bir araç olma niteliğini aşarak insan ve insan kafasının yerini alacağı sanısına kapılmak, eğitimin ve insan kafasını geliştirmenin işlevini yoksamaktır ve büyük bir yanılgıdır. Bilimsel ve teknolojik uygarlığı yaratan insandır. İnsanı gereği gibi yetiştirmek, başta gelen görevimizdir.

Değınmek istediğım ikinci konu dil sorunu. Sayın Göksel'in karşı çıktığı noktaların bir kısmına katılabilirim, ama kendi konuşması kendi Türkçesi, arınmış Türkçenin gelişmesinin güzel bir örneği. Gerçekten bu aşama gelmişse de bugüne kadarki çabaların pek küçümsenecek yanı yok. Yani Türkiye'nin bu yöndeki gelişmesi, Atatürk'ün açtığı yoldaki gelişme, kendi doğal akışı içinde yürümektedir. Bugün her konuda yazılarda kullanılan Türkçe, iyi bir yazarın elinden çıkmış ise anlatım gücü Osmanlıca ile karşılaştırılmayacak kadar etkili ve güzeldir, Türkçedir ve sanıyorum ki her engele karşın önümüzdeki yıllarda böyle sürecektir. O bakımdan Türkçelerine katılıyorum, zevkle dinledim Türkçelerini, ama değerlendirmelerine pek katılamıyorum.

NEVİN KURUCUOĞLU — Efendim ben Türk Dili öğretmeni olarak konuşmak isteyecektim. Sayın Fuat Göksel'in geniş görüşlerini çok zevkle dinledik, bizi aydınlatılar. 2000 yılına ümitle mi gideceğiz, ümitsiz mi gideceğiz şeklindeki sorular içinde kaldık. Fakat konum icabı, Fen Fakültesinde, Eczacılık Fakültesinde, Türk Dili okutduğum için dile değineceğim ve konuma ait soruyu, düşüncelerimi, endişelerimi yönelteceğim.

Daha evvel bu Eğitim Derneğinin «yabancıdil» konulu toplantısında konuştuğum zaman, ben şöyle bir soru sormuştum. Yabancı dil öğrenelim ama önce kendi dilimizi iyi öğrenelim demiştim. Yani bir yabancı dil öğretmeni, yabancı dili iyi öğreniyor fakat Türkçeyi iyi bilmiyor. Türkçe grameri bilmiyor, Türkçe diksiyonu bilmiyor; ama iyi bir yabancı dil hocası oluyor! O zaman kendi kuşkularım hâlâ devam etmekte. Aradan yıllar geçti. Şimdi Fuat Beyin değindikleri gibi ve üniversitede Türk Dili okuttuğum için gençlerin sorunları içinde Türk Dilinin yanlış konuşulmasına şahit oluyoruz ve bir eğitim uyguluyoruz, eğitimde ne yapacağımızı şaşırıyoruz. Aca-ba dili hangi yöntemle, uygulayalım? Çocukları doğru konuşmaya nasıl yöneltelim diye endişeler içinde oluyoruz. Tabii bu arada gözlemlerimiz içinde radyo spikerleri, konuşanları dinliyoruz ve yanlış Türkçelere, Sayın Fuat Beyin değindikleri gibi şahit oluyoruz.

Şimdi soruma geleceğim. Gençliğimize biz nasıl, ne-yi öğretelim çabası içinde olduğumu biraz evvel söyledim, bir Fen Fakültesi öğrencisi, sizin söylediğiniz gibi teknoloji âlemindeki ilerlemeler yönünde bilimsel çalışmakta ve esas derslerinde, kendi alan derslerinde daha çok faal olmakta. Türk Dili dersi, bir kültür dersi oluyor fakat öğrenciler nasıl koşullanıyorsa, bugün bilim, teknoloji bunlara önem vermek lazım; ama dil ve sosyal bilgiler, kültür dersleri o kadar önemli değil diyorlar ve ben bu sene büyük bir yıpratıcı olaylar içinde çocuklarımızın, gençlerimizin Türk Diline önem vermediklerine tanık oldum. Kültür dersi, dil, ikinci plandadır demektedirler. Şimdi soruma geldim, teknoloji alanında gençleri yetiştirelim ve yarınki dünyaya, 2000 yılına bilim çocukları yetiştirelim, var-sın dilleri o kadar önemli olmasın, yanlış da söyleseler, vurgular ve konuşma tarzları yanlış da olsa, yarının seç-

menleri, yarının televizyona çıkacak üyeleri şöyle de olsa, böyle de olsa olabilir mi? Buna önem vermek yolu nedir? Hangisine daha çok önem vermemiz lazım? Bugünkü dünyada nereye gidelim?

BAŞKAN — Buyurun Sayın Fuat Göksel, sorulara cevap verebilirsiniz.

PROF. DR. FUAT GÖKSEL — Söz alanlara çok teşekkür ederim, önemli katkıları oldu, not aldım, benim de işime yarayacak bunlar.

Sayın Özoğlu, gençliğin değeri değişecek mi? Hiç şüphesiz değişecektir, sanıyorum 15 yıl sonra. Çünkü gençlik diyor, hakkında değerlendirme yapacak olan artık bizim kuşağımız pek olmayacak o çağda, bugün genç olanlar, başka çeşit değer sistemleri ile eğileceklerdir o günün gençliğine. Ama zannediyorum, değişmeyen bir şey var: Genç kuşak, eski kuşak arasındaki dudak bükme devam edip gidecekmiş. Sentoma da öyle söylemiş onu, bundan bilmem kaç sene önce; ama değişik bir değer çerçevesi ile bakacaklardır.

Sayın Kitapçı, 75 milyon olursak sorun değil, belki de güçtür buyurdular. Olabilir yalnız ortada bir de veriler var ki bizim ekonomik gelişme hızımız, gayrisafi milli hasılamız, 2,7 değil, o kalkınma hızı yüzde 5 falan deniyor ama eğer böyle olsaydı ya da gerçekten bu tüketime gitmiş olsaydı, bu kadar işsiz olmazdı. Endüstrimiz acaba o kadar gelişiyor mu? Kaynaklarımız yetecek mi? Bugünkü üretim teknolojisi ile; ama ileride belki bir teknoloji devrimi olur, bakarsınız biz de ihya oluruz, bakarsınız petrol fışkırır, Allah büyüktür, inşallah!

Sayın Nasuhoğlu Hocam, çok doğru buyurdunuz. Gerçekten eğitim sistemimizden geliyor bu.

Efendim, bu bölge savaşları konusunda çok kısa olarak arz edeceğim. Keçiye can kaygusu, kasaba yağ kay-

gusu. Keçiyi yatırıp ktır ktır boğazlayan ve yarısı senin, yarısı benim diyen, yarım keçilik et kazanmış olur ama bıçağın altına girene sorarsanız eğer, herhalde kendilerinin hayrına değil, yani bu değişmez kuraldır tarihte. Hangi toplum ya da topluluk olursa olsun, kendi hayatiniyetini korumak ve onun için çabalamak, didinmek zorundadır. Aksi takdirde kurbanlık koyun gibi boynunu uzatıyor demektir. Yani bölge savaşları, belki bir çeşit hacamat yerine geçer büyükler için. Ama arada kalanlar için herhalde hayat me-mat sorunudur.

Sayın Nasuhoğlu, hesap makinası kullanan ve düşünmeyi unutan bir kuşaktan söz etti. Ama biz eğitimcilerin de bu işte rolü var. Şimdi test yöntemi ile çocuğu üniversiteye alıyoruz. Test yöntemi ile kolejlere alıyoruz. Test yöntemi ile askeri okullara alıyoruz. Test yöntemi ile kasabadan şehre gidecek çocuğu seçiyoruz. Test yöntemi o hale getirmiştir ki artık daha ilkokuldan başlayarak bu cehennemi yarış içinde çocuklarımız, a, b, c, d, e gibi böyle birtakım garip sesler çıkartarak o bilmecelerden harf seçmeye dönüşmüşlerdir. Çizgi romanlar sentaksı da, morfolojiyi de, anlam içeriğini de ortadan kaldırmıştır. Levi Straus'un, Malinovski'nin ilkel insanları gibi böyle düşünmektedir çocuklarımız; kühv, kihv; yani kavramları karşılayacak ifadeden yoksun çocuk büyütüyoruz. Belki sinema ile öğretim, televizyonla öğretim, bunu tas-hih edebilir; ama mutlaka ve mutlaka dil öğretimine ağırlık vermemiz gerekir. Tabii yanı sıra matematik öğretimini de elde kâğıt kalemle yapmaları gerekir temelde. Yapmazlarsa bu olmaz. Sayın Bursalioğlu Hoca burada olsa idi Ona soracaktım. Siz kapalı devre televizyon yahut da Anadolu Üniversitesinin yaptığı gibi açık öğretimdeki televizyon ve sinema, gör-işit vb. tekniklerle, hangi dersin öğretimini, hangi teknikle öğretmek gerektiğine dair bir

kürsümüz var mı? Bir bölümünüz var mı? Kalkülâtör kullanmayı biliyor mu? Öğretecek mi sizden yetişen öğretim uzmanları, öğretmen olacıklara? Onlar da kendi öğrencilerine öğretecek mi? Ziya Bey, ilk defa başlamıştı bunu yapmaya. Kalkülâtörü öğretiyordu, hem de o standart hataları hepsini. Mesele oyuncağa dalıp da onu aklın yerine koymak değil, tekniğin harikasını akla yardımcı olarak kullanabilmektir. Bu da metot işidir Hocam. Bunu da öğretecek yetiştirici, öğretmen lazım, enstitü lazım, uzman lazım. Eloğlu bunları yapıyor maalesef. Teachers Colage de mesela öğretim metodolojisi dersinde, bizde Nuh'u nebiden kaldığı gibi planların kağıdını sökmek öğretilmiyor, bugünün kompitürleri ile öğretim yapılmakta, televizyonla eğitim öğretim. Bunun teknolojisinde yaya kalırsak 15 yıl sonraki öğretmenimiz de bugünün öğretmeni gibi olur.

Çocuklarımızı bir de şu çizgi roman belasından kurtarsak iyi olacak. Bir de şık seçme, parametre seçmeden.

Sayın Kurucuoğlu, çok teşekkür ederim. Yalnız ben arz edeyim ki öğrencilerime ders anlatırken bu dili konuşmuyorum. Çok daha arı Türkçe konuşuyorum; çünkü onu anlıyorlar. Ben her dersimde de onu daha akıcı, daha oturabilir hale getirmek için kendimi zorluyorum. Benim söylediğim yanlış anlaşıldı yahut anlatamadım daha doğrusu. Örnekler vereyim. Koskoca saçlı sakallı adam, hayat diyeceği yerde «yaşantı» diyor, yanlış. Yaşantı eksper-yans, Almanya'lı erlerin istedikleri şeydir, iç fenemendir. Bunun yerine yaşam konmuş. Efendim yaşamı beğenme, beğenmem derse, hayatın suyu mu çıkmış efendim, onu konuş; ama çocuğun bil ki yaşam diyecektir. Çünkü dil değişiyor; ama ikisinin ortası olsun, ben daha anlaşılır buluyorum. Yaşantı! Buna hakkın yok. Dilleri tek tek insanlar yaratmaz. Dilleri toplumlar yaratır ve madem ki

böyle bir çaba vardır, madem ki Türkçe sözcük türetmenin birtakım yolları vardır, yöntemleri vardır, önce halkın diline bakacaksın. Bulamazsan eski Türkçe kaynaklara bakacaksın, sentaksların içinde nasıl durduğuna bakacaksın, akıcı mıdır, değil midir? Ekleri yerinde midir değil midir? Ondan sonra piyasaya süreceksiniz. Kim yapar bunu? Languistikçi yapar. Bizde maalesef köşe yazarları yapıyor bu işi. Ben işte bunu demek istemiştim. Her eline kalemi alıp, eline mikrofonu kapam anlaşılabilir birtakım böyle kafonide, böyle acayip acayip sözler hem de yanlış söyleyip de ne olacak, söylese ne olacak, söylemese, ne olacak? Büsbütün kafası karışıyor milletin. Yani diyeceğim odur ki daha dikkatli, daha sorumlu olarak eğilelim, bilimsel terminolojide kolaydır yerine koymak, ama günlük konuşma dilinde kelime üretirken, söylerken, biraz daha sınırlarımıza hakim olalım, biraz muhafazakâr olalım. Bir de bu dilin evrimine, akışına, Türkçeleşmesine karşı çıkmak da bana çok abes geliyor. Çünkü biz, bunu iki defa yaşadık. Bir Atatürk'ün ölümünden sonra yaşadık, ondan sonra İsmet Paşanın akli başına geldi yeniden Türkçeleştirdi. Bu sefer bir iktidar değişikliğinde Anayasaya varıncaya kadar değiştirildi: 40 yıllık yerleşmiş Genelkurmay, «Erkânı Harbiyeyi Umumiye Riyaseti»ne dönüştü. Neden? Anayasada yazıyormuş. Ondan sonra bir acayip kargaşa çıktı: Bakıyorsunuz bir gazeteyi alıyorsunuz «El sineyi selaseden bilmem ne», o da bilmediği için, daha tüyü bitmedik çocuk ne yapsın! İmam Hatipdeki arkadaşlarından ne öğrendiyse, onu sokmuş oraya. Öbürü de uygurca mı, uydurca mı ne olduğu belirsiz birtakım laflar. Adeta iki kültürün, iki dili çıktı ortaya. Çok acıklıdır, yani geleceğin eğitimi kime ne eğitim vereceksiniz de 15 yıl sonrasının gençliğinden ne bekleyeceksiniz? Bu çok önemlidir. Burada iş kime düşüyor? Burada iş eğitim camiasına düşü-

yor. Niçin Türkçe öğretmenleri, bir kongre yapmazlar, ille Dil Kurumundan mı bekleyecekler. Afedersiniz, çok şahsi olacak ama vaktinizi ısraf etmeyim. Bundan 35 sene önce ben de gençtim. Bir hanım, bir mektup yazdı bana. Edebiyat öğretmeniymiş. Mektubu bir okudum, hem böyle gururumu okşadı, hem de üzüldüm. Aldım bir kağıt, bir tarafına yanlış yazdım, öbür tarafına doğru yazdım. Mektupta ne kadar imlâ bozukluğu varsa, doğrusunu karşısına yazdım, zarfın içine koyup gönderdim. Bir daha da yüzüme bakmadı tabii, ama Türkçe öğretmeni böyle olursa ne olacak? Maalesef Türkçe öğretmeni, Türkçe bilmiyor.

Diksiyon dediniz, o kadar önemli bir noktaya değindiniz ki! Evet, kır kente abanıyor. Doğru. Her yerin diksiyonu geldi birbirine karıştı. Sanki İstanbul ağzı, diksiyon değil miydi? öyleydi efendim öyleydi. Bugün var mıdır standart Türkçede «gelmor musunuz, gitmor musunuz» diye konuşan? Dolmayı kapmış da sağde yağlan mı yapmış zeytin yağınla mı yapmış? Bunlar, İstanbul'da konuşulmaktadır. Ama standart Türkçede konuşulan bu değildir. Okumuş Türkçesi bu değildir. Kastamonu Türkçesi gibi, Ege Türkçesi gibi, Doğu Türkçesi gibi, Karadeniz Türkçesi gibi bir türdü İstanbul ağzı. Onun etrafından yapılaşmıştır okumuş dili. Ona standart Türkçe diyoruz. Hanımefendi, o zaman bir Darülmuallimin vardı. Bir Darülmalumat vardı. Hoca, buradan çıkardı. Öğretmen de en iyi bilendi. Öyle güzel konuşurdu ki onlar. Onlar gittiler, yetiştirdiler Muallim mekteplerinde. Bizim Türkçe hocalarımızı, biz onlardan öğrendik. Benim ailemde pek böyle Türkçe konuşulmazdı. Ev Türkçesi konuşulurdu, hocalarımız bilirdi.

Bugün kitle halinde eğitim yapmak zorundayız. İstese de istemeksek de kitle halinde Türkçe eğitimi. Bu mikrofon asrında, bu ekran asrında biz, 15 milyon televizyon seyircisine ve 40 milyon radyo dinleyicisine eğer

doğru diksiyonlar veremiyorsak, bu herhalde ne halkın hatası, ne okulun hatası. Bu düpedüz TRT'nin içinde diksiyon okulu açmayanın hatasıdır. Eğer beğendinizse, meccanen veririm diksiyon derslerini. Yeter ki çağırsınlar!..

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Prof. Dr. Fuat Göksel'e çok teşekkür ediyoruz.

BİLDİRİ : II

Çağdaşlaşma Sürecinde Gençlerin Ekonomik Konumu : Tutum ve Değerler

Doç. Dr. Barlas TOLAN
Gazi Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

Oturum Başkanı : Yard. Doç. Dr. Nizamettin KOÇ

ÇAĞDAŞLAŞMA SÜRECİNDE GENÇLERİN EKONOMİK KONUMU : TUTUM VE DEĞERLER(*)

GİRİŞ

Gençlerin ekonomik tutum ve değerlerini çağdaşlaşma süreci bağlamında incelemeyi amaçlayan bu çalışmada, herşeyden önce kullanılan kavramların açıklığa kavuşturulması zorunludur. Genç ve gençlik, ekonomik tutum ve değerler ve çağdaşlaşma kavramlarının ne ifade ettikleri belirtildikten sonra, bu çalışmanın amacı, kapsamı ve metodolojisi üzerinde durmak mümkün olacaktır.

1) GENÇ VE GENÇLİK KAVRAMLARI :

Halen, sosyal bilimcilerin üzerinde birleştikleri genel, geçer bir genç ve gençlik tanımı bulunmamaktadır. Gençlik çağı, gelişim hızı ve kalıbı ile sosyo-ekonomik,

---

(*) Çok kapsamlı olması nedeniyle, bildirinin dört bölümünden burada yalnızca üçüncü bölüme yer verilebilmiş, çizelgelerin tümü ise metin dışında bırakılmıştır.

kültürel ve coğrafi çevrenin etkilerinin bireyler arasında ortaya çıkardığı farklılıklar ve özgülükler dikkate alındığında, soyutluk derecesi yükselen bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır.

Genç ve gençlik çağı tanımlarında, Birleşmiş Milletler Örgütü ve UNESCO'nun yanısıra, Türk ve yabancı birçok sosyal bilimci de değişik yaş sınırlarını kullanmışlardır(1). IV. Beş Yıllık Kalkınma Planında V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Gençlik ve Spor Özel İhtisas Komisyonu'nda, ülkemiz için 12-24 yaş arası gençlik çağı olarak benimsenmiştir. Gençlik ve Spor Bakanlığı da, «buluğa erme sebebiyle biyo-psikolojik bakımdan çocukluğun sonu ile, toplum hayatında sorumluluk alma dönemi olan 12-24 yaş grubu»nu genç nüfus olarak tanımlamıştır(2). Çalışmamızda da 12-24 yaş dilimi, gençlik çağını ifade etmek üzere kullanılmıştır. Birleşmiş Milletler Örgütüncü benimsenen «öğrenim yapan, hayatını kazanmak için çalışmayan ve kendine ait bir konutu bulunmayan kişi» (3) tanımı, bedensel gelişkinliğe ek olarak zihinsel, duygusal ve sosyal gelişkinliğin de gençlik döneminin belirlenmesinde önemli bir rol oynadığını açıkça göstermektedir(4). Ancak bu

---

(1) Atalay Yörükoğlu, **Gençlik Çağı, Ruh Sağlığı Eğitimi ve Sorunları**, T. İş Bankası Kültür Yay., No: 270, Ankara, 1985, s. 3.

Birsen Gökçe, **Gecekondu Gençliği**, H.Ü. Yay., C-5, Ankara, 1975, s. 14.

(2) DPT, **Gençlik ve Spor**, V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yay. no: 1004, Ankara, 1983, s. 13.

(3) Birsen Gökçe, **Gecekondu Gençliği**, a.g.e. s. 14.

(4) Arthur T. Jerschild, **Gençlik Psikolojisi**, Yeni Hamle Mat., İstanbul, 1971, s. 7.

özelliklerin de birbirinden kesin çizgilerle ayrılması mümkün olamamaktadır.

Gençlik çağının tanımlanmasında psikolojik özelliklerin ağırlık kazandığı görüşlere de rastlanılmaktadır. Bunlara göre gençlik çağı, davranışların duygusal olduğu, suskunluk ile başkasına açılma isteği arasında bir bocalamanın izlendiği, kaygı ve öfkenin fazlaca görüldüğü bir dönemdir(5).

Bütün bunlar göz önüne alındığında gençlik, «buluşa erme ile başlayan, fizyolojik ve psikolojik değişmeyi içeren, bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan bir yaş dönemi»(1) olarak tanımlanabilir. Ancak gencin fizyolojik, psikolojik ve sosyal alandaki gelişmesi eşanlı ve birarada olarak ortaya çıkmadığı gibi, aynı zamanda gencin aile ve çevresinin sosyo-ekonomik ortamına göre de değişmektedir(2).

2) EKONOMİK TUTUM VE DEĞERLER :

Bize göre tutum, «en geniş anlamıyla, bireyin psikolojik bir değer içeren nesne veya konular karşısında vaziyet alma biçimidir(3). Bu nedenle tutumların incelenme-

---

(5) Bu tür tanımlar için bkz.

— Arthur T. Jerschild, **Gençlik Psikolojisi**, a.g.e., s. 64.

— Birsen Gökçe, **Gecekondu Gençliği**, a.g.e., s. 15.

— Atalay Yörükoğlu, **Gençlik Çağı**, a.g.e. s. 114.

(1) Birsen Gökçe, **Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları**, MEGSB Yay. No: 270, Ankara 1984, s. 21.

(2) Işıl Bulut, **Adolesan Evlilikleri**, H.Ü. Sağlık Bilimleri Ens., Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1984, s. 10.

(3) Barlas Tolun, **Toplum Bilimlerine Giriş: Sosyoloji ve Sosyal Psikoloji**, Savaş Yayınları, Ankara, 1983, s. 383-384.

si, kişilik kuramı ile yakından ilişkilidir. Başka bir anlamla, fiili davranışların tutumlar yoluyla tanımlanabilmesi, anlaşılabilmesi ve hatta öngörülebilmesi gerekir. Fakat kişilik kavramını dikkate alınca, kişinin davranış ve tutumları ile diğer özellikleri arasındaki karşılıklı bağıntıların varlığını zımnen kabul etmiş oluyoruz. Bu nedenle, örneğin tutumlar ile kişilik çizgileri arasındaki ilişkileri görmezden gelemeyiz. Lazarsfeld (4) gibi bazı sosyal bilimciler de, tutumlarla yaş, meslek grubu, öğrenim düzeyi, yerleşme birimi gibi sosyolojik değişkenler arasındaki ilişkileri vurgulamışlardır.

Aslında burada bizim de izlediğimiz yol, bu olmaktadır. Çalışmamızda ekonomik özelliği ağır basan tutumların, çağdaşlaşma sürecini yansıtan iki sosyolojik değişkene göre farklılaşması incelenmektedir. Gerçekte ekonomik tutumlarla(5) örneğin siyasal tutumlar arasında bir nitelik farkı görmemek gerekir. Çünkü bütün tutumların ortak özellikleri, bir değer içermeleri, grup içinde oluşmaları, bireyin kendisini çevreleyen gerçeklere uyumunu sağlamaları ve psikik evrenin dışsallaşmasında bir aracı rolü oynamalarıdır.

3) ÇAĞDAŞLAŞMA KAVRAMI ÜZERİNE :

Toplumsal değişme sürecinin «çağdaşlaşma» kavramı aracılığıyla açıklanması ve bu açıklamanın «geleneksel toplum-çağdaş toplum» ayırımı üzerine inşa edilmesi,

---

(4) Paul F. Lazarsfeld, **Philosophie des Sciences Sociales**, Gallimard, Paris, 1970.

(5) Bu konuda fazla bilgi için bak. George Katona, **Analyse Psychologique du Comportement Economique**, Payot, Paris, 1969.

yöneltilen tüm eleştirilere rağmen günümüz sosyal bilimcileri tarafından genel olarak kabul edilmektedir(6). Sosyal bilimcilerin kesin olarak paylaştıkları nokta, çağdaşlaşmayı tanımlamakta kullanılan «geleneksel-çağdaş toplum» ayırımının, Batılı toplumların siyasal ve ekonomik özellikleri göz önüne alınarak elde edilen bir «Çağdaş Batı» fotoğrafından esinlenerek oluşturulduğudur. Geleneksel toplum da, bu fotoğrafın negatifini ifade etmektedir(7). Bu çalışmanın sorunu ise, çağdaşlaşma sürecinin bir boyutunu ifade eden ekonomik kalkınmanın beraberinde ortaya çıkan ekonomik tutum ve değerlerdeki değişmelerin ne gibi özellikler gösterdiğidir.

Çağdaş toplumdaki birey anlayışı, insanlararası ilişkilerde doğal olarak «başkaları»nı değil, bireyselliği vurgulayan tutum ve değerleri ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda çalışmamızın sorunu, ekonomik değişimin ortaya çıkardığı bu bireysellik vurgusunun «geleneksel değerler» ile karşılaştığı ortamlarda, genç insanın ekonomik tutum ve değerlerini ampirik olarak gözlemlemek ve açıklamaya çalışmaktır.

---

(6) Farklı çağdaşlaşma anlayışlarını irdeleyen sistematik bir çalışma için bkz. B.N. Varma, **The Sociology and Politics of development-A Theoretical Study**, Routledge and Kegan Paul, 1980.

(7) Bu açıdan çağdaşlaşma, nesnel bir olgu olmaktan çok, «Batılı toplumlarındaki hakim dünya görüşünü yansıtan» bir değerdir. Bkz. I.L. Horowitz, *Qualitative and Quantitative Research Problems in Comparative International Development* in M. Stanley (ed), **Social Development-Critical Perspectives**, Basic Books Inc., N.Y. 1972, s. 7.

4) AMAÇ, KAPSAM VE METODOLOJİ :

Bu çalışmada, ekonomik tutum ve değerlerin çağdaşlaşma sürecinde sosyolojik etkenler tarafından ne ölçüde belirlendiği irdelenmiş, bunun yanısıra özellikle çalışan gençlerin içinde buldukları fiilî ekonomik konumun özellikleri ve yarattığı sorunlar da belirtilmeye çalışılmıştır(1). Bu ele alış biçimi, çalışmamıza hem bir iktisat sosyolojisi çalışması niteliği, hem de sosyal psikolojik bir özellik kazandırmaktadır.

Bu çerçeve içerisinde iki tür sınıflamadan söz etmemiz mümkündür. Bunlardan birincisi, gencin ekonomik konumuna ve bu alandaki tutum ve değerlerine ilişkin tüm özelliklerin çalışmamızda ele alınmasının mümkün olmasıdır. Bu nedenle, yalnızca sorun yarattığı ya da üzerinde yeterli bilgi birikimi olmadığı düşünülenler, burada dikkate alınmıştır. İkinci sınırlama ise, çağdaşlaşma sürecini belirleyen sosyolojik etkenlerden sayısal olarak ifade edilebilen ve somut verilere dayanan yalnızca iki de-

-
- (1) Bu çalışmada kullanılan sayısal veriler, Gazi Üniversitesi ve MEGSB'nin işbirliği ile gerçekleştirilen ve henüz yayımlanmayan «12-24 Yaş Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları» başlıklı araştırmadan alınmıştır. Bu araştırmanın verileri, tüm Türk gençliğini (1983 yılında yaklaşık 12.8 milyon nüfus) temsil edici bir örneklem yoluyla 18.000 gence uygulanan mülâkatlarla toplanmıştır. Araştırma, gençlerin cinsellik, kişilik, ekonomi ve boş zamanların değerlendirilmesi alanlarındaki durum ve sorunları üzerinde yoğunlaştırılmış ve gençlere, genel nitelikteki 17 sorunun dışında bu dört alanı kapsayan 43 soru yöneltilmiştir. Geniş bir «survey» çalışmasında soru sayısının zorunlu olarak sınırlandırılması, kuşkusuz her alanda gerekli ve yeterli tüm bilgilerin toplanmasını engellemiştir.

ğişkenin kullanılmasıyla ilgilidir. Olanaklar elverdiğinde, başka değişkenlerin de analize sokulması, hiç kuşkusuz arzulan bir durum olacaktır.

Çağdaşlaşma sürecinin yadsınmaz makro göstergeleri olarak seçilen sosyolojik etkenler, kentleşme düzeyi ile öğrenim düzeyi değişkenleridir. Bilindiği üzere kentleşme, diğer sosyo-ekonomik etkenlerin özelliklerini de içeren ya da en azından yansıtan, bileşken ve bütünsel bir değişkendir. Burada kentleşme göstergesi olarak metropoliten, kentsel ve kırsal yerleşmeler şeklinde üçlü bir sınıflandırmaya gidilmiştir. Metropolitan yerleşmeler kategorisinde İstanbul, Ankara ve İzmir, kentsel yerleşmeler içerisinde ise nüfusu 10.000 den büyük diğer kentler yer almaktadır.

Öğrenim düzeyi değişkeni genellikle gencin öğrenim düzeyi ile ilişkili olarak kullanılmışsa da, birkaç konuda hane reisinin (genellikle babanın) öğrenim düzeyine de başvurulması gerekmiştir. Burada kullanılan kategoriler, okur-yazar olmayanlar, okur-yazarlar ile ilköğretim mezunları, orta ve dengi okul mezunları ve nihayet yükseköğrenim yapmış olanlar, şeklinde sıralanmıştır.

Gerek üniversite gençliğinin(1), gerekse ortaöğretim gençliğinin(2) özellikleri ve sorunları ile ilgili yeterince veri toplanmış bulunması nedeniyle, bu çalışmada yalnızca çalışma yaşamına yönelik tutum ve davranışlara değinilmiştir. Amacımız, gencin çalışma yaşamına ilişkin ekono-

---

(1) Nephan Saran, **Üniversite Gençliği**, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yayın No: 2032, İstanbul, 1975.

Aysel Ekşi, **Gençlerimiz ve Sorunları**, İstanbul Ün. Yayın No: 2790, İstanbul, 1982.

(2) Birsen Gökçe, **Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları**, a.g.e

mik tutum ve değerleri ele almak ve kentleşme ve öğrenim düzeyi değişkenleri gibi sosyolojik etkenlerin bunlar üzerindeki etkilerini göstermektedir.

Çalışsın çalışmasın, öğrenci olsun ya da olmasın, tüm gençlerin geleceğe güvenle bakmalarında en önemli etkenin hangisi olduğunu bilmek, burada temel sorunlarımızdan birini oluşturmuştur. Ayrıca yurdumuzda sosyo-ekonomik olanakların, tabakalar, bölgeler ve kırsal-kent arasındaki dağılımının adil olarak nitelenebilecek bir düzeye ulaşamamış olması, ailenin maddi güçlükleri, ÖSYS gibi selektif barajlar veya öğrencinin çeşitli öğrenim aşamalarındaki başarısızlıkları, birçok gencin öğrenim yaşamını yarıda kesmesi ve hayata atılması ile sonuçlanmaktadır. Bu gerçeğe rağmen gençlerin çok büyük bir bölümünün, olanaklar elverirse öğrenimini daha ileri bir düzeye götürmeyi arzuladığı anlaşılmaktadır. Ayrıca iş seçiminde en çok hangi hususa dikkat edilmesi gerektiği konusunda gençlerin tutumları, hem gelecekte yapmak isteyecekleri işin türü ve niteliği, hem de dolaylı yoldan kişilik özellikleri hakkında bize bilgi vermektedir. Fiilen çalışma yaşamına atılmış gençlerin çalıştıkları işlerin özellikleri, yukarıda sözü edilen tutumlarla olduğu kadar, çalışma ortamının dengesi ve çalışma barışının geleceği ile de ilişki içerisindedir. Çalışan gençlerin işlerini tam olarak gerçekleştirdiklerindeki duygu ve beklentileri de, geleceğin çalışma yaşamına yönelik ve güvence ya da aksine bir tehdit haline dönüşme potansiyeli taşıması açısından önem taşır. Aynı şekilde işsizliğin, toplumsal, siyasal ve psikolojik sonuçları bakımından ne denli büyük bir toplumsal tehlike oluşturduğu bir gerçektir. Bu nedenle, gençlerin işsizlik sorununu öznel olarak nasıl algıladıklarını da ortaya koymak gerekir. Nihayet, nesnel ve bilimsel konumlarına göre değil de, halen iş aramakta olup olmamalarına göre

tanımlanan «işsiz gençler» in, iş bulamama nedenleri, işsiz olarak geçirdikleri süre ve iş bulmak için ne tür girişimlerde buldukları, bugünün ve geleceğin toplumsal barışını koştandırma ve ipotek altına alma düzeylerine göre özenle incelenmesi gereken konular olarak belirlemektedir.

1. Genç ve geleceğe güven duygusu :

a) Geleceğe güven duymada en önemli etken konusunda gençlerin tutumları: Genel değerlendirme:

Çağdaş toplumlar, bireyin temel gereksinmelerinden güvenlik gereksinmesini(1) çeşitli açılardan sağlamaya büyük önem vermişler ve bunu refah devletinin temel sosyal ön koşulu olarak nitelendirmişlerdir. Bu yaklaşım, 20. yüzyıla damgasını vuran en önemli sosyal reform olarak değerlendirilmiştir. Ancak ekonomik kökenli toplumsal bunalım dönemlerinde bu çizgiden sapıldığı ve hatta yer yer geri dönüşler yapıldığı da görülmemiştir. Nitekim 1973 ve sonrasında gelişen petrol bunalımı, tüm ekonomileri etkilemiş, ekonomik bunalım özellikle gelişmiş ülkelerde ağırlığını istihdam alanında duyurmuştur. Gelişmekte olan ülkeler ise, ithal edilen enflasyon nedeniyle bu sorunları daha da derinlemesine bir biçimde yaşamışlardır. Sonuçta geleceğe güven duygusunun sarsıldığı bir dönem yaşanmaktadır.

Saha araştırmasında gençlere «bugünkü koşullarda geleceğe güvenle bakabilmesi için bir genç açısından en önemli etken»in hangisi olduğu sorulmuştur. Gelecek açısından en önemli etken, gençler tarafından öğrenim

---

(1) Maslow'un hiyerarşisi için bak. Barlas TOLAN, Toplum Bilimlerine Giriş: Sosyoloji ve Sosyal Psikoloji, a.g.e., s. 153-156.

(% 32.3), geçerli bir beceri ve yeteneğe sahip olma (% 23.3), ailenin varlıklı olması (% 20.1), çevrede sayılma ve sevilme (% 17.0), nüfuzlu yakınları olması (% 3.9) ve belirli bir alanda şöhret olma (ses ve film yıldızı, futbolcu vb.) (% 3.3) olarak ifade edilmiştir. Bu sıralamada gözlenebilecek en önemli ve sevindirici husus, gençlerin kendi öz katkıları ile sağlayabilecekleri nesnel etkenleri (öğrenim ile beceri ve yetenek) ilk sıralarda belirtmiş olmalarıdır (birlikte % 55.6). Geleceğe güvenle bakmada belirtilen üçüncü etken (ailenin varlıklı olması) ise tamamen öznel bir nitelik taşımakta ve gencin kendi yeteneklerine güvenememesinin bir belirtisi olmaktadır. Gencin bazı kişilik özellikleri ile çevre arasındaki etkileşimini dikkate alan «çevrede sevilme ve sayılma etkeni» dördüncü sırada belirtilmiştir. Nüfuzlu yakınlarla sahibolmanın zorunluluğunu ifade edenler, aslında ailenin varlıklı olması gerektiğini belirtenlerle aynı grup içerisinde ele alınabilirler. Nihayet yıldızlığa elverişli bir alanda kendini göstermeyi, geleceğe güvenle bakmada temel yol olarak görenler, en sonda yer almaktadır. Aslında bütün içerisinde bu son iki grubun ağırlığı, ihmal edilebilir bir düzeyde bulunmaktadır (% 7.2).

Geleceğe güvenle bakmada gençlerin yarıdan fazlasının öğrenimi ve geçerli bir beceri ve yeteneğe sahip olmayı belirtmiş olmaları, hem şaşırtıcı hem de sevindirici bir sonuç olarak değerlendirilmelidir. Şaşırtıcıdır; çünkü toplumumuzda geçerli olan ve giderek «teorik» ahlaktan farklılaşan güncel ve «pratik» ahlak yapılarının, gençleri «kolay olan»a itmiş olması beklenirdi. Sevindiricidir; çünkü gençler, öğrenim ile beceri ve yetenek gibi kendi öz katkıları ile gerçekleştirebilecekleri nesnel etkenleri ilk sıralarda belirtmişlerdir.

Verilen yanıtları daha az sayıda kategoriye indirgemek de mümkün olabilir. Buna göre birinci grupta, yuka-

rıda değindiğimiz gibi nesnel etkenleri ön plana çıkaran gençler (öğrenim ile beceri ve yetenek % 55.6), ikinci grupta kendi güç ve yeteneklerinden ziyade, başkalarının varlığına bağımlılık duyanlar (ailenin varlıklı olması ve nüfuzlu yakınlar % 24.0), nihayet üçüncü grupta çevre ile kendi açılarından yararlı bir etkileşim sağlamayı amaçlayanlar (çevrede sayılıp sevilme ve şöhret olma (% 20.3) bulunmaktadır. Bu oranlar bize, gençlerin kendi geleceklerini genellikle olumlu bir biçimde algıladıklarını göstermekte, günümüz gençliği, içinde bulunduğu tüm olumsuz koşullara rağmen yarınlara ümit ışığı yakmaktadır. Bu yargıyı, yalnızca gençlerin dörtte biri (% 24.0) için öne sürme olanağı bulunmamaktadır (ikinci grup).

b) Kentleşme düzeyine göre geleceğe güven duymada en önemli etken konusunda gençlerin tutumları

Gençlerin geleceğe güven duyma konusundaki tutumlarının kentleşme düzeyine göre dağılımı fazla belirgin olmasa da dikkati çeken önemli bazı hususları içermektedir. Bunlardan ilki, temel nesnel etkenin (geçerli beceri ve yeteneğe sahipolma) ağırlığının metropoliten alanda (% 34.4), kent (% 24.6) ve kıra (% 23.1) göre çok daha fazla olmasıdır. Buna karşılık öğrenime verilen ağırlık, matropoliten alanda (% 27.2), kent (% 33.0) ve kırdan (% 31.1) daha düşüktür. Bu durumun nedenleri, öğrenimle ilgili toplumsal değerlerde olası bir çözülmeden ileri gelebilir. Çevre ile uyum konusunda da metroploiten gençler (% 10.9), kentsel (% 19.9) ve kırsal (% 15.2) gençlere oranla daha çekingen davranmaktadırlar. İlginç noktalardan biri de şöhret olma etkeninin kırsal alanda, nüfuzlu yakınları olması etkeninin ise metropoliten alanda daha çok belirtilmiş olmalarıdır. Oysa kitle iletişimine daha açık metropoliten alanlarda şöhret olma etkenine ilişkin,

yüzyüze birincil ilişkilerin daha ağırlıklı olduğu kırsal alanda ise nüfuzlu yakınlarının olması etkenine ilişkin oranların yüksek çıkması beklenirdi. Nihayet bağımlı kişilik yapılarına daha sık rastlanıldığı düşünülen kırsal alanda, kendi güç ve yeteneklerinden ziyade başkalarının varlığından medet umanların (ailesinin varlıklı olması etkeni) en büyük oranda ortaya çıkması da beklenen bir sonuçtur.

Verilen yanıtları az sayıda kategoriye indirgemeye çalışırsak, gencin kendi öz yeteneklerine yönelik etken grubunun (öğrenim ile beceri ve yetenek) metropoliten alanda en yüksek (% 61.9), kentde (% 57.6) ve kırdada (% 54.2) daha düşük bir düzeyde belirlediğini görüyoruz. Buna karşılık yararlı bir etkileşim ile çevreye uyumu sağlamaya yönelik beklentiler (çevrede sayılıp sevilme ve şöhret olma), anonim bir toplumsal çerçeve oluşturan metropoliten alanda en düşük (% 13.6), kentte (% 22.8) ve kırdada (% 18.9) daha yüksek bir düzeyde ortaya çıkmaktadır.

2. Gencin öğrenimi bırakma nedenleri :

a) Gençlerin öğrenimlerini daha ileri götürme isteği ve öğrenimi bırakma nedenleri: Genel değerlendirme

Gençleri çalışma yaşamına yönelten başlıca etken, çeşitli ve zorunlu nedenlerle öğrenimlerini yarıda bırakmalarıdır. Halen öğrenci olmayan gençlerin çok büyük bir bölümü (% 96.3), olanaklar elvermiş olsaydı, öğrenimlerini daha ileri bir aşamaya götürmeyi arzulayabileceklerini belirtmişlerdir. Ne yazık ki okuma arzusu ile dolu bu çok büyük potansiyel, çoğu kez gerçekleşmemektedir. Okumayan gençlerin yarısına yakını, ailenin maddî olanaklarının sınırlı olması ile yakınlarında okul bulunmaması nedenleriyle öğrenimi yarıda bıraktıklarını ifade etmişlerdir.

Gençlerin yaklaşık dörtte biri için okuyamama nedeni, ailenin izin vermemesi, diğer dörtte biri için ise bizzat gencin çalışmayı tercih etmesi veya ders ve sınavlardaki başarısızlığı olarak belirtilmiştir. Başka bir anlatımla, gençlerin öğrenimlerini daha ileri bir düzeye götürememelerinin ve bu denli büyük bir potansiyelin toplum adına değerlendirilememesinin başlıca sorumlusu, Devlet ve aile olarak ortaya çıkmaktadır. Eğitim ve öğretime ilişkin olanak ve fırsatları, tabakalar, bölgeler ve kır-kent arasında adil bir biçimde dağıtmak ve maddî yetersizlik içerisindeki ailelerin çocuklarına her öğretim kademesinde burs sağlamak, çağdaş sosyal devletin temel görevleri arasında yer alır. Aile de, bazı durumlarda çocuğunun ve özellikle kız çocuğunun belirli bir aşamadan sonra öğrenime devam etmesini engelleyerek Devletle bu sorumluluğu paylaşmaktadır. Gencin çalışmayı tercih etmesinde veya ders ve sınavlardaki başarısızlığında da, devlet ve ailenin sorumluluk paylarının önemli bir düzeyde olduğunu ileri sürmek mümkündür. Sorumluluğun böylece paylaşılmasında en az suçlu olan gencin, sonuçta en büyük zararı gören kimse olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Öğrenimini belirli bir aşamada bırakmak zorunda kalan gençleri bu duruma iten nedenlerin, sırasıyla maddî olanaksızlık (% 35.2), ailenin izin vermemesi (% 27.0), ders ve sınavlarda başarısızlık (% 18.5), yakın çevrede okul olmaması (% 13.8) ve nihayet ekonomik bağımsızlığını kazanmak için iş hayatına atılmak (% 5.5) olarak ifade edildiğini görüyoruz. Anayasa'nın eğitim-öğretim alanındaki amir hükümleri de dikkate alındığında, bu denli büyük bir potansiyelin toplum adına değerlendirilememesinde başlıca sorumlu, Devlet olarak ortaya çıkmaktadır. (Ailenin maddî olanaksızlığı ve yakında okul olmaması % 49.0). İkinci sorumlu, çocuğuna (özellikle kızına) okuma

izni vermeyen aile (% 27.0) ve üçüncü sorumlu da gencin bizzat kendisidir (çalışmayı yeğleme veya ders ve sınavlardaki başarısızlık: % 24.0).

Öğrenime devam etme arzusunu göstermeyenlerin önemli bir bölümü (% 37.0) ders ve sınavlardaki başarısızlıklarını kabullenenlerden, diğer bir bölümü ise ailenin anlayışsızlığından (% 23.6) ve maddî olanaksızlıktan (% 17.0) kaynaklanmaktadır. Ailenin gencin öğrenimini sürdürmesine izin vermemesi ağırlıkla genç kızlarla, yakın çevrede bir üst düzeyde okul bulunmaması da eğitim hizmetlerinin kırsal alanda yaygınlaştırılmaması ile ilgilidir. Genç kızlarda varolan eğitim potansiyelini ailenin engellemesi, devletin hoşgörüsüyle değerlendirmesine olanak bırakmayacak ölçüde önemli bir toplumsal sorun niteliğinde anlaşılmak gerekir.

Burada dikkati çeken bir diğer nokta da, gelişmiş Batı ülkelerinde gencin iş hayatına atılmasında başlıca etkenlerden biri olan bağımsızlık kazanma arzusunun, gençlerimizde henüz ortaya çıkmamış olmasıdır (% 5.5). Gençlerimizde oldukça yaygın olduğu görülen bağımlı kişilik yapısının, iş hayatına atılarak aileye karşı ekonomik bağımsızlığını kazanma arzusu ile ters bir ilişki içinde olduğu burada bir daha ortaya çıkmaktadır.

Bu verilerden çıkarılabilecek en önemli sonuç, maddî olanaksızlık nedeniyle anayasal okuma hakkını kullanmayan gençlere devletin yardım elini uzatması gereğidir. Burs sisteminin ve bazı bölgeler için parasız yatılılığın yaygınlaştırılması, bu soruna temel bir çözüm getirebilir. Toplumumuzun nüfus yapısının özellikleri ve istihdam sorunlarının kronik niteliği gözönünde bulundurulduğunda, okuma isteklerine rağmen çalışma hayatına, hatta çoğu kez aylıklığa ve işsizliğe yöneltilen bu gençler, her an toplum için yararlı olmayan yollara güdüme tehlikesi için-

de bulunmaktadır. Böyle bir olasılığın gerçekleşmesi halinde, kimsenin meşru olarak bu suçsuz gençlerden hesap sormaya bir hakkı olmaması gerekir.

b) Kentleşme düzeyine göre gençlerin öğrenimi bırakma nedenleri

Gençlerin öğrenimlerini yarıda bırakmalarının bazı nedenleri kır-kent ayırımına göre o denli farklılaşmaktadır ki yoruma dahi yer bırakmamaktadır. Örneğin yakın çevrede okul olmamasının ağırlığı metropoliten alanda % 1.4, kentlerde % 6.9 ve kırsal alanda % 21.4'tür. Başka bir anlatımla, yakın çevrede okul olmaması nedeniyle öğrenimini terk edenlerin % 0.8'i metropoliten alanda, % 17.4'ü kentlerde ve % 81.8'i kırsal alanda yaşamaktadır. Gösterilen büyük çabalara rağmen, kırsal alanda devletin eğitim altyapısını kurma ve yaygınlaştırma girişimlerinin henüz yeterli bir düzeye ulaşamadığı anlaşılmaktadır.

Aynı şekilde ailenin izin vermemesi nedeniyle öğrenimini yarıda bırakanların oranı metropollerde % 16.9, kentlerde % 24.0, kırsal alanda ise % 31.7'dir. Bu kategoride bulunan gençlerin % 63.9'u halen kırsal alanda yaşamaktadır. Bunun nedeni, tanımı gereği kapalı ve tutucu olan kırsal alanda kadının (ve genç kızın) statüsüne ilişkin değerlerin onu daha çok «domestik» işlevleri ile tanımlamasıdır.

Ekonomik bağımsızlığını kazanmak için öğrenimine son veren ve çalışma hayatına atılan gençlerin ağırlığı, metropoliten alanlarda % 12.9, kentlerde % 6.8 ve kırsal alanda % 2.4 olarak ortaya çıkmaktadır. Gelişmiş Batılı ülkelerde çok daha yüksek olan bu oranın, yurdumuzda da metropoliten alanlarda yoğunlaşması beklenen bir sonuçtur.

Ders ve sınavlarda başarısızlık gerekçesinin kentlerde (% 24.7) ve metropoliten (% 28.4) alanda, kırsal yörelere (% 10.7) göre oldukça büyük önem kazanmasının nedeni, diğer verilerin incelenmesinden anlaşılacağı üzere büyük bir olasılıkla üniversite giriş sınavlarıdır. Kırsal yörede ise başarısızlık nedeniyle öğrenimi terk, daha çok ilkokul ya da ortaokul düzeyinde gerçekleşmektedir.

Maddî olanaksızlık nedeniyle öğrenimini bırakanların her üç yerleşme tipinde de en yüksek oranlarda belirdiğini görüyoruz (% 40.4, 37.6 ve 33.8). Ancak, aralarında belirgin bir fark olmasa da, bu oranın kırsal alana doğru neden küçüldüğünü açıklamakta güçlük çekilmiştir. Türkiye'de tarımsal (ve kırsal) gelişme, son 30-40 yıldır devasa boyutlara ulaşmış olsa da, bugün tarımsal yapıyı tümüyle pazar ekonomisinin bir parçası olarak göremeyiz. Dolayısıyla «geçim zorluğunun» daha çok kentsel bir nitelik taşıdığını söylemek pek yanıltıcı olmayacaktır. Maddî imkânsızlık gerekçesinin kentlerde daha çok belirtilmesinin bir diğer olası nedeni de, bu alanda aile ve akrabalık ilişkilerinin kıra göre daha hızlı bir çözülme içerisinde olmalarıdır. Kırsal alanda egemen birincil ilişkilerin yoğunluğu ve derinliği, maddî yetersizlik nedeniyle öğrenimine devam edemeyecek başarılı gençce bir akraba ya da hısım elinin uzanmasına neden olmaktadır.

c) Öğrenim düzeyine göre gençlerin öğrenimi bırakma nedenleri

Gencin öğrenimini daha ileri götürememesinin nedenleri ile gencin öğrenim düzeyi arasındaki ilişkilere baktığımızda, öğrenimini terk edenlerin buna neden olarak ilk sırada belirttikleri maddî olanaksızlık etkisinin, daha ziyade ilkokuldan ortaokula (% 37.6), ortaokuldan da liseye (% 35.7) geçişte etkili olduğunu görebiliriz. Okur-yazar olmayanlarda okula gidememe olarak yorum-

layacağımız bu nedenin etkisi, sanıldığından çok daha düşüktür (% 21.3).

Buna karşılık aynı kategori için yakın çevrede okul olmaması, görece daha önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Okur-yazar olmayanların % 18.7'si, okur-yazar ve ilkokul mezunu kategorisinin de % 15.4'ü yakınlarda ilk ya da ortaokul olmaması nedeniyle öğrenimlerine devam edememişlerdir. Öğrenim düzeyi arttıkça, bu etkenin giderek önemini yitirdiği anlaşılmaktadır (% 18.7 % 5.1). Bu da bir bakıma öğrenim düzeyinin artmasının, öğrencinin ve ailesinin özveride bulunma düzeyini ve öğrenim düzeyi artan öğrencinin ailesini ikna gücünü yükselttiğini göstermektedir.

Ailenin öğrenime devamına izin vermemesinin daha ziyade kız çocukları ve genç kızlar üzerinde etkili olduğunu daha önce kanıtlamış idik. Bu etkenin ağırlığı da öğrenim düzeyinin artmasına paralel olarak düzenli bir biçimde azalmaktadır (% 51.9 % 5.2). Çocuğunun (özellikle kız çocuğunun) okumasını istemeyenler, daha başlangıçta buna karşı çıkararak yasal zorunluluğa rağmen çocuğunu ilkokula yollamamakta (% 51.9), ya da «ilkokul yeter» düşüncesiyle bunu engellemektedirler (% 28.5).

Ekonomik bağımsızlık kazanma etkeni, öğrenimini yüksek öğrenimden sonra bırakanlarda ağırlık kazanmaktadır (% 62.2) ki bu da doğal bir sonuçtur. Bu etkenin ağırlığının düzenli olarak arttığı görülüyorsa da (% 0.5 % 62.2), diğer öğrenim kategorilerinde önemsenmeyecek bir düzeyde ortaya çıktığı öne sürülebilir.

Nihayet ders ve sınavlarda başarısızlık nedeniyle öğrenimini terk edenlerin ağırlıklı olarak iki öğrenim kategorisinde yoğunlaştığını görüyoruz. Bunlardan birincisi liseyi (% 43.6), ikincisi ortaokulu (% 27.6) bitirenler kategorileridir. Gerçi birinci kategori içerisinde yüksek öğrenim-

leri sırasındaki başarısızlıkları nedeniyle okumayı bırakanlar da bulunmaktadır ama, bu kategorinin ağırlığını ÖSYS’nda başarısız olanların oluşturduğundan kuşku duyulamaz. ÖSYS’inin varlık nedenlerini ve geçerliliğini burada tartışma konusu yapmak istemiyoruz. Hiç kuşku yok ki bunlar Y.Ö.K. tarafından araştırılan ve çözümü er ya da geç bulunacak olan konulardır. İkinci kategori ise lise (ve dengi okul) sınıflarındaki başarısızlıklardan kaynaklanmaktadır. Burada da, Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın, başarısızlık nedenleri ve ortaöğretimin niteliğini yükseltme konularında araştırmalar yaptığını bilmekteyiz.

Sonuç olarak, öğrenimi terk nedenleri arasında maddî olanaksızlık etkeninin hemen her öğrenim düzeyinde, yakın çevrede okul olmamasının bir ölçüde ilk ve ortaokul düzeyinde, ailenin izin vermemesinin ağırlıkla ilk ve ortaokul öncesi aşamalarda (ve kız çocukları için), ekonomik bağımsızlık kazanma etkeninin yükseköğrenim sonrasında, ders ve sınavlarda başarısızlık ögesinin ise lise sıralarında ve lise sonrasında önem kazandığı anlaşılmıştır. Araştırmamız bilinen gerçekleri böylece bir kez daha saptamış ve kanıtlamış olmaktadır.

3. Genç ve iş seçimi :

a) Gencin iş seçimi ile ilgili tutumları :

Genel değerlendirme

İş seçiminde en çok hangi hususa dikkat edilmesi gerektiği konusunda gençlerin tutumları, bize önce, gençlerin gelecekte yapmak isteyecekleri işin türü ve niteliği hakkında doğrudan bilgi sağlamaktadır. Ama bunun yanı sıra, özlenen işin vurgulanan niteliğinin, işin parası, sevilmesi ya da güvencesi şeklinde ifade edilmesi halinde, bunların farklı kişilik özellikleri ile bağdaşabilecek niteliklere sahip olduğunu unutmamak gerekir.

Gençlerin üçte bire yakını (% 31.2), bir işin seçilmesinde en önemli etken olarak «sevilmesini» belirtmiştir(1). Daha sonra sırasıyla işin güvencesi (% 24.9) parası (% 16.9), huzuru (% 15.1), hafif olması (% 5.7) ve itibarı (% 4) gelmektedir.: Bu verileri yorumlamada ilk bakışta dikkati çeken husus, «para»nın, işin nitelikleri arasında ancak üçüncü sırada yer almış ve «işin sevilmesi» etkeninin ancak yarısı kadar puan toplayabilmiş olmasıdır. Bunu, gençlerin doğal romantizmine ya da hayalperestliğine bağlamak, kanımızca kolay bir yorum olur. Türkiye artık çalışmanın salt karın doyurmaya yönelik olduğunu düşünen insanların ülkesi olmaktan çıkmıştır. Bunu da en kolay bir biçimde, toplumun yakın geleceği olarak nitelendirebileceğimiz gençlerde izliyoruz. Onlar için işle bütünleşme ve üretim süresince yabancılaşmaya karşı gelme, emek karşılığında yaratılacak ürünün niteliğinin ve ürünle üreten arasındaki özdeşliği de sağlayacaktır. (2).

İşin sevilmesinin ardından, gençlerin yaklaşık dörtte birinin işin güvencesi etkeni çevresinde yoğunlaştıklarını görmek, bir başka toplumsal gerçeğe değinmemize olanak sağlıyor. İşsizliğin yalnızca toplum için değil, özellikle gençlik için ne denli önemli toplumsal sonuçlar doğurabilecek bir tehlike olduğu gerçeğini burada görmezden gelemeyiz. Her an duyulan işini yitirme korkusu ve toplumun içinde bulunduğu genel ekonomik koşulların istihdam alanındaki yansımaları, gencin işin güvenceli olmasına büyük önem vermesi sonucunu doğurmaktadır.

---

(1) Karşı, B. Gökçe, **Gecekondü Gençliği**, a.g.e. s. 99.

(2) B. Tolun, **Çağdaş Toplumun Bunalımı : Anomi ve Yabancılaşma**, AİTİA yayınları No. 132, Ankara 1980, s. 186-191.

Yapılan işin yeterince para getirmesi ilk bakışta doğal bir istektir. İnsanoğlu tarihin her döneminde, para ya da ürün olarak emeğinin karşılığını almak istemiştir. Burada önemli olan husus, «sosyal devlet»in yavaş da olsa kendini belli etmesi, birincil nitelikteki aile ve akrabalık ilişkilerinin işsizliğin dramatik sonuçlar vermesini engelleyici özellikler taşıması, ortalama öğrenim düzeyinin yükselmesi, kentleşmenin ve kitle iletişiminin yoğunlaşması ve yeni dünyalara açılmayı kolaylaştırması gibi etkenlerin, «nicel»in yanında «nitel»e de giderek ağırlık kazandırmasıdır.

Gençlerin sıralamasında «huzur» istemi, dördüncü sırada yer almaktadır. Kuşkusuz gençler, huzur kavramını işyerinde işverene, iş arkadaşlarına ya da sendikaya yönelik olarak algılayabilecekleri gibi, genel toplumsal huzuru da kasetmiş olabilirler. Anıları henüz belleklerden silinmeyen 1980 öncesinin asgarî huzurdan yoksun dönemleri, burada da öncelikle toplumsal huzurun kasdedilmesi sonucunu doğurmuş olabilir. Ancak biz daha çok çalışma yaşamındaki huzurun anlaşıldığı kanısındayız. Bunlardan hangisi anlaşılırsa anlaşılınsın, burada da bir başka nitel öğenin ön plana çıktığını görüyoruz.

Nihayet işin hafif veya itibarlı bir iş olup olmamasına Türk gencinin fazlaca önem vermediğini görüyoruz. İşin ağırlığı ve fiziksel güçlüğü, gençlerin gözünü korkutan bir etken olmaktan çıkmıştır. Genç aynı şekilde, metafizik yönü ağır basan bir toplumsal değer olan itibar kavramını da, iş yaşamına sokmak istememektedir.

b) Öğrenim düzeyine göre gencin iş seçiminde dikkat ettiği özellik :

İlk bakışta öğrenim düzeyinin burada da oldukça etkili bir bağımsız değişken olduğu anlaşılıyor. İşin parasına önem verenlerin oranı, öğrenim düzeyine göre % 38.0

ile % 00.0 arasında değişmekte, öğrenim düzeyi arttıkça neredeyse düzenli bir şekilde düşmektedir. İş seçiminde daha çok işin parasına dikkat edilmesini önerenlerin oranı okur - yazar olmayanlarda en yüksek düzeyde bulunmaktadır (% 38.0). Okur - yazar olmayanların çalışabilecekleri işlerin büyük ölçüde kol gücüne dayanıyor olması, bir kısmının eğitim görmeden doğrudan hayata atılması, çoğunlukla sürekli olmayan ve niteliksiz işgücü gerektiren işlerde çalışıyor ya da çalışacak olmaları, onlar için yalnızca işten kazanılacak paranın önemli görünmesini gerektirebilmektedir. Yani nicel, henüz algılanamayan nitel üzerinde etki yapmaktadır. Bu nedenle sevilen, güvenceli ve itibarlı iş talepleri kısıtlanmış olmaktadır. Bu oranın okur - yazar ve ilkokul mezunlarında (% 17.8) okur - yazar olmayanlara göre daha düşük olmasının nedeni, «Devlet kapısı»nda iş bulabilme olanağının bulunması, böyle bir işin parası sınırlı da olsa, kısmen güvence ve itibar içermesi nedeniyle tercih edilmesi olabilir. Yüksekokul mezunlarının uzmanlaştıkları alanda yapacakları işlerin ve alacakları paranın aşağı yukarı belirlenmiş olması, işin parasını önemli bir özellik olarak görmeleri sonucunu doğurmaktadır.

Ama bundan da önemlisi gencin, nitel unsurların öneminin artık tümüyle bilincinde olmasıdır. Nitekim yüksek öğrenim görmüşlerin % 78.7'si iş seçiminde işin sevilmesini ve güvencesini vurgulamaktadırlar. İş seçimi için işin sevilmesine dikkat edilmesini isteyenlerde en yüksek oran, yüksekokul mezunlarında görülmektedir. (% 47.5). Burada nitele yönelik bir anlayışın varlığı kuşkusuz yadsınamaz. Ancak Türkiye'de sevilen meseleğin seçiminden ziyade Ö.S.Y.S.'nin azizlikleri(!) nedeniyle okulun, dolayısıyla işin seçilmiş olması, yani öğrencilerin istemedikleri okullarda okumak zorunda kalmaları, sevmedikle-

ri bir meslekle hayata atılmaları zorunluluğunu getirmektedir. Yüksekokul mezunları arasında bu şekilde bir iş edinmiş olanların çoğunluğu oluşturduklarından kuşku duyulamaz. Yükseköğrenim görmüş gençlerin işin sevilmesine bu denli ağırlık vermeleri, içinde buldukları duruma bir tür tepki oluşturmaları anlamında da yorumlanabilir. İşin seçilmesinde dikkat edilmesi gereken noktanın işin sevilmesi olduğunu belirtenler arasında en düşük oran, okur - yazar olmayanlarda (% 22.8) ortaya çıkmaktadır. Okur - yazar olmamak, nitelikli iş bulma olanağını zorlaştırdığından ve yalnızca geçim için çalışmayı ön plana çıkardığından, sevilen işin yapılması isteği daha az söz konusu olmaktadır. İşsizlik sorununun büyük önem kazanmış olması, okur - yazar olmayan gencin, sevip sevmediğine bakmadan bulabildiği işte çalışmasını gerektirmektedir. Bu oranın ortaokul mezunlarında yüksek olmasının (% 40.2) nedeni, bu yaştaki gençlerin doğal olarak daha çok sevdikleri uğraşılara yönelmeleri olabilir. Lise mezunlarında ise, muhtemelen ÖSYS'na girerken yapacakları veya yaptıkları tercihlerde işin sevilmesinden başka etkenlerin de hesaba katılması sonucu, oran düşmektedir (% 36.3). İşin sevilmesinin yanısıra, parası, güvencesi ve alınabilecek sınav puanı da önem kazanmaya başlamakta, çevrenin de etkisiyle, sevilen değil, günün koşullarına göre geçerli olan mesleklerin seçilmesi yolunda genç, koşullandırılmış olmaktadır.

İşin hafif bir iş olup olmaması da öğrenim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Okur - yazar olmayanlar (% 6.2) ile okur - yazar ve ilkokul mezunu (% 7.1) gruplarından başlayarak bu oran gittikçe düşmekte ve yükseköğrenim görmüşlerde sıfıra varmaktadır. Kuşkusuz yükseköğrenim görmüş bir kimsenin ağır bir işte çalışması, zaten pek mümkün değildir ama, biz burada belirleyici unsurun, işin

fiziksel ağırlığının gençler tarafından artık hiç önemsenmemesi olduğunu düşünüyoruz.

İşin huzuruna önem verenlerin oranı da öğrenim düzeyine paralel olarak düşmekte (% 17.7 → % 9.5), ancak yüksek öğrenim görmüşlerde yeniden bir artış izlenmektedir (% 14.1). Bu durumun, araştırmanın uygulandığı tarih gözönüne alınırsa, 1980 öncesi huzursuz ortamı, daha çok bu kategorinin yaşamış olmasından kaynaklandığı anlaşılacaktır. Sokakta ve okulda yaşanmış olan huzursuzluk, gelecekteki işte önce huzur arayışına ağırlık verme sonucunu doğurmuş olabilir.

İşin güvencesine ağırlık tanıyanların oranı, öğrenim düzeyinin yükselmesine paralel olarak artmakta (% 11.5 → % 35.5), ancak yine yükseköğrenim görmüşlerde belirli bir düşüş göstermektedir (% 32.2). Okur-yazar olmayanlarda oranın çok düşük olması (% 11.5), bu grupta yer alanların zaten marjinal işlerin dışında bir iş bulma olasılıklarının az olmasının bilincinde bulunmalarından kaynaklanabilir. Oranın lise mezunlarında en yüksek noktaya (% 35.5) ulaşmasının olası nedeni de, ÖSYS'nin hemen öncesinde ya da sonrasında, gelecek kaygılarının artmasına bağlanabilir. Güvence arayışının, yükseköğrenim görmüşlerde belirli bir düşüş göstermesi, bu düzeydeki bir gencin uzun vadede iş bulamama olasılığının azalmasına bağlı görünmektedir. Ama yine de, genel istihdam koşulları ve ülkemizde de giderek varlığını duyuran «diplomalılar işsizliği», bu oranın daha büyük bir düşüş göstermesini engellemektedir.

İşin seçilmesinde itibar gibi bir toplumsal değer gençler için fazlaca önem taşımadığını ve buna ilişkin oranların öğrenim düzeyine göre belirgin olarak farklılaşmadığını görüyoruz. Bu oranın okur - yazar olmayanlarda en düşük bir düzeyde ortaya çıkması (% 3.8), kuşku-

suz itibarlı bir iş arama durumunda bulunmadıklarının bilincinde olmalarından ileri gelmektedir.

c) Kentleşme düzeyine göre gencin iş seçiminde dikkat ettiği özellik :

Üretim ve sosyalleşme yapılarının farklılığının yanı sıra iş-güc çeşitlerinin, çalışma ve istihdam koşullarının, çalışma yaşamına ilişkin algı, ölçüt, değer ve normların da değişik olması, kır-kent değişkeninin bu alanda da anlamlı sonuçlar vermesi beklentisi içinde olmamızı gerektirmektedir.

Gerçekten de işin sevilmesi, hafifliği ve huzuru ile ilgili veriler, bu değişkenin belirleyici özelliğini kanıtlamaktadır. İşin sevilmesine verilen ağırlık, metropoliten alanda (% 37.9) kırsal (% 29.5) doğru bir düşüş göstermektedir. Metropoliten yaşamın sağladığı öğrenim, gelir, kitle iletişiminden yararlanma, istihdam vb. tüm olanaklar, nitel öğeyi ön plana çıkarmaktadır. Buna karşılık işin hafif olması isteği, kırsal alana doğru gidildikçe çoğalmaktadır (% 3.2 → % 7.0). Metropoliten alanda bedensel gücü gerektiren uğraş türleri azalırken, tarımsal üretimin hâlâ daha emek - yoğun teknolojiye dayanmasının, bu sonucu doğurduğundan kuşku duyulamaz. Huzur etkeninin de yine kırsal alana doğru gidildikçe daha fazla ağırlık kazanması (% 12.3 → % 16.0) ilk bakışta pek anlaşılır gelmemektedir. Zira huzur isteminin, tanımı gereği heterojen bir yapıya sahip olan kentlerde önem kazanması mantığa daha uygun olacaktı. Eğer arada kontrol edilemeyen bir diğer ara değişken yoksa, bunun salt kırsal tutuculuğun bir göstergesi olarak yorumlanmasından başka çıkar yol bulunmamaktadır.

İşin seçiminde dikkat edilmesi gereken diğer üç etken de bizleri yorumda zorlamış bulunuyor. Örneğin işin parasına verilen önemin kırsal (% 23.3), metropoldekin-

den (% 11.0) daha büyük olmasını nasıl açıklayabiliriz? Tarımsal üretimde büyük bir olasılıkla küçük aile işletmesinde ücretsiz olarak çalışmakta olan ve emeği karşılığında somut bir ücret kazanamayan gencin, bu nedenle paraya karşı bir özlem oluşturmuş bulunması mümkündür.

Aynı şekilde güvence etkeninin de kentte (% 28.8). metropoldekinden (% 25.8) ve kırsal alandakinden (% 19.6) daha önemli olması, beklenen bir sonuç değildir. Güvence arayışı, kuşkusuz olumsuz toplumsal koşulların da özendirilmesi ile, aynı zamanda bir kişilik özelliğine dönüşür. Bir kişilik çizgisi olarak güvence arayışı da, daha ziyade gelenekçi ve tutucu tutumlarla bütünleşir. Bu nedenle söz konusu etkenin bu tür özelliklerin yaygın olduğu kasaba ve küçük kentlerde ağırlık kazanması, sonuçta fazla şaşırtmamalıdır.

Nihayet işin itibarına ilişkin seçimlerin bu kategoride görece daha yüksek çıkmasını da yukardaki verilerin ışığı altında açıklayabiliriz. Zira çevreye bağımlılığı ifade eden «itibar» değerinin filizlenip gelişeceği toplumsal ortamlar yine aynı ortamlardır (1).

4. Çalışan gencin işinin niteliği :

a) Çalışan gencin işindeki temel özellik :

Genel Değerlendirme

Çalışan gençlerin % 36.6'sı işlerini sevdiklerini, % 20.9'u işinin güvenceli, % 20.1'i huzurlu, % 11.7'si ha-

---

(1) Ülkemizdeki kentleşme sürecinin, bir anlamda «gecekondulaşma» olarak ortaya çıktığı ve büyük kentlerdeki gecekondu alanlarının küçük kent (kasaba) özelliklerini taşıdığı kabul edilebilirse, Birsen Gökçe'nin **Gecekondu Gençliği** araştırmasındaki veriler de bu yargılarımızı pekiştirmektedir.

Bkz. a.g.e., s. 95 - 100.

fif ve % 10.7'si iyi paralı olduğunu belirtmiş bulunmaktadır. Bu oranlar çalışma yaşamı için çok önemli bir nitelik taşımaktadır. Özellikle gençlerin yarısından fazlasının (% 57.5) ya sevdikleri ya da güvenceli saydıkları işlerde çalışmaları, işsizlik sorununu bir an soyutlarsak, çalışma ortamının dengesi ve çalışma barışının geleceği açısından fevkalade umutvar bir görünüm sunmaktadır. Şimdi yapılması gereken, bu gençleri, halen yapmakta oldukları işte daha verimli olmalarını sağlayacak uygulamaya dönük bilgi ve becerilerle donatmaktır. Boş zamanların değerlendirilmesine ilişkin araştırma verilerimiz, gençlerin önemli bir bölümünün zaten Devlet'ten böyle bir beklenti içinde olduğunu göstermektedir. Sevinilecek bir diğer husus da, çalışan gençlerin üçte birinden fazlasının, 'fiilen sevdiği bir işte çalışmasıdır. İşle ve dolayısıyla ürünle bütünleşme, verimi arttırıcı bir etken olduğu kadar, yabancılaşmayı ketlediği oranda gencin ruhsal dengesinin oluşmasında veya pekiştirilmesinde de önemli bir rol oynayacaktır. Böyle bir ortamın varlığının, gencin içinde bulunabileceği kişilik sorunlarının ve aile veya çevre ile olan ilişkilerdeki darboğazların çözümüne de yardımcı olacağından kuşku duyulamaz (1).

-
- (1) Gökçe'ye göre, «süresi kısa ve öğrenimi kolay okullarda okuyarak bir meslek sahibi olma isteği» vardır. Para ve statüye duyulan özlem, ekonomik olanaklarının sınırlı olması nedeniyle gerçekleşemese bile, bunları sağlayıcı meslekler edinme isteğine yöneltmektedir. (Bu gruptaki gençler, maddi olanaklarını ve kişisel yeteneklerini düşünmeksizin, mesleğin sağladığı prestij ve yüksek gelir nedeniyle doktor - eczacı - mühendis - mimar olma arzusunu ön planda tutmaktadırlar.) **Gecekondü Gençliği**, a.g.e., s. 138.

b) Öğrenim düzeyine göre çalışan gencin işindeki temel özellik :

İşindeki en önemli özelliğın, parasının iyi olması olduğunu belirtenlerin oranı, öğrenim düzeyi arttıkça az çok düzenli bir şekilde düşmektedir (% 23.4 → % 6.2). Öğrenim düzeyi yükseldikçe paradan ziyade nitel etkenlerin önem kazanmaya başladığına önceki yorumlarımızda değinmiştik. Öğrenim düzeyinin düşük olması, bir iş seçerken gencin bu işin niteliklerini belirleyebilme şansını azaltmaktadır. Ayrıca düşük öğrenim düzeylerinde gencin kazandığı parayı «iyi» olarak algılaması, onun için yeterli bir özellik olabilmektedir.

Öğrenim düzeyinin artmasına paralel bir başka oransal düşüşü, işinin temel özelliğini huzurlu olması ile ifade edenlerde de görüyoruz (% 23.2 → % 5.3). Çünkü öğrenim düzeyinin yüksekliği, gencin kendisine karşı güvenini arttıran ve böylece iş ortamındaki olası huzursuzluk kaynaklarını nötralize edebilen bir etken olmaktadır.

İşlerindeki en önemli özelliği işlerini sevmeleri olarak ifade edenlerin oranı % 33.9 ve % 44.3 arasında değişmekte ve öğrenim düzeyi değişkeninden pek fazla etkilenmemektedir. En büyük oranın % 44.3 ile yüksek öğrenim görmüşlerde ortaya çıkması, belki de bu kategoride bulunanların, işgücü pazarında en yüksek pazarlık gücüne sahip olmalarından ve dolayısıyla sevdikleri işleri elde edebilmelerindeki görece kolaylıktan kaynaklanmaktadır.

İşlerinin en önemli özelliğini ağır bir iş olmaması şeklinde belirtenlerin oranı da öğrenim düzeyine göre önemli bir farklılaşma göstermemekte ve % 7.3 ile % 13.3 arasında değişmektedir. Burada en düşük oranın, okur - yazar olmayanlarda ortaya çıkması, çoğunlukla bedensel gücü gerektiren niteliksiz işlerde çalışmalarından ileri gelebilir.

Nihayet işlerinde güvence özelliğinin ağır bastığını ifade edenlerin oranının, öğrenim düzeyinin artmasına paralel olarak az çok düzenli bir şekilde yükseldiğini görüyoruz (% 5.8 → % 31.6). Burada en yüksek oranı yine yükseköğrenim yapmış olanlarda izliyoruz. Bunun nedenini, yine işgücü pazarındaki görece yüksek pazarlık güçleri ve iş seçimindeki bilinç düzeyleri ile açıklayabiliriz. Okur - yazar olmayanlarda ortaya çıkan en düşük oran ise, niteliksiz işgücünün, istihdam sorunlarının büyük boyutlara ulaştığı bir ortamda, güvenceli iş talep edebilme olanağına ve gücüne sahip olmaması ile doğrulanabilir.

5. Çalışan gencin işi ile ilgili beklentileri :

a) Çalışan gencin işini hakkıyla yaptığında belediği karşılık : Genel değerlendirme

Emeğin özgürleşmesi, metalaşması ve yabancılaşması, kapitalizmin getirdiği temel yeniliklerin başlıcalarından biri olmuştur. Hızlı bir şekilde ancak 1945 — 50'lerden itibaren kapitalist sisteme açılan Türkiye'de hâlâ daha kendi toprağını işleyen küçük çiftçinin, ücretsiz aile işçilerinin, esnaf, zanaatkâr ve tüccarın toplam oranı, emeğini ücret karşılığı satanlardan çok daha büyüktür. Bu nedenle çalışma yaşamındaki ücretli - işveren ilişkisi her zaman istenilen nitel düzeyde ve içerikte oluşmamaktadır. Özetle, ya yapıları işin karşılığı olan ücret alınamamakta, ya da verilen ücretle orantılı bir emek tüketilmemektedir. Ücretli işle ilgili temel ekonomik ve rasyonel anlayışlar ve bu anlayışların gerektirdiği davranışlar, çoğu kez kapitalist sistemin zorunlu kıldığı çizgiden uzaklarda ve geleneksel toplumun normlarına göre şekillenmektedir. Bu genel çerçevede çoğunlukla zorunlu nedenlerle öğrenimlerini bırakarak çalışma hayatına atılan gençlerin, hakkıyla yaptıkları bir iş karşılığında nasıl bir beklenti içinde olduklarını bilmek önem taşır. Böyle bir durumda

ise farklı bir konum içerisinde bulunabilirler. Ayrıca bu grubun bileşimi daha heterojen olabilir. Örneğin bu grupta büyük bir olasılıkla işin maddi doyum içerisinde olup şimdi de statüsünü yükseltmek isteyenler bulunabilir. Ya da çevreye aşırı bağımlı olup statüsünü yükselterek onu daha iyi veya etkili bir biçimde etkileyebileceğini düşünenler de bu grupta yer almış olabilir.

Sonuçta bu konuda ortaya konulan veriler, çalışan gençliğin çalışma yaşamı, yaptığı iş, bundan sağladığı doyum düzeyi ve beklentileri hakkındaki kanaatlerini dolaylı ya da dolaysız olarak oldukça iyi bir şekilde sergilemektedir.

b) Kentleşme düzeyine göre çalışan gencin işini hakkıyla yaptığında beklediği karşılık

Bu konuda dikkati ilk çeken husus, işini hakkıyla yaptığında bir karşılık beklemeyenlerin oranının metropoliten alandan (% 8.6), kent (% 14.7) ve kırsal (% 16.8) doğru düzenli bir artış göstermesidir. Bu durum, çalışan metropoliten gençliğin pazar ekonomisine ve dolayısıyla emek piyasasına daha yakın olmasının, kırsal gençlikte ise kaderciliğin, iktisadî bilince egemen olmasının doğal ve direkt bir sonucudur. Ücretinin arttırılması doğrultusunda kanaat belirtenlerin de, metropoliten alanda (% 27.0) göre çok daha fazla olması da aynı gerekçelerle açıklanabilir.

İşini hakkıyla yaptığında takdir edilmekle yetinenlerde de bir farklılaşma görüyoruz. Bu tutumu belirtenlerin oranı, maddî kültürün daha egemen olduğu metropoliten alanda (% 33.5), manevî unsurların ve tevekkülün ağırlıklı olduğu kırsal alandan daha düşüktür (% 38.1).

Yorumlanmasında güçlük çekilen nokta, bir üst mevkîye yükselmeyi tercih edenlerde görülüyor (% 12.1). Bu oranın en yüksek düzeyde kırsal alanda ortaya çıkması

gençlerin yaklaşık üçte birinin manevî, üçte birinin ise maddî bir ödül bekleyişi içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. Geri kalan üçte bir ise, hiçbir karşılık beklemeyenler ile statülerinin yükselmesini isteyenlerden oluşmaktadır. Böyle bir tablo bize dolaylı olarak, gençlerin çalışma yaşamındaki doyum ve doyumsuzlukları, sorunları, çalışmaya ilişkin kanaatları hakkında bir fikir verebilir ve geleceğin çalışma yaşamını ve sosyal barışı tehdit edebilecek tehlikeleri öngörmemize yardımcı olabilir.

Burada verilen yanıtları başlıca iki grupta ele alabiliriz. Bir büyük grup, hakkıyla yapılan bir işin sonunda daha ziyade manevî bir ödülün bekleyişi içerisinde görünmekte ve takdir edilmekle yetineceğini ifade etmektedir (% 35.5). Bir diğer büyük grup ise aksine maddî bir ödül beklemekte ve ücretinin arttırılmasını talep etmektedir (% 31.3). Bu iki grubun çalışma yaşamındaki konum ve doyumları hakkındaki kanaatlerinin yalnızca farklı değil, temelde karşıt olduğu düşünülebilir. Örneğin çalışma barışının sağlanmasında birinci grubun ikinci gruptan daha uzlaşmacı bir tutum içerisinde olacağı öngörülebilir.

Diğer iki grup ise öncekilerden daha düşük bir orana sahiptir. Bir kısmı işini hakkıyla yaptığında hiçbir karşılık beklememekte (% 15.0), diğeri ise daha ziyade statüye yönelik bir bekleyiş içerisinde görünmektedir (% 18.2). Birinci grupta bulunanlar muhtemelen güvenceli ve sürekli bir işe sahip olmayıp, durumlarını sağlamlaştırmayı amaçlayanlardan oluşabilir. Bu gibi gençler için en büyük tehlike, yeniden işsizliğin toplumsal ve psikolojik karanlığına itilmektir; bu nedenle de iş konusunda talep-kâr olmaktan ziyade azla yetinmeyi yeğlerler. Bu grupta daha mütevekkil ve kadercı bir yapıya sahip kırsal gençlikte de yer almış olabilir. İkinci grupta bulunanlar

beklenirdi. Çünkü kırsal alanda egemen olduğu varsayılan manevî değerler ile statü istemi arasında teorik olarak bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi bulunmaktadır. Buna karşılık kırsal alanda gencin statüsünü yükseltmesinin maddî ve nesnel temeli bulunmamaktadır.

Kırsal alandaki iş-güç çeşitleri ve bu işlerdeki ilkel hiyerarşik düzenin (Durkheim'in «mekanik dayanışma» anlayışına daha yakın, farklılaşmanın ve uzmanlaşmanın gereklerinden uzak bir ortamın bulunmasının) varlığı, böyle bir istemin nesnel temellerini yok etmektedir. Sanayileşmiş, farklılaşmış ve örgütlenmiş metropoliten alanda ise, maddî açıdan görelî doyuma ulaşmış ve statü yükseltmeyi amaçlayan bir grubun varlığını düşünebiliriz (% 17.2). Gelişmiş bir sanayi ve hizmet sektörüne sahip bir ortamda en azından teorik açıdan çeşitli olanakların varlığı yadsınamaz. Nihayet kentsel alanda bu oranın en yüksek bir düzeyde belirmesinin (% 25.1), yukarıda kırsal ve metropoliten alan için sözünü ettiğimiz etkenlerin bileşik etkisinden ve çevreyi statü yoluyla etkileme eğiliminin bu kategoride daha belirgin olmasından ileri geldiği düşünülebilir. Ekonomik, toplumsal ve kültürel açılardan kırsal özelliklerini ve bu arada bir kısmı hızla değişen manevî değerlerini sürdüren ve bir tür «kasaba» gerçeğini yansıtan Anadolu kentleri, aynı zamanda bir ölçüde farklılaşma ve örgütlenmeyi de zorunlu kılan pazar ekonomisiyle bütünleşmekte olduklarından, gençlere statü yükseltme olanaklarını sağlayabilmektedirler.

6. Gençlerin işsizlik konusundaki tutumları

a) İşsizliğin yaratacağı sorunlar hakkında gençlerin tutumları : Genel değerlendirme

Burada işsizlik sorununun nesnel - ekonomik yönü bir tarafa bırakılmakta, gençlerin bunu öznel olarak na-

sıl algıladıklarına ve dolaylı olarak bunun kişilik yapılarına nasıl yansıdığına ağırlık verilmektedir. İşsizliğin toplumsal, siyasal ve psikolojik sonuçları bakımından nedenli büyük bir toplumsal tehlike oluşturduğu bir gerçektir. Nitekim Batı toplumları, petrol bunalımından bu yana, teknolojik işsizliğin önemini sezinlemişler ve özellikle genç işsizleri hedef alan özel programlar uygulamışlardır.

Gençlerin % 46.2'si için işsiz kalan bir gencin karşılaşacağı en büyük sorun, ailenin geçimine yardımcı olunamaması şeklinde ifade edilmiştir. Bu sorun, gençlerin % 17.2'si için ekonomik bağımsızlığını kazanamamak ve sürdürememek, % 16.7'si için bir güçsüzlük ve hiçlik duygusuna kapılmak, % 16.0'sı için de evlenme konusunda güvensizlik duymak olarak belirtilmiştir. Gençliğin % 3.9'u ise işsizliğin pek o kadar önemli bir sorun olmadığı kanısındadır.

Gençlerin yarıya yakınının, işsizliğin yaratacağı en büyük sorunu, ailenin geçimine yardımcı olamamak şeklinde ifade etmeleri, gelişmiş Batı toplumlarında rastlanması mümkün olmayan bir orandır. Oysa gencin bağımsız davranış oluşturmasını engelleyen başlıca etkenlerden birinin de hane ve geçim birliği olduğundan kuşku duyulamaz. Bu geçime katkıda bulunmaya ara vermede zorunda kalacak bir genç, kendini hane (aile) birliğinin dışında görmek istememektedir. Gencin buradaki temel rahatsızlığı, salt geçime katkıda bulunamamak değil, geçime katkıda bulunamamanın dolaylı ya da dolaysız olarak yaratacağı aile içi çatışmalar ve buradan kaynaklanacak ruhsal sorunlardır. Gencin normal aktivite süreleri dışındaki boş zamanlarını değerlendirmeye yönelik eylemlerinin bu tür çatışmaların doğmasına potansiyel olarak olanak sağladığını, araştırmanın diğer sonuçları göstermektedir.

Ekonomik bağımsızlığını kazanamamak, güçsüzlük ve hiçlik duygusuna kapılmak ve evlenme konusunda güvensizlik duymak şeklinde ve aşağı - yukarı eşit ağırlıkta ifade edilen sorunlar, genelde bireysel ve psikolojik yönü ağır basan sonuçlardır. Başka bir anlatımla genç, işsizliğin kendisinden ziyade sonuçlarından ürkemektedir. Kuşkusuz, gelişmiş Batı toplumlarından farklı olarak işsizlik, sokakta ve aç kalma gibi dramatik sonuçlar vermeyecektir; yoğun birincil ilişkilerle dokunmuş aile bağları böyle bir sonucun doğmasını engelleyecek güçtedir. Önemli olan, işsizliğin, gencin ailesi ile olan iletişimini tıkayarak ve ilişkileri bozarak ruhsal dengesini etkilememesidir. İşte bu nedenle gençlerin yarıya yakını, ailenin geçimine yardımcı olamamaktan bu denli ürkemektedir (1).

b) Öğrenim düzeyine göre, işsizliğin yaratacağı sorunlar hakkında gençlerin tutumları

Öğrenim düzeyi değişkeninin burada da oldukça anlamlı sonuçlar verdiğini görüyoruz. Örneğin işsizliğin

- (1) «Geçim» konusundaki bu ürküntüye rağmen, bir diğer araştırmanın verileri, ana-babanın çocuklarından beklentilerini ele alırken, özellikle erkek çocuktan «iyi tahsil» beklentisinin öne çıktığını ortaya koymuştur. Yine bu araştırmaya göre babanın çocuklarından beklentisi «toplum yararını daha çok vurgulamalarıdır» (Özellikle oğulları için). Kâğıtçıbaşı, **Çocuğun Değeri, Türkiye'de Değerler ve Doğurganlık**, Boğaziçi Ün. yayını, İstanbul 1981, s. 108. Gökçe'nin, «Genellikle aileler üst düzeyde okutma olanakları varsa, çocuklarının yeteneklerini hesaplamadan toplumda en güvenli ve saygın meslekleri edinmelerini istemektedir» yargısı da, Kâğıtçıbaşı ile paralellik göstermektedir. **Orta Öğretim Gençliği**, a.g.e., s. 67

önemli bir sorun yaratmayacağı düşüncesi, öğrenim düzeyi arttıkça azalmaktadır (% 13.2 → 00.0). Yani gencin öğrenim düzeyinin artması, işsizliğin yaratacağı ekonomik ve psikolojik sorunların bilincine varma düzeyini de doğal olarak yükseltmektedir.

İşsizliğin yaratacağı en önemli sorunun ekonomik bağımsızlığını kazanamamak olduğunu belirtenlerin oranı da önce öğrenim düzeyine paralel bir artış göstermekte (% 10.8 → % 26.4), sonra da yükseköğrenim görmüşlerde düşmektedir (% 10.6). Oranın önce artış göstermesinin nedeni, gencin ekonomik bağımsızlığı, bireysel yaşamındaki özelemlerini ve hedeflerini gerçekleştirmek için ön koşul olarak algılaması ve kendi ruhsal yapısını da giderek daha iyi tanımasıdır. Ayrıca genel olarak ele aldığımızda, ÖSYS'ndeki başarısızlığı, konumunu daha da güçleştirmektedir. Buna karşılık yükseköğrenim görmüş genç, diplomalılar işsizliğinin de hızlı bir gelişme göstermesine karşın, işini yitirse de belirli bir süre sonra bir diğerini bulacağını düşünüyor olabilir.

İşsizlikten kaynaklanan en büyük sorunu, ailenin geçimine yardımcı olamamak şeklinde belirtenlerin oranı, öğrenim düzeyi arttıkça oldukça düzenli bir şekilde düşmektedir (% 52.7 → 31.9). Yukarıda yaptığımız genel yorumların paralelinde, öğrenim düzeyi arttıkça işsizliğin sonuçlarını gencin daha farklı bir biçimde algılamaya başladığını söyleyebiliriz. Öğrenim düzeyi yükselen genç, işsizliği, ailesi ile olan ilişkileri açısından değerlendirmekten vazgeçmekte ve bağımsız yapının güçlenmesiyle artık kendi ruhsal dengesi üzerindeki sonuçları açısından ele almaktadır.

İşsizliğin yarattığı sorunların başında güçsüzlük ve hiçlik duygusunu gösterenlerin oranı ise, öğrenim düzeyinin artışına paralel olarak düzenli bir şekilde artmak

ta (% 7.7 → % 39.0), yükseköğrenim yapmış olanlarda % 39.0'a çıkarak bu kategoride belirtilen en önemli sorun haline gelmektedir. Bu ilginç durum, yukarıdaki yorumları tümüyle destekler bir nitelik taşımaktadır. Gençler, öğrenim düzeyi arttıkça işsizliği dolaylı olarak değil, direkt psikolojik sonuçları açısından değerlendirmekte, anomik bir ruhsal yapıya sahip olmaktan ve yabancılaşmaktan korkmaktadırlar. (1). Bu da, gençlerin alaylar karşısındaki bireysel konumlarını değerlendirme ölçütlerinin, öğrenim düzeyi yükseldikçe farklılaştığını göstermesi açısından ilginç bir olgudur. Öğrenim düzeyi yükselen, kendine güveni artan ve doğal olarak dinamik bir yapıya sahip gencin, işsizliğin, kendisini güçsüzlük ve hiçlik duygusunun karanlıklarında boğmasına tepki göstermemesi düşünülemez. Aynı şekilde, öğrenim düzeyine en az bağımlı etken görünümü veren evlenme konusunda duyulan güvensizlik de, toplumsal verilerin doğurduğu salt bir psikolojik olgu olması ve yaş ve dönem gereği en çok onları ilgilendirmesi nedeniyle, yükseköğrenim görmüş olanlarda en üst düzeye varmaktadır (% 18.5). Aslında bu özgül güvensizlik duygusunu da güçsüzlük ve hiçlik duygusu ile birlikte düşünürsek belki daha da anlamlı sonuçlara ulaşabiliriz.

7. İşsiz gençlerin iş bulamama nedenleri : Genel değerlendirme

İşsizlik, her toplumda ve her dönemde, sağlıklı ve dengeli bir toplumun başlıca korkulu rüyası olmuştur. Gençlerin doğal olarak her toplumun en dinamik kesimini oluşturması, genç nüfusun işsizliğinin ne denli büyük sosyal ve siyasal tehlikeler doğurabileceğini gösterir. Bu neden-

---

(1) B. Tolan, **Çağdaş Toplumun Bunahımı : Anomi ve Yabancılaşma, a.g.e.**

le günümüzde gelişmiş Batı toplumları, işsizlik sorunlarının çözümünde gençlere öncelik vermektedirler.

Yalnızca halen iş aramakta olanlara, başka bir deyişle genç işsizlere iş bulamamalarının nedenleri sorulmuştur. Bilindiği üzere, son yıllarda gelişmiş toplumlarda ekonomik bunalıma ve hızlı teknolojik gelişmelere bağlı olarak başgösteren ve ağırlıkla gençleri kapsayan işsizlik, önemli boyutlara ulaşmış bulunmaktadır. Türkiye'de genel işsizlik oranları ile genç işsizliği arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Buna karşılık her iki oranın da % 15 — 20 dolaylarında bulunması, Türkiye'deki genel istihdam ve buna bağlı olarak işsizlik sorununun ciddiyetini göstermeye yetmektedir. Bu ciddiyetin, ekonomik, toplumsal ve bireysel - psikişik görünümleri olduğu kadar, siyasal düzeyde de ortaya çıkabileceğini yönetici kadrolar kuşkusuz gözden kaçırmamaktadırlar. Üstelik bu sayılar, iktisaden faal nüfus içinde «varsayılan» ücretsiz aile işçileri ile marjinal sektörlerde çalışanları kapsamamaktadır. Ayrıca halen öğrenci olanlar dikkate alınmadığı takdirde genç işsiz oranının, çok daha büyük bir düzeye varacağı unutulmamalıdır.

İş bulamama nedenleri arasında ilk sırayı, «yakın çevrede uygun iş olmaması» (% 32.7) almaktadır. Daha sonra sırasıyla «destekleyecek kimsenin bulunmaması» (% 24.7), bulunan işlerde verilen «ücretlerin yetersizliği» (% 19.3), bulunan «işin sevilmemesi» (% 18.8) ve «ailenin bulunan işi veya gencin çalışmasını istememesi» (% 4.5) gibi nedenler sıralanmaktadır. Görüldüğü gibi, sonuncu nedeni soyutlarsak, genç, iş bulamamasını dört temel nedene bağlamaktadır.

İlk neden, genellikle kişilik yapıları açısından ve aynı zamanda ekonomik açıdan aileye bağımlı bir özellik gösteren gencin, iş bulmak için bulunduğu yerden başka

yerlerde iş arama şansına sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Büyük bir olasılıkla genç, ailesinden ve çevresinden koparak başka yörelerde iş arayacak ve hayatı doğrudan göğüsleyecek bir olgunluğa ulaşamamıştır; böyle bir girişimi de bir macera niteliğinde değerlendirmektedir. Yeni yatırımların yurt düzeyinde daha dengeli bir biçimde dağılmasıyla bu sorun bir ölçüde çözülebilir. Ancak bir de «uygun iş» deyiminin kapsadığı çeşitli anlamları dikkate almak gerekmektedir. Örneğin genç kızlar, metropoliten alan dışındaki irili ufaklı kentlerde her türlü işte çalışamazlar; kendileri, aile ya da çevreleri genç bir kızın çalışabileceği işleri genel ve yöresel değer sistemlerine göre belirlemiş ve kategorilendirmiştir. Ya da sosyalleşmenin niteliğine bağlı olarak, yüksek gelir gruplarından gelen ve ana - babasının öğrenim düzeyi yüksek bir gencin, yoğun el emeğine dayanan ve fizik olarak görece «kirli» bir işte çalışmasını beklemek biraz hayalcilik olur. Demek ki «uygun iş»in de, sosyal çevrelere, gencin kişiliğine ve eğilimlerine göre farklı anlamlar alabileceğini unutmamak gerekecektir.

İş bulamama nedenleri arasında ikinci sırada belirtilen, genci iş bulmada destekleyecek bir yakınının bulunmaması etkeni ise, yaşadığımız somut koşulların bir göstergesi olarak düşünülmelidir. Gençlerin iş bulabilmek için güçlü ve nüfuzlu yakınlarla gereksinme duymalarının nedeni, büyük bir olasılıkla çevrelerinde bunun örneklerini görmelerinden ileri gelmektedir. Gerçekte bu durum yalnızca Türkiye'ye özgü değildir. Gelişmiş ülkelerde dahi iş bulmada çevrenin ve birincil ilişkilerin önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Ancak şu da bir gerçektir ki insangücü ve emek piyasasında arz ve talebin örgütlü bir biçimde bütünleşmeleri, gelişmiş toplumlarda Türkiye'den çok daha ileri bir düzeyde oluşmaktadır.

İş bulamama nedenleri arasında az bir farkla üçüncü ve dördüncü sıraları işgâl eden ücret yetersizliği ve bulunan işin sevilmemesi nedenleri, birbirinden farklı analizleri gerekli kılmaktadır. Verilen ücretin yetersiz olması, Türkiye'nin genel ekonomik koşullarından soyutlanamaz. Ama burada bizim açımızdan önemli olan ücretin genç tarafından yetersiz «bulunması»dır. Ücretler düzeyinin genelde düşük olmasının yanısıra çalışan gençlere (örneğin çırak — kalfa düzeyinde) verilen ücretler genel ortalamasının oldukça altında bulunmaktadır. Oysa öğrenim ve kitle iletişimi ile ilişki düzeyleri hızla yükselen gencin beklentileri de aynı hızla, hatta daha da çabuk artmaktadır. Genç, yeni «dünya»ların, yeni yaşam biçimlerinin ve dolayısıyla yeni tüketim kalıplarının farkına varmakta ve çoğunlukla bunları benimsemektedir. Bu nedenle de, «bu paraya çalışılmaz» gibi aslında olumsuz bir yargının giderek genelleştiği görülmektedir. «Bir lokma bir hırka» özdeyişiyle özetlenebilecek geleneksel kaderci dünya görüşünün etkisini yitirmesi gerçeği, gençlere yönelik bir ücret politikasının hazırlanması doğrultusunda yöneticileri harekete geçirecek ciddiyettedir.

Gencin bulduğu işi sevmemesi de, gerçekte yukarıda belirtilen nedenlerden kaynaklanmaktadır. Büyük bir zorunluluğun ağırlığını duymadığı sürece (ki bu tür zorunluluklar genelde geniş aile yapısının birincil ilişkiler ağı ve dayanışma bağları içerisinde dengelenmekte, nötralize edilmektedir) genç, çalışma olanaklarını daha selektif bir biçimde değerlendirmekte, işiyle bütünleşmeye büyük önem vermektedir. Demek ki birbirleriyle aynı ağırlıkta belirtilen bu son iki etkenin hem nedenleri hem de sonuçları birbirine çok yakın bir özellik göstermektedir. Gerçekten de aralarındaki tek fark, birincinin maddî, ikincinin ise manevî doyuma yönelik olmalarıdır. Do-

yum arayışı ise, çalışma yaşamında artık farklı ve üstün niteliklerin arayışı içerisinde olan bir gençlik ile karşı karşıya bulunduğumuz anlamına gelir.

Çok düşük bir oranda zikredilen son neden (ailenin çalışmayı istememesi), büyük bir olasılıkla ve ağırlıkla genç kızları kapsamaktadır. Zira bu grupta bulunan gençler de bir iş aramakta olanlar içinde yer almaktadırlar; ancak aile, bulunan işin gencin özelliklerine uygun bir nitelik taşımadığı kanısındadır.

8. İşsizlik süresi ve iş bulmak için başvuru alan yerler: Genel değerlendirme

İş bulmak için gencin başvurduğu ilk kaynak, yakınları olmaktadır (% 39.3). Emek piyasasının yeterince örgütlenmediği toplumlarda birincil ilişkilerin bu denli önemli bir yer tutmasını doğal karşılamak gerekir. İkinci sırada ise İş ve İşçi Bulma Kurumu gelmektedir (% 23.3). Gelişmiş toplumlarda bu oranın çok yüksek olduğu bilinmektedir. Yurdumuzda ise emek piyasasının bu tek resmî kurumu, ancak yurt dışına işçi gönderme işlevini yükledikten sonra belirli bir canlanma gösterebilmiş ve işsizlik halinde başvurulabilecek yerlerden yalnızca «biri» haline dönüşebilmiştir. Nitekim gençler, henüz pek güven duyulmadığı anlaşılan İ.İ.B.K.'na yakın bir oranda, belirli işyerlerine bizzat giderek iş arama yoluna da başvurumaktadırlar (% 18.2). Özellikle çok işçi çalıştıran kurumların çevrelerinde zaman zaman izlenen işsiz kalabalıkları, bu sonucu görgül olarak doğrulamaktadır. İşsiz gencin başvurduğu yollardan biri de, sürekli bir iş bulma umudunu yitirmeden, günlük ya da haftalık geçici işlerde çalışma olmaktadır (% 6.1). İşportacılık, pazarcılık, seyyar satıcılık, güvenceye sahip olmadan ve her an işini kaybetme korkusuyla çalışan bu gençlerin durumu, özel bir ilgi beklemektedir. Gazete ilanları da (% 4.5) iş ara-

mada denenen yollardan birisi olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde bu yolun, resmî ve özel iş bulma kurumlarının hemen ardından denenen ikinci yol olduğu bilinmektedir. Buna rağmen yurdumuzda okur - yazar oranının yüksek olmaması ve sürekli gazete satın alma ve okuma alışkanlığının henüz pek yerleşmemiş bulunması, sözkonusu oranın çok düşük bir düzeyde belirmesi sonucunu doğurmaktadır. Nihayet fevkalade büyük bir çeşitlilik gösteren diğer yolları deneyenlerin oranı da % 8.7 olarak ortaya çıkmaktadır.

İş arayan gencin başvurduğu yollar ile işsiz olarak geçirdiği süre arasındaki ilişki de dikkati çeken ilk husus, gencin işsiz olarak geçirdiği süreye ilişkindir. Gençlerin % 27.4'ü üç aydan az bir süredir iş ararken, % 31.4'ü 3 — 12 aydır iş bulmaya çalışmakta, ama % 41.1'i bir yılı aşkın bir süredir işsiz dolaşmaktadır. Ortalama işsizlik süresinin bir buçuk yıl dolaylarında oluşması ve gençlerin % 9.3'ünün üç yıldan fazla bir süredir iş arıyor olması, dengeli ve sağlıklı bir toplum yapısına yönelik başlıca tehdit olarak değerlendirilmelidir. Gerçekten işsizlik ve özellikle uzun süre genç işsizliği, toplum üzerindeki genel ekonomik ve gencin ruhsal yapısı üzerindeki sosyo - psikolojik etkilerinin yanısıra, toplumsal ve siyasal dengeleri uzun vadede ipotek altına alabilecek ve bu dengeleri zorlayabilecek tehlikeleri de beraberinde getirir. Bu nedenle, gençlere yönelik özel istihdam politika ve önlemlerinin hızla saptanmasında ve uygulanabilir çözüm yollarının araştırılmasında sayısız yarar vardır.

İşsizliğin ilk döneminde gencin umutla İ.İ.B.K. dahil her kapıyı çaldığı, her yolu denediği anlaşılıyor. Ancak, henüz fabrika kapılarına pek aşına değildir. İkinci aşamada ise en belirgin husus, artık bu aşinalığın da yerleşmeye başlamış olması, ayrıca geçici işlerde çalışmaya ve

diğer yollara bağlanan umutların azalmasıdır. Üçüncü aşamada, önceki dönemde beliren özelliklerin biraz daha vurgulandığı görülmektedir. Asıl önemli değişmelerin dördüncü aşamada ortaya çıktığı izleniyor. İ.İ.B.K.'na bağlanan umutlarda hızlı (% 22.8 → % 14.3), yakınlardan yardım beklentilerinde ise görece (% 39.0 → % 35.5) bir azalma gözleniyor. Bu dönemin genç için bunalım yaratıcı bir özellik taşıdığı ileri sürülebilir. Zira hem ikincil ilişkilerinin egemen olduğu birincil ilişkiler düzeyinde, genç yalnız kaldığını düşünmektedir. Böyle bir psikolojik ortam, anominin doğuşuna ve gencin pek beklenmeyen girişimlerde bulunmasına elverişlidir. Nitekim bu koşullar içerisinde gencin daha büyük bir oranda, iş bulma umudu veren büyük işyerleri çevresinde dolandığını (% 18.6 → % 26.2), gazete ilanlarına (% 2.6 → % 7.5), geçici işler aramaya (% 6.3 → % 7.1) ve diğer yollara (% 5.6 → 9.4) daha fazla eğilim gösterdiğini görüyoruz. Genel kronik ekonomik bunalım ve kültür kargaşasının paralel ve içiçe seyrettiği dönemlerde, bu tür ümitsiz arayışların ardından toplum dengesini sarsacak girişimlerin gelmesi olasılığı, yöneticilerin dikkatinden kaçmamalıdır. Böyle bir ortamda gençleri sonu nerede ve nasıl biteceği meçhul yollara ve arayışlara sürüklenmekten kurtarmak için, genç emek piyasasına müdahale ederek, onu kurumlaştırması büyük önem taşımaktadır.

SONUÇ :

Geniş bir saha araştırmasının sayısal verilerine dayandırdığımız bu çalışma, bize bir yandan Türk Gençliği'nin ekonomik konumu ve bu alandaki bazı tutum ve değerleri üzerinde bilgi sunarken, öte yandan da çeşitli sosyalleşme çevreleri tarafından belirlenen bu tutum ve

değerler üzerinde kentleşme düzeyi ile öğrenim düzeyinin etkisini göstermektedir. Bu iki sosyolojik değişkenin etkisi, çağdaşlaşma sürecinin, diğer alanlarda olduğu gibi bu alanda da tutum ve değerleri ne ölçüde ve hangi doğrultuda farklılaştırdığını ortaya koymaktadır.

Bu çalışmamızın üç temel sonucu, tutum ve değerlerle fiili durum arasında yer yer gözlenen çelişkilerin belirlenmesi, çağdaşlaşmanın ekonomik tutum ve değerler üzerindeki etkisinin oldukça açık ve belirgin olarak ortaya konmuş olması ve bir ölçüde buna bağlı olarak, bu tutum ve değerlerin, tıpkı yansıtıkları kişilik yapılarında izlendiği gibi, iki temel kategori içerisinde kutuplaştığı gerçeğinin anlaşılmasıdır.

Aslında her alanda, tutum ve değerler ile fiili durum arasında bir miktar farklılık ve hatta çelişki gözlenebilmektedir. Bu durum, çeşitli sosyalleşme çevrelerinin ve referans gruplarının, gencin ekonomik tutum ve değerlerinin oluşması üzerinde farklı ve çelişen etkilerde bulunmasından ileri gelebilir. Bazen de genç, içinde bulunduğu fiili konuma tepki niteliğinde tutum ve değerler geliştirebilir. Nihayet gencin bazı durumlarda, ters bir psikik mekanizma ile, konumunu idealize etmeye yönelik tutum ve değerlere yöneldiği de görülebilmektedir.

İkinci olarak, toplumun ve dolayısıyla gençliğin çağdaşlaşma sürecindeki konumunu gösteren kentleşme ve öğrenim düzeyi değişkenlerinin, gençlerin ekonomik tutum ve değerleri üzerindeki belirgin etkisini vurgulamak gerekir. Kentleşmenin (etkisi aşağı yukarı her alanda kendini göstermiş, hatta bazı konularda) belirleyicilik düzeyi tam bir matematiksel kesinlik içerisinde oluşmuştur. Öğrenim düzeyinin etkisi için de aynı yorumu yapmamız mümkündür. Bazı konularda öğrenim düzeyi değişkeninin beklenen sonuçları vermediği görülmüşse de, bunu ül-

kemizdeki öğretimin boşluk ve yetersizliklerine bağlamak yanlış bir değerlendirme olmayacaktır.

Çalışmamızın üçüncü bir önemli sonucu, Türk Gençliğinin ekonomik tutum ve değerlerinin ve bunlara ilişkin temel özelliklerin, iki çelişkili doğrultuda kutuplaşmasının ortaya konmasıdır. Kişilik yapıları konusundaki incelemelerimiz de benzer sonuçlar vermekte, toplumumuzda iki farklı sosyalleşme sürecinin ve dolayısıyla birbirinden temelde farklı iki kişilik yapısının var olduğunu göstermektedir. Gerçi kişilik konusunda olduğu gibi onun özgül bir yansıma alanı olan ekonomik tutum ve değerlerde de izlenen bu kutuplaşma, saha araştırmasında sorulan soruların niteliği ve yapılan hatalar sonucu her konuda belirgin bir nitelik taşımamaktadır; ama yine de varlığı yadsınamayacak bir olgu olarak önümüzde bulunmaktadır. Bu çelişki gerçekte «geleneksel» ile «çağdaş»ın çelişkisidir ve yalnızca gençliğe özgü değildir. Çağdaşlaşma sürecinde yol alındıkça, bu çelişkiler ortadan kalkacak, kalkınmayı engelleyen ya da geciktiren ekonomik tutum ve değerlerin etkisi azalacak ve böylece gerçek anlamda bir ulusal bütünlüğe ulaşılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Işıl BULUT, **Adolesan Evlilikleri**, H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1984.
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, **Gençlik ve Spor**, Ankara, 1983.
- Aysel EKŞİ, **Gençlerimiz ve Sorunları**, İstanbul Üniversitesi Yay. No: 2790, İstanbul, 1982.
- Birsen GÖKÇE, **Gecekondu Gençliği**, Hacettepe Ün. Yayını, No: 15, Ankara, 1971.

- Birsen GÖKÇE, **Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları**, MEGSB Yay., No: 270, Ankara, 1984.
- Koşar HIZ, **Üniversite Gençliğinin Geleceğe İlişkin Beklentileri**, Gazi Üniversitesi Sosyoloji Doktora Seminer Çalışması, Ankara, 1984.
- I.L. HOROWITZ, «Qualitative and Quantitative Research Problems in Comparative International Development» in M. Stanley (ed.), **Social Development-Critical Perspectives**, Basic Books Inc., N.Y., 1972, s. 6-38.
- A.T. JERSILD, **Gençlik Psikolojisi**, Yeni Hamle Matbaası, İstanbul, 1971.
- Çiğdem KAĞITÇIBAŞI, **Sosyal Değişmenin Psikolojik Boyutları: İzmir Lise Öğrencileri Üzerinde Bir İnceleme**, Sosyal Bilimler Derneği Yay., No: A-5, Ankara, 1972.
- Çiğdem KAĞITÇIBAŞI, **Gençlerin Tutumları, Kültürlerarası Bir Karşılaştırma**, ODTÜ, Ankara, 1973.
- Çiğdem KAĞITÇIBAŞI, **Çocuğun Değeri: Türkiye'de Değerler ve Doğurganlık**, Boğaziçi Ün. İdarî Bilimler Fak., İstanbul, 1981.
- George KATONA, **Analyse Psychologique du Comportement Economique**, Payot, Paris, 1969.
- Özcan KÖKNEL, **Türk Toplumunda Bugünün Gençliği**, Bozak Matbaası, İstanbul, 1970.
- Paul F. LAZARFELD, **Philosophie des Sciences Sociales**, Gallimard, Paris, 1970.
- D. McCLELLAND, **The Achieving Society**, Van Hostrand, Princeton, New Jersey, 1961.
- Nephan SARAN, **Üniversite Gençliği**, İstanbul Ün. Edebiyat Fak. Yay., No: 2032, İstanbul, 1975.
- Mahmut TEZCAN, **Kuşaklar Çatışması: Okuyan ve Çalışan Gençlik Üzerine Bir Araştırma**, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1981.
- Serim TİMUR, **Türkiye Aile Yapısı**, Hacettepe Ün. Yay., No: D-15, Ankara, 1972.

- Barlas TOLAN, **Çağdaş Toplumun Bunalımı: Anomi ve Yabancılaşma**, A.İ.T.İ.A. Yay. No: 132, Ankara, 1980.
- Barlas TOLAN, **Toplum Bilimlerine Giriş: Sosyoloji ve Sosyal Psikoloji**, Savaş Yay., Ankara, 1985.
- B.N. VARMA, **The Sociology and Politics of Development: A Theoretical Study**, Routledge and Kegan Paul, London, 1980.
- A. YÖRÜKOĞLU, **Gençlik Çağı, Ruh Sağlığı Eğitimi ve Sorunları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., No: 270, Ankara, 1985.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Efendim Sayın Tolan Hocamıza kapsamlı bir araştırmaya dayalı olarak sunduğu bildirisini için çok teşekkür ediyorum.

Zaman sınırını gerçekten çok aşmış bulunuyoruz. Bu bakımdan 10 dakikayı aşmamak üzere sunulan bildiriye yöneltmek istediğiniz sorular, getirmek istediğiniz katkılar varsa, tartışma açıyoruz. Söz almak isteyenler? Sayın Karagözoğlu.

Buyurun Sayın Karagözoğlu.

DOÇ. DR. GALİP KARAGÖZOĞLU — Sayın Başkan, değerli meslektaşım Sayın Tolan'ın sunuşunu zevkle dinledim ve benim halen üzerinde yapmakta olduğum bir çalışmaya paralel bir çalışma içinde olması da beni memnun etti. Bugünlerde üzerinde çalışmış olduğumuz konulardan birisi, çevrenin ve ailenin, üniversiteye giriş sınavlarındaki başarıya etkisi konusu. Bu konuda yapmış olduğumuz çalışmada elde etmiş olduğumuz verilerden bir kısmı, Sayın Tolan'ın bulmuş olduğu veya bize ilettiği olduğu bulgularla paralel olarak görülüyor. 1981-1985 yılları

rındaki üniversiteye giriş sınavlarındaki sonuçları değerlendirdik. Bu değerlendirme sonucunda 5 yıl üstüste en başarılı 10 lisenin hangisi olduğunu saptamaya çalıştık. Bu liselerden bir tanesi İzmir'de, 2 tanesi Ankara'da, ve diğer 7 lisenin İstanbul'da olduğunu gördük. Bu sonuçtan şunu çıkarmak mümkün değildir. Türkiye'nin en akıllıları İstanbul'da, daha az akıllıları Ankara'da, biraz daha az akıllıları İzmir'de ve en geri zekâlıları da Türkiye'nin diğer bölgelerine yığılmış diyemeyiz.

Tabii burada, çocuğun bulunmuş olduğu çevre, bulunmuş olduğu okulun eğitim öğretim imkânları, ailenin ekonomik durumu ve anne-babanın öğretim durumu önemli bir faktör olarak görülüyor. Fakat en önemlisi çocuğun bulunmuş olduğu çevrede çocuğa sağlanan imkânlar ve ekonomik güç de bunun önde gelen belirtilerinden birisidir. Daha araştırmanın detaylarını henüz diğer sonuçlarını alabilmiş değiliz. İnşallah bundan sonraki bir toplantıda da bunun sonuçlarını iletme imkânını buluruz. Yalnız yöneltmek istediğim bir soru var. Acaba bazı istatistiki yöntemleri kullanmak suretiyle bu faktörle çocuğun yahut gencin öğretimindeki başarıyı etkileyen en önemli faktörlerin neler olduğunu Sayın Tolan'ın araştırmasından bir yan ürün olarak çıkarmak mümkün müdür?

Çok teşekkür ederim.

DOÇ. DR. BARLAS TOLAN — Doğrudan bunu çıkartmak mümkün değil, yalnız biraz evvel bir konuya değinmiştim. Hayatta en başarılı yol veya geleceğe bakmada güven duyulan en önemli yolların hangisi olduğu sorulmuştu. Bu sorudaki verilerimizden kısmen çıkartabiliriz. Sanıyorum eğer onu tekrarlarsak, en önemli etken, gençler tarafından birinci düzeyde öğrenim oluyor imkânları ile beraber. Ancak bunlar, tabii gencin öğretimindeki

başarıyı etkileyenler. Biz ise kimi gençlere sorduğumuz için okumayan gençler de halihazırda büyük bir grubu oluşturuyor ama yine de ben izah edeyim. Geçerli bir beceri ve yeteneğe sahip olmak yüzde 23 oranında, ailenin varlıklı olması yüzde 20 oranında, çevrede sevilip sayılma yüzde 17 oranında, nüfuzlu yakınlarla sahip olması ise yüzde 4 oranında belirtilmiş idi bizim çalışmamızda; ama bu dediğim gibi halihazırda okuyan gencin öğretimdeki başarısını etkileyen en önemli faktörlerle belki paralel düşünülebilecek faktörler. Direkt olarak aynı şeyi söylememiz mümkün değil ama Sayın Karagözoğlu'na şunu söyleyebilirim.

Bu ham verilerin farklı biçimlerde kroslanmasıyla belki başka değişkenlerle kıyaslanmasıyla bu verileri, sizin istediğiniz türdeki verileri elde etmeniz mümkün. Biz size mutlaka yardımcı oluruz. Bakanlık da sanıyorum aynı doğrultuda düşünür.

Teşekkür ederim.

BİLDİRİ : III

Gençlerin Eğitiminde Politikaların Oluşturulması

Doç. Dr. Mahmut ÂDEM
A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi
Eğitim Yönetimi ve Planlaması
Bölümü Öğretim Üyesi

Oturum Başkanı : Dr. A. Ferhan OĞUZKAN

GENÇLERİN EĞİTİMİNDE POLİTİKALARIN OLUŞTURULMASI

Nasıl tanımlanırsa tanımlansın eğitim, her şeyden önce bir politika sorunudur. Gelecek kuşakların eğitiminin, toplumca benimsenmiş bir değerler sistemi içinde ele alınması gerekmektedir. Her toplum için sözü edilen değerler sistemi; öğretim kurumları, daha genel deyişle eğitim sistemince şekillendirilmektedir.

Eğitim bir politika sorunu olduğuna göre, bu politika nasıl oluşturulmaktadır?

Genel olarak bir ülke, eğitim politikasını belirlerken başlıca iki noktayı dikkate almak durumundadır:

1. Ülkenin ihtiyaçları,
2. Ülkenin üyesi bulunduğu uluslararası kuruluşlarla yapılan antlaşmalar.

Türkiye, Birleşmiş Milletlerin Üyesidir. Bu nedenle ülkemiz, eğitim politikasını belirlerken Birleşmiş Milletlerce benimsenen ilkeleri gözardı edemez. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 26. maddesinde eğitim hakkı şöyle tanımlanmıştır.

«Herkesin öğrenim hakkı vardır. Öğrenim hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Mesleki ve Tekniköğretimden herkes yararlanabilmelidir. Yükseköğretim, yeteneklerine göre herkese tam eşitlikle sunulmalıdır.»

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname-si, eğitimde herkese fırsat ve olanak eşitliği sağlanması ilkesini benimsemiştir.

1970 yılında imzalanan Ortaklık Antlaşması Katma Protokoluna göre Türkiye, belli bir zaman sonra Avrupa Ekonomik Topluluğuna tam üye olacaktır. O zaman Türk işgücü, AET Ülkelerinde serbestçe çalışabilecektir.

Avrupa Ekonomik Topluluğuna üyeliği ile Türkiye'nin de diğer topluluk ülkeleri gibi sanayileşeceği kabul edilmiştir. Sanayileşme de ancak, yetişmiş, nitelikli ve yüksek nitelikli teknik insan gücü ile mümkün olabilir. Öte yandan AET ülkelerinde Türk insan gücünün serbest dolaşımı gerçekleştiğinde; sözü edilen ülkelerdeki Türkiye'den daha ileri yaşam düzeyi ve işçilere sağlanmış olan sosyal haklar nedeniyle bu ülkeler, üstün nitelikli Türk teknisyenleri için daha çekici olacaktır. Hem Birleşmiş Milletlerin, hem de Batı Avrupa'nın seçkin bir üyesi olan Türkiye'nin eğitim politikası belirlenirken bu noktalar dikkate alınıyor mu?

Ülkemizin ihtiyaçları dikkate alınarak eğitim politikası oluşturulmasında başlıca şu kaynaklar esas alınmaktadır.

1. Anayasa
2. İlgili Yasalar
3. Kalkınma Planları

Anayasamızın başlangıç ilkelerinde eğitim konusunda şöyle denilmektedir.

«Her Türk vatandaşı, bu anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahiptir.»

Görülüyor ki ülkemizde bireylerin öğrenim görme hakkı, Anayasa güvencesindedir.

Ayrıca bu öğrenim hakkının hangi koşullarda uygulanacağı da Anayasa'da belirlenmiştir. Anayasanın eğitim konusunda belirlediği ilkeler başlıca iki başlık altında toplanabilir:

- a) Eşitlik
- b) Planlılık

a) Anayasanın eğitim ve öğretim hakkı ve ödevi başlığını taşıyan 4. maddesinde aynen şöyle denilmektedir :

«Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.»

Eğitim ve öğretim, Atatürk İlkeleri ve İnkılâpları doğrultusunda çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir.

Devlet maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.

Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar, kanunla düzenlenir. Milletlerarası antlaşma hükümleri saklıdır.

b) Planlılık

Anayasanın planlama başlığını taşıyan 166. maddesinde şöyle denilmektedir.

«Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir.

Planda milli tasarrufu ve üretimi artırıcı fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdam geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir. Kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri, bu plana göre gerçekleştirilir.

Kalkınma planlarının hızlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.»

Anayasanın bu ilkeleri, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda daha da belirgin olarak benimsenmiştir.

Yasal Düzenlemeler

Milli Eğitim ile ilgili kanunlar konusunda, Anayasanın 174. maddesi ile korunacak devrim kanunları başlığı altında sayılan 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu ve 3 Ekim 1928 tarih ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkın-

daki Kanunları saymayı, açıklamayı gereksiz görüyorum.

Anayasa ile kabul edilen eğitimde eşitlik ve planlılık ilkeleri, en geniş biçimde ilk kez, 1961 Anayasasının kabulünden sonra, 1962 yılında toplanan VII. Milli Eğitim Şûrasında tartışılmış ve karara bağlanmıştır.

Buna göre :

— Eğitim, bütün yurttaki belirli bir sistem içinde yaygınlaştırılacaktır.

— Planlı dönemin gerektirdiği ciddi bir eğitim planlamasına ihtiyaç duyulduğu ilkesi benimsenmiştir. Bu şûraya kimileri, plan şûrası da demektedir. Bu ilkelerin yassallaşması için 11 yıl beklenmiştir. Nihayet 1961 Anayasası ve 5 Ocak 1961 tarih ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu uyarınca belli ölçüde uygulamaya konulan VII. Milli Eğitim Şûrası kararları, 14 Haziran 1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun kabul edilmesi ile daha somut bir duruma getirilmiştir. Sözü edilen Kanunun «Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri» bölümünde eğitimimizin genellik ve eşitlik ilkeleri şöyle belirtilmiştir.

«Temel eğitim görmek, her Türk vatandaşının hakkıdır.» (md. 4)

«Temel eğitim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.» (md. 7)

«Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır.»

«Maddi imkânıardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır.» (md. 8)

Ayrıca 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, eğitimde **planlılık** ilkesini benimsemiştir. Buna göre;

«Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim - insangücü - istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle sanayileşme ve tarımda mo-

dernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ihtiyaca göre ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir.» (md. 14)

Ayrıca 6 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı yükseköğretim Kanununun Ana ilkeler başlığı altında şu hükümler getirilmiştir.

«Yükseköğretimde imkân ve fırsat eşitliğini sağlayacak önlemler alınır.» (md. 5/d)

«Eğitim - öğretim plan ve programlar, bilimsel ve teknolojik esaslara, ülke ve yöre ihtiyaçlarına göre kısa ve uzun vadedi olarak hazırlanıp sürekli olarak geliştirilir.»

Sonuç olarak Anayasada ve ilgili yasalarda Türk Milli eğitim politikasının başlıca iki hedefin gerçekleştirilmesine yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

1. Her düzey ve tür eğitimde fırsat ve olanak eşitliğini sağlamak.

2. Sanayileşme süreci içinde bulunan Türkiye'de eğitim - insangücü - istihdam dengesini dikkate alarak ortaöğretim düzeyinde mesleki ve teknik eğitime ağırlık ve öncelik vererek, öğrencileri bu alana kaydırmak. Kalkınma planlarında da bu hedefler aynen benimsenmiştir.

Türkiye'de Eğitim Planlaması Uygulaması (Hedefler ve Gerçekleşmesi)

Planlı eğitim politikasının bu iki temel hedefine, son yirmi yıllık dönemde (1963-1983) ne ölçüde ulaşılmıştır? Eğitim planlaması çalışmalarında hedeflerin belirlenmesi önemli olmakla birlikte, en önemli aşama belirlenen hedeflerin gerçekleşmesidir.

Plan Hedefleri

1. Eğitimde fırsat ve olanak eşitliği

Anayasa ve ilgili yasalarda öngörülen eğitimde fırsat ve olanak eşitliği ne ölçüde sağlanmıştır?

a. Nüfusun okur yazarlık oranında kaydedilen gelişmeler

Çizelge 1 incelendiğinde şu sonuçlar çıkarılabilir :

ÇİZELGE I

6 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Nüfusun Eğitim Durumu
(1960 ve 1980 Genel Nüfus Sayımlarına göre)

EĞİTİM DURUMU	1960 sayımı		1980 sayımı	
	Sayı	Toplama Oranı (%)	Sayı	Toplama Oranı (%)
Okuma - Yazma Bilen			25.277.939	67.2
Okuma - Yazma Bilmeyen			12.292.500	32.7
Okur - Yazarlığı Bilinmeyen			30.490	0.1
Toplam			37.601.019	100.0
Okuma - Yazma Bilmeyen (Kadın)			8.396.272	68.3
Okuma - Yazma Bilmeyen (Erkek)			3.896.318	31.7
» » » Toplam			12.292.590	100.0
Okuma - Yazma Bilen - Diplomasız			16.153.722	24.3
» » » Diplomalı			19.122.458	75.7
		Bilinmeyen	1.759	0.0
		Toplam	25.277.939	100.0
Diplomalı (Kadın)			7.201.900	37.7
Diplomalı (Erkek)			11.920.558	62.3
Toplam			19.122.458	100.0

KAYNAK : DİE, 1960 ve 1980 Genel Nüfus sayımları

1960 ve 1980 yılları genel nüfus sayımı sonuçları karşılaştırıldığında, 6 ve daha yukarı yaşlardaki nüfusun eğitim durumundaki gelişmeleri yeterli görmek mümkün değildir. 1960 yılında nüfusun % 39.5 okuma-yazma biliyordu. 1980 yılında bu oran ancak % 67.2'ye yükseltilebilmiştir. 1960 yılında okuma-yazma bilmeyen nüfusun % 60.9'u kadın nüfusu iken, 1980 yılında okuma-yazma bilmeyen nüfusun % 60.9'u kadın nüfusu iken, 1980 yılında okuma - yazma bilmeyen nüfusun % 68.3'ü kadındır. Ayrıca 1980 yılında okuma - yazma bilen diplomalı nüfusun yalnızca % 37.7'si kadındır. Yirmi yıllık planlı eğitim politikası izlenen dönemde, bu gelişme bizce hiç yetersizdir.

Öte yandan ülkemizin toplumsal, özellikle eğitsel gelişmesi yönünden, okur - yazar kadın nüfus oranı çok önemli bir ölçüt olarak alınabilir.

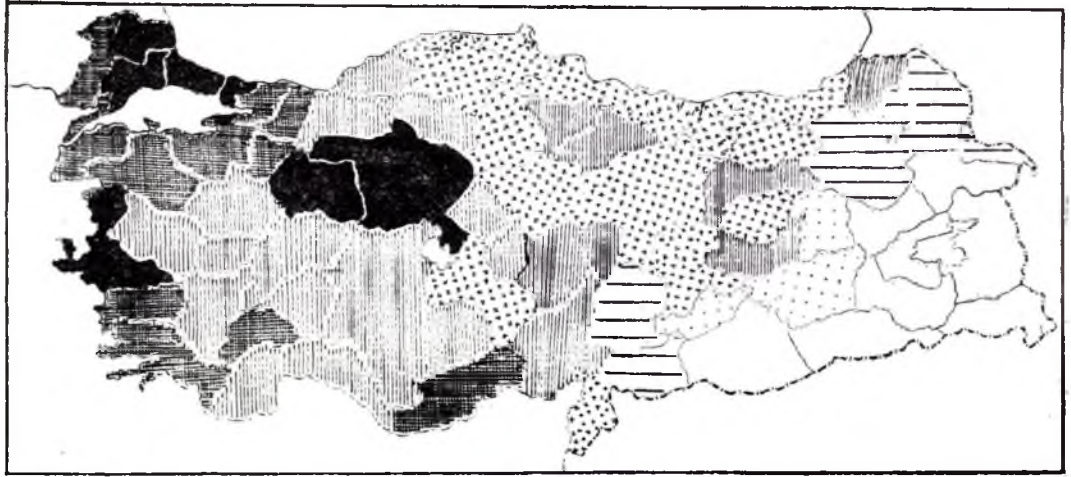
ÇİZELGE 2

6 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Kadın Nüfusun Okur-Yazar Oranlarının En İleri Olduğu On İlimiz

Sıra	İl	1960 yılında okur-yazar kadın nüfusun toplam kadın nüfusa oranı (yüzde olarak)	İl	1980 yılında okur-yazar kadın nüfusun toplam kadın nüfusa oranı (yüzde olarak)
1	İstanbul	69.7	İstanbul	75.3
2	Eskişehir	63.9	Eskişehir	72.1
3	Ankara	62.8	Kırklareli	71.9
4	İzmir	62.0	Ankara	70.6
5	Kırklareli	61.7	Tekirdağ	70.0
6	Çanakkale	61.3	İzmir	69.9
7	Kocaeli	60.9	Aydın	67.7
8	Sinop	58.7	Bursa	67.1
9	Muğla	57.5	Bilecik	67.0
10	Zonguldak	56.9	Edirne	66.6

KAYNAK : DİE, 1960 ve 1980 Genel Nüfus Sayımları.

1980 YILI KADIN NÜFUSUNUN OKUR-YAZARLIK DURUMU
(YÜZDE OLARAK)

10-20

20-30

30-40

40-50

50-60

60-70

70-80

ÇİZELGE 3

6 ve Daha Yukarı Yaşlardaki Okur-Yazar Kadın Nüfusu En Düşük Olduğu On İlimiz

Sıra	İl	1960 yılında okur-yazar ka- dın nüfusun toplam kadın nüfusa oranı (yüzde olarak)	İl	1980 yılında okur-yazar ka- dın nüfusun toplam kadın nüfusa oranı (yüzde olarak)
1	Hakkari	15.7	Hakkari	10.9
2	Adıyaman	16.7	Mardin	15.8
3	Şanlıurfa	18.0	Ağrı	16.2
4	Siirt	20.8	Bitlis	16.4
5	Mardin	21.8	Van	17.0
6	Bitlis	23.1	Siirt	17.1
7	Ağrı	25.4	Muş	19.7
8	Muş	26.8	Şanlıurfa	19.8
9	Diyarbakır	27.1	Diyarbakır	21.4
10	Van	28.2	Adıyaman	25.6

KAYNAK : DİE, 1960 ve 1980 Genel Nüfus Sayımları.

Harita incelendiğinde ülkemizde okur-yazar kadın nüfus oranının en düşük olduğu illerimizin sosyo ekonomik açıdan da gelişmemiş iller olduğu görülecektir. O halde Anayasa ve ilgili yasa hükümlerine karşın eğitim hizmeti sunulurken, fırsat ve olanak eşitliği sağlanması hedefine ulaşılmamıştır.

Görülüyor ki, 1960-1980 yıllarını kapsayan yirmi yıllık planlı kalkınma döneminde, kadın nüfusun okur-yazarlığı itibariyle sıralamada en geri olan iller hep aynı iller olmuştur. En ileri on ilimiz de, Giresun - Antakya arasında çizilen çizginin batısında kalan, ekonomik ve toplumsal açı-

dan gelişmiş illerimizdir. O halde planlı dönemde bile geri kalmış illerimize, eğitimde öncelik verilemediği anlaşılmaktadır.

b. Öğretim Düzeyleri İtibariyle Okullaşma Oranı

Eğitim planlarına hedef olarak seçilen «fırsat ve olanak eşitliğini sağlamak ya da mevcut eşitsizlikleri en aza indirmek», Anayasasının «sosyal adalet» ilkesinin de bir sonucudur.

1) Temel Eğitimde Okullaşma

1974 yılında toplanan IX. Milli Eğitim Şûrasında, 14 Haziran 1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda yer alan sekiz yıllık temel eğitim konusu tartışılmıştır. Ortaokulun temel eğitimin içinde kabul edilmesiyle ortaöğretimin lise ve meslek liselerini kapsadığı görüşü benimsenmiştir. Ancak Milli Eğitim Temel Kanununun yürürlüğe girmesinden 12 yıl sonra 1985 yılında sekiz yıllık temel eğitim hâlâ yaygınlaştırılamamıştır. Ortaokulların çoğu ya bağımsız ya da lise içinde yer almaktadır.

Öğretim düzeylerine göre çağ nüfusunu okullaştırma oranlarındaki gelişmeler Çizelge 4'te gösterilmiştir. Buna göre 1960-1961 öğretim yılında zorunlu ve devlet okullarında parasız olan ilköğretimde okullaşma oranı % 69 idi. Anılan yılda 7—12 yaş grubu kız nüfusun yalnızca % 53'ü okullaştırılmıştır. Buna karşılık aynı oran erkek nüfus için % 79 idi. Yirmi yıl sonra 1980 - 1981 öğretim yılında ilkökul çağındaki kız çocukların % 78'i, erkek çocukların % 86.3'ü, toplam nüfusun % 82.3'ü okullaştırılabilimiştir. 1980 - 1981 öğretim yılında Türkiye'de 2.274 köyde okul bulunmuyordu.

Temel eğitimin ikinci kademesi ya da eskiden olduğu gibi ortaöğretimin birinci kademesini oluşturan 13-15 yaş kümesi nüfusun okullaşma durumundaki gelişme şöyledir :

1960-1961 öğretim yılında 13-15 yaş grubundaki her yüz kız çocuktan 9'u, her 100 erkek çocuktan 25'i okullandırılmıştı. Yirmi yıl sonra 1980-1981 öğretim yılında her 100 kızın 28'i, her 100 erkek nüfusun 52'si toplam nüfusun ise % 41'i okullandırılabilmişti.

Görülüyor ki temel eğitimin birinci kademesinde olduğu gibi ikinci kademesinde de, eğitim hizmetinden en çok erkek nüfus yararlanmaktadır.

Öte yandan 1982-1983 öğretim yılında Türkiye'de toplam ortaokul öğrencilerinin % 33.2'si kız, % 64.8'i erkekti. İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde bu oranlar sırasıyla % 43 ve % 57'dir. Buna karşılık Hakkâri ilimizde aynı öğretim yılında toplam ortaokul öğrencilerinin % 14.6'sı Erzincan ilinde % 28'i kızdır.

Yine 1982-1983 öğretim yılında ülkemizdeki toplam ortaokul öğrencilerinin % 29.4'ü bucak ve köylerdeki okullarda öğrenim görürken, Hakkâri ilimizde bucak ve köylerdeki okullarda öğrenim gören öğrenci, toplam öğrenci sayısının yalnızca % 2.3'üdür. Hakkâri'de 1982-1983 öğretim yılında ortaokula yeni kaydolmuş öğrencilerin yalnızca % 16.3'ü kız öğrencidir. Anılan öğretim yılında bu ilimize bağlı bucak ve köylerdeki ortaokullara hiçbir kız öğrenci kaydolmamıştır.

2) Ortaöğretim

Ülkemizde 1965-1966 öğretim yılında lise öğrenim çağındaki 16-18 yaş grubu nüfusun ancak % 11.8'i okullandırılabilmiştir. Bu oran kızlar için % 7.4, erkekler için % 15.7'dir.

1980-1981 öğretim yılında lise öğrenim çağındaki kızların % 19.8'i, erkeklerin % 38.2'si, toplam nüfusun da % 29.2'si okullandırılabilmiştir. 1982-1983 öğretim yılında toplam lise öğrencileri içinde kız öğrenci oranının İzmir'de %

50,5, Eskişehir'de % 47,5 olmasına karşın, aynı oran Bitlis'te % 10,3, Siirt'te % 12,9, Mardin'de % 13'tür.

3) Yükseköğretim (*)

Türkiye'de 1960-1961 öğretim yılında yükseköğretim çağ nüfusu olan 19-22 yaş grubu kız nüfusun yalnızca % 1'i, erkek nüfusun % 4'ü, toplam nüfusun da % 2,6'sı okullaştırılabildiği görülmüştür. 1980-1981 öğretim yılında çağ nüfusu kızların % 3,8'i, erkeklerin % 9,5'i, toplam nüfusun da % 6,8'i okullaştırılabildiği görülmüştür.

Yükseköğretimde çok önemli bir darboğaz da girişteki eşitsizliklerdir. Yükseköğretime girişte birçok eşitsizlik bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla şunlardır :

a. Önceki öğretimde başarı

Yükseköğretime girişin önkoşulu, önceki öğretim düzeylerini başarı ile tamamlamış olmaktır. Henüz ilköğretimi tüm çağ nüfusuna yaygınlaştıramamış olan Türkiye için bu nokta çok önemlidir.

b. Bölgelerarası farklılıklar

1980 ÜSS'ye göre bölgelerin başarı sıralaması şöyle - dir :

- 1— Marmara,
- 2— Ege,
- 3— İç Anadolu,
- 4— Akdeniz,
- 5— Karadeniz,
- 6— Güney Doğu Anadolu,
- 7— Doğu Anadolu,

Öte yandan 1980 yılında ÜSS'ye katılan adayların % 60,7'si, yerleşenlerin % 74'ü ortaöğrenimi Marmara, Ege

---

(*) Yükseköğretime girişle ilgili bilgiler, İsmail Maho, **Yükseköğretime Girişte Fırsat ve Olanak Eşitliği»** Ankara, 1983 adlı araştırmadan alınmıştır.

ve İç Anadolu bölgelerindeki liselerde görmüş adaylardır. Daha açık bir deyişle 1980 ÜSS'ye göre yerleşen her dört öğrenciden yalnızca biri Akdeniz, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinden birinde ortaöğrenim görmüştür.

c. İllerarası Farklılıklar

1980 yılındaki ÜSS'ye göre yükseköğretim kurumlarına yerleşenler itibariyle en başarılı ve en başarısız iller şunlardır :

Sıra	Başarılı İl	Başarısız İl
1.	İzmir	Hakkâri
2.	İstanbul	Adıyaman
3.	Ankara	Ağrı
4.	Eskişehir	Kars
5.	Bursa	Bingöl
6.	Aydın	Rize
7.	Manisa	Tunceli
8.	Balıkesir	Van
9.	Tekirdağ	Bitlis
10.	Muğla	Mardin

d. Semtlerarası Farklılıklar

1976 yılında Ankara ilindeki bazı liselerin ÜSS'deki başarı durumları yansındaki çizelgede gösterilmiştir. Buna göre Fen Lisesi hariç tutulursa Ankara'da en başarılı lisenin Deneme Lisesi olduğu, onu Cumhuriyet Lisesi'nin izlediği görülmektedir. Burada en başarısız lisenin Ayaş Lisesi olduğu anlaşılmaktadır.

e. Okul Türleri Arasındaki Farklılıklar

Yansıda gösterilen çizelgeden 1980 ÜSS'ye göre sınava katılanların % 73.5'i, yerleşenlerin % 88.4'ü lise çıkışlı adaylardır. Sınava katılanların % 26.5'i, yerleşenlerin % 11.6'sı meslek lisesi çıkışlıdır. O halde üniversitenin yolu, liseden geçer denilebilir.

f. Kurumlararası Farklılıklar

1980 ÜSS'ye göre öğretim kurumları itibariyle başarı sıralaması şöyledir:

1. Ankara Fen L.
2. Askeri L.
3. Öğretmen L.
4. Teknik L.
5. Diğer L.
6. Modern Fen programı uygulayan liseler,
7. Klasik Fen programı uygulayan liseler,
8. İmam-Hatip L.
9. Endüstri Meslek L.
10. Sağlık Meslek L.
11. Kız Meslek L.
12. Ticaret L.

9. Öğrenim Durumuna Göre Farklılıklar

1980 ÜSS'ye göre öğrenim durumlarına göre yerleşenlerin başarı sıralaması şöyledir:

1. Yükseköğrenime devam edenler,
2. Bir yükseköğretim kurumunu bitirenler,
3. Son sınıf öğrencileri,
4. Mezun öğrenciler,
5. Son sınıfta beklemeli öğrenciler,

h. Kız ve Erkek Adaylar Arasındaki Farklılıklar

1980 ÜSS'ye katılan adayların % 27'si, yerleşen adayların % 59.3'ü kız adaylardır. Ayrıca ÜSS'ye katılanların Ege Bölgesinde % 32.5'i kızdır, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde % 15.2'si kızdır.

Ayrıca adayların üniversiteye girişteki başarılarını; ailelerinin eğitim düzeyi, meslekleri, ekonomik etkinlik alanları vb. de etkilediği belirlenmiştir.

C. Bir Büyüklük Olarak Eğitim

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar kaydedilen gelişmeler incelenecek olursa, bugün eğitimin her-

şeyden önce sayısal bir büyüklük sorunu olduğu görülecektir. 1923 yılında 12.5 milyon olarak tahmin edilen nüfusu-muz dört kat artarak bugün 50 milyona ulaşmıştır. Buna karşılık 1923-1924 öğretim yılında 400.000 kadar olan toplam öğrenci sayısı 23 kat artarak 9 milyonu geçmiştir.

ÇİZELGE 4
Türkiye'nin Eğitim Nüfusu (1982-1983)

Öğretim Düzeyi	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci / Öğretmen
İlkokul	6.038.169	215.075	6.253.244
Ortaokul	1.515.811	41.215	1.557.026
Lise	519.721	47.385	567.106
Meslek-Teknik E.	358.155	37.008	395.163
Yükseköğretim	281.539	21.814	303.353
Toplam	8.713.395	362.497	9.075.892

KAYNAK : DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ - Eğitim İstatistikleri, 1982-1983.

Çizelgedeki rakamlara okul öncesi eğitim ve eğitim kesiminde çalışan yönetici ve diğer görevliler eklendiğinde, Türkiye nüfusunun yaklaşık beşte birinin eğitim kesiminde bulunduğu anlaşılacaktır. Nüfusun beşte birinin yoğunlaştığı, bir başka kamu kesimi bulunmamaktadır. Bu nedenle Milli eğitimimiz planlanırken, bunun her şeyden önce bir büyüklük konusu olduğu unutulmamalıdır.

2. Eğitimin Ekonomik Hedefi

Günümüzde her ana-baba, çocuklarının, öğrenimden çok önemli yararlar sağlayacağını, iş yaşamlarında gördükleri öğrenimin tür ve düzeyine göre toplumda statü, saygınlık ve ücret elde edeceklerini çok iyi bilmektedir. Bir ülkenin ekonomik ve toplumsal anlamda kalkınması ile ni-

teikli insangücü yetiştirilmesi arasında çok sıkı bir ilişki bulunduğu bilinmektedir.

İkinci Dünya Savaşını izleyen günlerde «bu ülkede yaşanmaz» denilen Federal Almanya, ekonomik bir atılım yapabilmişse, bunu savaş sonrası ülkeye dönen 7 milyon dolayındaki nitelikli teknik işgücüne borçludur. Bu tür örnekleri Japon, İsrail vb. ile çoğaltmak mümkündür.

Hem ekonomik nedenler, hem de üniversite önündeki yığılmaları önlemek amacıyla Türkiye’de ortaöğretimde öğrencilerin daha büyük bir bölümünün mesleki teknik öğretime kaydırılması, planlarda hedef olarak belirlenmiştir.

a. Ortaöğretim

İlk beş yıllık kalkınma planının uygulanmaya başlandığı 1963-1964 öğretim yılında toplam lise öğrencilerinin % 42.’si mesleki tekniköğrenim, % 58’i de genel öğrenim görüyordu. 1982-1983 öğretim yılında toplam lise öğrencilerinin % 40.8’i mesleki tekniköğrenim, % 59.2’si genel öğrenim görmekte idi. Ortaokul ve lise birlikte düşünülecek olursa, anılan öğretim yılında 2.393.685 öğrenciden yalnızca 541.157’si (% 22.6) mesleki tekniköğrenim görmekte, geri kalan 1.852.528’i (% 77.4’) genel öğrenim görmektedir.

Kalkınma planlarında belirlenen mesleki ve tekniköğretime ağırlık ve öncelik verilmesi yönündeki hedefe ters bir gelişmenin pek çok nedeni bulunmaktadır. Ama bizce en önemli neden, mali kaynak yetersizliğidir. 1982 yılı cari fiyatlarla, erkek ve kız tekniköğretimde öğrenci başına birim cari giderler maliyeti, genel öğretim birim maliyetinin 3.3, ticaret ve turizm öğretimdekinin 1.3 katı daha yüksek olmuştur. Eğitimde kapasite söz konusu olunca, asıl sorun cari harcamalar birim maliyeti değildir. Mesleki tekniköğretimde önemli olan, en çok ihtiyaç duyulan nitelikli insangücü teknisyeni yetiştirmek, yani erkek tekniköğretimde kapasite yaratılmasıdır. Bir araştırmaya göre,

Erkek Tekniköğretimde bir öğrencilik ek kapasite yaratılabilmesi için; Kız Tekniköğretimden 3, Ticaret ve Turizm öğretimden 11, genel öğretimden 18, İmam-Hatip okullarından 42, öğrencilik ek kapasite yaratılmasından vazgeçilmesi gerekmektedir. Daha açık söylemek gerekirse Erkek Tekniköğretimde 1 öğrencilik ek kapasite yaratacak yatırım harcamaları ile genel ortaöğretimde 18 öğrencilik ek kapasite yaratılabilmektedir.

Bir yandan giderek artan öğretim talebinin karşılanması gerekmekte, öte yandan son yıllarda hızla artan enflasyonist baskı sonucu sosyal yatırımların, özellikle eğitim yatırımlarının toplam yatırımlar içindeki payı giderek azalmaktadır. Bu durumda ne kadar çok talep edilirse edilsin, en pahalıya mal olan erkek teknik öğretimde plan hedeflerinin gerçekleşmesi mümkün değildir. Nitekim Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Teknik Lise öğrenci sayısının 1977-1978 öğretim yılı için 110.000 olması hedef alınmış, ancak bu hedef % 6.8 olarak gerçekleşebilmiştir.

b. Yükseköğretim

Bilindiği gibi yükseköğretime giriş, kapasite yetersizliği nedeniyle kontenjana bağlanmıştır. Her yıl yükseköğretim kurumlarına alınacak öğrenci kontenjanı belirlenirken, öğrencilerin mezun olunca iş bulup bulamayacakları, ekonominin yüksek nitelikli insangücü ihtiyaçları dikkate alınıyor mu?

Kalkınma planlarına göre Türkiye'nin yükseköğrenim görmüş en çok tıp doktoruna, elektronik başta olmak üzere bazı alanlarda mühendise, üniversite öğretim üyesine; İngilizce, resim, müzik vb. branşlarda ortaöğretim öğretmene ihtiyacı bulunmaktadır. Planlı dönemde kaydedilen gelişmeler, bu ihtiyaçları karşılayacak yönde mi olmuştur?

Çizelge 6 incelendiğinde şu sonuçlar çıkarılabilir :

1965-1966/1982-1983 döneminde en çok ihtiyaç duyulan tıp alanında öğrenim gören öğrenci sayısı oransal ola-

rak artmamış, azalmıştır. 1965-1966 öğretim yılında toplam yükseköğretim öğrenci sayısının % 10.8'ini tıp bilimleri oluştururken, bugün bu oran % 10'a düşmüştür. Aynı biçimde dönem başında toplam öğrenci sayısının % 4.4'ünü oluştururken, dönem sonunda binde 7'ye düşen tarım öğrenimi gören öğrenci sayısı da azalmıştır. Bundan, bir tarım ülkesi olan Türkiye'de Ziraat ve Orman mühendislerine ve veteriner hekimlerine ihtiyacı bulunmadığı sonucu çıkarılabilir mi?

ÇİZELGE 5

Yükseköğretim Öğrencilerinin Alanlar İtibariyle Dağılımı

Bilim Alanı	1965-1966	Toplama	1981-1983	
	Öğrenci Sayısı	Oranı (%)	Öğrenci Sayısı	Toplama Oranı (%)
Edebiyat	9.888	10.2	18.169	6.5
Eğitim	8.170	8.4	41.952	14.9
Güzel Sanatlar	1.080	1.1	5.201	1.8
Sosyal Bilimler	30.776	31.6	61.173	21.7
Mühendislik	13.193	13.6	68.048	24.2
Tıp	10.554	10.8	28.246	10.0
Tarım	4.275	4.4	2.029	0,7
Fen ve Doğal Bilimler	5.556	5.7	15.048	5.3
Hukuk	13.817	14.2	12.202	4.3
Diğer			29.471	10.6
Toplam	97.309	100.0	281.539	100.00

KAYNAK : DİE, Eğitim İstatistikleri.

Ayrıca konu bir yanda sosyal bilimler (Edebiyat, eğitim, güzel sanatlar, hukuk ve diğer sosyal bilimler), öte yandan diğer alanlar düşünülecek olursa, dönem başında toplam yükseköğretim öğrenci sayısının % 65'ini, işsizliğin ve gizli işsizliğin en yaygın olduğu sosyal bilimler oluşturu-

yordu. Dönem sonunda bu oran ancak % 60'a düşürülebilmiştir. Öte yandan ihtiyaçtan fazla öğretmen, sosyal bilimci, bazı alanlarda mühendis ve mimar yetiştirilmesinin, diplomalı işsiz yetiştirmekle eş anlama geldiği unutulmalıdır.

Yükseköğretimde de plan hedeflerinin gerçekleşemesinin temel nedeni parasaldır. Çünkü tıp, mühendislik eğitimi; İktisadi ve Ticari İlimler, Gazetecilik, basın - yayın, eğitim vb. oranla çok pahalıya mal olmakta, dolayısıyla plan hedefi gerçekleştirilememektedir.

Milli Eğitimimizin Temel Sorunları

1960'lara, özellikle 1950'lere doğru giderek düşünüldüğünde, eğitimin her kademesinde talebin giderek arttığı, bu talebin karşılanması için eğitimin hızla yaygınlaştırılması gerektiği hatırlanacaktır. Bunun sonucu olarak öğretmen, bina, araç - gereç yetersizliği, kalabalık sınıflar, yüksek oranda öğrenci kayıpları vb. sorunlar ortaya çıkmıştır. Buna karşılık 1960'lardan önce yükseköğretime giriş, bugünkü gibi önemli bir sorun değildi. Her lise mezununa yükseköğretimde yer bulunuyordu. Mezunların istihdamı da, bugünkü boyutlarda hiç değildi. Buna karşılık 1980 yılında yükseköğretime alınan öğrenci sayısı, başvuran adayların % 8.9'una düşmüştür.

Bir başka sorun, eskiden halkın mesleki tekniköğretime ilgi göstermediği söylenirdi. Bugün bu okullara yeterli ilgi gösterildiği halde, mesleki teknik okullardaki kapasite yetersizliği nedeniyle sınavla öğrenci alınmakta, dolayısıyla artan talep karşılanamamaktadır.

Bir diğer sorun, sekiz yıllık temel eğitim görüşü benimsenmiş ama yaygınlaştırılamamıştır. Yakın gelecekte tüm ilköğretim okulları sekiz yıl olacak mı? Böylece liselerin orta kısımları tasfiye edilecek mi?

Öte yandan ortaöğretimde öğrencilerin daha büyük oranda mesleki teknikeğitime kaydırılması konusundaki

hedefe de ulaşamamıştır. Oysa meslek liselerindeki öğrencileri en çok kaygılandırıyor; üniversiteye girememeye, bir meslek edinmede güçlük ve mezun olunca iş bulup bulamamadır.

Benzer kaygılar yükseköğretim gençliği için de geçerlidir.

Sorunları çoğaltmak mümkündür. Ancak amaç, mevcut sorunların nasıl çözüleceğidir.

Çözüm Önerileri

Mevcut eğitim sorunlarının sağlıklı bir çözüme kavuşturulması için, her şeyden önce sorunlara doğru teşhis konulması gerekir. Doğru teşhis de ancak bilimsel araştırma bulguları ile mümkün olabilir. O halde Türk Milli Eğitim sisteminde fırsat ve olanak eşitliğini sağlamak için, önce bu eşitsizliğin bütün boyutları ile iyi bilinmesi gerekmektedir. Mesleki teknik lise mezunu iş bulmada güçlüklerle karşılaşılıyorsa, bunun nedenleri iyi araştırılmalıdır. Sonuç olarak iyi yetişmiş uzman bir kadro ile planlama amacıyla eğitim araştırmaları yapılmasının zamanı gelmiş, hatta geçmiştir bile.

Ayrıca eğitime Devletçe ayrılan kaynakların yetersiz olduğu açıktır. Bu konuda, Cumhuriyetin ilk yıllarında olduğu gibi, yerel yönetimlerin daha büyük katkısı sağlanmalıdır. Bir de eğitimin niteliğini düşürmeden özel kesimin eğitim alanına yatırım yapması özendirilmelidir. Ekonomide liberal olan ülkemiz, eğitimde neden bu kadar devletçidir? Bu konuda çocuk velilerinin yapamayacakları hiçbir fedakârlık yoktur. 1970'lerde özel yüksek okulların hızla gelişmesi, velilerin bu fedakârlığına en güzel örnektir.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Sunulan bildiriye ilişkin bazı sorular olacaktır, sanırım. Kim arzu ediyorsa, lütfen buraya kadar gelsinler. Sorularını yöneltsinler.

RENGİN KOCABİYİKOĞLU — (İlk Adım İlkokulu Yöneticisi) — Benim sorum ikili olacak. Birincisi eğitimde politikaların oluşturulması konusunda önemli iki başlangıç noktasına değindiniz. Birisi fırsat eşitliği, ikincisi planlama. Acaba burada üçüncü bir önemli noktaya yer vermekte yarar var mı? Bu da eğitimin içerik ve biçim açısından çağdaşlaştırılması ya da biz çocuklarımıza ve gençlerimize hangi aşamada neleri, hangi araç gereç ve yöntemlerle öğretmeliyiz sorusu. Bu konuda araştırma kurumlarının yapmakta oldukları araştırmalar var mı?

İkincisi ise eğitimdeki karma ekonomik yapı ile ilgili bir soru. Daha önce bir deneyim yaşandı ülkemizde, ikinci bir deneyimi yaşamaya hızla gidiyoruz. Şu aşamada eğitim sektörü, özel sektör için önemli bir bilgi alanı haline geldi. Ancak karma ekonomide dahi planlama önemli. Dolayısıyla devlet, bu karma ekonomik yapı içinde özel sektörün eğitim sektöründeki yerinin ne olması ve bu yerin nasıl gelişmesi gerektiği konusunda acaba çalışma yapıyor mu? Bu konuda yol gösterici olacak mı bize?

Teşekkür ediyorum.

DOÇ. DR. MAHMUT ÂDEM — İlginç soru. Zaman darlığı nedeniyle bildirim çok hızlı sunduğum için bazı konularda yeterince ayrıntıya giremedim ama millî eğitimle ilgili kanunlardan söz ederken Anayasanın 174. maddesiyle korunacak devrim kanunları başlığı altında sayılan 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Yasasını, 3 Ekim 1928 tarih ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki hakkındaki kanunları açıklamayı gereksiz gördüm. Cumhuriyetimizin başında çağdaşlaşmak için eğitime bu kanunlarla verilen görevler büyük önem taşımaktadır. Nasıl Cumhuriyetimizin laiklik niteliği değiştirilemezse, Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Harf Devrimi Kanununun da değiştirilmesi dahi teklif edilemez. Bu kanunlar eğitimimizin çağdaşlaştırılmasında ilk adımdır. O günden bugüne çağ-

daşlaşma nasıl gelişti? Sanıyorum benden sonraki konuşmacılar bu konu üzerinde duracaklar, o yönüyle konuya fazla girmek istemiyorum. Ama her durumda ümmetçi bir toplumdun, ulus bilincine geçebildiyse Türkiye, tebadan ulus olma bilincine geçebildiyse, onda bu Cumhuriyet Kanunlarının önemi çok büyüktür.

İçerik yönünü sanıyorum programla ilgili arkadaşlarımız zamanı gelince anlatırlar.

Ben özel sektörün eğitimdeki ağırlığı üzerinde biraz durmak istiyorum. Aslında gerçekten Türkiye’de toplam kamu giderlerinin % 20 dolaylarında bir bölümü, eğitim kesimine ayrılıyor, tabii bu çok büyük bir bölüm. Enflasyon oranının çok yüksek olduğu bir ülkede, yatırımların durma noktasına geldiği bir ülkede hatta bir Milli Eğitim Bakanımız açıkladı: «Bu sene bütçede ayrılan yatırımlarla Türkiye’de bir tek ticaret lisesi yapılabilir.» Bu ne demek? Bu para ile bir kısım inşaat, yapılmış binaların büyük onarımı dahi yapılamaz. Şimdi niteliği düşürmemek, nitelikten hiçbir şekilde ödün vermemek kaydıyla özel kesim, eğitim alanında yatırım yapabilir, ama tek endişe bu, 1970’lerdeki özel yüksekokulların gelişmesinde olduğu gibi ticarî bir amaca, kâr amacına dönüşür mü? O yıllarda bir yüksekokula derse gitmiştim. Okulun müdürü şöyle demişti: «Bu öğrencilerin yıl sonunda hepsi geçecek.» Şimdi böyle bir noktadan hareket edecek olursak, özel teşebbüsün eğitimde fazlaca ağırlığı olması işin ticaretinden başka bir anlam taşımıyor; ama öyle değil de Türk Eğitim Derneğinin bağlı kuruluşlarında olduğu gibi nitelik yönünden devlet okulları ile yarışacak düzeyde, niteliğinden fedakârlık etmeden özel kesim bu alana ağırlık verecekse, tabii ki ülkenin eğitim harcamalarına önemli bir katkısı olur. Şimdi Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji’ni düşünün; ilk, orta, lise kısmında yaklaşık 7 bin öğrencinin okuması amacıyla velilerin katkıları ile, yani devletten hiç bir yardım almadan ve ni-

telikten de herhangi bir ödün vermeden özel girişimin bu yolla devletin eğitim giderlerine katkısı çok önemlidir.

BAŞKAN — Efendim, sayın soru sahibinin birinci sorusu üzerinde ben bir iki açıklama yapmak istiyorum. Biraz ilgimi çekti. Çok önemli bir soru. Politikaların oluşması deyince, şüphesiz makro seviyede hep aklımıza öğrenci akışı, planlama, üniversiteye giriş gibi şeyler geliyor, ama birinci konu tamamıyla öğretimin özü ile ilgili, biçimiyle değil. Öyle algıladık, herkes herhalde öyle düşündü. Çağdaşlaşma üzerinde sayın konuşmacı Âdem Bey de durdular. Tevhidi Tedrisat Kanunu ile başlayan bir geleceğimiz var, ayrıca 1739 sayılı Temel Eğitim Kanununun bir ilkesi de şudur: Bilimsellik maddesi vardı. Eğitimde bilimsellik maddesinin altında da şunlar yazılıdır: Gerek okulların açılmasına karar vermede, okul binalarının donatımında, ders araç ve gereçlerinin tespitinde, öğretim programlarının içeriğinde ve yöntemlerde bilimsellik ve çağdaşlık esastır der orada.

Biz bu kanunun hazırlanışında görev gereği çok yakından ilgili bulunduğum için birçok arkadaşlar burada çok iyi hatırlarız o günleri, bu kanun çıktıktan çok yıllar önce ve o kanun hazırlandığı sırada da bir müdür ve bir mühür ile okullar açılıyordu ve bu okullar, her bakımdan yetersiz okullardı. Bir de planın öngörmediği okul tipleri de açılıyordu. Mesela tekniköğretime öğrencileri hazırlayalım derken, eğer tekniköğretim görmeye arzulu gençlerin biriktiği yerde kimse bu tip okul için para yatırmadı da tamamıyla onun dışında amaç itibarıyla hiç de tekniköğretimci yetiştirmeyen bir okul binası hazırsa, vatan-daş yaptırmış yalnız müdür ve mühür bekliyorsa, bakanlar gidiyorlardı, kurdelalarını kasiveriyorlardı, bugün de bu devam etmektedir. Maalesef bugün de o uygulama devam ediyor. Halbuki o kanuna göre o okulun ne derecede ya-

rarlı olup olmayacağı, oradan çıkacaklara gerçekten memleketin ihtiyacı var mı yok mu bunu düşünüp öyle vatandaşların teşvik edilmesi lazım. «Özel okul açın, yaptırın, biz de her kolaylığı gösteririz» diyoruz. Ama acaba açılan okul tipi plan hedeflerine uygun mudur? Bunu düşünmüyoruz. Bugün de düşünmüyoruz maalesef o kanun yürürlükte olduğu halde. İlke tabii kanunlaştı artık. Kanun olduğu için, kanunun bir maddesi olduğu için ben kanun diyorum.

İkincisi, ders araç ve gereçleri de bilimsel ölçülere uygun olacak. Çağ dışı olmayacak. İçeriği de çağ dışı olmayacak. Bugün hâlâ bunlar tartışma konusu. Ayrıca kullandığımız öğretim yöntemleri de çağ dışı olmayacak. İşte eğitimde bilimsellik ilkesi bu. Biz bu ilkeyi gözönünde tutmadığımız sürece, ona ters işler yaptığımız sürece, ister öğretmen olarak, ister daha üst seviyede yönetici olarak veyahut eğitim politikasının kaidelerini tayin eden insanlar olduğu sürece, bunu göz ardına atan insanlar bulunduğu sürece öyle tahmin ediyorum ki Cumhuriyet yıllarının ilk dönemlerinde çok güzel düşüncelerle ve umutlarla çıkardığımız Tevhidi Tedrisat veyahut Öğretimde Birlik Yasasına da aykırı işler yapıyoruz demektir. Dolayısıyla çağdaşlaşma süreci gecikiyor ve zaman zaman engelleniyor anlamına da gelir bu. O bakımdan, her zaman öğrencilerime de söylüyorum, hiç eğitimle ilgili olmayan kimselere de söylüyorum. Bizim eğitimimiz, hiçbir şeye dayanmıyor, hiçbir temeli yok dedikleri zaman bunları hatırlatıyorum. Hem temel öyle kurulmuş ki kanunlaşmış. Diğer kanunlar gibi yürürlükte olan maddelerle kanunlaşmış durumda. Ama herhalde gerek yurttaş olarak, gerek eğitimle ilgili insanlar olarak bunların uygulanmasında çok duyarlılık kazanmamışız henüz. Yoksa bu işlerin bu kadar serbestçe yapılması, serbestçe uygulamalara geçilmesi mümkün olamaz.

Son günlerde bir toplantıya iştirak ettim. Yurt dışında Avusturya'lı bir eğitimci ile tanıştım, ben bunu beklemiyordum, onları daha serbest zannedirdim. Onlar, herhangi bir dersin kaldırılması, hatta o dersin programının değiştirilmesi için, parlamentodan karar çıkması gerekiyor. Bu kadar sıkı-sıkıya bağlamışlar kendilerini. Bilmiyorum, acaba bizim ülkemize de mi böyle bir kanun lazım? Ben, sadece bir ek bilgi vermek ve kendi görüşümü bildirmek için söz aldım.

NIYAZİ ALTUNYA — Ben soru değil de Sayın Hocamız zaman darlığı nedeniyle galiba bazı noktaları çok özetlemek zorunda kaldılar. Eğitim politikasının tayininde temel verilere, ilkelere inerek, burada temel dayanak Anayasamız olur. Doğrudan doğruya eğitim işini düzenleyen 42. maddedir. Burada, eski Anayasamızdaki eğitim hakkı açısından getirilmiş olan bir hüküm, yeni Anayasada görülüyor. O şu idi; Devletin başta gelen ödevleri arasında (61 Anayasasında) eğitim sayılmış idi, fakat 1982 Anayasasında taslakta olduğu halde, son anda, bu hükmün yerine, «hiç kimse eğitim hakkında mahrum bırakılmaz» hükmü getirildi. Bu son iki üç yıllık uygulamada devletin eğitim işini artık eskisi kadar önemsemeyeceği, bunu özel sektöre bıraktığı veyahut hamiyetli kişilere bıraktığı anlamında yorumlayanlar vardır. Bu kesinlikle yanlıştır. Çünkü Anayasa bir bütün halinde ele alındığında değişik maddelerinde yine insanı temel alan bir anayasa olduğu açıktır. Yine Anayasanın, devlet fakir fakat yetenekli insanlara gerekli yardımı yapar biçimindeki hükmü sanki yeteneksiz fakat yoksul insanlara gerekli yardımı yapmazmış gibi algılanmıştır. Bu da kesinlikle yanlıştır. Zaten Anayasaların var oluşu, güçsüzlerin haklarını korumak gereğinden ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan bu noktaya özellikle eğilinmesi gerekiyor. Zaten ayrıca özgürlüklerin ve özel eğitime muhtaç olanların da eğitileceği, koru-

ma altına alınacağı yine bir anayasa hükmü olarak vardır. Bu bakımdan eğitim politikasının tayininde yalnız işgücü gereği, uluslararası ilişkiler, gelişen teknoloji değil, temelde ülkenin genel düzenini kuran anayasanın da temel olarak alınması lazım. Hatta milli eğitim kanunu da ona dayalı olarak ancak düşünülebilir. Sayın Oğuzkan Hocamızın belirttiği bilimsellik ilkesi anayasada da defalarca tekrarlanmıştır. Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı olacağı, çağdaş olacağı, eğitimin ayrıca belirtilmiş ve Cumhuriyetin ilk yıllarında çıkan inkılap kanunları denilen yasalar da koruma altına bu amaçla alınmıştır.

Saygılar sunarım.

DOÇ. DR. MAHMUT ÂDEM — Anayasanın 42. maddesi şöyle : «Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Devlet maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin öğrenimlerini sürdürdürebilme amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar, Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanların topluma yararlı kılacak tedbirleri alır» bunu, okudum sanıyorum ama arkadaşımız tekrarını istedi.

BAŞKAN — Daha çok soru sormak, ya da düşüncelerini belirtmek isteyenler olduğuna inanarak, oturumu kapatmak durumundayım.

Çok teşekkür ederim.

PANEL : I

**Çeşitli Ülkelerde Gençliğin
Durumu ve Sorunları Nelerdir?**

Panel Üyeleri :

Prof. Dr. Joachim VENTER
İsabelle Jager TEZCAN
Tetsuya HIROSE
Ata SAMİOĞLU

Oturum Başkanı : Doç. Dr. **Özcan DEMİREL**

A. PANEL ÜYELERİNİN KONUŞMALARI

BAŞKAN — Panelimizi açıyorum efendim.

Panel konumuz «Çeşitli ülkelerde gençliğin durumu ve sorunları nelerdir?»

Sayın Genel Başkanımızın açış konuşmasında belirttiği gibi, bu gençlik toplantısına uluslararası bir nitelik kazandırmayı amaçlamıştık ve bu amaçla bildiri sunmak üzere de çeşitli ülkelere bazı konuşmacılar dahil edilmesi planlanmış idi. Ancak çevirme güçlüklerinin alacağı, bazı giderlerin fazla yüklü olacağı da düşünülerek bundan vazgeçilerek Ankara'da büyükelçiliklerde görevli olan ve Türkçe bilen elemanlardan yararlanma yoluna gidildi ve bu amaçla 4 ülkeden cevap geldi. Panelimize bu konuşmacılar, Türkçe bildirimleriyle katılıyorlar. Ben şimdi bunları size tanıtmak istiyorum.

Federal Almanya'dan Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilimleri Eğitim Bölümünde Konuk Profesör olarak bulunan Sayın Joachim Venter, İkinci olarak Belçika Büyükelçiliği Kültür Ateşesi Isabelle Jager Tezcan, Japonya Büyükelçiliği Müsteşarı Sayın Tetsuya Hirose, KKTC Büyükelçiliği Gençlik ve Kültür Dairesi Müdürü Sayın Ata Samioğlu Bey bu panelimize katılıyorlar.

Paneldeki konuşmacılara sırasıyla söz veriyorum.

PROF. DR. JOACHIM VENTER — Federal Almanya Cumhuriyeti'nde gençliğin durumu ve sorunları nelerdir? Açıklamalarım, Federal Almanya Hükümeti'nin gençlik ra-

porlarını, Alman SHELL şirketinin, eylül 1985 onuncu gençlik araştırmalarını, gençlik anketlerinin verilerini temel alıyorum. Bunun yanında eğitimci olarak çalışıyorum ve 16 - 21 yaşları arasında üç çocuğun babasıyım.

Federal Almanya'da gençliğin durumu konusundaki sözlerimi, gençlik sorunları üzerine birkaç genel görüşü de katarak bağlamak istiyorum.

1 — Gençlerle yetişkinler arasında ilişkiler :

Yetişkinlerle gençler arasındaki «yaptırım farklılığı», belirgin şekilde azaldı. Elli yaşlarındaki anne-babalar, artık kesinkes örnek alınacak insanlar değil, tersine onlar, çocuklarının etkisiyle değiştiler. Anne-babalar, çocuklarını, konuşmalarına katılan insanlar olarak görüyorlar, onların düşüncelerini öğrenmek istiyorlar. Otorite olmadıkları gibi bazen de düşüncelerden emin olamıyorlar. Anne-babalar, gençlik hakkındaki düşüncelerini değiştirmek zorundalar. Gençlik ne umursamaz, ne inkârcı. Sloganları şu: «Biz yaşamak istiyoruz, kendimizi başkalarının akıntısına kaptırmak istemiyoruz.» Bu, bağımsız yaşama ve kendi sorumluluğunu yüklenme arzusu demektir. Çoğu zaman nesiller arasında eğitim farklılıkları var, çünkü gençlerin çoğu, anne-babalarından daha uzun eğitim görüyorlar. Anne-babalar, çocuklarına, örneğin teknik konularda yeterince yardımcı olamıyorlar. Günümüzde 14 yaşlarında bir çocuk, bilgisayarla çalışıyor. Çocuklar, anne-babalarından başka bilgi edinebilecekleri okul, televizyon ve yayın gibi kaynaklara da sahipler. Bunun olumlu yanları var, çünkü böylece anne-babaların çocukları ile yaşamın genel sorunları hakkında konuşma şansları var.

2 — Devletle olan ilişkiler :

Gençliğin büyük bölümü (aşağı yukarı % 85'i), Federal Almanya Cumhuriyeti'nin bugünkü düzenini benimsiyor. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin bağımsız, sosyal, demokratik hukuk devleti olduğunu kabul ediyor. Yaşam

seviyesinin yüksek oluşu ve refah, politik ilişkilerin sağlamlığının garantisi olduğu düşüncesinde. Ekonomiye devletin müdahale etmesini doğru buluyorlar. Gençlere, anayasada neleri beğendikleri sorulunca şunları söylüyorlar: «İnsanın hemen hemen istediği herşeyi yapabilmesi, düşüncesini söyleyebilmesi, istediği yere gitmeye izinli olması.» Ancak işsizlik karşısında yetersiz kaldığı için hükümeti eleştiriyorlar. Parlamentoda ortak arayışlar yerine, sürekli olumsuz tartışmaların yapılması, gençliğin hoşuna gitmiyor. Bürokraside kırtasiyeciliği, çocuklara karşı olumsuz tutumu ve sosyal yatırımların kısıtlanmasını eleştiriyorlar.

3 — Şu anki politik duruma, özellikle de Almanya'nın ikiye bölünüşüne olan ilgileri :

Anketler, genç erkeklerin aşağı yukarı % 40'ının, genç kızların ancak % 14'ünün, özel olarak politikayla ilgilendiklerini gösteriyor. Bu ilginin gerekçeleri şunlar: Politikayla ilgilenerken ortak bir tavır oluşturulabilir, demokrasinin uyanık insanlara ihtiyacı vardır, politikayla ilgilenen vatandaşlar, barışı daha iyi korur.

Bazı gençlerin karşıcıkış yöntemleri, öncelikle zora başvurmamak: Karşıcıkışlarını değerlendirileriyle ve seçimlerdeki tavırlarıyla gösteriyorlar (20 000 yükseköğrenim gençliğinin bulunduğu Tübingen'de Yeşiller 1983'te oyların % 21'ini aldı). Bu tepkiler, çok seyrek de polisiye olaylar, toplumsal değişimin yarattığı sıkıntılı duruma verilen yanıttır.

Toplumsal değişim nedir? Buna tarihsel açıdan bakılmalıdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Federal Almanya Cumyurieti'nin yeniden kuruluşu yıllarında politik sorunlar sınırlıydı. Bu yıllara ekonomik çıkış damgasını vurur. Kalkınma programları öyle yapılmıştı ki iş ve eğitim alanlarında hiç sıkıntı yoktu. Ama toplum yaşamında karşılıklı insanlık gibi toplumsal değerlerin korunması

unutuldu. Eğitimde ve okul sisteminde yapılan reformların başarıya ulaşamaması, yığınlıklara neden oldu. Beklenen fırsat eşitliği ve sosyal adalet, yeterince gerçekleştirilmedi. Gençliğin iş bulamayışı, numerus clausus (üniversiteye girmek için ortaöğretimde alınan notların çok önemli oluşu) ve okulların yarattığı gerilim, gençlerin gelecek için bir dünya görüşü edinmelerini engelliyor. Gençlik çağı demek, günümüzde bunalım demektir. Gençliğe, geleceklerine yön verecekleri görüşler öğretilmedi. Gençlik, gün geçtikçe sayıları artarak toplumun en alt seviyesine ya da sorunlu gruplara kayıyor. Hükümet, bu konuda kendini sorumlu sayıp, sorunları ortadan kaldırmak istiyor. Ancak gençlerin eğitim ve iş olanaklarının düzeltilmesi yerine, tepkilerinin engellenmesiyle uğraşılıyor. Artan alkolizmin sebeplerinin araştırılması yerine, gençler arasında kuşkusuz genişleyen alkolizm basit bir olguya indirgenip savaşıyor.

İş ve eğitim alanlarının yetersiz kalışı nasıl açıklanabilir? 1960-1968 yılları arasında doğmuş gençlerin sayısının yüksek oluşu hâlâ iş alanlarını zorluyor. Aslında bu, istatistiklerin yardımıyla daha önceden görülemez miydi? Yetersizliklerin sebepleri, ekonomik gerileme ve ekonomide işgücünün tasarrufuyla yapılan yapısal değişimdir.

Almanya'nın diğer parçası Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ne olan ilgi, savaş sonucu, Berlin duvarı, savaş sonrası sınır söz konusu olduğunda akılcı. Bunlar tarihsel gerçekler. Ancak gençler, Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde yaşayan insanlarla olan bağlarını ifade etmekten de geri kalmıyorlar. Gençliğin % 78'i, iki Almanya'nın tekrar birleşmesini istiyor. Bununla birlikte bunun şuan olanaksız olduğunu biliyorlar. Gençler, Demokratik Almanya Cumhuriyeti ile insanlar arasındaki farkın ayırımındalar. Bu anlayışı, Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ne yapılan ziyaretlerin sonuçları güçlendiriyor.

4 — Avrupa'ya olan ilgileri :

Alman gençliği, Avrupa'ya ait olmaya, diğer ulusal çıkarılardan daha çok değer veriyor. Savaştan sonra 40 yıl geçti, Avrupa içinde hâlâ bu kadar çok sınır var. Gençlik, bunu anlayamıyor. Bunun nedeni, gençliğin yaşam görüşü: Gençler, başkalarıyla çabuk ilişkiye girmek, sınırların ötesinde dostluklar kurmak istiyorlar. «Sırt çantalı turistler» olarak bütün Avrupa'yı baştan aşağı geziyorlar. Bu arada başka insanlarla ilişki kurmaya çalışıyorlar. Türkiye'de edindikleri izlenimler, konuşmalardan öğrenildiği kadarıyla, çok olumlu.

Alman ve Fransız gençleri arasındaki ilişki çok yoğun. Alman okulları aracılığıyla her yıl sayısız öğrenci değiş tokuşu organize ediyor.

Bir ankete göre (bir lisede) gençlerin % 51'i, Almanya'nın, oluşacak bir Avrupa devletleri birliğinin temeltası olduğu görüşünde. Gençlerin yalnızca % 12'sinin Nato üyesi olmayı desteklemesi ilginç. % 38'i Almanya'nın politik olarak tarafsız olması gerektiği görüşünde. Bu konuda şu fikirler dile getiriliyor: «Amerikalılar ne isterlerse bizimle birlikte yapıyorlar. Bu hoşumuza gitmiyor.» «Federal Almanya Cumhuriyeti, Amerikan roketlerinin yerleştirme alanı. Biz barut fıçısının üstündeyiz, ama Amerika'lılar çok uzaktalar.»

5 — Gençlerin gelecek konusundaki görüşleri :

Gençler, yetişkinlerden daha kötümser. Kendilerine soru yöneltilen 15-25 yaşları arasındaki gençlerin % 39'u, dünyanın bir atom savaşıyla batacağına inanıyor. % 73'ü tekniğin ve kimyanın çevreye büyük zarar verdiğine inanıyor. Gençler, kendi geleceklerinden de korkuyorlar. Herşeyden önce gençliğin sorunu durumuna gelen işsizlik, karşılıklarına dikiliyor. Bu, bütün Avrupa'nın sorunu. AET ülkelerinde 25 yaşın altındaki gençler arasında, 1980 yılında 2,9 milyon olan işsiz sayısı, 1985'de 4,4 milyona

çıktı. İş arayan gençler, Bonn'da olduğu gibi Belfast'ta da var Bologna'da da. Belki dış görünüşleri de aynı: Küpe takıyorlar, vücutlarında dövme var...

Bunlarla işsizlik yüzünden şok devresi yaşadıklarını ifade ediyorlar. Toplumdan çok ayrı düşmüş olan punkların sayısı, Federal Almanya Cumhuriyeti'nde az.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde bugün, işsiz gençlerin belli mesleklere yönlendirip hazırlanmaları için 576 milyon dolar ayrıldı. Ancak bence hükümet iş ve eğitim alanlarında daha çok çalışmak zorunda.

6 — Günümüzde gençlik sorunları üzerine genel görüşler :

Bu yıl gençlik yılı. Kendi kendimize iki soru sormalıyız:

— Gençlere ve sorunlarına daha mı çok anlayış göstermek zorundayız?

— Gençlerin eleştirilerini ciddiye almalı mıyız? Buna bağlı olarak isteklerinin tamamını ya da bir kısmını mı yerine getirmemiz gerekir? Gençlik yılında biz yetişkinler, gençliğe karşı olan sorumluluklarımızın bilincinde olmalıyız. Gençlerin kendileri söz konusu olunca şunlar söylenebilir: Daha çok eğitim ve iş alanları yaratılmalı. Eğitimde ve boş zamanlarda daha iyi olanaklar sağlanmalı. Öteyandan gençlik yılı, sembol olarak görülmeli: Gençlik yılı demek, gençliğin temsil ettiği yaşam felsefesini, yani maddeci olmayan, doğayı korumanın bilincinde, geleceğe yönelik düşüncelerini ve ilerici, eleştirel fikirlerini anlamak demektir. Aslında yetişkinlerle gençler arasında çok büyük düşünce farkı yoktur. Bunun için gençler, yetişkinlerden kopmuş; kendi ayrı dünyalarında bambaşka bir grup olarak görülmemeli. Gençlerin hepsi, gençliğin genel özelliklerine bakıp aynı kefeye konulmamalı. Gençlerin değişik ilgi alanlarına göre (teknik, biyoloji, sanat, müzik, tiyatro gibi) boş zamanlarını değerlendirme-

leri, bilgi ve becerilerini geliştirmeleri sağlanmalı. Bu önemli. 20 yaşından sonra genç, insanların çoğuna sorumluluk, hatta siyasi sorumluk yüklenmeli. Birçok politikacı, niye yaşlarının ilerlemesine rağmen yerlerinin doldurulamayacağını sanıyorlar? Geleceğin ait olduğu insanlara da niye yönetme hakkı verilmiyor? Gençler, kendi geleceklerinin belirlenmesine katılmak durumundadırlar, çünkü gençler haklarında düşünüldüğünden çok daha iyidir.

KAYNAKLAR

- Unterrichtung durch die Bundesregierung
5. Jugendbericht vom 20.2.1980
6. Jugendbericht vom 15.2.1984
- Zur Situation der Jugend in der Bundesrepublik Deutschland
Statistisches Bundesamt, Verlag W. Kohlhammer, 1984.
- Jugendpolitik heute
Bundesministerium für Jugend, Familie und Gesundheit 1984
- 10. Jugendstudie der SHELL AG. September 1985
- A. Brütsch: Wie denken die Eltern über ihre Jugend?
Wie urteilen die Jugendlichen über ihre Eltern?
Bild der Wissenschaft 10/1985
- N. Hieb/P. Schwarz: Ein geteiltes Bild von Deutschland
Deutsches Allgemeines Sonntagsblatt
Nr. 34 vom 25.8.1985

İsabeile JAGER - TEZCAN — Belçika'da gençliğin durumu ve sorunları nelerdir?

GİRİŞ

«Belçikalı gençler» olarak nitelendirilmesi genelde uygun bulunan 15-24 yaş arası Belçikalılar, ülkemizin toplam nüfusunun % 16'sını oluşturmaktadır.

Belçika'da gençlerin bugünkü durumu, otuz yıl öncesinden çok farklıdır. O dönemde, faal yaşama geçiş, genellikle çok erken oluyor ve izlenen yol, gençlerin yetişkinler dünyasına aşamalı bir biçimde katılımını sağlıyordu.

Bugün bu katılım, birçok nedenlerden dolayı çok daha zor olmaktadır:

Öncelikle, faal yaşamda gençlere ayrılan yer, eğitim süresinin de uzaması nedeniyle azalmıştır. Diğer yaş gruplarına göre gençleri daha fazla etkileyen işsizlik faktörü de yaklaşık on yıldır bu yerin daha da azalmasına yol açmıştır.

İkinci olarak, eğitim süresinin uzaması, gençlerin daha çok kendi aralarında yaşamalarına neden olmuştur. Bu da gençler ile yetişkinler arasındaki ilişkileri değiştirmiştir. Yetişmek, artık yetişkinler ile birlikte yaşayarak onları taklit etmekten ibaret değil, daha çok gençler arasında yetişmek söz konusudur. Bu nedenle yetişkin dünyasına geçiş güçleşmiştir.

Bir zamanlar, faal yaşama geçiş belirli aşamaların sonucu olup hemen hemen otomatik olarak sağlanmaktaydı. Bugün aynı durum söz konusu olmadığından, bazı gençler, toplumun temelleri olarak kabul edilen birtakım değerleri eskisi kadar önemsememeye veya yeniden gözden geçirmeye yönelmişlerdir. Örneğin çalışmaya veya aileye karşı tutumları, önceki nesillerinkinden çok farklıdır.

I GENÇLER VE AİLE

Avrupalıların değer yargıları konusunda yeni yapılan bir anket, Belçika'lıların ailelerine diğer ülke vatandaşlarından çok daha fazla zaman ayırdıklarını ortaya koymuştur. Aynı zamanda çocuklar ile anne ve babaları ara-

sındaki anlayış konusunun yarattığı yankının da Belçika' da çok olumlu olduğunu göstermektedir.

Genç Belçikalıların çoğunluğu, aileleri ile önemli bir çatışmayı pek yaşamamış ve ailelerine bağlı kalmışlardır. Anne-baba-çocuklar, yani aile hücresi genellikle, herkesin bazen kendisini korumasının gerektiği rekabetçi, saldırgan bir topluma karşı emin bir yer, bir sığınak olarak görülmektedir. Aynı zamanda gençler, özerkliklerinin tanınmasını ve özgürlüklerinin daha fazla olmasını istemektedirler. Anlayış beklemekte ve anne-baba için önemli olan değerler konusundaki değişik yorumlarından dolayı gerçekleşmesi pek kolay olmayan bir diyalog arzu etmektedirler.

Aile çevrelerine bağlı kalmakla birlikte birçok Belçikalı genç, çift ve aile konusunda onlardan farklı düşünmektedirler. Ananevi kadın-erkek ilişkilerini, evlilik ve ataerkil aile düzenini, ev işlerinin eşitsiz dağılımını ve aile büyüklerinin rollerini doğal karşılamamaktadırlar.

Çok sık olarak rastlanan birlikte oturma, yani evli olmayan gençlerin birlikteliği, gençlerin başka bir tip çift oluşturma isteklerinden kaynaklanmaktadır. Birlikteliklerinin o kalıplaşmış modele dönüşmesini engellemek için özel yaşamlarını kurumlara bağlamayı reddetmektedirler.

II GENÇLER VE YAKIN ÇEVRELERİ

Belçika'lı gençler, çete ve arkadaş grupları gibi aile dışındaki gruplara büyük önem vermektedirler. Gençler, çoğu zaman aralarında yetişkinlerin yer almadığı yaşitlarıyla birlikte grup halinde tatil, müzik, spor ve boş zamanlarını değerlendirme gibi faaliyetleri gerçekleştirmekten mutluluk duymaktadırlar.

Gençlerin çeteleri, gençlik kulüpleri ve hareketlerinde cinsiyet ayırımı pek yapılmamaktadır. Gençler, cinsel kişiliklerinin ve sevme yeteneklerinin bilincine çok erken varmaktadırlar. Kızlar ve erkekler, eşit haklara sahip olmak istemekte ve bu rollerden kolay-kolay çıkamamakla birlikte, geleneksel kadın-erkek rollerini kabul etmemektedirler.

III GENÇLİK VE OKUL

Okulun verdikleri ile gençliğin istedikleri arasında artan bir çelişki gözlenmektedir. Bu çelişki, gençler tarafından çok sert ifade edilen ve öğretmenler tarafından da sık sık belirtilen sıkıntı ile kendini göstermektedir. Öğrencilerin dışı vuramadıkları asıl istekleri ile okulun sundukları arasındaki bu büyük uyumsuzluğun nedenleri çok çeşitlidir :

1. Öğrencilerin okula yönelttiği suçlama, okulun iş hayatı gerçeklerinden uzak kalan teorik bir eğitim vermesidir. Gençler, verilen eğitimin tamamen somut bilgilere dayanmasını ve böylece iş hayatına ve maaşa geçişlerinin çabuklaşmasını istemektedirler. Bu maaş, gençler açısından özerkliklerinin ve toplum tarafından tanınmalarının bir göstergesi olarak görülmektedir.

2. Gençler, aile içinde ve arkadaş çevresinde olduğu gibi okulun da birlikte yaşamak ve birlikte birşeyler yapabilmek için grup halinde buldukları sıcak bir çevre olmasını istemektedirler. Burada ebeveynlerinden farklı bir yetişkin tipi görmek istemekte ve öğretmenlerinin de bir «ders verme makinası» yerine bu rolü üstlenmelerini arzu etmektedirler.

3. Okul, gençlerin tek bilgi kaynağı olmaktan çıkmıştır. 10 yaşında bir Belçikalı çocuğun bilgilerinin % 60'ını, görsel-işitsel araçlar yolu ile edindiği tahmin edilmek-

tedir. Öğrencilerin isteği, öğretmenlerinin bu bilgileri çoğaltmadan önce, bir düzene sokmasıdır.

Birçok Belçikalı gencin bu isteklerinin ancak bir bölümü eğitim sistemi ile karşılanmaktadır. Ebeveynlerin ve birçok eğitmenin gözünde eğitim, herşeyden önce öğrencilerin kafasına bir bilgiyi sokmak ve bir diploma vermek boyutunda kalmaktadır. Buna karşın öğrenciler, okulun somut ve ilişkileri geliştirici görünümüne önem vermektedirler. Okullarda ortaya çıkan birçok başarısızlık, çoğu öğrencinin sıkıntı ve ilgisizliğine neden olan bu temel anlaşmazlıktan kaynaklanmaktadır. Buna ek olarak, lise öğretmenleri «grup çalışması» için yetiştirilmemişlerdir ve çoğu zaman gençlerin isteklerine cevap verememektedirler.

IV GENÇLER VE ÜNİVERSİTE

Belçika'lı gençlerin eğitim sistemi karşısındaki istekleri üniversite boyutunda tekrar ortaya çıkmaktadır: Daha az evrensel, daha somut ve mesafeli «görevliler» tarafından değil, «insanlar» tarafından verilen bir eğitim.

1968 öğrenci olayları sonucunda bu çeşit isteklere cevap verebilmek için çok büyük bir çaba harcanmış ve şu reformların uygulanmasına geçilmiştir: «Zor» olarak nitelendirilen derslerin daha çok seneye bölünmesi, sınavların ve uygulamalı çalışmaların arttırılması, sene içi kontrol sınavlarının yapılması, genel dersler yerine ihtisas derslerinin konulması, vb. Üniversite düzeyinde eğitim sistemi ile öğrencilerin beklentileri arasındaki farklılık nedeniyle yine de başarısızlık oranı yüksektir.

Üniversite eğitimi dönemi, birçok Belçika'lı genç için özerk yaşamın öğrenildiği dönemdir: İhtiyaçtan veya istek ile, birçok öğrenci, ailesini terkederek ya öğrenci yurtlarında ya da kiralık odalarda kalmaktadırlar. Çok çabuk

yayılan birlikte oturma, yaklaşık 10 yıldan beri Belçika' da öğrenciler için normal bir yaşam biçimidir. Bu toplumsal olay, bazen önceki nesiller tarafından doğru karşılanmamakta ve genç-ebeveyn sorunları ortaya çıkarak tamamen kopmalara kadar gitmektedir.

V GENÇLER VE İŞ

Belçika gençliğinin bugün karşı karşıya bulunduğu en büyük sorunlardan biri, iş bulmaktır. Faal nüfusun % 12'sini etkileyen işsizlik, her üç gençten birini etkilemektedir. Bütün gençler için somut bir tehlike oluşturduğu için kimi gençleri doğal olarak okuldan soğutan işsizliğin en büyük kurbanları, ihtisas sahibi olmayan gençlerdir.

İşsizlerin işsizlik tazminatı almaları hem maddi hem de psikolojik olan bu önemli sorunun çözümüne yetmemektedir. Ekonomik bunalım nedeniyle işi olmayan genç, kendisini tam bir vatandaş olarak görmemektedir. İşsizlik sigortasından yararlanan gençler, bir bakıma devamlı yardıma muhtaç bir insan topluluğu oluşturmakta ve aile korumasından toplum koruması altına geçmektedirler.

Bu durum, daha çok eğitim düzeyi düşük gençlerde, toplum tarafından bir kenara itilme duygusu ortaya çıkarmakta ve faal yaşama alınmadıklarını hisseden kimi gençler, şiddete başvurma, hırsızlık ve uyuşturucu gibi birtakım alışkanlıklar geliştirmekte ya da intihara teşebbüs etmektedirler. Ancak bu tür anormal davranışlara Belçika'da çok az rastlanmaktadır.

VI GENÇLER VE TOPLUMSAL YAŞAM

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından Belçika'lı yetkililer, bir «gençlik politikası» geliştirmekle görevli kurumlar oluşturmuşlardır. Bu kurumlar, temel ilke olarak

önceliği, bu politikanın itici gücünü ve çerçevesini belirleyecek olan gönüllü derneklere vermişlerdir. Böylece resmî yetkililer tarafından bağımsız gençlik derneklerinin tanınması ve çeşitli şekiller altında yardım yapılması ile gençlik yararına yapılan çalışmalar gerçekleşmiştir ve gerçekleştirmeye devam etmektedir.

Belçika'da yüzlerce gençlik derneği ve kuruluşu vardır. Resmî yetkililer tarafından tanınan ve yardım sağlanan bu kuruluşların çoğu felsefî, politik ve dinî akımların etkisindedir ve sadece boş zamanları değerlendirme amacı gütmekle kalmayıp aynı zamanda sorumlu vatandaş yetiştirme konusunda ve demokratik yaşama katılmalarında da yardımcı olmaktadır.

Ancak 10 gençten 4'ü, en azından zaman-zaman bu faaliyetlere katılsa da böyle hareketlerin varlığı ve bu hareketlere devletçe sağlanan yardımlar, geniş kültürel, eğitici ve sosyal çalışmalarla örgütsüz gençliğe de yararlı olmaktadır.

Bu tür gençlik örgütleri, özellikle bunalım dönemlerinde örgütsüz gençler arasında yüksek bir orana erişen ve onları etkileyen toplumsal rahatsızlıklar karşısında ilk önlemin alınmasında yeri doldurulamaz bir iletişim kaynağı oluşturmaktadır.

Birtakım kuruluşlar ise gençler için sadece kültürel faaliyetler düzenlemektedir. Bunların arasında yer alan: Müzik ve Gençler, Şiir ve Gençler, Bilim ve Gençler, Şarkı ve Gençler, Plastik Sanatlar ve Gençler gibi dernekler, binlerce gencin kendi ilgi alanlarında yaşlıları ile birlikte kültürlerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Üniversiteli gençler, ayrıca sayısız politik, kültürel ve sportif kulüp ve derneklerden yararlanabilirler.

Ayrıca Belçika gençlik örgütlerinin çoğunun, yabancı örgütler ile ilişki halinde olup uluslararası planda çalış-

malar yürütmekte ve tavır geliştirmekte oldukları da belirtilmelidir.

SONUÇ

Gençlerin, aile, okul ve iş gibi kurumları tamamen reddetmeden, Belçika'da geleneksel olarak onlara verilen değeri pek önemsememeleri, bugünkü toplumu etkileyen anlayışların yavaş-yavaş değışmesine neden olmaktadır. Bu saptama, muhakkak ki gençliğin içinde bir tür «baskı grubu» oluşturduğu Belçika toplumu üzerindeki etkisinin en somut göstergesidir.

Gençliğin ayrı bir toplumsal kategori olarak tanınmasının temelinde, ekonomik yönlendirmeler yatmaktadır. 60'lı yılların ekonomik hamle döneminde gençler, tüccar ve sanayicilerin özel hedefi olmuşlardır. Bu durum, bir genç «tarz»ının ortaya çıkmasına neden olmuş ve bu tarz, bütün toplumsal ve kültürel faaliyetlere yansımıştır. Bu gelişme, gençlerin kendi özelliklerini tanıma konusunda bilinçlenmelerine yardım etmiş ve onları toplumda bir yer almaya itmiştir.

Gençlik dönemi, sadece çocukluk ile yetişkinlik arasında bir geçiş dönemi olmaktan çıkarak, kendi öz değerlerine sahip yaşamın belirli bir dönemi haline gelmiştir.

Belçika'da gençler, bugün özel bir toplumsal grup olarak tanınan kültürel açıdan geniş bir özerkliğe sahip bir toplum katmanındırlar. Ancak bu da yetişkin toplumuna geçişlerini güçleştirmektedir.

TETSUYA HIROSE — Japonya'da gençliğin durumu ve sorunları nelerdir?

Özellikle, son çeyrek yüzyıldır, dünya ülkeleri, gençlik sorunları ile daha yakından ilgilenmeye ve ciddiyetle üzerinde durmaya başlamışlardır. Bu yılın, «dünya gençlik yılı» ilan edilmesi ile de dünya gençliğinin içinde bulun-

duğu durum ve sorunlarının daha somut bir yaklaşımla ele alınması ve gençliğe her anlamda sahip çıkılması doğrultusunda somut adımlar atılması için önemli bir vesile yaratılmıştır.

Japonya'nın gençlik olgusuna yaklaşımını belirleyen temel politikayı, gelecek için olumlu ve güçlü bir gençlik yetiştirilmesi şeklinde tanımlayabiliriz. Bu, gelecekte, ülkenin uluslararası rolünü koruyabilecek, diğer ülkelerle işbirliğini ve daha da önemlisi barış yanlısı bir millet olarak varlığını sürdürebilecek ve bunun sorumluluğunu yüklenebilecek bir gençlik yetiştirilmesi demek olmaktadır. Çünkü, bugünkü genç kuşak, gelecekte toplumda politik, sosyal ekonomik ağırlığa sahip toplumsal gücü oluştacaktır. Bu yüzden gençliğin yetiştirilmesi ve yönlendirilmesi ayrı bir önem taşımaktadır.

Japonya, 1960'lardan buyana çok hızlı bir gelişme süreci yaşamıştır. Bu süreç, elbette toplum yaşamını her açıdan etkilemiştir. Değişen ekonomik şartlarla, aile içi ilişkiler de etkilenmiş ve yaygın aile tipi de «cekirdek aile» tipine dönüşmüştür. Dolayısıyla çocuklarla ebeveyn arasındaki ilişkilerde de bazı kopukluklar ve özellikle çocuklar ve özellikle çocuklar açısından tatminsizlikler ortaya çıkmıştır. Ancak, gene de Japon gençleri, ailelerine bağlılıklarını korumaktadırlar.

Ekonomik şartların gelişmesi ile toplumda materyalist yaklaşımlar ağırlık kazanmaya başlamış ve bu gençleri de etkilemiştir. Bunun sonucunda da gençliğin hayata bakışında bazı olumsuz tepkiler ortaya çıkmıştır. Önemli bir toplumsal sorun teşkil edebilecek olan gençliğin bu durumu toplumca ele alınmış ve kaybedilen değerlerin kazandırılması doğrultusunda gençliğin yetiştirilmesi üzerinde durulmaya başlanmıştır. Gerek aile bağları ile, gerek sosyal yaşamda, gerekse çalışma hayatında sorumluluk veri-

lerek, gençliğin olumlu yönde kişilik ve bakış açısı kazanması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Aile dışındaki okul yaşamının, gençlerin çoğu için «iyi arkadaşlık ilişkileri» bakımından tatminkâr olduğu gözlenmektedir. Bu çağlarda sosyal fikirlerinin oluşmasında, büyük oranda, arkadaşlarından etkilendikleri görülmektedir.

Özellikle ortaokul ve liselerde, yakın öğrenci-idare ilişkileri kurulmuştur. Öğrenciler, okula ilişkin çeşitli konuları kendi aralarında ve idareyle rahatça konuşabilmekte ve fikir alış-verişinde bulunabilmektedirler.

Gene okullarda ve üniversitelerde, çok çeşitli sosyal faaliyet imkânları oluşturulmaktadır.

Ancak, Japonya'da eğitim sistemi içinde sınavlara büyük yer verilmektedir. Bu yüzden, eğitim sisteminin her kademesinde öğrenciler, sınavla karşılaşmaktadır. Bu durum, elbette gençler için bunalıcı olmaktadır ve öğrencileri oldukça gergin ve rekabetçi bir ortam içine sokmaktadır. Bu da gençlerin kendilerine olan güvenlerini belirli ölçülerde kıran bir faktör olmaktadır ve bazı olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir.

Fakat, bunların yanısıra, Japonya'da her düzeyde gençliği koruyan, sosyal hayatta yapıcı bir kişilik edinmesine yönelik programlar oluşturan ve gençlerin bu programlara katılımını destekleyen, denetleyen birçok teşkilât ve birim kurulmuştur. Bu amaçla, Başbakanlığa bağlı Gençlik İşleri Yönetim, ve Koordinasyon Teşkilâtı kurulmuştur.

Ülke çapında ve bölgesel düzeyde kurulmuş olan çeşitli gençlik teşkilât ve kuruluşları, bu Teşkilât tarafından koordine edilir.

Ayrıca, birçok bakanlık bünyesinde de gençlik birimleri kurulmuştur. Devlet, bu kuruluşlar aracılığıyla, çalışma faaliyetlerini teşvik etmek maksadıyla Gençlik Sınıfla-

rı, grup faaliyetlerini geliştirmek için Çocuk Birlikleri oluşturur. Mahalli idareler kanalıyla gençlik, kültür faaliyetlerini destekler, fiziki ve sportif faaliyetlere ortam hazırlar. Gençlik liderlerini eğitir ve teşkiltlandırır. Gençliğin gelişimine katkıda bulunacak her türlü faaliyete yardımcı olur.

Ayrıca, sosyal-eğitsel tesisler, çeşitli gençlik merkezleri, ocuk merkezleri ile çalışan gençler için de yurt gibi olanaklar sağlar.

Japonya'da gençlik liderleri, her alanda aktif bir rol oynamaktadır. Sosyal-eğitim liderleri, gençlik faaliyetelelerinde yönlendirici bir role sahiptirler. Ayrıca alışan gençlik arasında eğitimciler, ocuk gelişimi uzmanları, tarım uzmanları gibi gençlik liderleri, kendi alanlarında faaliyet gösterirler. Ulusal Gençlik Gelişim Hareketini yayan hareket liderleri de bütün ülkede gençliğin yönlendirilmesi doğrultusunda faaliyet göstermektedirler. Devlet, bu liderlerin yetiştirilmesinde ve biraraya getirilmesinde direkt ve dolaylı büyük rol oynar.

Gene kişilik gelişimi için çok önemli olan grup faaliyetleri ve eğitim kursları düzenleyen ulusal düzeyde bir çok kuruluş vardır.

Ayrıca, Japonya'da gerek ülke içinde, gerekse diğer ülkelerde eğitim imkânını sağlayan birçok burs programı mevcuttur. Gerek Hükümet, gerekse özel kuruluşlar, burs imkânları sağlamaktadır. Bu uygulamalar da Japonya'da eğitime verilen önemi göstermektedir.

Bu politika ve uygulamalarla, gençliğin, sorunlarına karşın başıboş ve sahipsiz bırakılmaması, Japon gençliğinin dünya gençliği içinde oldukça avantajlı şartlara sahip olduğu söylenebilir.

Birçok ülkede, gençliğin karşılaşmakta olduğu işsizlik sorunu ve iş bulma zorlukları, Japonya'da ciddi bir sorun teşkil etmemektedir. Bu da, dengeli bir eğitim - istihdam

bağlantısı kurularak sağlanmaktadır. Bu amaçla, okullarda lise ve üniversitelerde, gençlerin iş bulmasına yardımcı olan istihdam işleri bölümleri kurulmuştur. Buralarda, talep bildiren özel kuruluş ve firmaların iş şartları ve nitelikleri toplanmakta, öğrencilere bilgi verilmekte ve iş bulmalarına yardımcı olunmaktadır. Bu şekilde, öğrencilerin çoğu, okuldan ayrıldıklarında işleri hazır olmaktadır. Üstelik genç işgücüne sürekli ve kuvvetli bir talep bulunduğundan, iş imkânı, eğitimin her kademesinde mevcuttur.

Dünya gençliğinin sorunlarının halledilmesi doğrultusunda, ülkelerarası ilişkiler büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca, dünya gençliğinin birbirini yakından tanınması ve anlaması, gelecekte, her alanda karşılıklı anlayış ve işbirliği ilişkilerinin geliştirilmesi ve pekiştirilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır. Bu temel bakış açısıyla, Japonya'da, çeşitli uluslararası programlar oluşturulmaktadır.

Bu arada, özellikle son yıllarda, dünya ülkeleri ile ilişkilerin yoğunlaşmasına paralel olarak, dış ülkelere çeşitli amaçlarla seyahat eden Japon sayısında da büyük bir artış görülmektedir.

1983 yılında 15-24 yaş arasında 570.000 genç, diğer ülkelere gitmiştir.

Uluslararası programlar içinde, devlet, mahalli idareler ve gençlik kuruluşlarının yürüttükleri gençlik mübadele programları, Eğitim Bakanlığının burs programları, Uluslararası Gençlik İyiniyet Heyetleri yer almaktadır.

Bu mübadele programları, 1959 yılında başlamış ve geliştirilerek sürdürülmüştür. Bu programlarla diğer ülkelere de gençler ve liderler davet edilmekte, çeşitli tanıtım programlarına katılmaktadırlar. Bunlar, kültürel, ekonomik ve sosyal amaçlı olmaktadır. Genç teknik elemanlar,

gönüllü olarak katıldıkları Gönüllü Programları ile gelişmekte olan ülkelere gönderilmekte ve o ülkenin sosyal ve ekonomik gelişme çabalarında çeşitli alanlarda işbirliği yapılmaktadır.

Mahalli idarelerin, 1983 yılındaki değişim programları ile, 10.335 genç diğer ülkelere yollanmış, 1292 genç davet edilmiştir.

Gençlik kuruluşları, Eğitim Bakanlığının mali desteği ile çeşitli projeler gerçekleştirmektedirler. 1984 yılında Eğitim Bakanlığı diğer ülkelerde gerçekleştirecek 439 kişilik 5 proje ve Japonya'da gerçekleştirecek 625 kişilik 7 proje için 200 milyon yen ayırmıştır. Gene 1984 yılında Eğitim Bakanlığının bursu ile 248 öğrenci, 518 öğrenci de diğer devlet ve Vakıf burslarıyla dışarı gönderilmiştir. Ayrıca, 20.000 öğrenci de kendi imkânlarıyla eğitim için diğer ülkelere gitmişlerdir.

Hükümetçe gerçekleştirilen çeşitli projelerle toplam 10.000 genç, diğer ülkelere gönderilmiş ve 3.300 yabancı genç de Japonya'ya davet edilmiştir.

Dünya gençliğinin birbirine yakın ilişkilere girmesi, evrensel barışa doğrudan ve etkin bir katkıda bulunacaktır. Bu yüzden Japonya, bu uluslararası programları ciddiyetle ele almaktadır.

Bu ilişkiler, bütün ülkeler açısından aynı önem ve değeri taşımaktadır. Bu yüzden, Japonya, barışçı ve yapıcı politikası ve prensipleri temelinde, bu yolda, dünya ülkelerini, her fırsatta, dostluk ve iyiniyet ilişkileriyle teşvik etmeye ve dünya gençliğinin elele sorunlarını çözmesinde etkin rolünü sürdürmeye devam edecektir.

ATA SAMİMOĞLU — K.K.T.C.'de Gençliğin Durumu ve Sorunları Nelerdir?

Sayın Başkan, Sayın Üyeler ve Panele Katılan Değerli Konuklar,

«Çeşitli Ülkelerde Gençliğin Durumu ve Sorunları Nelerdir» konulu panele K.K.T.C. Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nı davet ettikleri ve bize gençlerimizin sorunlarını burada dile getirme olanağını verdikleri için Türk Eğitim Derneğine huzurunuzda teşekkür etmek istiyorum.

Bütün dünyada olduğu gibi K.K.T. Cumhuriyetinde de gençlik, geleceğin güvencesi olarak görülmekte ve bu görüş doğrultusunda değerlendirilmektedir. Özellikle K.K.T.C.'nin bugünkü Cumhuriyet aşamasına gelmesinde 1963-1974 yılları arasında gençlerimizin verdiği ulusal direniş mücadelesi, her türlü takdirin üzerindedir. Bu örnek mücadeleyi, K.K.T.C. gençliğinin Atatürkçü bilinç ve mücadele ruhunun örneği olarak değerlendirirken aynı zamanda gençliğimizin gerçekten geleceğin güvence kaynağı olduğunun da bir kanıtıdır.

Devamlı değişen ve gelişmekte olan ülkemiz ve dünya koşullarında gençlerin çeşitli sorunları olacağı bir gerçektir.

Gelişen ve değişen ülke ve dünya koşullarının özellikle iletişim ve ulaşım araçlarının dünyayı hızla küçültmesi nedeniyle, çeşitli ulusal ve uluslararası sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunları süratle teşhis edip zamanında değerlendirmek ve bu sorunlara kalıcı çözümler getirmek durumu ile karşı karşıyayız.

Bunun içindir ki Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun «Uluslararası Gençlik Yılı» olarak kabul ettiği 1985 yılı, K.K.T.C.'nde de «Gençlik Yılı» olarak kabul edilmiştir.

Gençlik Yılı nedeniyle gençliğe yönelik çalışmalara 1985 yılında hız verilmiş, sorunları daha detaylı şekilde incelenmiş ve değerlendirmesi yapılmış, gençliğe daha iyi hizmet verebilmek için kalıcı önlemler alma yoluna gidilmiştir.

Gençlik Yılı etkinliklerimizden bir tanesi de K.K.T.C. Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Türk Eğitim

Derneği işbirliğinde 30—31 Ekim 1985 tarihleri arasında Lefkoşe'de dzenlenen 1. Gençlik Sempozyumudur.

Bu sempozyumun bizim açımızdan çok yararlı olduğunu burada bir kez daha belirtirken, Sempozyuma katılan Türk Eğitim Derneği mensubu bilim adamlarımıza ve Dernek Yönetim Kuruluna bir kez daha, bu seçkin topluluk huzurunda teşekkür etmek istiyorum.

Kıbrıs Türk Gençliğinin geçmişine baktığımız zaman, devamlı surette Kıbrıs'ta toplumumuzun kalıcılığında sorumluluklar ve etkin görevler üstlenmiş olduğunu görürüz. Gençliğimiz, toplumumuzun yok edilmesinde ya da haklarının gasbedilmesinde daima ön safhada görev almıştır.

Gençlerimiz 1963 yılında başlayan silâhlı toplumsal direniş hareketlerine de katılmış, ancak 1974 yılında gerçeleştirilen Mutlu Barış Harekâtı ile Örgütsel ve düzenli bir yapıya kavuşmuş ve uzun yıllar süren sıcak savaştan kurtularak barış ve özgürlük ortamında toplum hizmetinde yeni görevler üstlenmiştir.

Ancak, kuşkusuz bizde de gençliğin toplumsal ve uluslararası nedenlerden kaynaklanan sorunları, geçmiş yıllarda olduğu gibi günümüzde de vardır.

Bu sorunların çözümünde objektif yaklaşımlar göstermek için devlet düzeyinde ve imkânları oranında gençliğin örgütlenmesi çalışmalarına geçilmiştir.

Bugün gençlik ve gençlik sorunları ile ilgili örgütlenmeyi şu şekilde verebiliriz :

I. MİLLİ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI :

Bakanlığımız, örgün eğitim yanında yaygın eğitime de önem vermekte, özellikle okul dışındaki gençlerle yakından ilgilenmektedir. Bu amaçla bünyesinde;

- a) Gençlik ve Kültür Dairesi ile,
- b) Spor Dairesi'ni oluşturmuştur.

II. SPOR KULÜPLERİ :

Spor amacıyla oluşturulan spor kulüplerimiz, spor yapan veya yapmak isteyen gençlerimizi bünyesinde toplamaktadır. Kulüpleşme, köy düzeyine kadar indirilmiş yaygın bir olaydır.

Bu kulüplerimiz teşvik bakımından Devlet desteği görmektedir.

III. SANAT VE KÜLTÜR DERNEKLERİ :

Özellikle son yıllarda yaygınlaşan sanat ve kültür dernekleri de büyük oranda gençlik tarafından desteklenmektedir.

Sanatsal ve kültürel etkinliklerde bulunan bu kuruluşlar da olanaklar oranında Devlet desteği kapsamına alınmaktadır.

IV. SİYASİ PARTİ GENÇLİK KOLLARI :

Özellikle demokrasinin benimsenmesi ve kökleşmesi açısından bu örgütler benimsenmektedir.

Gençlikle ilgili örgütlenmeye geçindik. Şimdi de K.K. T.C.'nde gençliğin durumuna kısaca göz atalım.

Biz gençliğimizi iki bölümde ele alıp değerlendirebiliriz :

I. ÖĞRENİM GÖREN GENÇLİK :

Öğrenim gören gençliği de;

- a) Ortadereceli okullarda öğrenim görenler,
- b) Yükseköğrenim görenler olarak iki ayrı bölümde toplayabiliriz.

II. ÇALIŞAN GENÇLİK :

Çalışan gençliği de;

- a) Köyde tarımsal alanlarda çalışan gençlik ve
- b) Bir sanat dalında çalışan gençlik olarak iki ayrı bölümde değerlendiriliriz.

I. ÖĞRENİM GÖREN GENÇLİK :

a) Ortadereceli okullarda öğrenim görenler :

Ortadereceli okullarımız:

- 1) Ortaokullar,
- 2) Akademik Liseler
- 3) Endüstri Meslek Liseleri olarak 3 gruba ayrılmaktadır.

1) Ortaokullar :

K.K.T.C. sınırları içerisine yayılmış 9'u bağımsız, 10'u liselere, 1'i Meslek Lisesine bağlı 20 ortaokulda toplam 7176 öğrenci öğrenim görmektedir. Bu alandaki okullaşma oranı % 66'dır.

2) Akademik Liseler :

Daha ziyade büyük yerleşim merkezlerinde yoğunlaşan 11 Akademik Lisede toplam 3931 öğrenci öğrenim görmektedir.

3) Endüstri Meslek Liseleri :

Yine büyük yerleşim merkezlerinde ve özellikle çoğunluğu son 10 yılda oluşup geliştirilen 8 Endüstri Meslek Lisesi etkinlik göstermektedir. Bu okullarımızda toplam 1766 öğrenci çeşitli meslek dallarında öğrenim görmektedir.

Akademik Lise ve Endüstri Meslek Liselerinin toplam okullaşma oranı çağ nüfusunun % 56'sını oluşturmaktadır.

Bu öğrencilerin % 82.8'i akademik liselere, % 17.2'si Endüstri Meslek Liselerine devam etmektedir.

b) Yükseköğrenim Gençliği :

Yükseköğrenime devam eden gençlerimizin büyük bir bölümünü, Türkiye'deki Üniversitelere devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. 1984-1985 öğretim yılında bu üniversitelerde toplam 1818 öğrencimizin kaydı vardı.

358 gencimiz ise K.K.T.C.'de etkinliklerini sürdüren ve lise üstü öğretim yapan yakında Doğu Akdeniz Üniversitesinin çekirdeğini oluşturacak olan Yüksek Teknoloji Enstitüsü ile Öğretmen Koleji'ne devam etmektedir.

518 genç, başta İngiltere (315 öğrenci) ve Amerika (117 öğrenci) olmak üzere üçüncü ülkelerdeki Üniversitelere devam etmektedir.

Bunun yanında devlet veya özel sektörde çalışan 300 kadar kişiye (büyük oranda genç) Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'ne devam olanağı sağlanmıştır.

II. ÇALIŞAN GENÇLİK :

K.K.T.C.'nde ilkokul seviyesinde % 100 oranında okulaşma görülmesine rağmen ortaokula devam eden öğrencilerin oranının % 66'ya düştüğünü daha önce belirtmiştik. Bu oran lise döneminde de gerilemekte ve % 56 oranına düşmektedir.

Yani ortaokullarda çağ nüfusunun % 34, Liselerde % 44'ü okul dışında kalmaktadır. Halivle Üniversite seviyesinde bu oran daha da düşmektedir.

Okul dışında kalan bu gençlerin büyük bir kısmı;

a) Köyde tarımsal alanlarda;

b) Bir sanat dalında çırak olarak çalışmaktadır.

a) Tarımsal alanlarda çalışan gençliğe örgütlü herhangi bir eğitim verildiğini söylemek mümkün değildir. Ancak ilgili Bakanlığın zaman zaman konuya ilişkin eğitimel toplantılar düzenlediği bir gerçektir.

b) Bir sanat dalında çalışan gençler, sanatları ile ilgili pratik bilgileri işyerinden almaktadır. Bunun yanında Çalışma Bakanlığına bağlı Endüstriyel Eğitim Merkezi, çıraklık kursları düzenlemektedir. Bunda güdülen esas amaç, daha verimli çalışabilecek elemanların yetiştirilmesidir.

Gerek tarımsal alanlarda gerekse herhangi bir meslek dalında çalışan genç bayanlara yaygın eğitim programı çerçevesinde köy ve kentlerde Ev Ekonomisi ve El Sanatları dallarında kurslar düzenlenmektedir.

K.K.T.C.'de gençliğin genel durumunu belirttikten sonra, kısaca sorunlarına ve çözüm önerilerine değinmek istiyorum.

— Ülkemizde gençliğimizin en büyük sorunu, istihdam sorunudur. Enflasyonun yarattığı olumsuzluklar, Kuzey Kıbrıs'ta da kendini göstermekte ve gerekli yatırım ve istihdam olanağı yaratılamamaktadır. Bunun yanında;

— Ortaokul ve liseye devam eden öğrencilerin daha çağdaş bir eğitime ihtiyaç duyduğu inancındayım. Müfredat, metot araç-gereç ve alt yapı yönünde bu okulların geliştirilmesi gerekmektedir.

— Bu öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirerek eğitilmelerini sağlayacak tesis ve araç-gerecin sağlanması yoluna gidilmelidir.

— Özellikle gençlere yönelik radyo televizyon programlarına kantitatif ve kalitatif yönden ağırlık verilecek önlemler alınmalıdır.

— Ülkemizde videonun süratle yaygınlaştığı bir gerçektir. Ancak piyasaya sürülen video filmlerinin kültürel niteliği olmadığı bir yana, birçok filmler, gençliğin sosyal, kültürel ve ahlâki yönlerini sömürür niteliktedir.

Bu olumsuzlukları gidermek amacıyla eğitsel, yönetsel ve yasal önlemlerin alınması zorunludur.

— Çalışan gençlik için de sahalarına göre özel eğitim programları hazırlayarak onların mesleki çalışmalarını geliştirmek yanında, onların boş zamanlarını daha verimli şekilde değerlendirebilmeleri için mevcut gençlik kültür merkezlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir görüşünderiz.

— Gençlerin sanat ve kültür etkinliklerine daha fazla katılabilmeleri için olanakların sağlanması. Mevcut sanat ve kültür derneklerinin desteklenmesi için önlemler alınmalıdır.

— Dünyada gençler arasında hızla yayılan içki, sigara ve uyuşturucu madde alışkanlıklarından gençlerimizi devamlı surette uzak tutmak amacıyla onlara gerekli eğitimin ve bilginin verilmesi gerekmektedir.

— Aynı şekilde spor saha ve tesislerini çoğaltarak, gençlerimizin boş zamanlarını yararlı biçimde değerlendirmelerine ve bu yolla sağlıklı yaşamlarına katkıda bulunmaya ve onların daha iyi yetişmelerini sağlamamız gerekmektedir.

— Lise veya yükseköğrenime devam eden muhtaç öğrencilere eğitimde fırsat eşitliğini gerçekleştirmemiz ve maddi olanaklardan yoksun gençlerimizin de eğitim ve öğretimlerinin sağlanması gerekmektedir.

Çalışan çırak gençlere iş kurmak üzere gerekli destek ve kredi olanağının sağlanması.

— Lise veya üniversite mezunu gençlerin, mezuniyet sahalarına ilişkin iş kurmaları için gerekli kredi olanaklarının sağlanması.

Bütün bu sorunların dışında Devletimiz, dünyada bağımsız II. Türk Devleti olarak Anavatanla tam bir uyum içinde, gençlerimizin Atatürk İlkeleri doğrultusunda yetiştirilmesi için tüm önlemleri almakta, bu konuda hiçbir fedakârlıktan kaçınmamaktadır.

Sözlerime burada son verirken geleceğin güvencesi olan gençlerimize başarılar diler, sizlere en derin saygılarımı sunarım.

B. GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Böylece panelimizin 1. turu tamamlanmış oluyor. Ara vermediğimiz de iyi olmuş, çünkü saat 17.00'ye de gelmek üzere. Dilerseniz, sorularımızı soralım. Yalnız kişiler adlarını belirterek ve yazılı olarak bize gelir ise biraz daha rahatlık getirebilir. Bildiğiniz gibi insan, söyleneni anlamada, -yabancı dil bilenler bilirler- biraz güçlük çeker. Metni yazılı gördüğü zaman daha iyi anlayabilir ve daha kısa ifadeler kullanılır gerekçesi ile yazılı soruların sorulmasını önerdim. Fakat çok kısa sözlü sorularınız varsa, onları da bekliyoruz.

Konuşmacılarımıza yöneltilecek yazılı soru var mı? Özellikle bu ülkelerdeki gençlik sorunları ile ilgili sorularınız varsa bekliyoruz.

Buyurun Füsün Hanım.

FÜSÜN AKARSU — Ben ilk üç konuşmacıya bir soru yöneltmek istiyorum. Çok güzel bir kombinasyon oldu ve bir karşılaştırma fırsatı doğdu gibi geliyor. Eğer yanıtlayabilecekleri kadar basit bir soru ise ya da çok ayrıntıya inmiyorsa cevap rica edeceğim. Cevap veremedikleri takdirde hiç üzülmemelerini rica edeceğim. Çok detayda kalabilir. Konu şu: Japonya, dünyada yükseköğretimde okullaşma oranı çok yüksek, en yüksek ülkelerden biri. Çağ nüfusunun yüzde 34.5'u yükseköğretime devam ediyor. Oysa Belçika, Batı Avrupa ülkeleri ortalamasının çok altında çağ nüfusunun ancak yüzde 14'üne yükseköğretim fırsatı veriyor. Almanya'da da ortalama % 18 civarında sanıyorum. Konuşmacılar, gerek Almanya'da numeruskalzus konusu, gerekse Japonya'da bir sınav cehennemi, sınav

bunalımı olarak buna değindiler. Acaba bu oranlardaki ve sorun yaratmadaki tersliği nasıl açıklıyorsunuz?

JOACHİM VENTER — Bana 1960 yılında bir eğitim profesörü söyledi: «Almanya’da bilim, eğitim çok düştü. Onun için daha çok liseye giren öğrenci lazım.» Onun için herkes liseye gitti. Ondan sonra üniversiteler hep doldu. Bu çok yanlıştı. Daha çok zanaatkâr lazım. Bizde zanaatkâr çok az var. Bir büro kurulmuştu. Hiç kimse gelmiyor. Bizim evde duvarda bir tamirat lazım. Bir sene oldu, bir tamiratçı yeni geldi. Zanaatla ilgili kişi çok az.

BAŞKAN — Yani ara eleman yetiştiren mesleki teknik okullara ağırlık verildi, diyorsunuz değil mi?

Aynı durum hakkında, siz ne diyeceksiniz Belçika olarak?

İSABELLE JAGER TEZCAN — Belçika’da belirtildiği gibi yükseköğretimde okuyan öğrencilerin sayısı yüzde 14’dür. Ben bu sayıyı tartışmıyorum. İnanıyorum doğru olduğuna ve fazla ihtiyaç da yoktur. Yani daha önceki konuşmacının belirttiği gibi bu kadar çok yükseköğrenim görmüş insanlara hiçbir ülkenin ekonomisi katlanamaz. Yani bize daha çok teknik eleman lazım ve onun için daha çok teknik lise açıldı. İşte bu türde, bu seviyede eğitim yapılıyor. Başka ülkelerde belki bu eksiktir bilemiyorum, ya da Japonya gibi ülkelerde sanırım üniversitede okuyup teknik eleman olarak çalışıyorlar. Belçika’da üniversiteyi bitirmiş elemanlar, teknik seviyede çalışmayı kabul etmiyorlar. Çok büyük bir işsizlik sorunu var. Bizde herkes istediği fakülteye girebilir, sadece yabancı öğrenciler için numeruskalzus var. Yoksa giriş sınavı da yok. Herkes istediği gibi girer okur; fakat daha çeşitli eğitim türleri olduğu için herkes üniversiteye yönelmeye gerek duymuyor. Biliyor ki orada okuyacaksa iş bulamayacak, onun için oraya girmiyor ve teknik seviyede sekreterlik, bilgisayar programcılığı eğitimi alıyor. Bunlardan hiçbiri, üniversite seviyesinde

değil Belçika'da. Mesela Türkiye'de görüyorum, Sefaretteki bizim sekreterimiz, hepsi çok iyi, çok memnunuz, hepsi üniversite diplomalı.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Bizdeki teknik okul, meslek yüksek okulu tartışmasına bir boyut getirdiniz. Teşekkür ederiz. Buyurun Tetsuya.

TETSUYA HIROSE — Efendim hakikaten Japonya'da yüksekokullara, fakülte veya yani liseden sonraki okullara giden talebelerin sayısı çoktur. Mesela en son rakam 19 - 22 yaş grubunda yüzde 36 öğrenci yüksekokullarda okuyor. Japonya'da 100 yıldır eğitime çok önem verilmiştir ve sizin de bildiğiniz gibi Japonya'nın modernleşmede başarılı olmasının en büyük sebebi de odur. Ancak aynı zamanda bu günlerde büyük mesele yaratmıştır. Mesela herkes fakülteye gitmek, yükseköğrenim almak istiyor ve neticesi olarak da sınav meselesi çıkıyor. Maalesef Japonya'da fakülteler, üniversiteler arasında düzey farklılığı var. Mesela Tokyo Üniversitesi en iyisi, oraya gitmek isteyip de başarılı olamayanlardan intihar edenler de olur. Öğrenciler, üniversite, fakülte imtihanını kazanıncaya kadar bütün enerjisini sarf ediyor. Bir kere de fakülteye girdikten sonra artık onun enerjisi bitiyor ve derslere pek girmiyor veya fazla çalışmıyor, yahut eğlenmeye başlıyor. Böyle sorunlar çıkıyor. Onun için bunları halletmek, bizim yüksek eğitimde bir büyük mesele olmuştur :

BAŞKAN — Bir yazılı soru var. Buyurun Sayın Âdem.

DOÇ. DR. MAHMUT ÂDEM — Sayın Ata Samioğlu'na bir sorum var. Dediler ki gençliğin istihdamında önemli sorunlarımız var. Bir de okulları saydılar. Ama örneğin imam yetiştirmiyorlar mı? Acaba bu okulları çeşitlendirerek istihdam yaratma imkânı yok mu? Örneğin endüstri meslek lisesi var ama yapı meslek lisesi, kimya meslek lisesi, tekstil meslek lisesi vb. yok. Biraz daha çeşitlendire-

rek bunlara iş imkânı yaratma mümkün değil mi? Onu öğrenmek isterim, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Buyurun Ata Samioğlu.

ATA SAMİOĞLU — Bizde imam-hatip okulu yoktur. 1960'lı yıllarda denemesi yapılmak istendi, toplumun tepkisi ile karşılandı. Onun için açmak mümkün olmadı. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde istihdam sorununun çözülebilmesi için dengeli bir eğitimin uygulanması gerekir kanısındayım. İstihdam sorununa ancak dengeli bir eğitimin çözüm gelebilir, benim görüşüm budur.

BAŞKAN — İki yazılı sorumuz var. Birincisini Hirose Beye yöneltiliyoruz :

— Japonya'nın kalkınmasında en büyük etken olarak Japonların geleneklerine bağlılığı, bununla birlikte eğitimdeki disiplinlilik ve ileri tasarlamaçılık temel unsurlar olarak gösterilmektedir. Bunun ne derece doğru olduğunu belirtebilir misiniz?

TETSUYA HİROSE — Japonya'da tabii 19. aşırda 1860 senelerinde modernleşme başladığında eğitime çok önem ve hatta yatırım yapılmıştır; yani seçilmiş olan öğrenciler, Batı ülkelerine gönderilmiş ve orada hukuk, teknik öğrenmişlerdir. Japonlar, hakikaten milli karakter olarak disiplinlidir. Dışarıya gönderilen Japon öğrenciler çok disiplinli çalıştılar ve Japonya'nın kalkınmasının büyük bir faktörü oldular. Ancak bugünlerde de yine Japonya, ekonomi alanında hakikaten gelişmektedir. Bunun sebebi de yüksek eğitim oranıdır. Ancak bu eğitimde, geleneklere bağlılık ekonomik kalkınmada fazla rol oynamamaktadır. Ancak ben yine bu konuşmamda da dediğim gibi Japon gençlerin geleneğine bağlı karakteri, onların fazla materyalist olma yolunu engellemektedir.

BAŞKAN — Buyurun Sayın İsaella TEZCAN.

İSABELLA JACER TEZCAN — Evvela soruyu okuyacağım. Sayın Selahattin Ortaç soruyor. Belçika'da 1963'de

bulunmuştum. Okullarında iki ana dille öğretim yapıldığını görmüştüm. Bunlar, gençlerin sorunlarının artmasında etkin oluyor mu? Oluyorsa ne gibi tedbirler alınıyor?

Belçika'da iki tane millî dilimiz olmasına rağmen genellikle okullarda tek bir dille öğretim yapıldığını belirtmem gerekiyor. Çok istisnai okullarda, mesela diplomatların çocuklarına yönelik ya da biliyorsunuz AET, NATO Merkezleri Belçika'da bulunduğu için orada uluslararası okullar da var. Böyle okullarda iki dil üç dil olarak eğitim yapılmaktadır, ilkokul seviyesinde de fakat genellikle Belçika'da ya Fransızca ya Felemenkçe olarak eğitim yapılmaktadır ve aynen Türkiye'deki gibi hiçbir sorun yaratmıyor.

JOACHİM VENTER — Almanya'daki Türk kalan çocuklar, gençler için konuşmamda bir şey söylemedim. Bu başka problem, fakat Almanya'da çalışan ve okuyan Türk gençlerinin sorunları, Alman gençliğinden fazla mı? Almanya'daki Türk gençlerin en büyük engeli Alman dili. Onun için ilkokulda çok az başarılı oldular. Bizde ilkokuldan sonra büyük bir sınıf var. O sınıftan ortaokul yahut liselere gidebilirler. O sınıfı kazanmıyorlar. Onun için halkın çoğu, merkez okula gidebiliyor; fakat iyi Almanca bilen ve akıllı Türk çocuklar için aynı şans var bizde. Ortaokulda var, lisede var. O çocuklar, Alman arkadaşları karşısında çok çalışkan. Bunlar üniversiteye de girebilirler. Almanya'da Türk gençleri kitap yazıyorlar, şairler. Akif Birinci adındaki bir Türk'ü, televizyonda gördüm. Bir aktör dedi ki «bu Akif Birinci, küçük Goethe gibi yazıyor. Almanya'da Türkler için de şans var; ancak Almanca'yı bilmeleri lazım. Almanya'da doğmuş Türkler, çocuk yuvasında, çok çabuk Almanca öğreniyorlar. Onun için ikinci jenerasyon daha iyi olacak.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz. Son kez sorular ya da eleştiri, katkı getirmek isteyen var mı? Yok.

Almanya'daki öğrencilerin, gençlerin sorunlarıyla, Türk gençlerinin sorunları birbirinden farklı mıdır sorusundan hareket edersek gerçekten uluslararası düzeyde tüm gençliği ele aldığımızda kimi evrensel nitelikler var ki bunları ayırma düşünmek olanaksız. Öyle ki UNESCO gençlik kesimini 14-24 yaş da değişik yaş dilimleri arasında sınırlarken, bu evrensel nitelikleri, cinsel kimlik kazanma, kültürel kimlik kazanma, bağımsızlık ya da özgürlüğünü kazanma, ya da meslek seçimi gibi bazı evrensel niteliklerin ayrı - ayrı ülkelerde farklı olmadığı ortaya çıkmış oldu. Esasında cinsel kimlik konusuna pek girilmedi bu panelde. Zannedirim Belçika'da, kız erkek arkadaşların oluşumunda yahut ilişkilerde fazla bir ayırım yapılmadığı belirtilmiş oldu. Almanya'da zannedirim aynı sorunlar devam ediyor. Fakat tabii Japonya'da, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde gençlerin cinsel kimlik kazanması, büyük bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Tabii bir konu olması belki bugüne kadar bunun biraz daha irdelenmesini şu anda burada mümkün kılmadı, ama bu yönde sorular da gelmedi. Kültürel kimlik kazanma konusunda tabii Japonya'dan gelen temsilcinin de belirttiği gibi ulusal ideallerin dışında belli uluslararası idealler ve evrensel barış da önemli bir görüş olarak karşımıza çıkıyor. Bağımsızlık kazanma arzusu, tüm gençlik kesiminde var: İster İngiltere'de olsun, ister Almanya'da olsun, ister Türkiye'de olsun, her genç, bağımsızlığını, özgürlüğünü, kazanma savaşını veriyor ve bu savaş verirken de yetişkinlerle olan ilişkilerinde de bazı sürtüşmeler sözkonusu. Yalnız bu sürtüşmelerin ötesinde değer yargılarında değişmeler sözkonusu. Ortak olarak bu evrensel niteliklerin ötesinde işsizlikte acaba bir ortaklık var mı diye ben özellikle dinledim konuşmacıları. Almanya, Belçika Türkiye belki K.K.T.C.'de işsizlik sorunu, ortak olarak karşımıza bir sorun olarak çıkmakla beraber, Japonya, uluslararası düzeyde bizden ayrılmış oluyor.

Ben Japonya'da da bir işsizlik sorununun olacağı beklentisi ile dinlerken böyle bir sorunun olmayışı pek şaşırtıcı olmamakla beraber, bunun da çözümünün mümkün olabileceği durumu ortaya çıkmış oldu.

Değer yargıları gelişirken yine Japon temsilcisinin belirttiği gibi amaç noksanlığı gençlerde görülüyor. Kendi oğlundan bir örnek verdi. Bu belki de refah toplumlarının özelliği olarak çıkabilir. Çünkü refah toplumları, sorunlarını, ekonomik sorunlarını hallettiği zaman, amaçlardan uzaklaşma sözkonusu olabiliyor. Bir amaç belirlenmesi, bu amaç etrafında gençliğin yetiştirilmesi belki de bunun bir ulusal amaç, bir de uluslararası amaç çerçevesi içerisinde bazı duyguların belirmesi tabii sözkonusu oluyor. İşsiz olacağını düşünen bir genç, belki uyuşturucu kullanma, punk ya da daha değişik giyim ve kuşamları ile mevcut toplumu ve yetişkinleri protesto cihetine de gidebiliyor. Bunlar, bizim için de bir uyarı, muhakkak bizde de uyuşturucu alışkanlığı şu anda çok yaygın olmadığı varsayılıyorsa da az da olsa var demektir. Punkçu gençlik pek yetişmedi ama, eğer işsizlik sorunu ve ekonomik sorunlar altında ezilirse, bizde de aynı tür gösterilerin olabileceğini bir yerde düşünmek mümkün. Bütün bunlar içerisinde tabii gençliğin örgütlenmesi nasıl yapılabilir? Gençlik örgütlenmesinde, birçok ülkelerin, gençlerine sahip çıktığı ortaya çıktı. Özellikle Japonya'da gençlik liderlerinin devrede olması, gençlik kuruluşlarının olması, Belçika'da yine aynı şekilde, Almanya'da gençlik kuruluşlarının olması, hatta Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde bile gençliğin devlet eliyle örgütlenmesi ve onların yönetimde söz sahibi kınmaları çok anlamlı. Hatta biz Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde teknoloji enstitüsünü dolaştığımız zaman orada öğrenci temsilcilerinin yönetimdeki etkinliklerini görünce hepimiz şaşırmıştık. Bir üniversiteli olarak hepimiz duygu-

lanmıştık. Demek ki gençler, yönetimde söz sahibi olabiliyorlar.

O halde gençliğin örgütlenmesi de diğer ülkelerde olduğu gibi önemli bir boyut olarak karşımıza çıkıyor. Bütün bunların ötesinde Japon temsilcisinin de belirttiği gibi, uluslararası ilişkilerde, evrensel barışı gerçekleştirmede, uluslararası ilişkilere önem veren gençliği ön plana koyduklarını belirttiler. Biz de çocuklarımıza bunu aşlamaya çalışıyoruz. 23 Nisan'da, Uluslararası Çocuk Şenlikleri ile tüm çocukları özgürlükçü ve barışçı bir ortamda yetiştirmek üzere bunun tohumunu daha çocuk yaşta atmış oluyoruz; ama gençlerimize de aynı şeyin verilmesi dileğiyle bugünkü oturumu kapatıyor, hepinize iyi akşamlar diliyorum.

BİLDİRİ : IV

Gençlerde Kişilik Gelişimine Nasıl Yardımcı Olabiliriz ?

Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU
T.E.D. Bilim Kurulu Eski Başkanı

Oturum Başkanı : **Doç. Dr. Haydar TAYMAZ**

GENÇLERİN KİŞİLİK GELİŞİNE NASIL YARDIMCI OLABİLİRİZ?

GİRİŞ

Dünya nüfusunun yaklaşık üçte biri «genç» diye nitelenen 15-25 yaş grubundaki bireylerden oluşmaktadır. Genç kuşağın sayısal görünümünü böyle ortaya koymaktadırlar. Ülkemiz nüfusunun ise yine yaklaşık dörtte biri «genç» bireylerden oluşmaktadır. Bu oranlar, «genç» ve «gençlik» tanımlarına göre farklı olabilmektedir. Toplam nüfus içinde «gençlik» grubunun, «genç» kuşağın oranının sayısal değerinden çok ve daha önemlisi, bu kesimin güçlü, dinamik, enerjik ve etkin oluşu dikkatleri çekmektedir. Toplumların savunmalarının temel güçlerini ve kaynaklarını hâlâ bu «gençlik» grubu oluşturmaktadır.

Birleşmiş Milletler Örgütü, 1985 yılını, dünya kamu oyunun ilgi ve dikkatlerini çekerek, günümüz toplumsal ve uluslararası sorunlara ve yakın geleceğin getireceklerine şimdiden eğilmeyi sağlayarak hazırlıkları ve önlemleri gündeme getirmek amacıyla ULUSLARARASI GENÇLİK YILI olarak ilan etmiştir. Uluslararası Gençlik Yılı'nın temel amacı, çerçevesinde **katılım, gelişme** ve **barış** boyutları, yaşamın temel boyutları olmaları bakımından esas boyutlar olarak belirlenmiştir. Bu boyutlar, günümüz ve geleceğin gençliğinin özgür ve insan haklarına dayalı gelişimle-

rinin ve genelde toplumun gelişiminin vazgeçilmez boyutları olmaktadır. **Katılım, gelişme** ve **barış** kavram ve süreçleri, yaşamsal boyutlar oldukları gibi. Gençlik döneminin, Gençlik oluşumunun ve sürecinin temel dayanakları ve belirleyicileridir. Gençin kişiliği, barış içinde yaşama katılması ve gelişmesi ile oluşmaktadır.

Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de 1985 Uluslararası Gençlik Yılı, birçok program ve etkinliklerle yaşanmaya başlanmış olup, yılın sonuna yaklaşmış bulunuyoruz. Bu yıl boyunca ülkemizde uygulanan programların, etkinliklerin gençliğin gelişimine ne gibi katkılar getirdiğini irdelediğimizde ortaya koyabileceğimiz somut durumların ve ürünlerin çok az ve sınırlı olduğunu gözlemlemekteyiz. Bu yılın, gelecek yıllar için gençliğe neler oluşturduğunu ve geliştirdiğini belirlemek olası görünmüyor. Bir «Gençlik Merkezi Evi» bir «Gençlik Kütüphanesi» bir «Gençlik Spor ve Rekreasyon Sitesi» gibi gelecek yıllara bırakılabilecek ve Gençliğin gelişimine olanaklar sağlayan atılım ve girişimler henüz gözlenmemektedir. 1985 Uluslararası Gençlik Yılı'nın ülkemizde kutlanmasına ilişkin etkinlikleri, **katılım, gelişme** ve **barış** boyutlarında ve kalıcı nitelikte olmaktan çok, gençlere öğütler, gençliği toplumdaki egemen güçlerin anladığı yönde etkileme, biçimlendirme etkinlikleri düzeyinde yoğunlaşmış görmekteyiz. Gençliği «meşgul etme», «eğlendirme» için, düşünme yeteneklerini geliştirmekten çok duygularını tatmin etkinlikleri, şölenler, gençliğin seyirci olduğu spor etkinlikleri, gençliğin salt dinleyici olduğu konferanslar, kongreler ve toplantılar, belli başlı kutlama programları olmuş görünmektedir. Katılma yerine seyretme, dinleme ve zaman - zaman izleme, gençliğe sağlanan olanaklar olmuştur. Genelde bu özellikleri taşıyan etkinliklerin, gençlerin kişiliklerinin gelişmesine katkılarda bulunduğunu ve yardımcı olduğunu söylemek, her zaman olası değildir. Genç, yalnız dinleyen, eğlenen ve izleyen bir var-

lık olmayıp, düşünen, yaratma çabası içinde olan ve kendini ifade ve kanıtlama uğraşı içinde değerlendiren bir toplumsal varlıktır. Toplumsal yaşama katılması, onu geliştirmesi ve değerlendirerek geleceğe yönelmesi gereken dinamik kitledir gençlik.

TERİMLER - KAVRAMLAR

Bu genel gözlem ve belirlemeden sonra bildirim konusuna ilişkin görüşlerimi sistematik olarak ortaya koymak istiyorum. Önce, konuyu açıklayabilmek için, bildirim başlığında yer alan temel ve önemli terim ve kavramlar ile ilgili görüş ve belirlemelere yer vermenin yararlı olacağı kabulü yapıldığından, bu terim ve kavramlar ele alınacaktır. Bu kavramlardan ilki «genç», «gençlik» kavramıdır. «Genç» ve «gençlik» kavramı, biyolojik, sosyolojik, psikolojik, politik, yasal ve benzer açılardan farklılıklar gösteren biçimlerde tanımlanmakta ve açıklanmaktadır. Kısaca değinir isek; biyolojik olarak 12-25 yaş arasındaki yaşlarda bulunan bireylere «gençler» ve bu kitleye «gençlik» denilmektedir. Bu yaşlar, biyolojik büyümenin hızlandığı, yoğunlaştığı, temel değişme ve farklılaşmaların ortaya çıktığı yıllar olmaktadır. Sosyolojik olarak, genelde 15-25 yaşlar arasında öğrenim gören, henüz yaşamını kazanmak için sürekli bir işte çalışmayan ve ayrı bir evi bulunmayan toplumsal yetki ve sorumlulukları belirlenmemiş ve bir aile kurmamış bireylerin oluşturduğu bir ait topluluk grup, «gençlik» olmaktadır. Bu alt grubun üyeleri ise «gençeler»dir. Bu alt grup, henüz kabul edilen bir kültür ve değer üretmemekte ama kültürden etkilenen veya etkilenmesi beklenen bir alt grup olarak görülmektedir. Bu alt grubun üyeleri, farklı davrandıkları için toplumun egemen alt gruplarınınca ve erişkinlerce kolaylıkla kabul görmemekteler, kuşaklararası kopukluğa ve çatışmalara dek varan top-

lumsal olaylar gündeme gelmektedir. Birleşmiş Milletler Örgütünün «gençlik» terimine ilişkin açıklamaları böyle bir tanım ve açıklamaya yaklaşmaktadır. Özellikle, bir süreli işte çalışmayan, henüz öğrenimini tamamlamayan ve yaşı 15-24 arasında bulunan bireylere gençler ve banların oluşturduğu kesime «gençlik» denilmektedir. Bu görüş benimsenirse, ülkemizde kırsal kesimde öğrenimde olmayıp, toprağında veya işyerinde çalışan 15-24 yaşları arasındaki bireyler, genç sayılmama durumundadır. Hele kültürümüzün ve yasalarımızın özellikleri çerçevesinde kırsal kesimdeki evlenme olgusu ile askerlik hizmeti durumunu dikkate alır isek, bu tanıma göre, kırsal kesimde ve bir ölçüde kırsallaşan kent kesiminde «gençlik» kesimi, anlamlı bir grup olamayacak kadar küçük kalacaktır. Kuşkusuz böyle bir durumu kabullenmekten çok, tartışmak gereği vardır.

Politik olarak gençlik ise, toplumlara ve onların yönetim biçimlerine göre değişik biçimlerde anlaşılıp tanımlanmaktadır. Belli toplumlarda toplumun politik yaşamına katılan ve «politize» olduğu gözlenen gençlik ile, bazı toplumlarda olduğu gibi politik yaşamdan uzak tutulan «depolitize» edilmiş gençlik için aynı kavramı ve açıklamayı getirmemiz olası değildir. Genelde, politik açıdan, seçme, seçilme ve toplumun politikaya ilişkin etkinliklerinde karar oluşturma ve verme işlemlerine katılma ölçüsüne göre «genç» ve «gençlik» tanımlanıp, açıklanmaktadır. Yasal (hukuki) olarak «genç» ve «gençlik» tanımı ise daha çok yasalardaki, hak, suç ve ceza ile ilgili olarak belirlenmiş tanımlamalar ve incelemeler ile ilgilidir. Rüştünü ispat etme, 18 yaşına gelince yasal sorumluluk olarak aileden kopma ve bağımsız bir birey olma, evlenme gibi olgulardan önceki dönem veya yaşlar, «gençlik», olmaktadır. Böyle belirienebilecek olan bu dönemde bulunan «genç» bağımsız olmayıp ailenin yetki ve sorumluluğundadır. Belli

kararları yasal olarak veremez. Yasal olarak belli bir biyolojik yaşa ulaşıldığında, bağımsız bir birey olunmakta, belli kararları verme hakkına kavuşulmakta ama karşılığında da «gençlik» ten çıkılmaktadır. Ev açmaya, aile kurmaya karar verebilme, «gençlik»ten çıkınca en belirgin yasal hak olmaktadır. Ceza sorumluluğu tam olmakta, artık velisinin iznine gerek kalmadan bazı toplumsal etkinliklere katılabilmektedir. Bizim toplumumuzda yasal olarak 18 yaş, gençlik yıllarının bittiği ve erişkinlik hak ve hukukunun başladığı bir dönüm noktasıdır. Ancak bu erişkinliğe yasal olarak geçme tüm hakları sağlamamaktadır. Örneğin, bu yaştaki birey politik olarak henüz gençtir ve erişkinin verdiği politik kararları verecek düzeyde değildir. Seçme ve seçilme hakkı, toplumun politik yaşamına katılması olanağı yoktur.

Görüldüğü gibi sosyolojik, politik ve yasal (hukuki) açılardan «genç» ve «gençlik» tanımları, toplumdan topluma değişebildiği gibi bir toplumda bu açılardan bakış da farklı olmakta ve belli çelişkiler oluşturmaktadır. Bu çelişkilerin katılma ve gelişme boyutlarında gençlerin kişilik gelişimlerine olumsuz etkiler yapabileceğine dikkati çekip psikolojik olarak «genç» ve «gençlik» terim ve kavramlarına ilişkin açıklamalara geçmek uygun olacaktır. Bildiri konumuzun vurguladığı gibi, psikolojik olarak «genç» ve «gençlik» kavramları, kişilik gelişimi için önemli ve temel kavramlardır. Psikolojik olarak «genç», «gençlik» diye nitelenen bir gelişme dönemini yaşayan ve bu dönemden yoğun biçimde etkilenen ve bu dönemden kurtulmaya çalışan bireydir. «Gençlik» bir gelişim dönemi olarak geçici özellik taşımaktadır. Bu dönemin süresi, bireye, topluma ve koşullara göre farklılaşmaktadır. Genel olarak bilimsel literatürde «Adolescence», «L'adolescent» terimleri, bizim «gençlik» diye nitelediğimiz kavram için kullanılmaktadır. Bu terimlerin sözlük karşılıkları «ergenlik» olmaktadır. Bu

anlamda cinsel olgunluğun kazanılma süreci vurgulanmaktadır. Cinsel olgunluğun yanı sıra diğer boyutlardaki olgunluk kazanma işlemlerinin de gözden ırak tutulmaması gerektiğinden olgunlaşma ve erişkinliğe hazırlık döneminin tümüne «ergenlik» dönemi olarak bakmak eksik olabilir. Bunun içindir ki cinsel, bedensel, duygusal, zihinsel, kültürel ve toplumsal olgunluk ve hazırlık işlemlerinin ve sürecinin egemen olduğu bu dönemi a) ergenlik (erinlik) veya ilk gençlik, b) delikanlılık ve c) erişkinliğe geçiş olarak alt evrelerde incelemek daha anlamlı olmaktadır.

Psikolojik olarak, temelde erişkinlik ile erinlik (puberty) arasındaki yaşları içeren bu dönemin en belirgin özelliği, ikincil cinsel özelliklerin ve onların zorladığı rollerin ve davranışların ortaya çıkması olmaktadır. Hormonların çalışmalarıyla cinsel duyguların gelişmeye ve bireyi etkilemeye başladığı bu dönemde birey, genç, yoğun ve güçlü bir geçiş yaşamaktadır, uğraş vermektedir. Gelişen cinsel duygular, erişkinlere özgü cinsel duygular özelliği taşımaktadır. Bu duyguların vurguladığı biçimlendirdiği roller öğrenilip geliştirilme ve dengelenme durumundadır. Bu duyguların ifade edilmeleri, ortaya konulmalarına ilişkin değerler, tutumlar, erişkin toplumun özelliklerini ve kurallarını taşır. Bu çerçevede cinsel duyguların gelişmesi ile bunları ifade etmede ve yönlendirmede ve bunlara toplumsal kabul gören doyumlar sağlamada yeni uyumlar sağlama, geliştirme zorunlulukları, gencin dünyasını, yaşamını oluşturur. Rol çatışmaları, değer çatışmaları, değişen çevre ve koşulların yarattıkları, teknolojinin sağladığı ulaşım ve etkileşim ürünleri, akran gruplarının etkileri, diğer cinsel ilişkiler, gencin dünyasındaki oluşum ve gelişimleri etkiler ve çoğu zaman biçimlendirir. Ahlaki gelişim, bocalama ve bunalımdan çıkış ve uygun davranışı seçmek, sürdürmek gibi konular önem kazanmaktadır. Kuşkusuz, erin-

lik ile erişkinlik arasındaki bu geçiş döneminde, genel anlamda gençlikte, bireyin aileden ve yakın çevreden edindiği olanaklar, değerler ve yaşam kuralları, yeni karşılaşılan durumlar için her zaman yeterli olmamaktadır. Evdeki duygusal güveni, toplumdaki duygusal güvene dönüştürmek durumunda kalan genç, bu geçişi sağlayamadığı zaman, kişiliği gelişmemekte ve sorun kaynağı olmaktadır. Bunun içindir ki genç, sürekli gidiş, gelişler içinde zaman zaman bocalamakta, kararsız, isyankâr, alışılmıştın dışında davranan, söz dinlemez, «kafasının dikine giden» diye niteleyebileceğimiz davranışları sergiler. Güven arayışı içindeki gence sağlayacağımız güven, onun bu dönemde karşılaştığı sorunları yenmesinde ve sağlıklı uyumu geliştirmesinde temel dayanak ve kaynak olacaktır.

Psikolojik olarak özetlemeye çalıştığımız «gençlik» kavramının bir geçiş dönemini, bir gelişim aşama ve sürecini belirlediğini, yoğun ve güçlü duygularla dolu olup, özgür düşünme ve davranma yönsemeleri ile biçimlendiğini ve yeni uyum sağlama yöntemlerinin öğrenilmesi gerektiğini içerdığını görmekteyiz. Bu geçiş döneminin temel özelliklerinden önde geleni, gelişim sürecinin hızlanması ve yoğunlaşmasıdır. Bu bakımdan «gençlik» kavramının açıklanmasına katkısı olacak olan gelişim kavramından ne anlaşıldığına kısaca değinerek kişilik ve yardım kavramlarının açıklanmasına geçebiliriz. Zaman - zaman gelişim ile büyüme eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ancak gelişim ile büyümeyi farklı ele almanın birçok yararı vardır. Özellikle psikolojik özelliklerin, örneğin, kişiliğin, duygusal davranışların, zihinsel sürecin, mesleki davranışların vb., gelişimlerini açıklama konusunda büyüme ile gelişim farklı anlamlar içermektedirler. **Büyüme**, genellikle belirli bir aşamada veya belli bir görüntüde oluşan değişme, art-

ma olmaktadır. Biyolojik yaşın büyümesi gibi. Gelişme ise tüm organizmadaki değişmelerin, farklılaşmaların perspektifi, görünüşü olmaktadır. Bireyin, organizmasının gelişmesi, kalıtım ile çevre etmenlerinin bir ürünüdür. Bireyin gelişen özellikleri, her zaman kalıtımı ile çevresinin bir ürünü olmaktadır. Bunun içindir ki gencin kişiliği ve kişiliğinin gelişmesi, onun kalıtımı ile çevresinin etkileşmesinin oluşturduğu ve ona özgü bir örüntüdür ve ancak bu etkileşim çerçevesinde gelişir.

Her bireyin, gencin kendisine özgü gelişme örüntüsü ve büyüme hızı vardır. Gencin gelişme hızı ise hiçbir zaman düzgün değildir. Gelişme hızı hem kalıtımın hem de çevrenin etkisindedir. Cinsler arasında gelişme hızı farklıdır ve bunun en belirgin olduğu dönem, gençlik dönemidir. Gelişme hızı, gencin toplumdaki isteklerini, ilerde sözünü edeceğimiz gencin gelişme ödevlerini, genelde uyumunu ve kişilik gelişimini etkiler. Bilindiği gibi gencin belirli öğrenmeler için belirli derecede olgunlaşması (hazır olması) ön koşuldur. Gencin gelişme hızını ve örüntüsünü, olgunlaşma düzey ve hızını dikkate almayan uygulamalar, çevresel baskılar, yasaklar, sınırlamalar, koşullandırmalar, cezalandırmalar, düşünmesini kalıplaştırmalar ve doğaldaki doğmaya yöneltme ve zorlamalar, gençte direnme, kaçma, baş kaldırma, düşkürlüğü ve kişilik bozuklukları doğurur. Bu ise gencin gelişmesine değil gelişmemesine yol açar, neden olur. Gencin psikolojik dünya ve yapısına, onun gelişme örüntü ve özelliklerine ters düşen dışsal -otoriter- disiplin, korku, korkutma, sindirme, baskılar, yasaklar, zorlamalar, cezalar, engellemeler, koşullandırmalar, çelişkiler, insan haklarına ters düşen uygulamalar, adil olmayan davranışlar ve benzeri durumlar, kişilik gelişimini engeller, topluma uyum sağlayamamış, sinmiş ve belki UYMUŞ bir genç yaratır. Gelişim, insani bir hak olması yanı sıra, bireyin, gencin temel gereksinimleri ile

iç-içe girmiş durumdadır. Zihinsel gelişim -özgür düşünme - duygusal gelişim sağlıklı bir uyuma, ruh sağlığına kaynaklık edemez ve önlenir ise gencin kişiliğinin gelişmesinden söz edemeyiz. Genelde organizmanın canlılığını, yaşamını sürdürmesi yaşamsal bir gereksinme olup, yaşamı sürdürürken belli kapasite içinde büyüme ve gelişme gereksinmesi ile bütünleşmektedir.

Açıklanması gereken bir diğer önemli kavram ise «kişilik»tir. Kişilik, belli bilim disiplinlerine göre açıklanmakla beraber, temelde psikoloji biliminin bir ana kavramı ve konusudur. Klasik olarak kişiliğinin, «persona» insanın yüzüne taktığı ve belli rollere girmek için kullandığı maske terimi ve tarihsel yaklaşımı ile açıklanmaya başlandığını, sonra buna rol, rol yapma, karakter vb. terimlerin de eklenerek açıklamaların sürdürüldüğünü görmekteyiz. Günlük konuşma dilinde ise kişilik (şahsiyet), değişik anlamlara gelmektedir. Saygınlık ölçütü, beğeni sıfatı, iyi ahlak belirleyicisi, istenilen uyma veya uyumun sağlanma durumu veya bunların zıttı durum veya değerlerin kişilik terimi ile açıklandığını, nitelendiğini görmekteyiz. Zaman-zaman belli niteliklerin yokluğunu, inanıp güvenmenin olmadığı düşkünlüğüne uğranıldığı durumlarda «şahsiyetsiz», «kişiliksiz» gibi ifadelendirmelere rastlandığı bir gerçektir. Ancak biz, kişiliğin bir psikolojik özellik olarak her bireyde ve ona özgü olarak olduğunu, yokluğunun söz konusu olmadığını, ancak niteleme, ölçme, değerlendirme ve gelişme boyutlarında bireyler arası farklılıklar bulunduğunu kabul etmekteyiz. Temelde «karakter» sözcüğünden farklı olduğunu, «karakterin», kişiliğin ahlaki değerler ölçütündeki bir nitelemesi, görüntüsü olduğunu belirtmenin açıklayıcı olacağını düşünmekteyiz.

Yirminci asrın biçimlendirdiği bir bilim olarak Psikoloji, kişilik kavramını ayrı bir konu olarak incelemeye baş-

ladığından günümüze kadar birçok gelişmenin sağlandığını görmekteyiz. Kişilik konusunun yoğun bir biçimde ele alınarak araştırıldığı, çalışıldığı dönemin II. Dünya Savaşı yıllarına rastlandığını görmekteyiz. Özellikle, Amerika Birleşik Devletlerinin savaşa katılmasından sonra, insan gücü ve kullanılması ile ilgili ortaya çıkan yeni gerek ve sorunlar, yeni çalışmaları, örgütlenmeleri, doğurmuştur. Kişilik konusundaki çalışmaların yoğun ve hızlı bir biçimde başlatıldığı yer, Stratejik Hizmetler Bürosu (Office of Strategic Service-OSS) olmuştur. Bu ofis, bazılarının göre CIA'nin ilk çekirdeğidir. Bu büro, bireylerin kişilik niteliklerinin saptanması ve bu saptamalara dayalı olarak gelecekteki, yani savaşta edimin (performansın) kestirilmesi konusunu çalışmıştır. Bu kestirme işinde riski azaltarak, isabeti artırma ve dolayısıyla savaşta insan ve malzeme kaybını azaltarak hedefleri, düşmanı imha amaçlanmıştır.

Bugün ise artık kişilik konusu, Psikolojide başlı başına bir bilim dalı haline gelmiş, tanımı, ölçülmesi, geliştirilmesi, etkilenmesi, kullanılması, sağaltılması gibi hususlarda özgün ve yoğun çalışmalar, yöntemler ve araçlar ortaya konulmuştur. Kişilik, bir psikolojik özellik olarak farklı biçimlerde ele alınarak tanımlanmış ve açıklanmıştır. Kısaca değinir isek, 1930 larda Davranışçı Watson, kişiliği, güvenilir bilgi verebilecek bir süre içinde, davranışın gözlemlenmesinden çıkarılabilen eylemlerin toplamı olarak tanımlamaktadır. Bir diğer deyişle, kişiliğimiz, alışkanlık sistemimizin bir ürünüdür. Bunun için kişiliği incelerken eylem akışının bir kesitini almaktayız. Alışkanlıklarımızı geliştirir, biçimlendirir ve yönlendirebilirsek, kişiliğin gelişmesini etkileyebiliriz, istediğimiz kişiliği sağlayabiliriz biçiminde bir sonuca varmak, bu görüşe göre olası sayılabilir.

Kişiliği toplumsal çevre ve etkileşim ile açıklamaya çalışan Alport ise, kişiliği bireyin içinde olan ve onun çevresi ile kendisine özgü uyumunu sağlayan psikolojik sistemin dinamik organizasyonu olarak tanımlamaktadır. Yani kişilik bir şeydir ve bir şeyler yapar. Yapılan eylemin başkaları üzerinde bıraktığı izlenim, etki, kişilik olmaktadır. Çevremize uyum sağlama süreci ve bu sürecin ürünü olan uyum eylemlerimiz, kişiliğimizi oluşturur. Çevrenin değişmesi ve başkalarının eylemlerimize bakışları ve değerlendirmeleri, kişilik gelişimimizi etkilemektedir bu görüşe göre.

İnsan'a ilişkin bilgileri, değerleri sarsan, değiştiren ve bir çığır açtığı bile ileri sürülen Freud ise temelde Alport gibi düşünmekle beraber kişiliği, psikoanalitik (çözümleyici) yaklaşımı ile açıklamaktadır. Freud'un kişilik sisteminin, ruhsal yapı kavramının temel bölümleri İd, Ego ve Süperego olmaktadır. İd (Altbenlik) temel, ilkel yapı ve gereksinimleri, dürtüleri, Ego (Benlik) eğitim ile gelişen çevreyi, değerleri düzenleyici, dengeleyici sistemi; Süperego (Üstbenlik) ise, toplumsal kuralları, ahlaki, uyulması gereken yasakları ve değer yargılarını oluşturmaktadır. Bu bölümlerden oluşan sistemin işleyişi ve ortaya çıkan denge veya dengesizlik, kişiliği oluşturmaktadır. Gençlerin kişiliklerinin bu sistemde temel görüntüsünde İd ve Ego egemen olup, Süperego gelişmekte ve zaman zaman çatışmalar olmaktadır.

Psikolojik çalışmaları görgül ve ölçmeye dayalı yöntem ve araçlar ile sürdürmeye başlayanların görüşlerine bir örnek olarak Cattell'in kişilik görüş ve açıklaması şöyledir: Kişinin belli bir durumda ne yapacağını kestirmemizi sağlayan özellik bütünü, kişiliktir. Kişilik, bireyin tüm davranışlarından, açıkça görülen veya derisinin altındakiler, çıkardığımız kuramsal bir yorumlamadır.

Yaygın kabul gören bir diğer kişilik açıklaması ve tanımı şudur: Ölçümler yapabileceğimiz, göreceli olarak sürekli, dayanıklı tüm bireysel farklılıklar boyutlarının kombinasyonudur. Bu tür açıklama, kişilik psikolojisinin bireysel farklılıkların boyutlarını inceleyen bir bilim olduğu sonucunu çıkarmaktadır. Bu görüşe göre, gençlerin kişilikleri geliştirmelerine onlarda mevcut bireysel farklılıkları arttırmak ve güçlendirmek biçiminde yardımcı oluruz. Tüm bireyleri, gençleri bir kalıba indirgemek yerine, kendi bireysel kalıpları içinde farklılıklarını sürdürmelerine ve geliştirmelerine yardımcı olmak gerekir. Bu durumda bu görüşe göre insan davranışlarının hangi özellikleri insanları birbirlerine «kişilik» atfetmeye yöneltmektedir sorusuna yanıt bulmak gerekmektedir. Davranışın üç özelliği, insanlara kişilik atfetmeyi, buna yönelmeyi açıklar: a) davranışta bireysel farklılıklar, bireye özgü davranış örüntüsü, önemli bir gerçektir. İnsanlar, değişik kişilikleri oldukları için değişik davranırlar. Eğer bütün insanlar çok benzer biçimde davransalardı, kişilik kavramının gelişmesi söz konusu olmazdı. b) Her birey kendi davranış örüntüsünde tutarlıdır, davranışı tutarlıdır, dengelidir, kestirilebilir. Davranış, aklayakın bir biçimde süreklidir, ölçüp, kestirebilmek için sistem geliştirilebilir. c) Davranış değişebilir, değişmeyen kalıplara dökülmemiştir. Davranış, öğrenme, deneyim kazanma sonucu değişebilir. Davranışın bu üç özelliğine dayalı olarak kişilik geliştirilmiştir.

Eğer, bireyler büyük ölçüde benzer olsalardı, dengeli tutarlı oluşları gözlenemeseydi veya davranış deneyim ve öğrenme ile değişmeseydi «kişilik» iddiasında bulunmaya ve kişilik kavramı geliştirmeye gerek olmazdı. Gençlerin «farklı» davranmaları, «anlaşılamaz» olmaları, «kendi başlarına buyruk» davranmaları, erişkinlerden farklı olup

farklı düşündüklerini her olanak ve durumda sergilemeleri, acaba onların kişiliklerinin göstergeleri midir? Yoksa kişiliklerinin istediğimiz biçimde gelişmemiş, «olgunlaşmamış» olduğu yönündeki, değerlendirmelerimizin, bizce kanıt ve dayanakları mıdır? Bu soruya vereceğimiz yanıt, erişkinler olarak gençlere yardım biçimimizi belirleyecektir. Bildiğimiz gibi, çoğulcu demokratik yaşam ve yönetim biçimini benimsemiş toplumlarda, bireysel farklılıklar kabul edilerek teşvik görmekte, otoriter (yetkeci) yaşam ve yönetim biçimini benimsemiş toplumlarda ise farklılıklar giderilerek, törpülenerek, istenilen davranış kalıplarında gelişme istenilmektedir.

Kişilik ile uyum işlemi arasında çok yakın bir ilişkiyi vurgulayanlar ise kişiliği birçok uyum eyleminin sonucu, ürünü olarak kabul ederler. Ataerkil, toprağa bağlı ve yetkeci yaşam biçimini benimsemiş toplumlarda uyum sürecinin gelişmesi sınırlı olup, uyumdan çok UYMA geliştirme vurgulanmakta ve istenen, benimsenen ve ödüllendirilen davranış örüntüsü olmaktadır. Uslu, sakin, söz dinler, söz dışına çıkmaz gibi sıfatlarla nitelenen kişilik veya kişilik özellikleri, UYMA sürecinin doğal bir sonucudur. Bireysel farklılıklara ve haklara önem veren, kişiliğin gelişmesine olanak sağlamayı kabul eden demokratik ve sanayileşme ile bütünleşmiş olan toplumlarda ise uyum ve onun sonucu olarak kişilik oluşması ve gelişmesi kabul görmektedir. Uyan bireylerin gelişme sorunları az, uyum sağlamaya çalışanların ise gelişme sorunları göreceli olarak daha çoktur.

Kişiliğe ilişkin kavram ve terim açıklama ve tanımlarına ilişkin tartışmayı şöyle bağlayabiliriz: Kişiliği betimlemeye çalışanlar ile kişiliği dinamiği ile ele alarak açıklamaya çalışanlar, ayrı kuramlar geliştirmişlerdir. Kuramları, ancak onları oluşturan verilerin tiplerini bilirsek anlayabiliriz. Birçokları, sağaltımdaki hastalarla de-

neyimlerine, diğ erleri laboratuvar ç alışmalarına dayanmaktadır. Birç okları, ilke olarak bireyler üzerindeki ç alışmalara güven ir, diğ erleri büyük gruplar kullanarak bireyleri göz den kaybederler.

İnsan kişiliğ ine ilişkin tartışmaların ve aç ıklamaların yanı sıra gençlik kişiliğ i kavramına ilişkin bir iki noktaya değ inmek yararlı olacaktır.

Gencin, delikanlının kişiliğ i, onun insan olarak nitelikleri ile değ erlerinin olduğu kadar bunları tüm yaşamında büt ünleştirme biçiminin toplamıdır. Delikanlının kişiliğ i, onun ölçülebilir tüm psikolojik özelliklerini, mizacını, huyunu, görünümünü, duygusal eğ ilimlerini ve onu içinde yaşad ığı toplumun standartlarına göre yapılan değ erlendirmeler ile iyi uyum sağ lamış veya iyi uyum sağ layamamış birey olarak belirleyen davranış örüntüsünü içerir. Böylece delikanlının kişiliğ i, gencin kişiliğ i, onun güçlü yan ve yönlerini ve onun zayıf yanlarının ve yetersizliklerini içerir. Gencin kişiliğ inin «merkezi», onun görüş noktasından gencin kendine ilişkin kavramında, benliğ inde, gömülü olan tüm tavırlarından, düş üncelerinden ve duygularından oluş ur. Gencin kişiliğ inin merkezi, onun kendisini gördüğ ü, algılad ığı biçimde, yani benliğ inde oluş ur. Bu özellik, gencin davranışlarının anlaş ılması ve ona sağ lanabilecek yardımlar bakımından önemlidir. Görüldüğ ü gibi bu aç ıklama, önümüze yeni bir kavram getirmektedir: Benlik (self) kavramı ve bu Freud'un benlik (ego) kavramından farklıdır.

Gencin bir benliğ i, bir kimliğ i ve bunları da içeren bir kişiliğ i vardır. Gencin benliğ i, kısaca, kendisini nasıl gördüğ ü, algılad ığı, gencin kimliğ i ile baş kalarının onu nasıl görüp algılad ığı olarak tanımlanabilir. Bu iki kavramın büt ünleşmesi ise kişiliğ i ortaya koyar.

Bu kavramlarla yakından ilgili olarak rol ve farklı roller kavramını da ilişkilendirebiliriz. Farklı roller, farklı

benlik değerlendirmelerine neden olabilir. Benlik kavramının gerçeğe uyması ve uymaması durumlarında kişilik ve davranışlar farklılaşmaktadır. Benlik kavramı, durağan bir kavram veya durum olmamakta, durumlara göre değişebilmekte ve gelişmektedir. Gençlik dönemi, benlik kavramının önem kazandığı, güçlendiği, baş rol oynadığı bir dönemdir. Genç, ben'ini veya benliğini anlama, açıklama öne çıkarma, koruma, geliştirme deneyimleri yaşamaktadır. Benlik kavramını, çevre ve gerçek ile test etmektedir. Ben kimim? sorusuna farklı yanıtlar veren bir gencin benliği etkilenmekte ve değişmektedir. Kimim sorusuna verilen yanıtları, ben'in dışındaki çevre, dünya oluşturmakta veya etkilemektedir.

Değişen, farklılaşan kimliğin benliği etkilemesi sonucu kişiliğin etkilendiği, farklılaştığı gözlenebilmektedir. Sürekli «başarısız» bir kimlik ile davranmaya zorlanan bir gencin, belli bir süre sonra başarısız bir birey kimliğine büründüğünü ve davrandığını gözlemek olasıdır. Genç, gençlik döneminin özellikleri ve güçlükleri içinde, benliğini belirlemek, kimliğini hissetmek ve hissettirmek ve kişilik sistemini yaşamındaki amaçlarına ulaşmak için düzenlemek, biçimlendirmek, korumak ve sürdürmek durumundadır. Kişilik sistemi, öğrenme ve deneyim kazanma sonucu oluşur. Toplumsal etkileşime katılmayan, akranları ile etkileşim kuramayan, düşünme sistemini özgür biçimde akranları ve erişkinlerle tartışamayan ve bunun için akranları ile örgütlenemeyen gencin kişilik sistemi oluşturması ve onu geliştirmesi olası mıdır? sorusuna olumlu yanıt verilebilir mi? Öğrenilmiş kişilik sistemi, onun işleyişi ve gelişmesi en iyi biçimde belki de kimlik kavramının korunması ve benliği gerçekleştirme çabalarında ortaya çıkar. Çevre, bu kişilik sistemini olumlu veya olumsuz etkilemektedir ve bu etkileme, yoğun ve şiddetli olmaktadır. Ancak, toprağa bağlı toplumlarda çok az deği-

şen çevre ve toplumsal değerler, kişilik sistemine büyük değişiklikler getirmemekte ve gençlerin kişilikleri ve davranışları, büyük sorunlar yaratmamaktadır. Sanayileşme aşamasında olan veya sanayileşen toplumlarda ise çevre değişmekte, değer yargılarının bir kısmı zayıflamakta, teknoloji - otomasyon yeni gereksinmeler, değerler yaratmakta ve kişilik sistemlerini ve davranışları biçimlendirmektedir. Bu toplumlarda bir zamanlar kişilik sistemi için esas olan değer yargıları, egemenliklerini yitirmiş, etkili çevre aile olmaktan çıkıp genişlemektedir.

Gencin kişiliğine ilişkin açıklamaları özetlersek şunu söyleyebiliriz:

Geçiş özellikleri ile dolu olan gençlik dönem ve sürecinde geçiş özellikleri, teknoloji ve onun yarattığı otomasyonun getirdikleri, eğitim ve okul sürecinin artan süresi ve özellikleri, kentleşmenin artması olgusu, etkileşim ve iletişimin ve araçlarının ulaştığı düzey, toplumsal değerlerdeki çelişki ve çatışmaların artması ve toplumdaki rollerin değişmesi, gençlerin kişiliklerini geliştirmelerini etkileyerek biçimlendirmekte ve sorun kaynağı olmaktadır. Gençlerin kişilikleri, niteliklerinin toplamı, nitelikleri arasında kendilerine özgü ilişki ve etkileşim süreci ile oluşmakta ve gelişmektedir. Gençlerin kişiliklerinin gelişmesi, bir öğrenme ve uyum sağlama sürecidir. Uyma, koşullandırılmış olma, kişilik gelişmesinin olamaması anlamını içermektedir ve başlı başına bir sorun kaynağıdır.

Terimlere ilişkin açıklamayı, «yardım» terimini belirlemek ile tamamlayalım. Yardım, birey için bir eylemde bulunmak değildir. Yardım, özellikle psikolojik çerçevede, bireyin kendi eylemi için olanak, destek, araç ve anlayış sağlayarak eylemi kolaylaştırmak anlamını taşımaktadır. Bu çerçevede gençlerin yetenek, ilgi, başarı duygu ve beceri özelliklerini tanıyarak onların da bu özelliklerini tanımalarına ve bu özelliklerini gerçekler içinde geliştir-

melerine olanak, destek, ortam, anlayış, güven ödüllendirme sağlamaktır. Bu yardım, yöneltme, biçimlendirme, koşullandırma, korkutma, öğütme «doğru yolu» göstermede ısrar ve zorlama özelliği taşımamaktadır. Bu yardımda, kabul, anlama, saygı duyma, değer ve yer verme, güven ve güvence sağlama esas olup tehdit, yasaklama, cezalandırma unsurları rol oynamamaktadır. Otoriter, yetkici disiplin yerine, gençte oluşacak içsel disiplin ve kontrol, bu yardımın ve anlayışın ürünü olmalıdır.

Gençlik Döneminin Belli Başlı Özellikleri

Bir toplumda gençlik kesimi, benimsenen tanıma göre incelenebilir. Ülkemizde gençlik üzerinde yapılan çalışmaların, incelemelerin, özellikle bilimsel çalışmaların, sınırlı olduğunu görmekteyiz. Bununla beraber bu kesime ilişkin «ahkam» kesmenin ise yaygın ve zaman-zaman etkili olduğunu da gözlemek olasıdır. Genel olarak, toplumdaki çalkantılarda, bunalım ve rahatsızlık dönemlerinde gençlik kesimi, gündemin önemli bir maddesi olarak ele alınmaktadır. 1985 Uluslararası Gençlik Yılında, gençlik kesimini ele alış biçimimiz, bu kesimi daha çok eğitim kuruluşlarındaki gençlerden ve sorunlarından oluşan kesim olarak kabul ettiğimizi göstermektedir. Gençlik konusunda, çalışan gençlik, iş yasasına göre veya iş yasasının dışında işsiz gençlik, yasalara göre sorunlu, rahatsız diye nitelenen gençlik «serseriler», kırsal kesimdeki gençlik, kırsallaşan kentlerin «gecekondu» gençliği, sosyete veya kent gençliği, ortaöğretim, yükseköğretim gençliği gibi nitelermeler sık-sık rastladığımız gruplamalar için kullanılmaktadır. Bu nitelermeler ile belirlenen gençliği veya gençlik gruplarını, ele alan bilimsel araştırmaların yokluğu, tartışmaları, belirlemeleri, değerlendirmeleri ve kararları sınırlı ve zaman-zaman yanlı hale getirmektedir. İşlevini yitirmiş değer hükümlerine ve zaman zaman da ön yargılarımıza, özlemlerimize, çıkarlarımıza dayalı ola-

rak gençlik konusuna yaklaştığımızı gözlemekteyiz. Gözlemlere ve bir bakıma diğer kültürlerdeki -çoğunlukla batı- durumları yansıtan literatür bilgilerine ve yazılı ve sözlü iletişim araçlarının mesajlarına dayanan açıklamalar, bir ölçüde orta ve yükseköğretim gençliği diye nitelenebilecek kesim için ülkemizde yapılmış olan 3-5 araştırmanın sonuçları ile bütünleştirilebilir. Ülkemiz gençliğinin psikolojik, sosyolojik ve eğitsel yapısına ilişkin bulgularını esas alabileceğimiz araştırmaların olduğunu söyleyememekteyiz. Gençlerin sorunlarına ilişkin sınırlı araştırmalar, ilgili çevrelerde değerlendirilmektedir. Gençlik yılı, gençliği tanımaya yönelik bilimsel çalışmaların ciddi biçimde başlatıldığı bir yıl olabilse idi bugünün gençleri, yakın geleceğin gençlerini, 2000 yılı için daha iyi anlayıp yardımcı olabilirdi.

Kısaca değindiğimiz bu sınırlı tablodan dolayı, bildiri konumuza ilişkin görüşleri açıklarken, gençlerin kişiliklerine ilişkin belirlemeler yaparken, esas olarak orta-yükseköğretim gençliğini düşündüğümüzü, ele aldığımızı belirtmek gerekmektedir. Gençlerin kişiliklerinin gelişimine ilişkin gözlemler ve çalışmalar, genel olarak, yoğun bir biçimde orta-yükseköğretim gençliği kitlesi üzerinde olmuştur.

Kavram ve terimlerin tanımı kısmında da kısaca değinildiği gibi kişilik özelliklerinin gelişmesi bir geçiş dönemi olan gençlik'te ayrı bir önem kazanmaktadır. İnsanın yaşam, gelişim dönemleri içinde fiziksel olarak en sağlıklı olduğu dönem, gençlik dönemidir. Çocukluk döneminin hastalıkları, erişkinlik döneminin hastalıkları yanı sıra, gençlik döneminin hastalıklarından daha az söz edilmektedir. Hastalıklardan ölüm konusunda ise gençlik dönemi en az ölümün olduğu dönemdir. Gençlik döneminde ölüm nedenleri arasında, hastalıklardan çok, savaşların ve trafik kazalarının geldiği çarpıcı bir gerçektir. İlaç, alkol

vb. tutkuların yarattığı sağlık sorunlarının gençlik kesimi için daha yoğun olduğu, toplumlara göre farklılıklar olmakla beraber, gözlenmektedir. Ruh sağlığı konusunda ise belki de en yoğun ve ciddi sağlık sorunlarının gençlik döneminde ve sürecinde olduğu bir gerçektir. Özellikle gençliği anlamadan, kabul etmeden ve onların gelişim gereksinmelerini düşünmeden alınan toplumsal önlem ve yapılan uygulamalar, gençliğin ruh sağlıklarının gün geçtikçe bozulduğunu ortaya koymaktadır. İşsizliğin, eğitimsizliğin ve geleceğe güven ile bakıp hazırlanamamanın yarattığı durum, ruh sağlığının bozulmasının önde görünen nedenleridir.

Gençliğin gelişiminde karşılaştığı biyolojik, fizyolojik, toplumsal ve psikolojik engel ve sorunlar, gelişimin diğer dönemlerine oranla daha yoğun, şiddetli ve etkilidir, biçimlendiricidir. Buna bir de genellikle gençlerin toplum yaşamında sorumsuz bir kesimi oluşturduğu biçimindeki olumsuz, önyargılı, engelleyici, suçlayıcı bir anlayışı ve zaman zaman da yaklaşımı eklersek, gençlerin gelişim süreçlerinde savaşmak zorunda kaldıkları sorunlara ve sorun kaynaklarının büyüklüğüne ve gücüne işaret etmiş oluruz. Hele genç, ekonomik olarak henüz bağımlı ise, bu sorun ve değerlendirmeler ile uğraşmakta daha baştan yenik düşüp teslim olmakta veya geri çekilip içine kapanmaktadır.

Gençlik döneminde kişilik gelişiminin en belirgin görüntülerinin, gencin düşünel, zihinsel, duygusal, fizyolojik ve toplumsal ilişkiler davranışlarında olduğu görülmektedir. Genç, bu geçiş döneminde, hayallerinin, tutkularının, idealiziminin, özlemlerinin ve akran gruplarının, değerler sisteminin, etkisi altındadır. Özgürlük ve özgür davranma arayışı içindedir. Teknolojik uygarlığın yarattığı reklamın ve tüketim modacılığının yarattığı dünyanın, yaratılan veya oluşan akımların, örneğin cinsel devrim, uzay yaşamı

gibi güçlü etkisi altındadır. Toplumda, yaşadığı grupta veya alt gruplarda kendisini kanıtlamak ile karşı karşıyadır. Kendisinin ve grubunun kabul edilmesini, saygı gösterilmesini, güvenilmesini, özgürce düşünüp karar vermesine olanak sağlanmasını, herşeyin empoze edilmemesini, yeniliğe ve ileriye doğru yaptığı atılım ve girişimlerin engellenmemesini bekler ve bunun savaşımlarını verir. Yapmak zorunda olduğu, bırakıldığı için değil de istediği için yapmak ister ve bunun böyle anlaşılmasını bekler.

Özgürlüklerin, özellikle gerçekler içinde düşünme özgürlüğünün kısıtlandığını düşünen, hisseden genç, kişiliğinin gelişiminde önemli sorunlarla karşılaşmış genç olmaktadır. Bu durumla ilgili olarak düşünme farklılıklarının ve bunun eyleme dönüşmesinin, ana babaya ve çevreye karşı koyma, başkaldırma, nankörlük etme davranışlarına dönüştüğü veya böyle değerlendirildiği yaygın bir olgudur. Kuşaklararası kopukluk ve çatışmanın temelinde yatan psikolojik ve toplumsal nedenler, yalnızca gencin yarattığı ve onun başedebileceği nedenler değildir. Eğer gencin bu kopukluk veya çatışma ile farklı düşünme durumundan veya ikileminden erişkinlerin değer ve düşüncelerine, kararlarına tam bir UYMA, TESLİMİYET ile uymasını bekler ve türlü baskılarla, zorlamalarla bunu sağlarsak bu sonuç, gencin kişiliğini geliştirdiği, gencin kişiliğinin geliştiği anlamını içermez. Sindirme, erişkinin güçlü olduğunun bir göstergesi olmaktan başka bir şey olmayabilir. Böyle bir uyma, zor karşısında sinme durumunda genç, kendi düşünme, duyma ve ifade kapasitesini, yeteneklerini kullanamayacak, gerekli becerileri geliştiremeyecektir. Çoğulcu demokratik yaşamın temel özelliği olan uyuma sağlama, uyum geliştirme davranışını geliştiremeyecektir. Bilindiği gibi kullanılan ve geliştirilmeyen düşünsel ve toplumsal beceriler, bir hastalık merkezi oluşturur. Çünkü gereksinme doyurulmamıştır ve dürtü güç-

lülüğünü sürdürmektedir, bastırılması gücünü ve önemini azaltmamaktadır ve belki de yeni çıkışları zorlamaktadır.

Gençlik döneminde ve gelişim sürecinde fiziksel, biyolojik fizyolojik gereksinmelerin (temel gereksinmeler) doyurulmasından sonra, doyurulması gereken yoğun ve güçlü gereksinmeler vardır ve bunlar, gelişim için ertelenemez ve yok kabul edilemez özellikler taşırlar. Bunların en önemlileri: a) korunma, güven ve güvence b) bir aileye, yakın çevreye, gruba ait olma, katılma, arkadaşlık, duygusal yakınlık, sevgi ve aşk c) saygınlık, onur, kabul görme ve benliğe saygı d) yetenek, kapasite ve benliği gerçekleştirmek için özgürlük gereksinmeleridir. Görüldüğü gibi bu gereksinmelerin, genç için doyurulmasında toplumsal yaşama katılma, barış ve öğrenerek gelişme, temel olmaktadır. Toplumdaki eğitim uygulamalarının, gencin bu gereksinmelerinin doyurulmasında ortam, anlayış ve araç-gereç sağlaması, kişilik gelişmesine katkı olacaktır. Kuşkusuz gencin kişilik gelişiminde tüm gereksinmeleri, hiçbir engel veya engelleme olmadan gerekli öğrenme ve olgunlaşma olmadan ve çaba sarfetmeden karşılanırsa, tam anlamı ile gelişir diye bir kabul yapmamız söz konusu değildir. Gereksinmelerin, gerçeğin koşulları içinde, sağlanabilen uyum içinde doyurulması çabasını vermek esastır. Gelişim sürecinde hiçbir engellenmenin olmaması, hiçbir acının veya tehlikenin, sınırın bulunmaması, yaşama ve doğaya ters olduğu gibi tehlikelidir. Gencin benliğini gerçeğinde gerçekleştirmesi ve güçlü olabilmesi için, engellenme-tolerans (hoşgörü) dengesi kazanması ve uygulaması zorunludur. Toplumsal ve fiziki gerçekler içinde uyuşma, uzlaşma özelliği belirgin olan uyum sağlama, gencin gelişimi için öğrenmesi gereken bir gerçektir.

Engellenme-hoşgörü dengesi; temelde insan gereksin-

meleri ve istekleri için farklılaşmayan ve her zaman uygun olmayan fiziksel ve toplumsal gerçeği algılama, diğerlerinin gereksinme - doyum davranış ve duygularından hoşlanma ve bunu ifade yeteneği ile ilgilidir. Her istediğini, her hoşlandığını yapmam değil, hangi koşullar ve sınırlar içinde yapabilmem söz konusu olabilir düşüncesi geliştirilmelidir. Gençin kendisini gerçek ortamda ve gerçekler içinde test etmesi, uygun davranışları geliştirmesi ve değerlendirmesi yoluyla benliğini gerçekleştirmesi, dengeli ve sağlıklı bir gelişim olacaktır.

Gençlik döneminin belirgin özellikleri ve davranış biçimleri, toplumlara, alt gruplara ve cinsiyete göre farklılıklar göstermekle beraber, genel olarak belli çizgilerde toplanabilirler. Birçok kişilik kuramının vurguladığı gibi kişiliğin çekirdekleri, yaşamın ilk yıllarında, çocukluk döneminde atılmakta, ilköğrenim yaşlarında belirlemekte ve gençlik döneminde genel anlamda son biçimini almaktadır, alması beklenmektedir. İlk gençlik, erinlik yıllarından başlamak üzere kişilik ve davranışlarda gözlenen özellikleri şöyle sıralayabiliriz: Tedirginlik, kuruntulu olma, güç beğenme, çabuk tepki gösterme, duygularda ve onların ifadesinde iniş - çıkışlar, çabuk sevinme ve üzülme, karsızlık, derslere ve sürekli çalışmaya ilginin ve dikkatin azalması, isteklerin artması, bencilleşme davranışlarının artması, yasaklara tepkiler, otoriteye tepkiler, hakları yetersiz bulma, kural ve sınırlama çokluğundan yakınmalar, öğütlere ve erişkin uyarılarına ve yargılarına tepkiler, sevdiklerini kırmaya varan tepkiler, sevdiklerinden, evden kaçma ve kopma eğilimleri, evden çok, dışarda kalma isteğinin ve özleminin artması ve zaman-zaman eyleme dönüşmesi, savurganlık ve dağınıklığın artması, git-tikçe artan süse, giyime ve farklı görünüm sağlamaya düşkünlük, ilgilerin yayılması, yaş akranları ile yakın kaynaşmalar, spor etkinliklerine artan ilgi ve bağlılık, arka-

daşları ile kendisini karşılaştırma, ortak ve benzer, farklı yön ve çabaları görmeye, algılamaya başlama; akranlarıyla ortak bir dünya, yaşamı benimseme ve deneme, konuşmanın dilin değiştirilmesi, akran grubuna özgü dil, müzik, eğlence ve yaşam biçimini vurgulama, yaşlılar grubuna katılma, onlarla beraber olma istek ve uygulamalarının artması ve güçlenmesi, taklitten çok özdeşleşme ile davranış geliştirme.

Yaşın büyümesi ile beraber sayılan özelliklere, hayranlık, tutku ve düşüncelerinin artması, erkek-kız arkadaşlığı ile ilgilenmenin belirlenmesi, film, spor, müzik ünlülerine hayranlık ve eylemlerinin güçlenmesi, idoller dünyasının oluşturulması, şiir, öykü aracılığı ile kendini, dünyasını kendine özgü anlatma çabası, akranlararası giz dünyasının oluşturulması ve yaşanması, bağımsız, özgür olma arzusunun şiddetlenmesi, evden daha geniş çevreye dönme, biyolojik fizyolojik enerjinin birikimin ve dürtülerin spor ve benzeri etkinlikler ile boşaltılması, cinsel duygular etkisinde arayışlar, eleştiri ve yorumlar yapmaya, akran gruplarında bu yönde deneyimler kazanma ve bunu erişkinler gruplarında deneme girişimlerinde bulma, demokratik davranma alışkanlıkları edinme çabaları gibi toplumsal özellikler, dikkati çekmektedir.

Gençlik döneminin, fırtınaların estiği bir dönem olarak değerlendirilmesi yaygın bir durumdur. Bu dönem, kişilik, yani genci başkalarından ayıran özelliklerin ve davranışların tümünün çevresine uyum sağlamak için geliştirilmesinin yoğun bir biçimde etkilendiği, engellendiği bir dönemdir. Bu dönemde düşünme yeteneği, mesleki davranışlar gelişmekte, geleceğe ilişkin anlamlı tavırlar oluşturulmakta, yaratıcılık eğilim ve eylemleri oluşmaktadır. Toplumsal konulara ve sorunlara ilginin, katılma isteğinin artması, görüş geliştirme girişim ve deneyimleri, coşkulu idealist ve çoklukla hayalci yaklaşım ve atılımlar, haksız-

liğa ve eşitsizliklere tahammül edememe gibi özellikler, genç kişiliğinin olumlu, üretici, sağlıklı uyum geliştirmesinin belli başlı özellikleridir.

Erinlik çağından başlayarak gençlerin zihinsel gelişimlerinin hızlandığını ve bunun kişilik gelişimini etkilediğini görmekteyiz. Zihinsel gelişimin sağladığı kolay ve çabuk öğrenme yetenek ve becerisi, gençir: karşılaştığı yeni durumlar, koşullar ve çevrenin beklentilerini iyi kavramasını sağlamakta ve uygun, uyumlu ve saygın davranışlar geliştirip en uygun tepkileri ve geçerli çözümleri bulmasını kolaylaştırmaktadır. Bu başarı, gence toplumsal beğeni ile benlik saygısı ve güveni sağlayarak, onun kişilik gelişimini ödüllendirerek güdülemektedir. Ergenlik çağında gençler, soyut düşünme yetiklik ve yeteneklerini kullanarak, ana-baba ve yakın çevrenin davranışlarını ve beklentilerini yeniden değerlendirmeye başlamaktadırlar. Kuşkusuz gelişim dönem ve sürecinde her koşulda ve durumda en doğru, en iyi, en güzel davranışı seçmek en uygun ve erişkinlerce istenen tutumu geliştirmek ve takınmak kolay bir iş değildir. Değişen çevre, ortam, değer yargılarının farklılaşması, yeni gereksinmelerin, teknolojik ve iietişimsel gelişme ve zorlamalar, mesajlar, yeni haz ve doyum kaynak ve olanakları, akran grupları norm ve değerleri, erişkin ölçülerine uygun ve onlara göre kabul edilebilir tutumlar ve davranış geliştirmeyi etkilemekte ve zaman-zaman önlemektedir. Televizyonun verdiği mesajlar, gelenek ve göreneklere, öğütlere çoklukla galip gelmektedir.

Ülkemiz gençleri üzerinde yapılmış araştırma olmamakla beraber, bu geçiş dönem ve sürecini, gençlerin hangi özelliklerde gördüklerine örnek olmak üzere iki araştırmanın bulgularına yer vermek yararlı olacaktır. Genç, kişiliğinin ve onun önemli bir boyutu olan karakterin özellikleri konusunda kız ve erkek gençlerin önem-

ii buldukları özellikler şunlar olmuştur: Maddi değerler (para, elbise, mal-mülk) erkekler % 34, kızlar % 3; İyi görünüm, temizlik, düzgünlük erkekler % 21, kızlar % 51; Popüler olma «İyi kişilik» erkekler % 21, kızlar % 20; Arkadaş canlı olma, kibarlık, şakaya tahammül ve arkadaş sayısının çokluğu erkekler % 31, kızlar % 22; Sabırlı, işbirlikçi, yardımcı olma erkekler % 5, kızlar 18; Dürüst, güvenilir, üretici olma erkekler % 42, kızlar % 51. Her iki cinsin önem verdiği kişilik özelliği dürüstlük, güvenilir olma ve üretici olma biçiminde özetlenen davranışlar olmaktadır. Gençlerin erişkinlere bir mesajı olarak bu bulguyu değerlendirmekte sayısız yararlar olmaktadır. Görüldüğü gibi diğer kişilik özelliklerinde cinsiyet, toplumsal değerlerle ve koşullandırmalarla oluşmuş olan cinsiyet rolleri, rol oynamakta ve farklılıklar bulunmaktadır. Bir diğer araştırmada ise gençlere, «Büyüyen biri olmak nasıl bir duygudur» başlığı verilerek kompozisyon yazmaları istenmiştir. 14-19 yaş arasındaki gençlerin belirttikleri en önemli duygular şu kategorilerde özetlenebilir: Kız-erkek ilişkileri % 34. Bağımsız olma ve kendi istediği gibi davranma % 28. Gelecekteki mesleğe ve yaşama ilişkin düşünceler % 27. Sosyal ilişkilere ilişkin düşünceler % 26. Evlenme ve aile yetiştirme % 24. Belirtilen bu duygular, gençlik dönem ve sürecinin ve gençlerin kişiliklerini belirleyen davranışların genel çerçevesini çizmektedir. Ayrıca bu duygular, ilerde değindiğimiz gençlik dönemi gelişim ödevleri ile de yakından ilişkilidir.

Gençlerin kişilik özelliklerine ilişkin açıklamaları, kişilik özellikleri geliştirme sürecinde gencin belli başlı gelişim ödevlerine ve kişilik gelişimini etkileyecek koşul ve durumlara ilişkin belirlemelerle tamamlamak uygun olacaktır. Gencin, gelişim dönem ve süreci içinde gereksinmelerini ve bunlarla ilgili davranış biçimlerini içeren farklı, ama süreklilik ve aşamalı bir özellik gösteren gelişim

ödevleri vardır. Bu ödevler, gereksinmeler olmayıp, gereksinmelerin doyurulmasında ve yerine getirilmesinde yapılması gereken eylemlerin ve bir ölçüde değerler sisteminin bütününe göstermektedir. Gelişim ödevlerini yerine getiremeyen gencin, genellikle uyum sağlamamış, sorunlarını çözememiş durumda olduğu söylenir. Durumlara salt uyan (conformist) gencin, gelişim ödevlerini yerine getirdiğini de söylemek olası değildir. Genel hatlarıyla dinamik bir özellik taşıyan gelişim ödevleri, toplumlara, toplumdaki alt gruplara, cinsiyete göre farklılıklar göstermekle beraber, ortak gelişim ödevlerinden söz etmek olasıdır. Erinlikten başlamak üzere erişkinliğe ulaşınca kadar yerine getirilmesi gereken gelişim ödevlerinin belli başlıları şunlardır:

- Sevilme, sevme ve sevgisini başkalarıyla paylaşmasını öğrenme.
- Değişen toplumsal gruplara dahil olmasını, bu gruplardaki uygun rolleri ve kendi rolünü öğrenme, çevresiyle bütünleşirken kendi öz benliğinin bilincine varma ve kimlik duygusunu geliştirmeyi öğrenme.
- Kendi cinsiyetinin psiko-sosyal ve biyolojik rolünü öğrenerek, buna uygun davranışlar, tavırlar geliştirme. Bu dönemin ve sürecin gelişmesi çerçevesinde cinsel kimliğini ve rolünü iyice öğrenme ve benimseme.
- Başkalarına ve topluma olan ödevlerini kavrayacak biçimde bir vicdan ve ahlâk görüşü, anlayışı, değerler sistemi ve tavırları geliştirmeyi öğrenme. Bir amaç veya amaçlara doğru yönelmeyi öğrenerek nereden gelip nereye, niçin ve nasıl gittiğini öğrenme.
- Uygun bir bağımsızlık - bağımlılık tarzı ve davranış biçimi geliştirme ve sürdürme. Aile, arkadaş, yakın çevre ilişkilerinde bağımlılık - bağımsızlık denge ve uyumunu sağlayacak özellik ve yolları öğrenme,

- Zihinsel yeteneklerini geliştirmek, beceri kazanmak yollarını öğrenme ve bunları geliştirme. Gittikçe karmaşıklaşan toplum düzeninin ve yaşamının gerektirdiği bilgi, görgü ve duygusal olgunluğu kazanma, güvenli ilişkileri geliştirme yollarını öğrenme.
- Başarıdan doyum sağlamayı öğrenme, akran gruplarında duygusal ilişkiler ve doyum sağlama yollarını öğrenme ve geliştirme.
- Gruplar, genelde toplum yaşamına katılma, ait olma duygu ve becerisini geliştirmeyi öğrenme.
- Fiziksel yapısındaki değişiklikleri, değişmeleri kabul etmesini, bu değişikliklere uyum sağlamasını ve değişen fiziksel yapının gereklerine uygun yeni ve gereklerine uygun yeni ve gerekli kassal öğrenme.
- Dil, sayılar, şekiller ve benzeri simgelerle düşünmesini, bunları etkili bir biçimde kullanmasını öğrenme ve soyut kavramları anlama, oluşturma yeteneği ve becerisi geliştirme.
- Fiziksel çevre ve dünyasını keşfedip kontrol etmesini öğrenme.
- Ana-baba ve diğer erişkinlerden duygusal bakımdan bağımsızlık kazanmayı öğrenme.
- Evlenme, aiele kurma konuları için hazır olma.
- Ekonomik bağımsızlık kazanma-meslek seçme hazırlıklarına girişmeyi öğrenme.

Gencin gelişim ödevlerini yerine getirmesinde ve gerekli öğrenmeleri gerçekleştirmesinde etkili olan birçok durum ve koşul bulunmaktadır. Kişilik gelişiminde gence yapılabilecek yardımlar, onun gelişim ödevlerini yerine getirmesini amaçlayan ve gerçekleştiren yardımlar olması gerektiği açıktır. Gencin kişiliğini geliştirmesine, gelişim ödevlerini yerine getirmesinde etkili olan ve onu yönlendiren, zorlayan durumlar, kurumlar, değerler ve gelişme-

ler «çevre» başlığı altında toplanabilir. Çevre ile ilgili olmakla beraber gencin kendisinin geliştirmiş olduğu ve gelişimini en az çevre kadar etkileyen «kaygı» lardan da söz etmek gerekir. Önce çevre ile ilgili etkenleri sıralayalım; Toplumsal kurumlar ve değerler, gelenekler, örf ve âdetler, dini kural ve uygulamalar, ahlâki kural ve uygulamalar, toplumsal baskı ve kurallar, yasalar, eğitim kurum ve uygulamaları, yazılı ve sözlü basın organları, iletişim, teknolojik bulgu ve uygulamalar, toplumsal yaşam koşulları ve rastlantılar, aile çevresi ve değerleri, uygulamaları, başta akran grupları olmak üzere gruplar ve arkadaş ortamı, iş ve istihdam dünyası, değerleri, işe yarama olanakları, sağlık, beslenme, korunma olanak ve sorunları, dünya yaşamı ve koşullandırma, yaşam yönetim biçimi vb. Bu liste, gencin kişiliğini geliştirme konusunda yapabileceğimiz yardım boyut ve araçlarını da belirleyen liste özelliği taşıyabilir. Kuşkusuz genci anlayarak, tanıyarak ve kabul ederek hoşgörü ile katılmasını sağlayarak yapılacak yardımlardan söz ediyoruz.

Çevrenin yanı sıra gelişimi etkileyen ve kişiliği oluşturmada rol oynayan ve gence ait kaygılar konusunda ise şunlara değinebiliriz:

- Aile ve ev ile ilgili kaygılar: Sorunlarını özellikle genel ve cinsel gelişimi ve oluşan sorunlarını ana-baba ile konuşamama ve gittikçe artan iletişim-dialog kopukluğunun yarattığı kaygı.
- Toplumdaki yerine ilişkin kaygıları: Yanlış anlaşılma, toplumda nasıl davranılacağını bilememek ve yeter beceriyi geliştirememek, arkadaş edinememe, kendisini kanıtlayamama, anlatamamanın yarattığı kaygı.
- Kız-erkek arkadaşlığı ile ilgili kaygılar: Karşı cins ile arkadaşlık kuramama, sürdürememenin yarattığı kaygı.

- Okul ile ilgili kaygılar : Dikkati toplayıp dersleri çalışmama, başarılı olamama, ezberleyememe, sınıfta konuşamama, öğretmen tarafından anlaşılammama, yeterince eğlenip gezecek zaman bulammama, disiplin kurallarına uyammama ve cezalandırılma korkusunun yarattığı kaygı.
- Meslek seçimi ile ilgili kaygılar : Hangi meseleği seçmesi gerektiği, nasıl hazırlanması gerektiği yönündeki kaygı.
- Yükseköğretime geçiş ve devam ile ilgili kaygılar : Yükseköğretime nasıl girebileceği, istediği programa girip girememe ve açıkta, boşta kalma kaygısı.
- Geleceğe ilişkin kaygılar : İş, para kazanma, yaşamını kazanmak için olanaklar, ev kurma ve onların güçlüklerinin yarattığı kaygılar.
- Ahlâk, din ve inanç konularındaki kaygılar : Dini konularda ve uygulamalarda bilgi, baskı, kontrol, neyin doğru neyin yanlış olduğu yönünde değişen ortamın ve değerlerin yarattığı kaygılar, ölüm, olgu ve korkusunun yarattığı kaygı.
- Sağlığa ilişkin kaygılar.

Gencin bu kaygılarını yenmesinde ve gidermesinde sağlanacak bilgi, değerler, anlayış, destekler, gencin kişiliğini geliştirmesinde büyük anlam taşıyacaktır. Kaygıların pekiştirilmesini sağlayacak otoriter ve kalıplara dökülmüş kurallar yerine, esnek anlayış dolu ve hoşgörüyü içeren tavır ve davranışlarla gence yardımcı olmak olasıdır.

Çoğulcu demokratik yaşam tarzının esaslarının ege-men olduğu, toplumun bireyi olarak gençlikten erişkinliğe gireceği kabul edilen gencin kişiliğinin gerektiği gibi geliş-

mesinde yapılabilecek yardımlar, bir koşullandırma özelliği yerine bir uyum sürecini ve becerisini geliştirmek biçiminde olacaktır. Özellikle ülkemiz gençlerinin gelişmelerinde, kişilik geliştirmelerinde karşılaşılan temel sorunlar ve yetersizlikler, eğitimsizlik, işsizlik ve güvensizlik biçiminde özetlenmekte olduğundan, yardımlarımızı bu sorunların giderilmesine yöneltmek ve gerçekleştirmek zorundayız.

Kişilik, bir gelişimin, eylemler grubunun ve öğrenmenin ürünü olabildiğine göre, onu etkileyen toplumsal örgütlerin ve kuralların başında çocuk yetiştirme uygulamalarımız, gelenek, görenek ve âdetlerimiz ile eğitim uygulamalarımız gelmektedir. Kuşkusuz toplumsal ve ekonomik yapı ve işleyiş, başlı başına bir biçimleyici ve belirleyici olmaktadır. Bu bakımdan gençlerin kişilik gelişimine yapılabilecek yardımları önce erişkinler olarak ve özelde ana-baba olarak neler yapabiliriz? sorusuna yanıtlar olarak irdeleyebiliriz. Çoğulcu ve demokratik bir yaşam tarz ve biçimini benimsemiş ve bu çerçevede toplumsal ilişki ve gelişmeleri ele aldığımızı temel kabul etmekteyiz. Eğer otoriter, yetkeci ve ataerkil bir yaşam biçimini temel yaşam tarzı olarak kabul edersek, gençlerin kişilik gelişimlerine olumlu yardımdan çok biçimlendirme, kalıplandırma, yönetme ve koşullandırma bir forma sokma işlem ve süreçlerinin özelliklerinden söz etmemiz gerekir ki bunlar, standart kural ve kalıplar olarak hazır bulunabilir.

Çoğulcu ve demokratik bir yaşam tarzının, insan ilişkileri ve gelişimi konusunda, belli başlı özellikleri, karşılıklı saygı, sevgi etkileşim, paylaşıma, anlayış ve kabul ediş, uzlaşma, uyuşma, karşılıklı özveri ve hoşgörü, başarıyı vurgulama ve ödüllendirme, duygusal paylaşma ve dayanışma, gelişme, yeniliğe açık olma, mutluluk gibi terimlerde açıklamaların yapıldığını görüyoruz. Ana-baba olarak gencin içinde bulunduğu gençlik dönem ve sürecinde ça-

ba sarfetmekte olduğunu, kendisini kanıtlama ve kabul ettirme uğraşı verdiğini kabul etmeliyiz. Onun geçirmekte olduğu değişimi, bunun yoğunluk ve şiddetini anlama durumundayız. Gencin bu dönemdeki ödevlerini ve bunları yerine getirme çalışmalarını anlamalıyız. Gencin farklılaşan gereksinmelerini ve bunların zorlamalarını gözden irak tutmamalıyız. Karşılıklı sevgi ve saygıya ve anlayışa dayalı bir iletişim, etkileşim ve ilişki düzeni kurulmasını kolaylaştırmak ve sağlamak yapabileceğimiz yardımın temelini oluşturacaktır. Gencin kendisini ve dünyasını tanımaya ve anlamasına yardım önde gelmelidir. Genci anlama, kabul etme, sevgi ve saygı ile karşılama, güvenme ve güven verme, gelişimi ve gereksinmeleri için gerçekler içinde olanaklar ve bilgiler sağlama, kişilik gelişiminin gerekli kıldığı uyumun oluşmasını ve sürdürülmesini kolaylaştıracaktır. Öğütlerden çok, bilgi sağlama, eleştirmekten çok anlayış gösterme, özellikle gelişmenin yeni ve şiddetli olduğu cinsel duygu ve fizyolojik farklılaşmaları anlamaya destek olma, yargılamaktan çok değerlendirme ve yönlendirme ve bu tür tavrı sürdürme, olumlu bir yardım olacaktır. Ekonomik destek kadar duygusal destek sağlama ve özgür davranma girişimlerini anlayışla karşılama kişilik gelişimi için uygun bir ortam koşul olacaktır. Örneğin, ortak yaşamı paylaşmada karşılıklı kabul ve saygıya dayalı olarak planlar ve eylemler için artık «izin alma», «izin verme» yerine, «bilgi verme» «haberdar etme» gibi bir gelişmeyi kabullenerek uygulamaya koyma, gencin kendine özgü kararlar verip uygulamaya koymasını kolaylaştıracaktır. Ana-baba izni olmadan değil de ana-babanın bilgisi olmadan davranmama anlayışının kazandırılması ve uygulanmasını sağlamak, gelişmeye yardım olacaktır.

Aile planlarının ve eylemlerinin tüm üyelerin katılımı ve katkısı ile yapılması uygulamaları, bir yerde ana-baba

plan ve hareketlerinden gençlerin de haberdar olmasını, onların da payının bulunmasını gerekli kılacaktır. Gence, yaşama ilişkin karar geliştirme ve karar verme olanakları tanımak, sorumluluk almasını sağlamak, yukarıda sözü edilen kaygılarından kurtulmasına, en azından sınama ve denemesine, büyük ve anlamlı yardım sağlayacaktır. Ana-babacının, «bizim zamanımızda» «biz sizin kadarken» «ben, biz, bizim zamanımız, biz büyüklerimize» vb. diye başlayan kuşukları ve zamanlarını karşılaştırmalara örnek vererek değerlendirmeler yapmak, sonuçlar çıkarmak ve zorlamalar yapmak, gencin ana-babadan uzaklaşmasına, olması gereken iletişim ve diyalogun kurulamamasına neden olan yaklaşım ve davranışlardır. Genci, kardeşi, arkadaşı veya başkaları ile karşılaştırarak eleştirmek veya başarısızlığını öne sürmek, küçük düşmesine neden olmak gibi durumlar, kişiliğini ve gelişmesini olumsuz olarak etkilemektedir. Genci salt ana-babaya ve onların kuşağına, devrine özgü geçmiş değerlerle değil, yaşanan ve onun paylaşması söz konusu olan değerlerle karşılayıp, öğüt vermeden, yasaklamadan çok bilgiler sağlamak, tartışma ve ikna etmek gibi yaklaşımlar, kişilik gelişimine olumlu yardımlar sağlar. Gencin geçmişini, geçmişimizi bilmesi, anlaması, değerlendirmesi, hoşlanması için yardımda bulunmak, kültürü yaşamasına olanak sağlamak ile bütünleşmelidir.

Gencin toplumda oynaması gereken rol veya roller kabul edilerek bu çerçevede başarıyı sağlaması, tatması ve sürdürmesi için sürekli destek olmak gerekir. Başarı, başarıyı doğurur. Başarısızlık ise yeni başarısızlıkların yolu olur görüşü, özellikle gençlik döneminde önemlidir. Gencin yetenekleri ölçüsünde başarılı olabileceği etkinliklere yöneletilmesi, başarı sağlaması, güç olan eylemlere zorlanmaması gereklidir. Kuşkusuz bu, okul veya diğer örgütlerin yardımı ile genci tanımayı ve ona göre yönlendirmeyi

gerektirir. Ekonomik, toplumsal, yönetsel gerçek ve kuralları, salt empoze etmek yerine, bunları anlayıp, uyumlar geliştirmesini kolaylaştıracak etkileşim, diyalog ve anlayış geliştirici tutum ve davranışlar benimsenmelidir. Gencin kişiliğini geliştirmesinde, diğerlerinden farklılıklarının bilincine varmasında, en etkin durum, arkadaş veya arkadaşlar edinmesi, arkadaş, akran grup veya gruplarına katılması gayretlerini desteklemek, arkadaşlıklarını kendimize özgü değerlerden çok, zamanın ve koşulların gerek ve değerlerine göre anlamak ve bunu göstermek gereği açıktır. Gencin yetenek ve ilgilerine, meraklarına uygun etkinlikleri denemesine ve geliştirmesine olanaklar sağlamak, onun kendisini ve kişiliğini değişik ortam ve koşullarda sınavarak geliştirmesine yardım edecektir. Genci, ne çocuk, ne de erişkin olarak görmeyip, işimize geldiği gibi, bazen çocuk, bazen yetişmiş genç, bazen erişkin biçimde ve bizim arzularımıza göre kabul ederek ilişkiler kurmak, gencin sağlıklı bir uyum geliştirmesini önler ve güvenini zedeler.

Ana-babanın genç ile ilişkilerinde anlayışı, karşılıklı saygı ve sevgiyi, güveni, gencin yapamadıklarından çok yaptıklarını ödüllendirmeyi, yüreklendirmeyi ve kendine güveni arttırmayı sağlayıcı bir yaklaşım, gencin kişiliğinin gelişmesine olumlu bir ortam ve kaynak sağlayacaktır. Kuşkusuz bu konuda genelde «öğüt» sayılabilecek birçok noktaya ve konuya değinmek, hatta kitaplar yazmak olasıdır. Bu bakımdan sözü uzatmadan, kişilik, genci diğerlerinden ayırt etmemizi sağlayan ve ona özgü olan davranış örüntüsü olduğuna göre, bunun erişkinler olarak ana-baba tarafından değil de kişinin, gencin kendisi tarafından geliştirilmesi gerektiğini kabul etmenin ve buna göre davranmamızın esas olduğunu vurgulamamız gerekmektedir.

Toplum, toplumsal örgütler ve uygulamalar boyutunda gençlerin kişilik gelişimlerine nasıl yardımcı olabiliriz

sorusunda ve konusunda ise söylenebilecekleri esas olarak orta-yükseköğretim gençliği grubu için belirlemektedir. Bu grubun dışında kalan gençlerin kişilik gelişimlerine yardımlar, yasalar, iş olanakları, ekonomik olanaklar, yaygın eğitim, spor etkinlik ve olanakları, güzel sanatlar, tiyatro gibi toplumsal kültür ve yönetim uygulamalarında toplanabilir. Kişilik, bir öğrenme, deneme, katılma ve gelişim sonucu oluşan bir özellikler kümesi olduğuna göre toplumsal etkileşim, iletişim ve toplumsal değer ve olanaklar ile yakından ilgilidir. Toplumsal değerler çerçevesinde gence verdiğimiz anlam ve değerler, gencin kişilik gelişimini etkileyecektir. Toplum olarak nasıl bir kişi, vatandaş arzuluyoruz onu belirleyip, ona göre kişileri ve gençleri yetiştirmek düşünülebilir. Toplumsal değerler aktarılıp, genç bu değerler kalıbında yetiştirilebilir. Toplumlar, zaman-zaman bu yöntemi denemiştir ve denemektedirler. Otoriter, yetkeci bir yaşam biçiminin benimsendiği toplumsal yaşam tarzında gencin kişiliğinin belli kalıplara ve bütünlüklere, formlara dökülmesi, uydurulması esas olduğuna göre, gence yardımdan çok güdüleme, yöneltme, düzeltme, biçimlendirme ve koşullandırma temel olacaktır. Çoğulcu demokratik yaşam tarzında ise anlama, kabul, yardım, olanaklar sağlama, kolaylaştırma ve yönlendirme gibi işlem ve yaklaşımlar temel olacaktır.

Toplum ve toplumsal örgütlenme ve kamu kaynaklarının tahsisi konusunda, gencin sağlığı, gelişimi, eğitimi ve işlendirilmesi boyutlarında nasıl bir yaklaşım ortaya konmuş? Nasıl politikalar oluşturulmuş ve uygulamaya konulmuş? Bu soruları irdeleyerek bulunacak yanıtlar ve belirlenecek durumlar, gençliğin kişilik gelişimine nasıl yardımcı olunduğunu ortaya koyabilecektir. Gençliğe soyut ve edebi değerler vermenin yerine, onların yanı sıra somut olarak neler yapılmaktadır? Nasıl ve hangi boyutlarda güven duyulmaktadır? Bu enerji dolu, dinamik kitleyi bir tehlike,

her an patlamaya hazır bir bomba olarak mı yoksa yönlendirilebilecek üretici kılınabilecek, geleceğe güvenle bakmada temel alınabilecek bir kaynak ve güç olarak mı görmekteyiz? Bakış, görüş açımız, gençin kişiliğinin gelişimine sağlayacağımız yardımları, oluşturacağımız programları ve olanakları belirleyecektir.

Bilindiği gibi hiçbir toplum, genç kuşağının tümüne en üst düzeyde eğitim-öğretim sağlayamamaktadır. Ancak gençlerin, bireysel farklılıklar çerçevesinde, yetenek, yetenek, ilgi ve başarıları ölçüsünde ve insan gücü politika ve uygulamaları düzeyinde, eğitimden yararlanmalarını amaçlamakta ve uygulamalar geliştirmektedir. Eğitim ve öğretim uygulamaları, örgün ve yaygın, gençlerin kişilik gelişmelerine sistematik, bilinçli, programlı ve olumlu yardımlar sağlayabilecek uygulamalardır. Kuşkusuz spor, tiyatro, güzel sanatlar gibi kültürel etkinlikleri, gençlerin kişiliklerinin oluşmasında, gelişmesinde ve sürdürülmesinde önemli ve belirleyici roller oynamaktadır. Bu etkinliklerin büyük bir kısmının sistematik ve programlı olarak eğitim-öğretim uygulamalarında ele alındığı veya alınması gerektiği bir gerçek olduğundan, eğitim-öğretim ile ilgili açıklamalar, bunları da kapsamaktadır. Bunun yanı sıra gençlerin bir araya gelebilecekleri, kendilerini yönetebilecekleri «Gençlik Merkezleri» veya «Gençlik Evleri», gençlerin spor, tiyatro ve güzel sanatlar konularında bir araya gelerek programlar oluşturarak uğraş vermesini, kendilerini kanıtlayarak anlatabilmelerini sağlayarak kişilik geliştirmeyi kolaylaştıracaktır. 1985 Uluslararası Gençlik Yılında, bu tür bir girişimin kalıcı ve etkileyici olacağı umudunu taşımaktayız. Gençlik Merkezlerinin bu tür uygulamalarında genç, seyirci değil oyuncu, katılıcı olarak etkinliklere girerek çaba sarfetmeli, kendini denemeli, kanıtlanmalı ve duygusal doyum ve hoşlanma tatmalı ve paylaşmalıdır. Kuşkusuz başarmanın yanısıra başaramamayı

ve ilgili duyguları da tadarak bir uyum denge sağlamasını da öğrenmek zorundadır genç. Gençlik Merkezlerini yalnız maddi olanaklar olarak kurmak ve işletmek ve onları «kahvehane-kıraathanelerin yerine ikame etmek yerine, buraların bir gelişim ortamı, bir iletişim, katılma, karşılıklı saygı ve sevgi anlayışında özgür tartışma, arkadaş grubu oluşturma olanakları sağlayan bir yaşam ve güven ortamı olması amaçlanmalıdır. Sağlanacak özgür ortam, özgürlüklerin ortadan kaldırılmasına olanaklar sağlayan bir ortam olmayıp, gerçeklere ve demokratik yaşamın kural ve uygulamaları ile oluşturulan ve kontrol edilen bir ortam olacaktır. Tahrip etmek için değil, yaratmak ve üretmek için bir ortam özelliği vurgulanacaktır.

Temelde gençliğe sağlanan eğitim ve öğretim olanakları, kişilik gelişmesini sağlayan bir ortamı ve yapılan yardımları belirlemektedir. Aktarmacılığın, kalıp bilgilerin, ezberlemenin, yargılamanın, dışsal disiplinin, aşırı kontrolün, yasakların ve başarısızlık oranlarının yüksek olduğu öğretim uygulamalarında kişiliğin gelişmesinden çok forma sokmanın, koşullandırmanın belirgin olduğu gözlenmektedir. Zamanı geçmiş bilgi ve değerlerin aktarılması, öğrenme ve gelişmeyi kolaylaştırmaktan çok engellemektedir. Gencin kendisini, yeteneklerini, güçlerini ve sınırlılıklarını, haklarını ve görevlerini tanımalarına ve geliştirmesine yardımcı olmayan bir eğitim uygulaması, gencin çıkarlarını ve yararlarını görmesi ve benimsemesi yönündeki amaca ulaşılmasını sağlayamaz.

Gencin kendisini tanımalarına yönelik, bu anlayışla örgütlenmiş demokratik eğitim uygulamaları, gencin toplumsal yaşama yapıcı ve üretici olarak katılmasını sağlayarak gelişmesini kolaylaştırarak destekleyecek ve kuşaklar arası kopukluk- savaş yerini barışa ve huzurlu yaşama bırakacaktır.

Ülkemizde orta-öğretimin temel özelliği, maalesef, aktarıcı, yetkeci uygulamalar ile belirlemekte, gencin düşünme, geliştirme ve öğrenme davranışları geliştirmesinden çok ezberlemesini ve uymasını amaçlamaktadır. Teknolojik gelişmeler ve gerçekler içinde, bilimin ulaştığı düzeyde, manevi bilgilerle donatmayı amaç edinerek doğmaları vurgulama, en azından gençleri çelişkilerle başbaşa bırakmakta ve bunalıma, çıkmazlara götürebilmektedir. Eğitim sürecinin yalnızca klasik öğretim ve yönetim ögeleri vurgulanmamalı, gencin gereksinimleri, gelişim özellikleri, yetenekleri, ilgileri başarıları ve gencin kendisine tanıtılması gibi bilimsel ve çağdaş eğitimin ögelerine yer verilmelidir. Gencin kişiliğinin gelişmesine ve geliştirilmesine yardımcı olacak ve çağdaş eğitimin temel ögesi olan ve onu insanı kılmayı amaçlayan «Rehberlik ve Psikolojik Danışma» etkinliklerine gereken yer verilmesi gerekir. Erişkinler için önemli olduğu kabul edilen ve zaman - zaman politik güçlere ve dünya görüşlerine göre değişen bilgilerin, değerlerin aktarılması için uygulamalar ve bazen zorlamalar, eğitimin esası olabilmektedir. Kalıp bilgiler, doğmalar, çağın teknolojik ve toplumsal gelişimine ters düşmüş değerler, belli inançlar, laikliğe rağmen, aktarılacak konular olarak belirlenebilmektedir. Temelde, temizlik ve sağlığa aykırılığı açık olan ilkel olan ve geçmişte yer almış beslenme ve temizlik yöntemlerini esas alarak işleyen araçlara, kaynaklara dayalı bilgiler aktarma, gencin kişiliğinin gelişmesine yardımdan çok engel ve sorun olmaktadır.

Gencin kişiliğinin bir ögesi olan vicdan, ahlak geliştirmesine onun düşünme, algılama ve değerlendirme yeti ve gücünü bir yana bırakarak, yok kabul ederek yardım edemeyiz. Zihinsel gelişmeye ters düşen inanç zorlamaları, gelişmeye yardımcı olmaz. Bu olsa olsa koşullandırma

ve sindirme olur. Çağdaş, laik, bilimsel, devrimci, ulusal ve insan haklarını ve uygulamalarını kapsayan eğitim politikası ve uygulamaları, salt öğretim değil, gencin kişilik gelişimine olanak sağlayacaktır. Üretici, yararlı ve çağdaş toplumsal uyum geliştirmesine temel olacaktır.

Ortaöğretimimizde 1960 ve 1970'li yıllarda ele alınan ve gencin kişilik gelişimine yardımı, yaklaşımı kolaylaştırması, sağlaması ve desteklemesi, beslemesi söz konusu olan «Rehberlik ve Psikolojik Danışma» program ve uygulamalarının, istenilen düzeye ulaşmadığını ve maalesef başlama noktasına doğru bir gerilemenin, geriletmenin gözlemlendiğini söylemek durumundayız. Genci tanımaya ve onun kendisini tanımasına yardımcı olmayı amaçlayan bu anlayış ve yaklaşımın, maalesef yavaş - yavaş öğretmen yetiştirmede meslek öncesi formasyon programlarında da çıkarılmaya başlanıldığını duymaktayız. Kuşkusuz bu anlayış ve kabul ile gençlerin ortaöğretim düzeyinde kişilik gelişimlerine yardım uygulamaları, çağdaş ve ruh sağlığı ölçülerine göre sınırlı olacaktır. Sistemin ve ortaöğretimin ELEYİCİ özelliği içinde baskı, disiplin ve stresler altında ezilen gencin uyum sağlaması güç olacak ve istenilmeyen durumlarla sık sık karşılaşmalar olacaktır.

Yükseköğretim uygulamalarında gençlerin kişilik gelişimine yardım konusunun ve olanaklarının görünümü ise ortaöğretimdekine benzer durumlar ortaya koymaktadır. Çağdaş yükseköğretim kurumlarının önde gelen amaçları, toplumların aydınlarını yetiştirmektir. Gençlerin, içinde yaşadıkları toplumun aydınları olarak yetiştirilmeleri, onların düşünmesini bilen, çağdaş düşünebilen ve bu beceriyi kazanmış bireyle olmak erişkinliğe hazırlanmaları anlamını taşır. Gençlerimizi, aydınlar olarak yetiştirmek, hem onların kişiliklerinin gelişmesine toplumsal gelişme ve barışa, ekonomik kalkınma ve gelişmeye hizmet, hem de cumhuriyetimizin geleceğini garantiye almak anlamını

çermektedir. Bu bakımdan, yükseköğretim uygulamalarının kişilik gelişimine yaklaşımı ve sağladığı hizmetler, yaşamsal önem taşır. Salt kalıp bilgiyi, yetkeci bir uygulama ile aktarmak, her gencin en iyi yapabileceğini sağlaktan çok gençleri elemek, belli mesleklere hazırlayıcı bilgileri ve becerileri kazandırmak biçimindeki uygulamalar, gençlerin kişiliklerinin gelişmesine, gelişim dönemindeki ödevlerini yerine getirmelerine yardımcı olmaktan çok biçimlendirmeye, bireysel farklılıkları önlemeye ve yaratıcılığa ve gelişmeye engel ve sınır koymaya ve belli koşullandırmalara neden olur.

Kendisini, işleyişini ve gençlerin gelişimi için götürmesi söz konusu uygulamalarını bilimsel olarak incelemeye, araştırmaya bilimsel irdelemeye ve eleştiriye açmayan ve bu yöndeki girişimleri yasaklayan, suç sayan bir yükseköğretim modelinin ve uygulamalarının, özerk ve çağdaş olup olmadığı tartışma ve belirlemeleri bir yana, bilimsel olduğunu söylemek olası mıdır? Gençlerin kişilik gelişimlerine yükseköğretim uygulamalarının yardımını ve katkısını inceleyebilmek için veri toplama gereği açıktır. Özellikle başarı, çağdaş düzeyde geliştirilen düşünme becerisi ve sağlanan uyum veya uyumsuzluklar gibi boyutlarda verilere gereksinme vardır. Basından izlediğimiz kadarı ile ülkemizdeki yükseköğretim uygulamalarının durumuna ilişkin veriler ve bilgiler; derleme, bölük-pörçük olup bunlara dayalı yorumlar da çelişkili olmaktadır. Bazı değerlendirmelere göre bu tür veriler ve yorumların hikmetleri kendilerinden menkul olmaktadır.

Yetkililerin açıkladıkları, barınma ve kültürel etkinlik olanaklarına ilişkin sayılar ile örneğin öğrenci başarısızlığı konularındaki sayılar ve oranlar, belli bir sonuca ve değerlendirmeye ulaşmayı güçleştirmektedir. Örneğin öğrenci başarısı yüzde 80'lere ulaşmış hatta aştığı söylenirken, kaydı silinen ve başarısız olan bir öğrenci kitlesinin

sorunlarının ve durumlarının ülke gündeminde önemli bir konu olduğunu görüyoruz. Yine gencin yapılan sıralama sınavına dayanarak ortaöğretimden zayıf geldiğinin belirtildiğini ve tedbirler alınması gerektiğinin vurgulandığını görüyoruz. Ama bu zayıf gelmeye rağmen yükseköğretimde başarı % 80 olabilmektedir! Gençlerin kişiliklerini geliştirmelerinde başarılı olma, başlı başına bir etkidir. Öğrenci başarısının ve oranının artmakta oluşu, bu yönden olumlu bir göstergedir. Ancak sınıf geçme, ders geçme ve kaydının silinmesi konusu ve sonuçları, artık yükseköğretim kurumlarının bir konusu ve kararı olmaktan çıkıp, yasama organının konusu haline dönüşmüş görünmektedir. Eğitsel önlem ve kararlarla, esnek ve zamanında alınabilecek ve gençlerin gelişimlerini olumlu olarak destekleyecek uygulamaların yerine, eğitsel sorunlara, yasama organının kararları ile çözümler aramak, gençliğin kişilik gelişmesine ve onun yükseköğretim yaşamına katkıdan çok engeller getirebilir. Bilim üreten kurumların insan ilişkilerine ve sorunlarına, gençlerin kişilik gelişimlerine, başarılarına ve sorunlarına gerçekçi, güvenilir ve adil kararlar verebileceklerini kabul etmemek için nedenler yoktur.

Yükseköğretim uygulamalarını yetkeci, otoriter, disiplinli ve merkezîyetçi ve güdümlenici bir yaklaşım ve anlayış ile oluşturmayı ve sürdürmeyi içeren model yeni demokratik bir model de, her nasılsa demokratik eğitim yaklaşımını uygulamalarının bir ögesi olan «Rehberlik ve Psikolojik Danışma» etkinliklerine yasal bir hüküm olarak yer verildiğini görmekteyiz. Ancak birçok kurumda bu hüküm gereği uygulamalara henüz yer verilmediğinden, gençlere ne gibi hizmetler ve yardımlar sağlandığını gözlemek ve irdelemek olanağı yoktur. Bir düşünüş olarak, yükseköğretim gençlerinin kişilik gelişmelerine yapılabilecek yardım-

lar konusunda demokratik yaklaşımın, genci anlayarak, onun kendisini tanımaya ve geliştirmesine olanak sağlayarak, yönlendirilmesine çalışmanın yararı büyüktür ve çağdaş uygulamalar, bu yöndedir. Ancak bu hizmetleri bilimsel çerçevede uygulamaya koymak gerekir. Bu işler için uzman yetiştirmek gerekir. Gözlenebilenlerin bu konudaki umutları beslediğini söylemek olanağı yoktur.

Yükseköğretim gençliğine eğitim ortamında, özgürce düşünme kendilerini anlatma ve kanıtlama, sportif etkinliklere katılma müzik, tiyatro ve diğer güzel sanatlar konularında uğraşma olanakları sağlayarak ve gençlerin bir araya gelerek birbirlerini ve kendilerini tanımalarına, yaşama katılmalarına ortam hazırlayarak yardımcı olabiliriz. Bu ortam hazırlamanın, gençlerin katılım ve kararları ile hazırlanması, bunlardan yararlanmayı büyük ölçüde arttıracaktır. Gençlerin her koşulda, belli ve katı kurallara ve kararlara tümü ile uymalarını zorlamaktan çok, gerçeğe ve durumlara uyum geliştirmelerine ilişkin beceriler kazanmalarına yardımcı olunmalıdır. Ülkemiz gerçekleri ve olanakları içinde, gençlere barınma, beslenme, dersane, laboratuvar, dinlenme ve eğlenme yerleri ve araçları sağlamak kadar onlara okuma araçları ve kitap sağlama konusunda ayrıcalıklar tanımının, destekler sağlamanın hem gereği hem de yararı vardır. Kitap yalnız bir öğrenme, ders aracı olmayıp temelde bir kültür, uygarlık taşıyıcısı olup eğitim ve kişilik geliştirme kaynağı olarak da değerlendirilmelidir. Gençlere zamanlarını değerlendirip enerjilerini üretime yöneltecek kitap ve yazılı malzeme sağlamalarında kolaylıklar, yalnız yükseköğretim gençliğine değil, tüm gençlere, devlet desteği sübvansiyonu getirmek, büyük bir anlam taşıyacaktır. 1985 Uluslararası Gençlik Yılında, Ata'mızın kendilerine Cumhuriyetimizi emanet ettiği gençlerimize belli avantaj ve desteklerle kitap yazılı malzeme

sağlamak, onlara verilen değerin güzel ve kalıcı bir örneği olur.

Ülkemiz gençliğinin, dünyadaki gelişmiş ülkeler gençlerinden farklı olarak en önemli sorunu, eğitim olanaklarının kısıtlı olması ve işsizliktir. Buna bağlı olarak, değişen toplumun, toplumsal değerlerin gençliği etkilemesinin yeterince kabul edilmemesi ve geçen asra ilişkin değer yargıları ile yasak, korku, baskı, ceza vb. yöntem ve araçlarla gençliğe yaklaşmanın başlı başına bir sorun olacağı açıktır. Gelişmekte olan ülkelerin bu durumundan en çok etkilenen ve aynı zamanda en çok yardım sağlayabilecek güç, gençliktir. Önce gelişelim, sonra özgürleşelim görüşünü gence kabul ettiremediğimiz gibi önce kalkınalım sonra gençlere olanaklar sağlayıp onların gelişmelerine eğilim yaklaşımını ve görüşünü de benimsetemeyiz.

Ülkemiz gençleri, katılım, gelişim ve barış boyutlarında toplumumuz için ayrı bir önem taşımaktadır. Toplumsal düzenin kurulup sürdürülmesinde gençliğin yeri ve rolü büyük olmaktadır. Kendisine kurucu Atatürk tarafından Cumhuriyet emanet edilen gençliğimiz, bu emaneti korumak, geliştirmek ve sürdürmek zorundadır. Gençliğe güvenmenin en anlamlı, gerçekçi ve somut belirtisi olan bu Cumhuriyeti emanet etme eyleminin, gençliği toplum yaşamında hem yetkili hem de sorumlu kıldığını kabul etmek gerekir. Kendisini bu göreve uygun bir biçimde yetiştirme durumunda olan gencin, kişiliğini geliştirmesinde toplumdan ve erişkinlerden yardım görmesi en doğal hakkı görünmektedir. Gençleri, yargılamadan değerlendirerek, anlamaya çalışmak, onlara kendilerini kanıtlayacakları, başarıyı tadacakları olanaklar sağlayarak yaklaşabildiğimiz düzeyde ve oranda, onların kişilik gelişimlerine yardımcı olabiliriz.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Çok teşekkür ederim Sayın Özoğlu. Bu güzel konuşmanız ve özellikle konuyu çok iyi değerlendirdiğiniz için müteşekkirim.

Sorusu olan arkadaşlarım varsa, sorularını sorabilirler. Buyurun.

SAVAŞ YALÇIN (Rehberlik Uzmanı) — Efendim, değerli konuşmacıya teşekkür ederim. Çok güzel şeyler anlatıldı, yararlandık. Gençliğin uyan değil, uyum sağlayan bir gençlik olmasından, uzlaşma aramalarından da söz ettiler. Şimdi sormak istediğim gençliğin uzlaşma, uyum sağlama yerleri neresi olabilir? Katılımın sağlanması hangi planda, ne düzeyde olabilir? Buradan gençliğin örgütlenmesi noktasında bir şey söyleyebilirler mi? Bunu sormak istiyordum, sağolun.

TÜRKÂN TURAL (Öğrenci) — Özoğlu Hocamız, konuşmasının başlangıcında genci tanımlarken çeşitli yönlerden yapılmış tanımlardan bahsetti ve bazı bilim adamlarının genci, geliri olmayan, yükseköğrenim öğrencisi olarak tarif ettiğini söyledi ve geliri varsa üzerine sorumluluk almıştır, erişkindir dedi. Fakat biz, üniversitelerimizde çalışan ve okuyan pekçok öğrenciye rastlıyoruz. Yani çalışan öğrenci sorumsuz mudur? Genç, sorumsuz bir insan mıdır? Geliri olunca insan üzerine sorumluluk almış mı oluyor? Bunu öğrenmek istiyorum.

BAŞKAN — Niyazi Altunya, buyurun.

NİYAZİ ALTUNYA (Öğretmen) — Benim bir sorum, bir de işaret etmek istediğim iki konu var. Bunlardan birincisi ortaöğretim programları. Sayın Hocamızın konusu, münhasıran genel bir değerlendirme rica edeceğim. Bizim ortaöğretim programlarımızın çok yüklü olduğu görülüyor.

Federal Almanya'da bazı eyaletlerde uygulanan ortaöğretim programlarına -ki 13 yıla kadar uzanan bir ortaöğretim sistemidir- bakıldığı zaman, 32 saat civarında ders saati görüyoruz haftada. Oysa bizim programlarımızda, ortaokulu da katıyorum; yani temel eğitim ikinci kademeyi de haftada 34 ile 50 saate kadar değiştğini gözlüyoruz. Endüstri meslek liselerinde 50 saati buluyor. Rehberliği de katıyoruz. Çünkü rehberlik hâlâ bir ders olarak algılanıyor ve bir ders gibi yürütülüyor. Hiç değilse bir yurttaşlık dersi ya da öğüt dersi gibi yürütülüyor. Onun için 50 saati buluyor. Bunu nasıl değerlendiriyorlar?

İkincisi, yine programlarla ilgili olsa da temelde bir anlayış göstergesi olması bakımından sanat ve beden eğitimi konusuna kısaca değinmek istiyorum. Eğitimin kendisi, çoğu yerde sanat olarak tanımlanıyor. Yani eğitim sanatı, eğitme sanatı gibi kavramlar kullanılıyor. Oysa bizim yine programlarımıza baktığımızda programlarda bu derslerin neredeyse kaybolmakta olduğunu görüyoruz. Her yeni ders konacağı zaman, müzik, resim, beden eğitimi derslerinden pay alınıp, onun yerine konuluyor. Oysa Türkiye'de cumhuriyetin başlarında eğitimde çağdaşlaşmanın ilk adımlarını, aksine sanat eğitiminde ve beden eğitiminde görüyoruz. Örneğin hem de Başkentte ilk kurulan okul, Musiki Muallim Mektebidir. Sonradan yerine Konservatuar kurulup, Gazi Eğitim Enstitüsü'ne bir bölüm olarak eklenen müzik bölümüdür. 1924 yılında kurulmuştur, yani cumhuriyetin 1. yılında. 1924'ün Eylül ayında kurulmasına karar alınmış, Kasım ayında da kurulmuştur. Yine 1925 yılında Batı ülkelerine öğretmen yetiştirmek üzere gönderilen gençlerin ilk grubunu, müzik ve beden eğitimi dalında seçilmiş olduklarını görüyoruz. 1925 yılında beden eğitimi öğrenimi görmek üzere gidenler bugün hayattadırlar: Nizamettin Kırşan, Sayın Vildan Aşır Savaşır, Avrupa'ya gönderildi. İki üç sene sonra da iki bayan gönderiliyor. Yi-

ne 1925 yılında Fuat Koray ve bazı arkadaşları müzik eğitimi için gönderiliyor. Yine ortaöğretmen okulu açılmadan bir resim ve elişleri kursu açılıyor. Başta ilkokul programı olmak üzere programlara hemen resim, müzik, beden eğitimi derslerinin girdiğini görüyoruz. Bunun tabii köklerini, Meşrutiyet dönemine kadar iletmek mümkün. Oysa bugün giderek bu derslerin önemini yitirdiğini ya da yitirildiğini gözlüyoruz ve bu alana öğretmen yetiştiren bölümlerin, kurumların yavaş yavaş piyasaya sanat elemanı, grafiker, müzisyen veyahut sporun herhangi bir dalında eleman yetiştirmek üzere, bazıları da ne olacağını bilmeden okuyan gençler gözlüyoruz. Bu noktayı da bir katkı olarak işaretlemek istedim.

Saygılar.

PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU — Bu sorular ve katkı için teşekkür ediyorum.

Savaş Beyin sorusuna şöyle bir cevap vermek istiyorum. Söyleyebildiklerimle bildirimde yazdıklarım, biraz farklılık göstermektedir. Bu uyma ve uyum konuları, başlı başına incelenmesi gereken bir durum. Gençlik yılında biz uymayı değil, uyumu vurgulama durumundayız. Hangi düzeyde, nerede katılım olmalı? Yaşamın her düzeyinde katılım olmalı. Ailede genç hatta çocuk, önce kendi kararlarının oluşmasına katılmalı. Bilmezsin, anlamazsın, beceremezsin değil, seninle ilgili sen ne düşünürsün gibi yaklaşımlarla ve anlayışla genç, kararlara, yaşama katılmalı. Katılım aslında başlıbaşına bir konu, bir amaç değil. Bir yerde birey, bireyler varsa, yaşam varsa, katılım da vardır. Ama biz bunu gücümüz oranında ele alır, bir nimet gibi bizden sonrakilere veya belirli bireylere, gençlere, lütfediyormuş gibi verirsek veya yasaklarsak, katılım bir sorun olur. Eğer birlikte bir toplum olarak yaşayacaksak, bireylerin hepsinin beraber yaşama katılması

gerekir. Siz beni zorlayarak bazı şeyleri söylememi istiyorsunuz. Dün panelde onlar söylendi. Gençler örgütlenmeli dendi. Demokratik yaşamın gereği bu. Ama biz, gençler örgütlenirse şu olur, bu olur dersek, o zaman demokrasiyi tartışıyoruz demektir. Demokrasiyi ve gereğini tartışmayı şu anda istemiyorum. En azından konum değil. Gördük ki demokratik yaşama düzenlerini ve anlayışlarını paylaştığımızı kabul ettiğimiz Batı Dünyası ülkelerinde, «gençlik», örgütleniyor. Bu, yaşamın doğal bir gereği olarak görülüyor. Örgütlenmezse nerede kendisini kanıtlayacak? Nerede yaşamını sürdürecektir, benliğini geliştirecek? Nerede bunalımını, isteklerini, özgür düşüncesini gerçekleştirecek? Gençten özgür düşünmesini bekliyoruz. Nerede özgür düşünme? Özgür düşünme, bir sınamadan, yarılmadan, bir kontrolden, denemeden geçecek, bir test etmekten geçecek. Genç olarak ben böyle düşünüyorum. Arkadaşlarım «Ben böyle düşünüyorum» dedikten sonra beni eleştirmezlerse genç olarak ben düşüncemin olumlu olduğunu, olumsuz olduğunu gerçekçi bir düşünce olup olmadığını nereden öğreneceğim? Gözlediğim kadarı ile genç olarak ben, bunu evde öğrenemiyorum, evde düşünmemeye izin vermiyorlar. Sürekli ne yapmam gerektiği söyleniyor. Arkadaş ortamında, örgütünde genç olarak ben, bu aşamaları yaşayacağım, öğreneceğim. Arkadaş ortamının da örgütlenmesinin yolu var. İster bu örgütlenmeye sanat etkinlikleri olarak bakın, ister bilgi aktarımı, kültür etkinlikleri olarak bakın, gençlerin kendilerinin örgütlenmesi söz konusudur. Örgütlenme sözcüğü ve kavramı toplumumuzda, özellikle geçirdiğimiz yakın dönemden sonra yalnız ve yalnız politik amaçla, politik değerlerle ele alındığı için tartışılması bile zaman zaman sınırlandırılıyor. Konunun içinde örgütlenme tartışmasını sınırlı yaptım. Dün panelde gördük ki diğer ülkelerde gençliğin ör-

gütlenmesi temelde bir konu. Gençler toplumlarda şöyle veya böyle örgütlenmişler.

Aslında örgütlenme, bizde öğrenim düzeyinde formül olarak var. Ortaöğretimde kol faaliyetleri var. Ama ne yazık ki o da bir ders olarak ele alınmaktadır. Bir örgütlenme ortamı, bir örgütlenme etkinliği olarak ele alınamamaktadır. Gençliğin örgütlenmesi konusunda önemli olan, özellikle bu örgütlenmeden önce gençliğin bir araya gelebileceği ortamın hazırlanmasının gerektiğidir. Bildirimdeki önerilerden bir tanesi de bu yönde idi. Diyorum ki acaba 1985 Uluslararası Gençlik Yılında, bir gençlik sitesi, bir gençlik rekreasyon Spor Sitesi, bir Gençlik Kitaplığı, Kütüphanesi, bir Gençlik Merkezi gibi atılım ve uygulama başlatılamaz mı ve gelecek yıllara da yayılamaz mı? Gençlik Merkezi işte bu örgütlenmenin bir örneği olabilir.

Toplumumuzda, özellikle Atatürk'çü eğitim, öğretim ve toplumsal yaklaşımda, bunun örneklerini yaşadık. Halk-evleri örneği etkili oldu. Halkevleri bir örgütlenme örneği idi. Şimdi Halkevlerini tartışırken yine politik ve bazı belirli değerlerle yargılarla karşı karşıyayız. Halkevini bir eğitim öğretim ortamı gençler için bir kişilik geliştirme ortamı olarak düşündüğümüz zaman o örnek çok olumlu bir örnektir. Dikkat etmenizi özellikle rica ediyorum. Kişilik geliştirme bakımından, bilgi edinme, bilgi aktarma bakımından değil, salt kişilik geliştirme bakımından kültür ortamı, gençlerin kendilerini gerçekleştirdikleri, sınıadıkları ve kanıtladıkları deneyimle kazandıkları bir ortamdır. İşte benim örgütlenmeye ilişkin söyleyebileceklerim veya söyleyebildiklerim şu anda bunlar oimaktadır.

Öğrenci arkadaşımızın sorusuna ise şunu söyleyeceğim. Gençliğe ilişkin o tanımlar, benim tanımlarım değil. O tanımlardan bir tanesi Birleşmiş Milletlerin tanımı, Ça-

lışmayan, yükseköğretime giden, geliri olmayan diyor ve böyle tanımlamış gençliği. Bu tanıma katılırız veya katılmayız. Ben katılmıyorum, böylece arkadaşımızla bir noktada birleşiyoruz. Çalışıp bir gelir elde eden kişi, bu gençlik döneminden çıkmış olmuyor, özellikle psikolojik olarak, hatta sosyolojik olarak hâlâ gençlik özelliklerini yaşıyor. Sosyologların bir kısmı diyor ki gençlerin temel özelliği, kültür üretmemeleridir. Ben ona da katılmıyorum. Gençler de bir kültür üretiyorlar. Ürettiklerini bazen bizim gözümüze kaka kaka göstermeye çalışıyorlar. İsterseniz punklardan bahsedin, isterseniz serseriler deyin, isterseniz çiçek çocuklar deyin, bu tür gençlerin ürettiği bir kültür var. Bizim değerlerimize göre, bizim ölçütlerimize göre belki farklı ama o kültür yaşam biçimi onların, ona alt kültür diyenler var, alt grup davranışı diyenler var. Öyleyse bu tanımlama sorunu, gençlik için söyleneceklerle, yapılacaklarla yakından ilgili. Ben onun için bir psikolojik çerçeve çizerek gençlik için söylediklerimi, onun içine koymaya çalıştım. Yoksa çalışarak okuyan genç veya gelir getiren genç, artık genç değildir görüşünü esas olarak herhangi bir açıklamada bulunmadım, bulunmamaya çalıştım. Bilmiyorum bir yanlış anlaşılmaya yol açtım mı?

Genci tanımlarken, psikolojik geçiş döneminin yaşadığı bir birey olarak sorumluluk alma «veya almama» konusu belirgin bir ölçüt değildir. Gencin de alması gereken sorumluluk vardır. Katılım, onun için vurgulanıyor, onun için gelişim deniyor. Gelir, ekonomik bağımsızlık, belki bu katılımı kolaylaştıran biçimlendiren bir özellik olabilmektedir.

Niyazi Beyin sorusu ve katkısı ile ilgili olarak söylemek istediklerim de şunlardır: 9 yıldır bu Türk Eğitim Derneğinin toplantılarında bir noktayı durmadan vurgularım, yazılır, çizilir, o da şu: Ortaöğretim programları yüklüdür,

hatta yüklüden öte bilim dışı özellikler taşımaktadır. 30-35 saat ders. Bu 30-35 saat dersin her birinden en az bir saat çalışmayı gerektirdiğini düşünürsek, toplam 60-70 saat ders çalışmaya ayırmak gerek. Nerde bu çocuğun diğer yaşamı? Hatta geçen yıllarda bu konudaki tartışmayı Millî Eğitim yetkilileri ile yaparken, onlar «biz bilimden, bilim adamından yararlanıyoruz» dediler. Ben de «hayır yararlanmıyoruz» dedim. Eğer bilimden yararlanmış olsaydınız, bu ders yükü gerçeğini bu şekilde uygulamaya devam etmezsiniz. Bilim, size bunun böyle olmayacağını söylüyor, gösteriyor. Hatta bilimden öte doğa bunu söylüyor. Kuşkusuz uygulamayı böyle sürdürmenin nedeni var. Nedeni şu: Biz yetişkinler, kendimize düşen görevleri yapıp bir doyuma, ne bileyim görevimizi yapma duygusuna tadına ulaşmak istiyoruz. Çocuklara öğretmemiz gerek diye düşünüyoruz. Çok ders yaparsak, okulda çok meşgul edersek, çok bilgi aktarırsak, görevimizi de iyi yapmış oluruz. Çocuklara çok öğretmiş oluruz diye düşünüyoruz. Bu düşünce tartışılmaz bile. Böyle düşünmeyi ve davranmayı doğal bir görevimiz kabul ederiz. Bu düşünceyi, tutumu, tartışmaya başlayanları da eleştiririz. Biraz daha fazla tartışılırsa, eğitim sisteminin dışına atarız, kurtuluruz. Bu çok ve herşeyi öğretme endişesi, yalnız programların yüklü olmasını sağladığı gibi ayrıca eğitim öğretimin içerisinde gencin bunalmasına da neden oluyor. Lütfen bu noktayı vurgulayalım, çalışmalarımızda görelim. Çok öğretmekle çok iyi olumlu kişilik geliştirmiş olmayız. Atatürk döneminden söz açan arkadaşına şunu söylemek isterim: Atatürk döneminde «eğitim» uygulamalarına başlamıştık, sonra onları «öğretim» uygulamalarına dönüştürdük. «Öğretim» uygulamaları hem daha ucuz, hem daha kolay ve gösterişli ve sayılarla değerlendiriliyor. Eğitim uygulamaları ise pahalı. Eğitim uygulamaları, benimsemesi gereken

yaklaşımı ile otoriteyi ve yargılamayı, öğrenciyi yargılamayı sarsan bir özellik taşıyor. Onun için biz burada daha rahat, daha belirgin kalıpları olan «öğretim» uygulamasına dönmüşüz. Ekonomik gerçekler, nüfus patlaması zorlamış ve ister istemez, eğitim uygulamalarının etkinliklerini gittikçe azaltma durumunda kalmışız, sanat ve kültür dersleri de bundan etkilenmiş. O yönden arkadaşımızın o belirlemesini, çizdiği tabloyu ben de benimsemiş oluyorum.

BAŞKAN — Çok kısa olmak koşuluyla buyurun Nasuhoğlu,

PROF. DR. RAUF NASUHOĞLU — Önce Sayın Özoğlu'nun bu aydınlatıcı konuşması için teşekkür etmek isterim. Özellikle son arkadaşımızın sorusu üzerine yaptığı açıklamaları beni heyecanlandırdı ve bir görev yapma gerekmesi duydum. Biz, Süleyman Özoğlu ve daha başka meslektaşlarımızla umutlu bir çalışma olan Fen Lisesi projesi içinde sekiz on yıl birlikte çalıştık, emek verdik. Sonunda deneye dayanarak geliştirilmiş, o gün dünyada en iyi öğretim izlenceleri diye gördüğümüz, birtakım incelemeler geliştirmeler sonunda uyarladığımız ve kullandığımız programlar çıktı ortaya. Ama pek uzun sayılamayacak bir süre sonunda, yeni fen programları dönüp dolaşıp bizim klasik liselerimizin hiçbir etkinliği kalmayan izlenceleri haline geldi. Bu öylesine bir çarpıtma şeklinde oldu ki var olan eğitim düzeni, getirilmek istenen yeni düzeni yendi, alt etti, onu bir kötü uygulama biçimine soktu. Bunun başta gelen nedenlerinden biri, bir toplumda eğitimi değiştirmeye çalışmak kolay olmadığı gerçeği idi. Herkes, kendi öğrenciliğinde nasıl öğrendi, nasıl yetiştiyse o düzeni sürdürüyor ve bu böyle gidiyor. İnsanlarımızın kafasını değiştirmek çok güç.

Bir örnek vermek zorundayım, somut bir örnek. Yeni geliştirilen izlenceler, daha doğrusu geliştirilmiş izlencelerin bize uyarlananları, bilimsel araştırmaların çok etkili çağdaş ürünleri idi. Avrupanın pek çok ülkesinde bile alınmış, uyarlanmış eğitim yenilenmelerine kaynaklık etmişti, bugün hâlâ etmektedir. Ama diyelim 3 parmak kalınlığında fizik kitabı vardı, beraberinde laboratuvar çalışmaları, yine 3 parmak kalınlığında bir kimya kitabı, şu kadar matematik kitabı. Ama bir çocuğun, bunların tümünü öğrenmeye zorlanması bir yanıldı idi. Yalnız yanlışlık, onun uygulandığı koşulları buraya aşılacak için ne yaptıksa bunu yerleştirmedik. Çünkü öğretmen, yerleşik alışkanlığı ile kitabın içinde ne varsa tahtada anlatma zorunluluğunda sayıyordu kendini. Kurulu düzen de bu beklenti içinde idi. Yapılan pratik çalışmalarla bu program arasında bir uyum sağlayamıyordu. Öğrenciye bir seansta yaptırılan pratik çalışmalardan gerekli sonuçları alarak bunları metne bağlantılamak gerekirken, bu pekâlâ iki hafta, üç hafta sonraya kalabiliyordu. Böylece bu ilişki, tam kopukluk içinde olduğundan pratik çalışmalı dersleri uyum içinde olamıyordu. Aslında bu izlenceler, ders yapmayı çevrimden çıkarak öğrencinin kendi çalışmalarıyla kendi-kendine yürümesini, kendi-kendine metinleri kullanmasını ve öğrenmesini isteyen izlencelerdi. Ne var ki sonunda en elverişli koşullarda kurulmuş bir lisede bile diyelim Ankara Fen Lisesi'nde binası ile, öğrenci nüfusu ile, seçilmiş öğrencileriyle, seçilmiş öğretmenleri ile Ankara Fen Lisesinde bile, Üniversite Giriş Sınavlarına hazırlayan, dersanelerde uygulanan test soruları çözme yöntemlerine hazırlayan bir kurum haline geldi. Bu 10 yıllık bir çabadır, 10 yıllık bir uğraşmadır. Bu 10 yıl sonunda başlangıçtaki yerimize döndük. Eğitimsiz sınavlar düzenine teslim olduk. Geçen yıl bu izlencelerin orijinallerini hazırlayan, Birleşik Ameri-

ka'lı özellikle fizik izlenceleri ile ilgili bir meslektaşımız Türkiye'ye, misafir olarak geldi. Aynı gün bir rastlantı, bir gazetemizde fizik kitabı ve fizik programları hakkında olabildiğince anlamsız ve kötüleyici bir yazı çıktı. Kendisine gösterdim, okudum; Yazıda açık yanılgılar vardı. Düşündük, bunları yalanlayalım diye bir metin hazırlayıp gösterdik gazeteye; basılmadı. O sırada bir kitap kampanyası başlatılmıştı, biliyorsunuz: «Okul kitapları çok ağır» deniyordu. Ama sorun, kitapların ağırlığı değil, bunları hangi koşullarda, nasıl kullanılacağı sorunu idi. Nasıl kullanmak gerektiği ta başta saptanmalı ve bu disiplinle uygulanmalı idi. Bu olmadıkça, başarı sözkonusu olamazdı. Ama bambaşka çok pratik bir formül ileri sürüldü: Ders kitapları 100'er sayfa olacak ve bunun yanında 200 sayfa da yardımcı kitaplar olacak. Öğrenci ancak bu 100 sayfadan sorumlu tutulacak, ötekilerden değil. Şimdi düşünelim, haftada üç saatlik diye öngörölmüş bir ders, bütün yıl boyunca 100 küsur saat ders eder, her derse düşen öğrenim bir sayfadır, ezberlemek için bundan daha işlek bir kolaylık olamaz. Çocuk, bu 100 sayfayı üç günde ezberler biter. Ama ne edinir? Hiç! Biz bu kısır döngüden kurtulmak için önlem alamadıkça eğitimin ne olması gerektiğini, nasıl olması gerektiğini, öğrenmenin ne olduğunu anlamadıkça, işin içinden çıkamayız. Fen Lisesi projesi, hazin bir deneyimdir ve üzülererek belirteyim ki eğitim düzenimiz, bunu özümseyemedi. Öğrenme geleneğimizin, yetiştirme biçimimizin, kısacası ezberciliğimizin etkisini bir yana iteleyip çağdaş bir düzene girmedikçe, bu konuda fazla bir sonuç elde edemeyiz.

Bildiğim kadarı ile bu toplantının ana düşünceleri katılım, gelişim ve barış idi. Etkili bir öğretim için iki yanlı katılım gerekir. Bu konuyu tartıştığımızı sanmıyorum. Sorunların dışında kalıyoruz hep.

PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU — Efendim Sayın Nasuhoğlu'na, belirttiği duygular çerçevesinde katılıyorum. Çünkü ben de yaşadım onları, o yönden kendisine teşekkür etmek istiyorum. Ben huzurlarınızda bugün gençlerle ilgili görüşlerimi bir baba olarak da herhalde kontrolden geçirdim. Hepinize teşekkür etmek istiyorum.

BİLDİRİ : V

Gençlik ve Demokrasi Eğitimi

Prof. Dr. Coşkun SAN
Gazi Üniversitesi
Emekli Öğretim Üyesi

Oturum Başkanı : **Doç. Dr. Nami ÇAĞAN**

GENÇLİK ve DEMOKRASİ EĞİTİMİ

VARSAYIM :

Genel olarak gençlik, özel olarak da yükseköğrenim gençliği teması, uzun yıllardır Türk kamu oyunda güncelliğini koruyan ve zaman zaman da ilgilerin doruk noktasını oluşturan bir konu. **Genç** sözcüğü tarihimize de yabancı değil. Genç Osman, Genç Osmanlılar, Genç Türkler benzeri kavramlar, bilindiği gibi görece olarak «yenilikçi» hareketlerin bir simgesi kimliğinde.

Öyleyse, genç ya da gençlik sözcüğünün ilk ağızda çağrıştırdığı toplumsal durumların, «değişiklik», «yenilik», «devrim» gibi kavramlarla yakınlığı hatta özdeşliği olduğunu ileri sürmek olanaklı.

Öte yandan, toplumların genellikle alışkanlıkların, daha önceden varolan kuralların, kısacası verili düzenin tutsağı olduğu, toplumsal yaşamı etkileyen her türlü değişikliğe kuşku ile baktıkları ve olabildiğince söz konusu değişikliklere karşı çıkmaya çalıştıkları da bir diğer toplumsal gerçek.

Eğer bu önermeler dizisi doğru ise, gençlik, gençlik sorunları, gençliğin eğitimi konulu incelemelerin, araştırmaların, bilimsel toplantıların temelinde, gençliğin «denetlenebilir», «yönlendirilebilir» olduğu varsayımının yattığını ileri sürebiliriz.

YÖNTEMBİLİMSEL BİR AYRINTI :

Toplumbilimin (sosyolojinin) belki de tek değişmez yasasını, toplumların sürekli bir biçimde değiştikleri gerçeği oluşturmaktadır. Böyle olunca, belli bir yer ve zaman boyutunda, toplumsal olgu ve olaylardan çıkararak geliştirilen her türlü kavramlaştırma ile tipleştirmenin, toplumların sürekli bir biçimde değiştikleri gerçeği karşısında, zaman - zaman yeniden irdelenmesi, yöntembilimsel bir zorunluktur. Ne var ki bu zorunluğa her zaman uyulmadığı, çeşitli toplumbilimsel kavramların ve tipleştirmelerin, herhangi bir inceleme ya da araştırma açısından işlemselliği tartışılmaksızın oldukları gibi kullanıldıkları, bu durumun ise yanlış ya da eksik bilimsel açıklamaların önemli nedenlerinden birini oluşturduğu, kolaylıkla yadsınamaz bir gerçektir.

İşte bu nedenle «gençlik» kavramının çeşitli açılardan eleştirel bir çözümlenmesinin yapılması ve olabilirse, daha bilimsel, daha açıklayıcı bir tanıma ulaşılmaya çalışılması zamanı, kanımızca gelmiş hatta geçmiş bulunmaktadır.

YENİ BİR GENÇLİK TANIMI NEDEN ÖZELLİKLE GEREKLİ?

Bilimsel ya da yarı bilimsel kaynaklarda kullanılan «gençlik» kavramı, biyolojik kökenli demografik bir tanıma dayanmaktadır. Bu tanıma göre, 15 ile 24 yaş arasındaki tüm bireyler, genç olarak kabul edilirler. Hemen belirtmek gerekir ki söz konusu yaklaşım, bilim adamını da, onun tüketicisi durumunda olan kamu oyunu da son derece rahatlatan, kesin, yalın ve kolaycı bir yaklaşımdır.

Oysa en genel anlamında toplumbilimsel gerçekler, bu kesin, yalın ve kolaycı tanımla anlaşılamayacak, dolayısıyla da açıklanamayacak denli karmaşıktırlar.

Toplumbilim açısından, biyolojik kökenli demografik gençlik tanımının yetersizliğini, birkaç örnekle kanıtlamaya çalışalım:

ÖRNEKLER :

Bilindiği üzere iklim gibi doğal çevre koşulları, ayrıca kent-kır gibi toplumsal çevre farklılıkları, toplumsal değer ve kuralları da etkileyebilmektedirler. Söz gelimi, sıcak iklimlerde ve/veya kırsal kesimlerde gençler, daha erken yaşlarda evlendirilirler. Bu erken evlilik yaş sınırı, ülkemizde bir ölçüde **medeni yasa** ile de kabul edilmiştir. Gerçekten ülkemizde 14 yaşında bir kız ile 15 yaşındaki bir erkeğin, yargıç kararı ile evlendirilmeleri yasal açıdan olanaklıdır (MY. 88). Aynı yasanın bir diğer çarpıcı düzenlemesi de, reşit olma yaşına ilişkindir. Bu düzenlemeye göre «evlenme kişiyi reşit kılar» (MY. 11) ve bu durumda olanlar evlilik birliği, söz gelimi boşanma ile sona erse bile, 18 yaşını aşan her birey gibi tüm hukuksal işlemleri yapabilirler.

Öte yandan az gelişmiş toplumların bir diğer gerçeği, gençlerin ve hatta çocukların çalıştırılmalarıdır. Ülkemizde bu durum da belli ölçülerde yasalarca kabul edilmiş ve 12 yaşında bir çocuğun (yenilerde bu yaş sınırınının 13'e çıkarılması söz konusu) çirak olarak çalıştırılması ve eğitilmeleri ki bu genellikle daha çok çalıştırılmaları anlamındadır, **çiraklık yasası** ile meşrulaştırılmıştır.

12-13 yaşında yasal olarak çalışmaya başlayabilen, 14 yaşında evlenebilen, ayrıca her türlü hukuksal işlemi yapabilen ve biyolojik kökenli demografik tanıma göre kimi zaman «çocuk», kimi zaman «genç» sayılan bireylerin, suç işlemleri de pek doğal olduğundan, ülkemizdeki **ceza yasası**, bu gerçeği de gözden kaçırmamış ve çocukların

ceza sorumluluğunu 11. yaştan başlatmıştır. Kuşkusuz 11-15 yaş arasındaki çocukların işledikleri suçlara verilen cezalar, büyüklere oranla daha azdır ama, 11 yaşında mahkûm bir çocuk, 12 yaşında bir işçi çocuk ve 14 yaşında anne olmuş bir çocuk, genç, yasalarımıza göre olanaklıdır, üstelik bu durum, toplumsal değerlerimiz açısından da meşrudur.

12 yaşındaki bir işçi çocuk, söz gelimi sakat, hastalıklı ya da hapse girmiş çıkmış olduğu için, iş bulamayan babasını, annesini ve daha küçük kardeşlerini geçindiriyor olabilir. 14 yaşındaki bir anne çocuk, hele evde daha yaşlı kadınlar yoksa, bebeğinin, kocasının ve tüm ev işlerinin sorumluluğunu yüklenmiş demektir.

Sanırız ki bu örnekler, bırakınız gençliği, çocuk yaşta kabul edilen bir bireyin durumunun bile, biyolojik kökenli demografik tanımla açıklanmasının, kesinlikle olanaksız olduğunu tüm çarpıcılığı ve çarpıklığı ile ortaya koymaktadır.

Çünkü 11 yaşındaki mahkûm çocuk, mahkûmluk toplumsal rolünü, 12 yaşındaki işçi çocuk, işçilik toplumsal rolünü oynamak zorundadırlar. Daha açık bir anlatımla, toplum, bu çocukların yüklendikleri rolleri oynamalarını bekler ve bu rollerini savsaklayacak, söz gelimi yaşlarının gereği çocuk oyunlarına dalacak olurlarsa, onlara tepki göstererek, kimi zaman daha yumuşak ama kimi zaman da sert yaptırımlar uygulamaktan geri kalmaz.

Görüldüğü gibi toplumsal bir kategori olarak çocukluğu ve/veya gençliği, biyolojik kökenli demografik tanımla değil, ekonomik, psikolojik (sosyal-psikolojik), hukuksal vb. boyutlu bir tanımla açıklamak, kaçınılmaz bir zorunluk olmaktadır.

TANIM ÖNERİMİZ :

Yukardaki eleştirel çözümlerimizin ışığı altında, gençlik kavramını şöyle tanımlamayı öneriyoruz :

«**Genç, belli bir zaman ve yerde, oynadığı toplumsal kilit rol açısından, toplumca genç sayılan kişidir.**»

GENÇLERİ EĞİTMENİN MEŞRULUĞU :

Gençliğin belli bir oranda daha işlemsel bir tanımı yapıldıktan sonra, üzerinde durulması gereken bir diğer konu, gençleri eğitmenin meşruluğu sorunudur.

Bireyin bir toplumsal varlık olarak, insan olma niteliklerini ancak toplumsal bir çevrede kazanacağını kabul ediyorsak, genç kuşakların eğitilmelerini de zorunlu olarak onaylıyoruz demektir. Bu eğitim ya da daha yerinde bir deyişle, **toplumsallaştırma**, kuşkusuz en genel anlamında belli bir toplumun kültürünün gençlere aktarılması ve aşılması yönünde olacaktır. Toplumun sürekliliğini sağlamak ve anomik durumları azaltabilmek için başvurulabilecek başka yol yoktur. Öte yandan bir toplumsal olgu kimliği gösteren toplumsal değişimin önemli etkenlerinden biri de, kuşaklararası farklılıktır. Daha açık bir deyişle, toplumun bir yandan geleneksel değerlerini koruması, diğer yandan ise yeni koşullara uygun kurallar üretmesi zorunludur.

İşte, gençleri eğitmenin meşruluğu sorunu, kanımızca tam bu noktada ortaya çıkmaktadır. Eğer genç, kuşakların orta yaşlı ve yaşlılardan daha uzun bir süre yaşayacakları toplumu etkilemelerini ve böylece değiştirmelerini büyük ölçüde engelleyecek bir toplumsallaştırma modeli uygulanır, toplumun kültür kalıtı değiştirilemez, bir tabu olarak gençlere aşılmanmaya çalışılırsa, eğitimin meşruluk sınırlarının zorlandığı, hatta aşıldığı ileri sürülebilir.

Öyleyse, gençlere içinde yaşadıkları toplumun değerleri ile birlikte evrensel değerler de öğretilirken, onların eleştirel bilinçleri ve yaratıcı kişilikleri de geliştirilmeli, böylece yaşlı kuşaklardan daha uzun bir süre yaşamaları olası olanlara, toplumsal çevrelerini sağlıklı bir biçimde değiştirebilme olanağı sağlanmaya çalışılmalıdır. Bu tür bir özgürlüğü ve serbestliği öngörmeyen bir eğitimin, kanımızca, meşru olduğu savunulamaz.

DEMOKRASİ EĞİTİMİ :

Uygulanan baskıcı siyasal rejimlerden ve/veya otorite boşluğu nedeniyle hak ve özgürlüklerin etkili bir biçimde kullanılmadığı dönemlerden sonra, toplumların demokratik bir düzene kavuşturulabilmesi için bir tür siyasal rehabilitasyon sürecinden geçirilmesi gündeme gelebilmektedir. Söz gelimi, II. Dünya Savaşından sonra, özellikle Almanya ve İtalya'da bu yönde çalışmalar yapılmış, orta-öğretimdeki yurttaşlık bilgisi dersi, demokratik değerlerin gençlere aşılması amacıyla değiştirilmiş, ayrıca yükseköğretim kurumlarında da, gençlerin demokratik düzenin koruyucuları olarak yetiştirilmeleri ereğiyle, geniş kapsamlı bir siyasal eğitime yer verilmiştir.

Benzeri bir durumun ülkemiz için de söz konusu olduğu, gençlerin demokrasi eğitiminden geçirilmeleri gerektiği, böylece ilerde «demokrasinin intiharı» olasılığının azaltılabileceği ileri sürülebilir.

Öğretilmek istenen «demokrasi» olunca, kuşkusuz akla hemen şu soru gelmelidir: **Hangi Demokrasi?**

KAÇ ÇEŞİT DEMOKRASİ VAR?

Öncelikle altı çizilmesi gereken bilimsel gerçek, bir siyasal rejim olarak demokrasinin, antik çağlardan gü-

nümüze dek çok köklü değişiklikler geçirdiği ve büyük bir olasılıkla önümüzdeki çağlarda da değişikliklere uğrayacağıdır. Çünkü kesin ve genel geçer doğmalara dayanmayan demokrasi, bu özelliği nedeniyle kendini sürekli bir biçimde yenilemeye, başka bir deyişle, siyasal azınlıklara da çoğunluk olabilme yollarının tümüyle açık tutulduğu bir siyasal rejimdir. Bu genel tanımın doğal bir sonucu olarak, bireyler ve toplumsal gruplar, her türlü örgütlenme ile siyasal süreçlere katılma ve siyasal iktidarları etkileyerek politikaların oluşumunu yönlendirme hakkına sahiptirler.

Günümüz anlayışına göre, tüm kural ve kurumları ile özünde tek olan demokrasi gerçekleştirilemiyorsa, benzer yanları var gerekçesiyle herhangi bir rejimin demokratik olduğu kesinlikle savunulamaz.

ÖZÜNDE TEK OLAN DEMOKRASİ NASIL ÖĞRETİLEBİLİR?

Demokrasi tanımının doğru ve çağdaş bir biçimde yapılması, demokrasi eğitimi konusunda önemli bir adım oluşturmakla birlikte, yeterli değildir. Çünkü demokrasi, tarih, coğrafya ya da matematik gibi öğretilebilecek bir ders niteliği taşımamaktadır. Demokrasi, ancak tutum ve davranışlar düzeyinde, günlük yaşamda pratiği yapılarak öğrenilebilecek ve benimsenebilecek bir siyasal rejimdir. Daha açık bir deyişle demokrasi, siyasal toplumsallaşma süreci içinde ele alınmadıkça, örnek alınacak demokratik davranış modelleri oluşturulmadıkça, ayrıca hoşgörölü, haklara saygılı ve demokratik bir ortamda pratiği yapılmadıkça, öğrenilmesi ve benimsenmesi mümkün olmayan bir siyasal rejimdir.

Demokrasi eğitiminin, siyasal toplumsallaşmanın bir parçası olduğunu ileri sürdüğümüze göre, gencin toplum-

sallaşmasında yaşamsal bir görev yapan toplumsal çevrelerin, yapıları ile genel tutum ve davranış modelleri açısından özenle incelenmesi gerekir. Ancak bu inceleme sonucuna göre, demokrasi eğitiminin belli bir toplumda başarılı olup olamayacağını söylemek olanaklıdır.

TOPLUMSALLAŞTIRMA ÇEVRELERİNİN ÖZELLİKLERİ :

Gencin büyük ölçüde etkilendiği ve kişiliğinin temel çizgileriyle geliştiği ilk ve en önemli çevre, onun ailesidir. Eğer belli bir toplumda, aile içi ilişkiler, genellikle baskıcı, yasaklayıcı hatta dayakçı bir temelde oluşuyor, cinslerarası kesin ayırımlar yapılıyor, gençlere tartışma ve eleştirme hakkı tanınmıyorsa; gene aynı toplumda, gencin yakın akraba ve arkadaşlık gruplarında da benzeri eğilimlere rastlanıyor, söz gelimi, arkadaşlık gruplarının önderliği genellikle pazusu güçlü olana geçiyor, olası tartışmaların galibini kaba güç belirliyor, gencin başarılı bir demokrasi eğitimi için, oldukça elverişsiz bir aşamaya geldiğini ileri sürmek olanaklıdır.

Öte yandan, gencin sistemli bir biçimde eğitilmesini sağlayan ikincil toplumsallaştırma çevrelerinin en önemlisi okulda, tek yönlü, tek değişmez gerçekli, tartışma ve eleştirilere hemen hemen kapalı bir eğitim «modeli» uygulanıyorsa, sevgi, anlayış, hoşgörü gibi duygu ve davranışlar, disiplin paravanası ardına saklanıyor, gençlere baskıcı, yasaklayıcı, gerekli-gereksiz cezalandırıcı, onur kırıcı bir kimlikle yaklaşıyorsa, artık bu gençlerin otoriter bir yapıda gelişen kişiliklerinin, demokratik bir kişilik haline dönüştürülmesi son derece zor, hatta olanaksızdır.

Bütün bunların üzerine, toplum yaşamında iş çevrelerinden başlayarak, dernek, sendika, siyasal parti ile en sonunda devlet katında pek de hoşgörülü, haklara saygılı ve demokratik olmayan tutum ve davranışlar izleniyorsa, en seçkin eğitimcilerle yaptırılacak yetkin bir demokrasi eğitiminin bile başarı şansı, sıfıra yakın olacaktır.

NE YAPMALI?

Bu kötümser ama bilimsel tablo, elbette ki sonsuza dek böyle kalmaz ve kalmamalıdır. Ne yapılması gerektiği ise, apaçık ortadadır: **Öncelikle eğiticiler, demokrasi eğitiminden geçirilmelidir.** Yani anneler, babalar, ağabeyler; öğretmenler, müdürler; ustalar, patronlar; memurlar, âmirler; dernek, sendika, siyasal parti yöneticileri; ayrıca devlet büyükleri, hoşgörülü, haklara saygılı ve demokratik tutum ve davranışları benimsemelidirler. O zaman, gençlere demokrasi eğitimi vermek konusu, büyük bir olasılıkla kendiliğinden toplumumuzun gündeminden çıkacaktır.

KAYNAKLAR

Prof. Dr. Coşkun SAN, **Gençlik ve Demokrasi Eğitimi başlıklı bildiri.**

- 1 — ALKAN, Türker; Siyasal Toplumsallaşma, in : Siyaset Psikolojisi, Turhan Kitabevi, Ankara, 1980, s. 1-185.
- 2 — KAPANİ, Münci; Kamu Hürriyetleri, Ankara 1964.
- 3 — KARASAR, Niyazi; Demokrasi Eğitimi, Panel Konuşması, in: Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz, TED Bilim Dizisi 8, s. 97-102.
- 4 — KONGAR, Emre; Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, Bilgi Yayınevi, Ankara 1979.
- 5 — ONUR, Esin; Çocuk Mahkemeleri Yasasının Genel Değerlendirmesi, Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu, Ankara 1983, s. 7-22.
- 6 — SAN, Coşkun; Demokratikleşme, Panel Konuşması, in: Eğitim ve Bilim Cilt 4, Sayı 20, Temmuz 1979, s. 5-9.
- 7 — SAN, Coşkun; Son Yıllarda Alman Üniversitelerinde Öğrenci Hareketleri, in: Dünyada Öğrenci Hareketleri, Ankara 1969, s. 3-49.
- 8 — TEZCAN, Mahmut; Eğitim Sosyolojisi, 4. Baskı, A.Ü. E.B.F. Yayınları No: 150, Ankara 1985.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Konunun «demokrasi» olduğu bir toplantıda, konuşmacıları zamanla sınırlamak pek uygun düşmez. Ancak fizyolojik ya da biyolojik gereksinimler, bir sınırlama koymamızı gerektiriyor. O bakımdan lütfen 5 dakika içinde sorularımızı soralım, katkılarımızı yapmış olalım. Buyurun Sayın Ortaç,

SELAHATTİN ORTAÇ (Emekli Öğretmen) — Coşkun San'a çok teşekkür ediyorum. Bir zamanlar Hüseyin Cahit Yalçın'ın demokrasi 1, demokrasi 2, demokrasi 3 diye kitapları vardı. Onları okumuştum. 40 sene önce. Oradan demokrasiye doğru yaklaşmıştık. Şimdi elbette memleketin üzerinde en çok durulması gereken bir konu, demokratik eğitim veya demokrasi eğitimidir. Örgün eğitim kurum ve kuruluşları içerisinde demokrasi eğitimi, çeşitli şekillerde sayın konuşmacının da buyurduğu gibi ele alınmış bulunuyor. Ancak, memleketin büyük bölümünü teşkil eden okumayan gençlik var ki onları neredeyse genç değilmiş olarak düşünebiliyoruz. Memleketin en önemli konularından birisi, örgün eğitim içerisinde bulunan gençliğin dışında bulunan yani yaygın eğitime girme icap eden gençlerin ele alınmış olabilmesidir. Şimdi bu gençlerimizden büyük bir kısmı, bir işyerinde çalışmaktadır. Çıraklık eğitimi, kalfalık eğitimi gibi yaygın eğitime giren yerlerdeki gençliği, pratik bir yaklaşımla nasıl ele alabiliriz?

DOÇ DR. COŞKUN SAN — Efendim, konu son derece önemli; ayrıca böyle bir soru yönelttikleri ve katkıda buldukları için Sayın Ortaç'a çok teşekkür ederim. Ancak hemen şunu itiraf etmem gerekiyor ki ben kelimenin gerçek anlamında bir eğitici, öğretici değilim. Benim buradaki yaklaşımım daha çok siyasal bilim yaklaşımı, tartışmalı olmakla birlikte belki siyaset sosyolojisi yaklaşımı,

daha kuramsal, düzeyde bir yaklaşım. Ancak burada ortaya koymaya çalıştığım genel çizgiyi izin verirsiniz tekrar anımsatmaya çalışayım. Bu tür yaygın ya da örgün eğitimde demokrasinin öğretilmesi için hâlâ, en önemli ve etkili aracın, bir tür toplumsallaştırma süreci olduğunu ileri süreceğim. Yani eğer çıraklık ve kalfalık eğitimi veren tekniköğretmenler, ustalar ve diğerleri, bu çıraklara ve kalfalara karşı hoşgörülü, onların haklarına saygılı, kişiliklerine saygılı, demokratik bir tutum ve davranış içine girebilirlerse, bu kuşkusuz çıraklara ve kalfalara yıllar boyunca ve sayfalar uzunluğunca verilecek demokrasi derslerinden çok daha etkileyici olacaktır. Onların tutum ve davranışlarına işleyecektir, onları demokratik bir kişiliğe doğru kendiliğinden götürecektir. Belki farkında olmaksızın götürecektir. Bu nedenle biraz havada olduğunu biliyorum ama başka çare de göremiyorum. Toplum, belli bir demokratik düzeye gelmedikçe, demokrasi eğitiminin bir ders niteliğinde bir anlam taşımadığı kanısındayım. İzin verirsiniz çok kısa olarak şunu da eklemek istiyorum: Bir siyasal rejim olarak demokrasi, eğer herhangi bir nedenle kesintiye uğramışsa ya da henüz o siyasal rejim, tüm kural ve koşulları ile işletebilecek bir ortamda değilse, başarılı olunamayacaktır. Örnek vermek gerekirse, uzun yıllar dikta rejimi ya da totaliter rejimle yönetilmiş olan, başta totaliter, sonlara doğru biraz dikta rejimine doğru yönelen Franko İspanya'sını veya Salazar Portekizini örnek verebiliriz. Toplum dikta rejimine rağmen belli bir hoşgörü taşıdığı, başkalarının haklarına saygılı olduğu ve demokratik düzeye gelebildiği için, demokratik siyasal rejimin bu ülkelere getirilmesi oldukça kısa bir süre içinde ve oldukça başarılı bir biçimde mümkün olabilmıştır. Buna karşılık, ülkemizde sürekli çabalar içindeyiz, demokrasiyi getiriyoruz ama büyük bir olasılıkla, bunu söylemek acı

ama, toplumumuz tüm katmanları ile hoşgörölü, başkalarının haklarına saygılı ve demokratik bir tutum ve davranış modeline kavuşturulamadığı için yaşatamıyoruz, sürekli olarak düşüyor, tekrar destekleyip kaldırıyoruz, tekrar düşüyor, ama hiç kuşku yok ki bu süreç içinde toplum da bundan toplumsallaştırma yoluyla belli dersleri alıyor ve hiç kuşku yok, Türkiye’de bu tür çabalar devam etmelidir. Kesinlikle şöyle bir yargıya varılmamalıdır: madem ki bizim toplumumuz demokratik düzen için elverişli bir ortam oluşturmuyor, öyleyse demokrasiyi erteleyelim. Hayır, **demokrasi ancak demokratik bir ortamda öğrenilebilir**. Böyle olunca da bir taraftan bu ortamı sağlamaya çalışacağız, bir yandan da demokrasiyi yaşatmaya çalışacağız ve günün birinde bu iki nokta kesiştiği zaman; yani siyasal rejim ile toplumun demokratik alt yapısı kesiştiğinde göreceksiniz demokrasi, toplumun vazgeçilmez bir siyasal rejimi haline gelecektir.

RAUF İNAN — Sayın Profesör San’a teşekkür ederim. Her konuşmamda Millî Eğitim Bakanlığına dokunmadan edemiyordum, bu defa bir kadirbilirliği dile getirmem gerekir. Dün bir şanssızlık olarak bulunamadım, bugün de çok değerli konuşmayı kaçırdım. Sayın Bakanın burada bu toplantıyı açmış olmasını, 60 yıllık bir öğretmen olarak takdirle anıyor teşekkür duygularımı ve övgülerimi dile getirmek, benim için bir sevinç oluyor. Bir Müsteşar Yardımcısını da burada selamlıyorum. Bizim bu toplantılarımızda pek görülmez bir şeydi bu ve o zaman da acı-acı eleştirme, benim gönlümün borcuydu.

Gençlik deyince sadece örgün eğitimde ya da yaygın eğitimdeki gençlik değil, gecekondü gençliği var, işçi gençlik var, köylü gençlik var, daha birçok gençlik var. Biz yine ister istemez-başka türlü olamaz örgün eğitim içindeki gençlikte demokrasiyi düşüneceğiz. Efen-

dim, 6 yıl, belki dünyada olmamış ölçüde, köy enstitülerinde demokratik eğitim, bütün yetkinliği ile uygulanmıştır ve bu çok mutlu bir eğitim düzenidir. Burada Sayın Süleyman Çetin Özoğlu'nun «kişilik gelişimine nasıl yardımcı oluruz» bildirisi de sunuldu. Kişilik eğitimi ile demokratik eğitim birbirinin tıpkısıdır, hiç ayrı yanı yoktur. Eğer demokratik eğitim uygulanırsa, kişilik eğitimi kendiliğinden olur. Eğer kişilik eğitimi amaçlıyorsak, demokratik eğitim zorunludur.

Sayın San konuşurken önce itiraf edeyim, kuşkuya düştüm. Pek soyut gidiyordu demiştim, ama bir yerde çok iyi belirttiler: Demokrasi, günlük yaşamda pratiği yapılarak öğretilir. Evet öğretilmek değil, günlük yaşamda pratiği uygulanarak kazandırılır. Demokratik eğitim öğretilemez, yaşatılır. Marangozluk lafla öğretilemez, güzel yürüme lafla öğretilemez ki yüzme öğretilemez ki yapılarak öğrenilir. Demokratik eğitim de öyledir ve arz ettiğim gibi köy enstitülerinde 12 ile 18 yaş arasında öğrenciler, demokratik eğitimle o kadar kişilik kazandılar ki dünya tarihinde görülmemiştir. Bu gençler sonradan bizzat hükümetler tarafından en ağır insafsızlıklara, haksızlıklara, zulme uğradıkları halde silinmediler, demokratik eğitimin bu yanı vardır, silinmezler, çünkü kişiliğini kazanmıştır ve bugün onların arasında bir hayli bizim sınırlarımızı aşan yapıtların sahipleri var, adları sınırlarımızı aşan, dünya ölçüsünde yer eden insanlar yetiştiler. Eğer onlarda o kişilik eğitimi olmasaydı, o demokratik eğitim olmasaydı, onlar silinirlerdi, doğru dürüst öğretmen bile olamazlardı. Halbuki onlardan bakan yetişti, sanatçılar yetişti, avukatlar yetişti, hatta hekimler yetişti. Bu nasıl olur? Şöyle olur: Otoriteden vazgeçmekle olur. Öğretmen ve yönetici, kendisini öğrenci ile, öğrenci de kendisini hocaları ile bütünleştirmesi lazım. Eğer bir kurumda ceza denen kılıç tepede

durursa, Perikles'in kılıcı orada ise demokrasi eğitimi olmaz. Eğer bir eğitim kurumunda müdürün bir müdürlük otoritesi, öğretmenin öğretmenlik otoritesi, öğrencinin de onlara uyma zorunluğu olursa, orada demokratik eğitim olur. 6 sene bunu yaşamış ve uygulamış, onu uygulayan öğretmen arkadaşlardan minnet duygusunu her zaman içinde taşımış bir öğretmen olarak arz edeyim.

Bizim enstitülerde öğretmen, öğrenci, yönetici farkı yoktu. İşte de yoktu. Öğrenci üreticiydi de. İdarenin yapması gereken birçok işler, öğrencilerle paylaşıldı ve öğrenci gerektiğinde gerçek olarak müdür ile her cumartesi günü yapılan genel kurul toplantısında müdürü de eleştirirdi ve müdür mecburdu eğer haksızca kabul etmeye, haklı ise hakkı verilirdi, öğretmen de öyle idi. Öğretmen de, yönetici de öğrenciyi eleştirirdi. Bunun sonucu şu idi: Otorite yok, disiplin yok ama uyum var. Gerçekten bu var. Hem de bir tek binanın içinde değil, kilometrekareler içinde çalışan büyük eğitim kurumu. Sonuç olarak bir tek misal arz edeyim. Öğrenciler birkaç gün eşyalarının çalındığını söylediler. Öğrencilere bir cumartesi toplantısında şu denildi: Ne yapalım? Her sorun, öğrencilerle birlikte çözüldü. Araştırılsın denildi. Eğer tek arkadaş araştırmaya razı olmazsa, araştırılamazdı. Bütün öğrencilerin kararı ile araştırıldı ve bir yerde bulundu. Onu bulanla ben yalnız biliriz kimdi o öğrenci. Herkes, eşyasını aldıktan sonra ertesi hafta cumartesi günü toplantısında öğrenciler bunun kim olduğunu öğrenmek istediler. Bir öğrenci çıktı dedi ki «bunun kim olduğunu söyleyince burası öğretmen yetiştiren eğitimci yetiştiren bir kurumdur, onu söyleyince onun ismini söylemektense kovmak daha iyidir.» Bir başkası da şunu söyledi: «Kovmak, bir hırsız yetiştirmektir.» Kısacası son olarak burası öğretmen yetiştiren, eğitimci yetiştiren bir kurumdur. Ceza ile eğer in-

sanlık düzelseydi, geçmiş, en ağır cezaları vermişti. Bugün insanların melek olması gerekirdi. O halde yepyeni bir yol bulmak lazım. Eğitim yoluyla biz bunu çözümleyeceğiz ve o öğrencinin kim olduğunu hiç kimse öğrenemedi. O öğrenci sonradan okulunu bitirdi. Yüksek Köy Enstitüsünü bitirdi. Önce Anadolu'nun bir yerinde müfettiş oldu. Sonra Ankara'da da müfettiş oldu ve bütün hayatı boyunca onu izledim. Tek bir kusuru olmadı. İşte demokratik eğitim budur. Buna daha birçok örnekler verebilirim.

Sayın Konuşmacı San dediler ki kültür değerlerinin yeni kuşaklara aktarılması. Evet, bu, Birinci Cihan Savaşı ve İkinci Cihan Savaşında genellikle eğitimin tanımlaması idi. Ulusal ve evrensel-ki onun üzerinde de durdular haklı olarak,- sade ulusal olmaz. Ulusal ve evrensel ekin,- ben kültüre ekin diyorum-. Ekin, çünkü Fransa'nın müstemlekesi değildir, kültür müstemlekesi değildir. Ulusal ve evrensel ekin değerlerinin genç kuşaklara aktarılarak onların bu değerleri genişletebilecek, geliştirebilecek niteliğe ulaştırılmasıdır. Bu o dönemin tanımlamasıydı, Ziya Gökalp de böyle tanımlar. Yalnız Ziya Gökalp'de evrensel yoktur, yalnız ulusal vardır. Demokratik eğitimin esası şudur: Gençin özgürlükçü olması, özgür düşünebilmesi ve düşündüğünü kolayca söyleyebilmesi. Öğretmenlere, eğitimcilere şu düşer: Eğer bu söyleyişinde, davranışında kusur varsa, onu onunla görüşerek düzeltmek- yoksa cezalandırmak değil. Bana bir öğrencim, «siz büyük bir yalancısınız» dedi. Bu hakaretti. «Sen de büyük bir insafsızmışsın» dedim. Çünkü ona söz verdiğim halde gidemedim. «Benim başımda olan işi sen bilmiyordun ama, bana bunu söyledin. Sen de büyük bir insafsız adammışsın» dedim. O bana yalancısın demekle ben yalancı olmadım. O da onu söylemekle suçlu olmadı. Onu bilerek de söylemedi.

Kısacası şudur. Cumhuriyetin ilk yıllarında öğrencilerin yönetime katılması çok söylenirdi. Nitekim o sırada benim öğrendiğim ilk İngilizce kelime self government, kendi kendini yönetim. O zaman cumhuriyetin ilk yıllarında okullarda bu, özellikle çok konuşulan çok tartışılan bir konu idi. Eğer okullarda öğrenci de yönetime, yönetenler, öğretmenler kadar katılırsa ve özgür konuşabilirlerse, onların kusurları da ceza ile değil, eğitilerek, eğitimle, usla, yöntemle düzeltilirse, orada demokrasi olur. Yoksa demokrasi olamaz. Sayın San bir şeyin üzerinde daha durdular: «30-35 senedir demokrasi çabası içindeyiz, bir türlü yapamadık.» Bunun nedeni, politikacılar, demokrasi eğitiminden geçemedikleri için demokrasiyi uygulayamadılar ve bu geçen zaman içinde 3 büyük değişim ondan ileri geldi. Türkiye eğer gerçekten Türk eğitimini uygulayanlar, o yetkide olanlar, gerçekten demokrasinin uygulanmasını, gerçekleşmesini istiyorlarsa, eğitimimizi demokratik yapmaları gerek. Halk alabildiğine demokratiktir. Görürsünüz çalışanla çalıştıran birbiriyle kardeş gibidir. Biz okullarda, bir öğretmen otoritesi, bir yönetici otoritesi vehmi içinde asıl demokratik eğitimi ve kişilik eğitimini zedelemekteyiz.

Size tekrar teşekkür ederim Sayın Prof. San.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Turna.

MUSTAFA TURNA — Sayın San'a evvela teşekkür ediyorum. Çok istifade ettik konuşmasından.

Benim burada dokunmak istediğim konu şu. Demokrasi bir halk yönetimi, halkın kendi kendini idare etmesi sistemine dayanan bir idare. Siyasi rejim olarak demokraside, parlamentoyu seçme hakkı, seçilme hakkı, onları tekrar iktidardan düşürme hakkı var. Burada demokrasinin en önemli ana unsuru da özgürlük, adalet ve eşitlik sistemine dayanır. Şimdi, demokrasi bir halk yönetimi ola-

rak ortaya konulduğu zaman, herkes bu rejimin bir demokrasi rejimi olduğunu iddia ediyor. Mesela Şimdi SSCB adını verdiğimiz memlekette de bir seçim var. Onlar, «bizim demokrasimiz en iyi rejimdir, bundan daha iyi rejim olmaz» diyor. Yine Nazi Almanyasında Hitler rejimi zamanında ortaya atılan propagandaların en önemlisi Şu idi. Almanya bugünkü milliyetçilik anlayışı içerisinde, dünya demokrasilerinin dejenere olduğu bir devirde, en iyi yönetimdir ve dünyaya hakim olma hakkına sahiptir diyordu. Bugün halen İnan'da da bir rejim ortaya çıktı. Krallık rejimi devrildi, teokratik sisteme dayalı bir cumhuriyet idaresi kuruldu. Onlar da kendi idarelerinin en iyi idare olduğunu söyleyerek islâm memleketleri arasında bilhassa etki yapma durumundalar. Şimdi bütün bu memleketlerdeki rejimler içerisinde Türkiye'de gerçek demokrasiyi anlatabilmek için neler yapmamız lazım?

İkincisi, demokrasinin bir demokratik eğitim sistemi olabilmesi için yöneticilerin de her yönüyle örnek olması en büyük konu olarak ortada değil mi? Yani sizin de konuşmalarınızda var. 30 seneden beri biz bunun içindeyiz fakat bir türlü oturtamadık, bunun en önemli sebepleri sizce nedir?

Üçüncü bir önemli konu daha var, ben bunu bir örnekle vermek istiyorum. Bundan yıllarca önce İspanya'da, bilhassa Portekiz'de Salazar rejimine karşı isyan eden bir albayın Yaborent adındaki bir zırhlıyı kaçırap götürmesi var. Bu esnada bu zırhlı, Atlas Okyanusuna açılmış. İçerisinde çok sayıda Amerika'lı yolcular da var ve nihayet Amerika hükümeti bunu duyuyor ve uçaklar ile bu zırhlıyı muayyen bir limana çıkartıyor. Çıkardığı zaman orada yolculara Amerika'lı gazeteciler ne hissettiklerini soruyor. Diyorlar ki biz Amerika Birleşik Devletlerinin cumhuriyet idaresinde verdiğimiz vergilerin yerine sarf edildiğini an-

layarak en büyük mutluluğu duyduk. Biz de vergi veriyoruz. Demokraside en önemli vazifelerimizden birisi, fakat bunlar yerine sarf edilmiyorsa, herhangi bir şekilde bilmem ne yapıyorsa demokrasi sağlam bir şekilde yürüyebilir mi? Bunların cevabını sizden rica edeceğim.

Saygılar efendim.

DOÇ. DR. COŞKUN SAN — Sayın Turna, çok teşekkürler.

Efendim, çok kısa olarak şunu belirteyim. Demokrasi de bir siyasal rejimdir ve doğal olarak en yetkin olduğu ileri sürülmekle birlikte tartışmaya açık bir rejimdir ve böyle olduğu içindir ki tarih içinde demokrasi, sürekli olarak kendini yenilemiştir. Demokrasinin diğer siyasal rejimler yanındaki en önemli özelliği ve avantajı bu noktada yatıyor. Yani demokrasi, kendisini, değişen koşullara göre yenilemek, kendini yeniden üretmek şansına sahip. Efendim, bu konular önemli konular ve ben bildirimde oldukça soyut kaldım, bunun da farkındayım, fakat hazır birtakım reçetelerim yok. Böyle birtakım reçetelerin yazılabileceği kanısında da değilim. Sayın İnan Hocam başka bir fikirde, ben özür dilerim, kendileriyle bu noktada anlaşamıyorum, uyuşamıyorum. Ben bizim ülkemizdeki toplumun ya da halkın belki belli ölçülerde hoşgörülü olduğunu kabul edebilirim ama başkalarının haklarına saygılı olacak bir demokratik tutum ve davranış düzeyine geldiğini kabul edemem. Eğer öyle olsaydı, Sayın Hocam, hiç kuşkunuz olmasın, demokrasi ülkemizde üç kez kazaya uğramaz, yere kapaklanmazdı. Buna kesin olarak inanıyorum. Demokrasi eğitiminin sizin de belirttiğiniz gibi, bir ders niteliğinde öğretilmeyeceği kanısındayım. Yani söz geliş bir karikatür gözümün önüne geliyor, bir öğretmen demokrasi dersini iyi öğrenmeyen öğrencisinin kulağından kibarca yakalamış, hafifçe kafasını tahtaya vururken, «niye

dersini öğrenmedin» diyor. Böyle bir toplum yapısında, böylesine bir eğitim modelinde olanak yoktur. O bakımdan çok özür diliyorum, şunu söylüyorum, en azından beni aşan bir şey. Belki bunun reçetesini verebilecek kişiler vardır, bilim adamıdırılar yahut değildirler bilemem, ama ben bunun reçetesini verebilmekten acizim, bunu kabul ediyorum ve ancak çok genel bir çerçeve içinde, toplum demokratik bir düzeye erişebildiği, tutum ve davranışlarını hoşgörölü, başkalarının haklarına saygılı ve demokratik bir biçimde geliştirebildiği takdirde, demokrasi eğitimine de zaten gerek kalmayacaktır diyorum.

Efendim, bu kendiliğinden mi olacaktır? Kuşkusuz hayır. Toplumu kendi kendine bırakırsanız, kendini iyileştireceğini beklemek hiç kuşkusuz ki çok uzun zaman alacak. Burada toplum içindeki birtakım baskı gruplarına, bu arada basına, üniversitelerimize, yayın organlarının her türlüüne, aydınlarımıza diyemiyorum, bazen suç sayılıyor ve pek tabii ki siyasetçilere büyük görev düşmektedir. Siyasetçiler, Sayın Turna'nın da söyledikleri gibi, eğer model oluşturacak birtakım örnek davranışlarda bulunurlarsa, bu örnek olarak alınacak davranışlar, toplumun daha demokratik bir yapıya kavuşmasında çok önemli rol oynayacaktır. İletişim araçları, televizyon, radyo, tabii onlar da bir yerde siyasal iktidarın elinde, eğer siyasal iktidardan bu tür iletişim araçlarına da demokrasi yönünde toplumu belli bir düzeye getirecek eğitim yapmaları istenirse ve çeşitli kanallardan gelen bu çabalar birikirse, o zaman toplumumuzun hoşgörölü, başkalarının haklarına saygılı ve demokratik tutum ve davranışları daha kısa süre içinde belirlemesi olanaklı olacaktır, hiç kuşum yok.

Çok teşekkür ederim.

RAUF İNAN — Sayın Profesör San, sanki gerçekten geçmiş dönemlerde demokrasi varmışcasına söyledi. Öteden beri demokrasi denince akla Atina gelir. Bu tamamıyla yanlıştır. Atina'da demokrasi yoktu ve bu demokrasinin bulunmadığını cunta döneminde Amerika'daki Atina Büyükelçisi söylemiştir, demokrasi Atina'da yoktur diye. Çünkü Atina'da kadınlar insan sayılmazdı. Zaten islamdan önce hiçbir toplumda kadın, insandan sayılmazdı. Ayrıca Atina, büyük köleler yığınının bulunduğu yerd. Kölelerin ve kadınların insan hakları olmayan yerde, tabii demokrasi olamaz.

Ayrıca şunu da eklemek istiyorum. Sayın San konuşmalarında demokrasi coğrafya gibi, tarih gibi ders olarak öğretilemez demişlerdi. Bunu gerçekten çok iyi aydınlatılar. Kendilerine çok teşekkürler.

Halk demokrattır. Biz gençliğimizde onları yaşadık. Atatürk döneminde yaşadık. Halkın birbirine karşı hoşgörülü olması, yalnız bir yerde değildi: Din konularında bu yoktu. Din konularında özgürlük yoktu. O da hocaların etkisiyle, yobazların, hocaların da değil. Sonradan bu memleketeye bir husumet andı geldi, o husumet andını biz biliriz. O husumet andı ile bu hoşgörüyü, bu demokratik yaşamı, toplumdaki, halktan zamanla kaldırıldı. Halk parçalandı. Biz bugün hep birlik ve beraberlik diyoruz ama, bir yandan da o birlik ve beraberliği bozacak, onu güzel yapması gerekenler, onu bozacak girişimde bulunuyorlar.

BAŞKAN — Sayın Prof. Dr. Coşkun SAN'a ve değerli katkıları için Sayın konuşmacılara teşekkür ederek 6. oturumu kapatıyorum.

PANEL : II

**Kendi Bakış Açıları Yönünden
Gençlik ve Sorunları Nelerdir?**

Panel Üyeleri : **Berna SAYRAÇ**
Halil DÜNDAR
Ali SOLAR
Savaş BİLGİN
Zafer MANİSA
Zeki YÜKSEL

Oturum Başkanı : **Dr. Mesut ÖZGEN**

BAŞKAN — Sayın Konuklar, «Gençliğin Eğitimi ve Sorunları» konulu Türk Eğitim Derneğince düzenlenen eğitim toplantısının yedinci oturumunu açıyorum.

Dün ve bugün öğleye kadar olan süre içerisinde «Gençliğin Eğitimi ve Sorunları», sorunlarına ilişkin çözüm yolları üzerine uzmanlarımız görüşlerini açıkladılar ve çözüm önerilerinde bulundular. Ne var ki bugünkü oturumumuzun, sanıyorum toplantımız açısından da Sayın Özoğlu'nun sabah belirttiği noktalar da dikkate alınarak özel bir önemi var. 1985 yılı, uluslararası gençlik yılı olarak ilan edildikten sonra, özellikle gençler arasında oluşan büyük bir eleştiri vardı. Bu eleştiri de şu noktada odaklaşıyordu: Efendim, gençlik yılında toplantılar düzenleniyor fakat programlara baktığımız zaman bu toplantılarda yine konuşanlar yetişkinler oluyor diyorlardı. Yani gençlik yılında, gençlere kendi sorunlarını aktarma ya da bu sorunlar içindeki önerileri öğrenme imkânı bile tanınmıyor diyorlardı. Gerçekten bunu, çeşitli gençlik kesiminde, kırsal kesimde, üniversitedeki öğrencilerimizde de gördük. Belki de düzenlediğimiz toplantının bu noktadan bizi böyle bir oturum yapmaya zorunlu kılan nedenleri de böyle özetlenebilir. Aslında gençleri bir araya getirmek de uzmanlarımızı getirmek kadar kolay olmuyor. Nitekim biz arkadaşlarımızla henüz iki saat önce tanışabildik. Hepsinin gerek okulda, gerek işyerinde işleri vardı. Bu nedenle iki saat önce de tanışsak, şu anda gençlerimiz kendi bakış açıları ile sorunlarını anlatmak üzere karşınızdalar.

Sıralamayı da şöyle açıklayarak anlatayım size.

En başta oturan arkadaşımız liseli gençleri temsil eden, Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji lisesinden Sayın Berna Sayraç. Berna, her lise son sınıf öğrencisinin yaşadığı üniversiteye hazırlık heyecanının, faaliyetinin için-

de olan bir arkadaşımız. Hemen onun yanında, üniversitede okuyan ve bize üniversiteli gençlerin öğretim ve diğer sorunlarını anlatacak olan Sayın Halil Dünder. Üniversitede okuyan ve fakat öğrenimini çalışarak sürdürmek zorunda bulunan öğrencileri temsilen de Sayın Savaş Bilgin. Gerek örgün eğitim içerisinde, gerekse toplumun çeşitli katmanlarında bulunan çeşitli konuları itibariyle çeşitli sorunları da olan, özürülülerin sorunlarını anlatacak olan arkadaşımız Sayın Ali Solar. Artık üniversite bitti, gençlerimizin iş olanakları hazır! Bu olanakları anlamak üzere de üniversiteyi henüz bitirmiş olan arkadaşımız Zafer Manisa. Bu toplantı acaba yalnızca liseli ve üniversitelilerden mi oluşuyor? Gençlik kesiminin tümü bunlardan mı ibaret? Kırsal kesimden kimse yok, çalışanlardan kimse yok denebilir. Biz bu toplantının galiba en ağır yükünü, en son tanıtacağım arkadaşımıza yükledik. Kendisi köyle ilişkisini henüz sürdürmekte olan, ancak köyden Ankara'ya taşındıktan sonra bir işyerinde çırak olarak çalışan, çıraklığı süresince de 4. Akşam Sanat Okulunda Çıraklık Kursları öğrenciliği yapan Sayın Zeki Yüksel.

Herhalde arkadaşlarımız da biraz rahatladılar. Çünkü diyorlardı ki bu tür toplantılarda pek konuşmaya hazırlıklı değiliz. Elimizde kağıtlar var, ne yapalım? Konuklarımız, «moda oldu kağıttan okumak, ben de okuyacağım» diyor. Ben, «böyle gençlik için belirlenen amaçlar içerisinde, en azından katılmayı sağlayabildiğimiz için gençlerimizi, gençlik yılı nedeniyle yapılan toplantılarda bir arada görebildiğimiz bir ortamda hiç değilse siz eleştirdiğiniz şeylerden bir tanesini yapmayın. Kağıtlara bakmayın» dedim. Şimdi sanıyorum rahatladı arkadaşlarımız.

İlk olarak, liseli öğrencilerimizin çeşitli alanlarda belirlenebilen, Berna arkadaşımızda, kardeşimizde odaklanan sorunları kendisinden dinliyoruz.

BERNA SAYRAÇ (Lise Öğrencisi) — «Okuyan gençliğin Sorunları» üzerinde duracağım.

Büyük Önder Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti, Türk Gençliğine emanet edilmiş; Atatürk'ün gençliğe hitaben yapmış olduğu konuşmasında bu gerçek açıkca belirtilmiştir.

Gerçek şudur ki ülkemizin çağdaş uygarlık düzeyine çıkarılması, çok iyi eğitim görmüş bir gençler ordusu ile sağlanabilir. 62 yıllık Cumhuriyet'imiz, eğitim kuruluşları açısından, kendine yeterli hale gelme yolunda büyük mesafeler almış; hemen her bilim dalında kendilerini, sadece yurt içinde değil, yurt dışında da kabul ettirmiş genç ve çalışkan mezunları ile gelişmiş diğer ülkelerden farklı olmadığını kanıtlamıştır. Bugün, çok büyük yerüstü ve yeraltı zenginliklerine sahip oldukları halde, kalkınmalarını istedikleri düzeyde gerçekleştiremeyen birçok ülke bulunduğunu bilmekteyiz. Buna karşın, enerji ve hammadde ürünlerini dışarıdan satın aldıkları halde, büyük kalkınma hamleleri yapabilen endüstrileşmiş küçük ülkelerin varlığını da bilmekteyiz. İşte bu çok önemli farkın yaratılmasında, eğitim görmüş gençliğin rolü inkâr edilemez.

Ülkemizin kalkınmasında da biz Türk Gençliğinin payı büyüktür. Ancak ülkemizin kalkınmasında bu kadar önemli yeri olan gençliğin, karşı karşıya bulunduğu birçok sorunları vardır. Ortaöğretim gençliğinin içinde bulunduğu sorunları, iki ana grupta toplamak mümkündür:

1 — Aileden, yani yakın çevreden kaynaklanan sorunlar,

2 — Okul kaynaklı sorunlar.

1 — Aileden, yani yakın çevreden kaynaklanan sorunlar olarak tanımlayabileceğimiz sorunlar, yetişme çağındaki biz gençler için önemli sorunlardır. Günümüzde her aile, kız olsun, erkek olsun, çocuklarına iyi bir eğitim

vermenin yollarını aramaktadır. Bu nokta da, ekonomik koşulların, yani ailenin içinde bulunduğu maddi durumun önemini vurgulamak gerekir. Yurdumuzda sosyo - ekonomik yapısı farklı aileler bulunmaktadır. Birçok aile, çocuğunun eğitiminde maddi açıdan zorlanmaktadır. Yasalarımız, ilköğretimin zorunlu ve ücretsiz olduğunu belirler. Bilimsel olarak kanıtlanmıştır ki kişinin ilkokul dönemindeki öğrenimi ve eğitimi, daha sonraki orta ve yükseköğrenimine temel teşkil etmekte, başarısında büyük bir etken olmaktadır. Özellikle, dil öğrenimine daha küçük yaşlarda başlanılmalıdır. İyi eğitim görmenin tanımında ilk sırayı alan yabancı dile, özel bir önem verilmesi gereğine inanan aileler, çocuklarını yabancı dille eğitim veren özel okullara vermek istemektedirler. Bu noktada, ailenin maddi durumu ön plana çıkmaktadır. Maddi durumu iyi olmayan ailelerin olanlara kıyasla çocuklarına bu avantajı sağlayamayacakları gençliğin ileride karşılaşacakları sorunların başında gelmektedir. Oysa, birçok gelişmiş ülkede, ilk okul dönemleri, ortaokulu da içine alarak uzun süreli olmakta, örneğin 8 yıl gibi, bu süre içerisinde öğrenciye, dil ve bilgisayar, video gibi teknolojik araçlardan yararlanarak temel eğitim verilmekte, öğrenci için çok değerli olan bu süre, en iyi biçimde değerlendirilmekte, öğrenciler eşit bir şekilde eğitim görmekte; yabancı dil öğrenmektedir. Ülkemizde de ya ilköğretim 8 yıla çıkarılarak, tüm çocuklara temel eğitim, buna lisan da dahil, eşit olarak verilmeli ya da yabancı dile eğitim veren okulları, örneğin Anadolu liselerinin, yurt çapında yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Böylece orta halli ailelerin çocuklarının da lisan eğitimi veren okullardan yararlanmaları temin edilmelidir.

Aileden kaynaklanan ikinci sorunu, gençlerin anne ve babaları tarafından tam olarak anlaşılabilmesi diye tanım-

layabiliriz. Esasen okuyan gençlere çalışma, araştırma yapma ve okuma alışkanlığı kazandırmada, ebeveynlerimizin rolü büyüktür. Ebeveynlerinden destek gören, her türlü sorunlarıyla ilgilenilen, onlara arkadaş gibi davranılan öğrencilerin, sorunlarının daha az olduğu ve mutlu bir yaşam sürdükları gözlenmiştir. Anne ve babalar, çalışma saatleri dışındaki uğraşlarında, çocuklarının ilgi alanlarının ne olduğunu gözlemeli; spor, müzik, resim, güzel sanatlar gibi konularda kendilerine yardımcı olmalıdırlar. Kendisini sadece ders çalışmaya vermiş bir öğrencinin, sosyal yaşamında eksiklikleri olacağından, başarısı ve mutluluğu tam olamayacaktır. Aile bireylerinin tam bir uyum içinde olmaları, birbirlerini anlayıp sevmeleri, gençlerin yaşantısında büyük bir etkidir. Gençler, hiçbir zaman kendilerini stress (gerilim) altında hissetmemeli; ebeveynlerini, devamlı bir uyarı mekanizmasından çok, bir yardımcı, destekleyici olarak görmelidirler. Bu, onlara sağlanmalıdır.

Aileden kaynaklanan diğer bir sorun da gençlerin dengeli beslenememesidir. Bu sorun, daha çok toplumumuzun ekonomik yapısından kaynaklanmakla beraber, sorun olarak biz gençlerin karşısına çıkmaktadır. Şöyle ki sağlam bir vücuda ve kafaya sahip olmanın, sağlıklı ve başarılı bir yaşam sürmenin, dengeli bir beslenme ile mümkün olacağını, hepimiz bilmekteyiz. Ancak, ülkemizde ailelerin içinde bulunduğu ekonomik güçlükler, birçok gencin dengeli beslenmesini engellemekte; bu da gençlerin başarılarında olumsuz bir etken olmaktadır.

2 — Kısaca, maddi olanaklar, öğrenci - ebeveyn ikilisinin birbirlerini anlamadaki zorluklar adı altında toplayabileceğimiz «aile sorunlarından» sonra, ikinci grup olan «okul kaynaklı sorunları» da şöyle özetleyebiliriz :

Maddi olanaklara bağlı olarak okul seçiminde karşılaşılan sorun, ortaöğretim kurumları ile öğretmen kadroları arasında fark oluşması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Sınıf sayısı, fen laboratuvarları, deney malzemeleri, dil laboratuvarları, spor salonları, müzik aletleri açısından okullar arası farklılığa, öğretmen sayısındaki eksiklik de eklenince, gençlerin oldukęa önemli bir sorun ile karşı karşıya oldukları daha iyi anlaşılmaktadır. Bugün basından da okuyup öğrendiğimiz kadarıyla öğretmensizlikten birçok okulda ders saatleri boş geçmekte, bu da öğrenme açısından zaman kaybına neden olmaktadır. Okullararası dengesizliğin kaldırılarak, gençlere eşit eğitim koşullarının sağlanması ile gençlerin bu sorunu da ortadan kalkmış olacaktır.

Okul kaynaklı sorunların içinde, öğrenci - ebeveyn arasındakine benzer biçimde, öğrenci - öğretmen ilişkisinden de bahsedilebilir. Bu ilişkinin uyumlu olması, öğrencinin başarısında en büyük etkenlerden biridir. Esasen çok yüklü bir öğrenim programına sahip olan ortaöğretim öğrencilerinin, özellikle sınav dönemlerindeki durumları dikkate alınmalıdır. Günde 8 saat gibi yüklü bir programa sahip olan ortaöğretim öğrencilerinin sınav dönemlerindeki durumlarının, öğretmenleri tarafından dikkate alınarak aynı gün içinde ikiden fazla sözlü veya yazılı sınav yapılmaması; eve verilen dönem ödevlerinin sınıfta tatbikat şeklinde yaptırılması; fen ve sosyal içerikli derslerin, lise birinci sınıftan itibaren Fen ve Edebiyat Kolu diye ayrılarak, öğrencinin seğtiği kola göre eğitimin ayarlanması, örneğin Fen kolunda sosyal içerikli derslerin saatlerinin azaltılarak fen ve lisan derslerine önem verilmesi; aynı paralelde Edebiyat Kolu için de derslerin ayarlanması; ortaöğretimde spora önem verilmesi, beden eğitimi derslerinin saatlerinin artırılarak özel bir spor programı uygulanması,

not korkusu ile öğrencilerin spordan uzaklaşmalarına engel olunması; öğrencilerin doktor ve diyet uzmanları kontrolünde spor yapmalarının sağlanması; biz gençlerin başarılarında büyük birer etken olacaktır.

Ortaöğretim öğrencilerinin öğretim hayatları boyunca karşılaştıkları bir diğer sorun da yeterli sayıda kütüphanelerin olmamasıdır. Gençler için semt kütüphanelerinin kurulması çok faydalı olacaktır. Ayrıca, her mahallede gençler için spor sahalarının yapılması, boş zamanlarımızın değerlendirilmesi açısından gereklidir.

Okul kaynaklı diğer bir sorun da, öğretmen - ebeveyn ilişkisinin yeterince olmayışıdır. Öğrencinin öğrenim hayatı boyunca, öğretmen - ebeveyn diyaloguna önem verilmesi, öğretmenlerin öğrencilerini her yönleriyle tanımaları açısından çok önemlidir. Bu nedenle, okullarda öğretmen - veli görüşmeleri sık sık yapılmalıdır.

Ortaöğretimde öğrencilerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi de, üniversiteye hazırlık kurslarıdır. Maddi olanakları iyi olan bir öğrenci, ya özel ders alarak ya da dersanelere giderek kendini üniversiteye hazırlamaktadır. Her öğrenciye, «eşit sınava hazırlanma olanağının» sağlanması çok önemlidir. Örneğin Hakkârî'deki bir öğrenci ile Ankara'daki bir öğrencinin sınava hazırlanma koşulları çok farklı olmalıdır. Ya dersaneler yurt çapında yaygınlaştırılmalı, ya da televizyonda «Üniversiteye Hazırlık Kursları»nın dersanelerdeki gibi ciddi bir şekilde ele alınması sağlanmalıdır.

Bütün bu sorunların dışında, bugün binbir güçlükle okullarında başarılı olmaya çalışan biz ortaöğretim gençlerinin en büyük sorunu, mezun olduktan sonra iş bulup bulamama endişesidir. Bu konuda, üniversitelerle iş hayatı arasındaki koordinasyonun sağlanması, eksikliğin giderilmesi gerekmektedir. Örneğin, genetik mühendisliği

öğrenimi gören bir öğrenci, mezun olduktan sonra kendi branşıyla ilgili bir sahada iş bulabilmelidir. Ayrıca, belli konularda başarısını kanıtlamış olan öğrenciler ödüllendirilmeli; verimli olacakları iş sahalarının açılması sağlanmalıdır. Böylece, beyin göçü dediğimiz yurt dışına eğitilmiş elemanların kaçıışı önlenmelidir.

HALİL DÜNDAR (Yükseköğrenim Öğrencisi) — «YÜKSEKÖĞRENİM GENÇLİĞİNİN SORUNLARI»nı ele alacağım.

Üniversiteler, temelde iki işlevi yerine getirmek amacı ile kurulur. Birincisi, ülkenin kalkınmak için çeşitli hizmetlerin yürütülmesini yetki ile başaracak yüksek düzeyde meslekler için eleman yetiştirmek, ikincisi, kısa vadeli yarar gözetmeden, bilim ve araştırmayı sürdürmek. Bu işlevleri yerine getirirlerken yükseköğrenim gören gençlik, gençliğin yüzde 7 gibi seçkin bir azınlığı olmasına karşın birçoğu, gelecekte ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal gelişme ve kalkınmasında oynayacağı büyük rol nedeniyle en önemli gençlik kesimi olmakta ve sorunları diğer gençlik kesiminin sorunlarından önemli farklılıklar içermektedir. Bu nedenledir ki yükseköğrenim gençliği, ne denli iyi bir eğitim ve öğretime sahip olursa, toplumun da geleceği o denli parlak olur. Bu durum, üniversite gençliğinin sorunlarına özenle sahip çıkılmasını ve sorunlarının ivedilikle çözümünü gerektirir.

Bugün üniversite gençliğinin sorunlarını dile getirirken, herhangi bir envanter uygulaması yapmadan gençliğin sorunlarını, somut gözlemlerime dayanarak aktarıyorum.

Bu çalışmada yükseköğrenim gençliğinin sorunları dört ana bölümde toplanmıştır. İlk ekonomik sorunlar, çeşitli boyutlarda belirtilecektir. Sonra, sırasıyla, sosyo-kültürel sorunlar, psikolojik sorunlar ve eğitsel sorunları

ele alacağım. Ayrıca yükseköğrenim gençliğinin örgütlenme sorunu üzerinde kısaca durulacaktır.

A — EKONOMİK SORUNLAR

1 — **Öğrenim yardımı** : Yükseköğrenim yapan gençliğin büyük çoğunluğu, ailelerinden gelen sınırlı bir yardımla öğrenimlerini sürdürmektedirler. Yükseköğrenim yapan gençlerin ailelerinin büyük çoğunluğu memur, esnaf gibi orta ekonomik güce sahip aileler olması dolayısıyla bu parasal yardım, öğrencilerin yüzde 80'i için yetersiz kalmaktadır. Öğrenci, öğrenimini sürdürmek için çeşitli olanaklar aramaktadır. Bu sorunun çözümü için en iyi ve geçerli yöntemlerden birisi kredi ve burs olanaklarını artırmak olacaktır.

Kredi, öğrencilerin ekonomik sorununu çözmede en geçerli yol olmasına karşın, günün şartlarına göre ayarlanmayı, krediyi asıl amacına ulaştıramamaktadır. 1984 - 1985 öğretim yılında 175 bin öğrenciye ayda verilen 4600 liralık kredi, günün ekonomik şartlarına göre oldukça yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, isteyen herkese değil, ekonomik durumu elverişsiz olan öğrencilere kredi verilmesi daha iyi ve daha gerçekçi olacaktır.

Burs da ekonomik sorunları çözmede geçerli yollardan biri olabilir. Çok sınırlı sayıda burs verilmesi, bunun günün ekonomik şartlarına uygun olarak belirlenmeyişi, bursun verilmiş amacına ters düşmektedir. Örneğin, KİT'lerin zorunlu hizmet karşılığı verdiği aylık burs miktarı 1000 lira olması, bursun ekonomik bir nitelik taşımayıp yalnızca eleman almada kullanılan bir formalite olduğunu ister-istemez düşündürüyor.

Kamu kuruluşlarının bursları yaygınlaştırması ve göstermelik olmaktan öte öğrencinin ekonomik sorunlarının asgari düzeyde de olsa çözümü olacaktır. Ayrıca,

1985-1986 öğretim yılından başlamak üzere önümüzdeki dört yıl içerisinde, hükümetin çıkaracağı bir kararname ile «başarılı öğrencilerin» kamu kesiminde görev almasının özendirilmesi amaçlandığı belirtilmiştir. Bunun için de öğrencinin harç ve kredi borçlarından muaf tutulmalarının çekici bir unsur olacağı belirtilmesi, sevindirici bir gelişmedir.

2 — **Öğrenim harçları sorunu** : 1984-85 öğretim yılında uygulanmaya başlanan yükseköğrenim öğrencilerinden öğrenim harcı alınması, adından sıkça söz edilen bir sorun haline gelmiştir. Özünde bu uygulama, doğru ve yerinde bir girişim olarak görülmelidir. Herşeyin paralı olduğu bir yerde, halkın vergileriyle sağlanan eğitim hizmetinden seçkin bir azınlığın yararlanması, bir eşitsizlik kaynağı olarak görülmektedir. Bu açıdan yükseköğretimde öğrenim harcı alınması gereklidir. Ancak, harcın alınması ve belirlenmesinde önemli sorunlar ortaya çıkmaktadır :

a. **Harç miktarını fakültelere göre belirlemedeki yetersizlik** : Bölüm ya da programların, devlete maliyetine göre belirlenen öğrenim harcı, fakülteler arasında yapılan eğitimin niteliği, fakültelerin gelişmişlik derecesiyle ilişkili olarak belirlenmemesi, önemli bir eksikliktir. Örneğin, Hacettepe Tıp Fakültesi ile Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin öğrenim harcının eşit olması, bir eşitsizlik örneğidir. Öğrenim harcını, bölüm ve programlara göre saptarken okulların eğitim niteliği de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

b. **Öğrenim harcının alınması** : Her öğrencinin ödemesi gereken öğrenim harcını, ekonomik durumu elverişsiz yaklaşık 78 bin öğrenci borçlanarak ödedi. Bu, yerinde ve geçerli uygulama, bu yıl değiştirilerek, öğrenim harcının yarısını öğrencinin ödemesi gerektiği belirtildi. Bu

ekonomik gücü sınırlı pek çok öğrenciyi güç duruma sokmuştur.

Ekonomik gücü sınırlı, başarılı öğrencilere verilecek harç kredisi, sorunu «öğrenim harcı» uygulamasının özüne uygun biçimde çözecektir.

3 — Barınma sorunu : Yıllardır önemini yitirmeyen bir sorun da yükseköğrenim gençliğinin barınma ya da yurt sorunudur. Ülkemizde yurtlar, nicelikçe ve nitelikçe yetersizdir.

Birkaç üniversitenin dışında, tüm üniversitelerde yurt sorunu vardır. Açılan öğrenci yurtlarına ve artan yatak kapasitelerine karşın barınma sorunu, bu yıl da önemini korudu.

Yurtların nicelik olarak yetersizliği yanında, nitelik olarak da yetersiz olduğunu kalmakta olduğum yurttan da örnek vererek açıklayabilirim. Cebeci Erkek Öğrenci Yurdu'nda bir odayı 14 kişi paylaşmakta ve ranzalarda yatmaktadır. Odalar havasız olmakta, sabahları ağır bir koku ve havasızlık içinde baş ağrısı ile uyanılmaktadır. Çalışma salonları kalabalık olup, özellikle sınav dönemlerinde yetersiz olmaktadır. Yurtlar, öğrencilerin sosyo - kültürel etkinliklerini destekleyecek, geliştirecek bir ortam olmaktan uzaktır.

4 — Beslenme sorunu : Ekonomik yetersizlikler beslenme sorununu ortaya çıkarmaktadır. Özellikle ailelerinin yanında kalmayan öğrenciler için önemli bir sorundur.

Ucuz ve kaliteli gıda, okullarda verilen öğle yemekleri dışında bulunamamaktadır. Ekonomik yetersizliklere bir de bilinçsizlik eklenince, dengeli ve sağlıklı beslenmeden hiç söz edilememektedir.

Gençliğin ancak yüzde 15-20 gibi bir oranının geliri konut ve beslenme giderlerini rahatça karşılayabilecek düzeydedir. Oysa yüzde 80'e yakını, ekonomik yetersizlik

içinde beslenmeye -daha doğrusu «mide doldurmaya»- çalışmaktadır.

Okullarda verilen öğle yemeğinin ucuz ve kaliteli olması, sorunu bir ölçüde çözmektedir. Ancak yurtlardaki lokantalar için aynı şeyi söyleyemiyoruz. Kullanılan malzeme ucuz ve kalitesiz, çalışanlar da eğitimsiz olunca, ortaya kalitesiz bir yemek çıkıyor ki fiyatı lokantalardan pek farklı değil. Devlet bütçesinden öğrencilere akşam yemeği için sağlanan 45 liralık yardım da oldukça yetersizdir. Bu yardım, öğrencilerin beslenmesi için sağlanan ekonomik yardım olma özelliğini yitirmiştir. Bu yardım, arttırılırsa öğrencilerin beslenme sorunu bir ölçüde çözülecektir.

Beslenme konusunda diğer önemli bir sorun da öğrencilerin beslenmeyi bilmemesidir. Sağlıklı ve dengeli beslenme konusunda öğrencilere yönelik eğitici çalışmalar düzenlenmelidir.

5 — Sağlık sorunları : Üniversitemiz öğrencileri açısından sağlık sorunu pek yok gibidir. Gerek Sağlık, Spor ve Kültür Dairesi'ndeki sağlık personeli, gerekse üniversite hastanesi, bu önemli sorunu çözmüştür. Ancak koruyucu sağlık hizmetlerine yeterince önem verilmemektedir.

Üniversiteler ya da mediko-sosyal merkezleri arasında yeterince ilişki yoktur. Üniversiteler ya da mediko-sosyal merkezleri arasında kurulacak bir ilişki ile bir öğrenciye, başka bir mediko-sosyal merkezi ya da üniversite hastanesinde tedavi görme olanağı sağlanmalıdır.

B. SOSYO-KÜLTÜREL SORUNLAR

1. Boş zamanların değerlendirilmesi : Her ne kadar öğrenciler, yeterince boş zamana sahip olmadığını söylüyorlar de okul saatleri ve çalışma saatleri dışında belirli bir boş zamana sahiptirler. Sahip olunan boş zamanın en verimli ve yapıcı biçimde değerlendirilmesi, gerek gencin

eğitsel, sosyo-kültürel gelişimi, gerekse toplumun sosyo - kültürel gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Ne yazık ki toplum olarak bu konunun önemini kavrayamadığımızdan, gençlik açısından önemi daha büyük boş zamanların değerlendirilmesi, örgütsüz ve geleneksel alışkanlıklar çerçevesi içinde kalmıştır.

Boş zamanların nasıl değerlendirildiği, üniversite yörelerindeki kahvehane ya da pastane türü yerlerin okul saatleri içinde bile nasıl kalabalık olduğu gözlenerek bir fikir sahibi olunabilir. Boş zamanların eğitsel biçimde değerlendirilmesi için üniversitelerde sosyal ve kültürel faaliyetleri geliştirmek, bu amaçla üniversite içinde ve dışında mevcut olan örgütlerden daha iyi yararlanmak, bu tür örgütlerin kurulması ve gelişmesini sağlamak, bu örgütler yardımı ile fakülteler ve üniversiteler arası işbirliği yapmak gerekmektedir. Spor, sinema, tiyatro, müzik, folklor gibi dalların geliştirilmesi, destek sağlanması yoluyla üniversitemizde ve öğrenci yurtlarında boş zamanların değerlendirilmesi sorunu belli ölçüde çözülecektir. Sorunun tam anlamıyla çözüme kavuşturulması için de gençliğin boş zamanları değerlendirmesi konusunda belli bir eğitim almış olmaları gerekmektedir. Bu konuda gerekli eğitici çalışmalar yapılmalıdır.

Üniversite öğrencilerinin ancak % 10'a yakın kısmı yaz aylarında çalışmaktadır. Geriye kalan % 90'a yakın öğrenci, iki-üç aylık bir boş zamana sahip olmaktadır. Bu zamanın en etkin ve yararlı bir biçimde değerlendirilmesi, bireyin gelişimi, sağlığı, kültürü, sosyal kaynaşmasına olduğu kadar toplumun da yararınadır. Bu zamanın verimli ve yapıcı biçimde değerlendirilmesinin bir yolu da «gençlik turizmi»ni geliştirmek olacaktır.

Gençlik turizmi yoluyla, yaz aylarında kamp ve dinlenme yerlerinde gençlerin ucuz ve iyi bir tatil yapması sağlanacağı gibi çevrelerini tanıma olanağı bulacaklar, sos-

yal kaynaşmaları sağlanacak, yaz aylarında çoğu kez kitap, dergi hatta gazeteden bile uzak duran gençlerin büyük kısmı, bu tür örgütlü çalışmalar sonucu, yararlı eğit-sel uğraşlar yapmaları sağlanabilecektir.

2. **Uyum Sorunu:** Kırsal yöreden büyük kente gelmiş hemen her öğrenci, okula, arkadaş çevresine, büyük kentin yaşam biçimine uyum sağlaması, bazen uzun süre alarak çeşitli uyum sorunlarıyla karşılaşmaktadır.

Ailesinin ve çevresinin sıcak ortamından ayrılan genç, ilk kez geldiği büyük kentin yaşam biçimine ayak uyduramamakta, okul arkadaşlarının çok çeşitli çevrelerden gelmeleri nedeniyle bocalamaktadır. Uyum sorunu, genelde ilk sınıflardaki öğrenciler için önemlidir. Bu sorunu çözücü nitelikte rehberlik çalışmalarına da önem verilmesi zorunlu olmaktadır.

C — PSİKOLOJİK SORUNLAR

1 — **Gelecek Endişesi :** Birçok alanda, eğitim planlamasının özüne aykırı biçimde, çeşitli nedenlerle ülke ihtiyacından fazla olarak üniversiteye öğrenci alınıp ve mezun olduktan sonra, çok uzun süreli bir eğitimden sonra bile, eğitimi ile orantılı olarak toplumsal konuma sahip olma garantisinin bulunmayışı, gençliğin büyük kısmını psikolojik olarak etkilemekte, gelecek endişesini doğurmaktadır.

Gerek gencin, gerekse ailesinin büyük çabalarıyla bitireceği üniversiteden sonra, işsiz kalma ya da uzun süre iş arama, hatta hiç alanı ile ilgili olmayan alanda işe girme durumunda kalması, ister istemez bulunduğu programa karşı ilgisini azaltıyor, kendini huzursuz bir ortamın içinde buluyor, bazan kendini işe yaramaz biri olarak görmesine bile neden oluyor.

Serbest çalışma olanağı (mühendis, doktor, avukat vb.) olmayan okullardaki öğrencilerde, gelecek endişesi en yoğun durumdadır.

2. **Rehberlik** : Yükseköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, henüz istenen düzey ve nitelikte değildir ki birçok üniversitede, bu hizmeti sağlayacak personel bile yoktur. Bu hizmetler, gelişmiş üniversitelerin mediko-sosyal bünyesinde yetersiz sayıda elemanla yürütülmeye çalışılmaktadır. Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun geçen yıllarda oluşturduğu «Rehberlik ve Psikolojik Danışma Merkezleri» sevindirici, ancak öğrencilerin tümüne ulaşamadığı için nicelik olarak yetersiz, eleman sayısı yetersiz, daha da önemlisi, sağlanan hizmetin sürekliliğinin olmaması, yapılan hizmetleri nitelik olarak da yetersiz kılmaktadır.

Günümüzde karmaşık toplumda öğrenciler, pek çok sorunla karşılaşmaktadır. Özellikle ilk sınıflardaki uyum sorunu ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yalnızlık, yabancılaşma gibi pek çok sosyo-psikolojik sorunu çözmede rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin önem ve geçerliliği ortaya çıkmaktadır.

D — EĞİTİM VE ÖĞRETİM SORUNLARI

Eğitim ve öğretim sorunları içinde en çok tartışılan «yükseköğretimdeki başarı sorunu»dur. Yükseköğretimdeki başarının önem ve gerekliliği belirlendikten sonra, başarısızlığa neden olan faktörler, çeşitli gruplarda toplanarak kısaca belirtilmeye çalışılacaktır. Daha sonra eğitim sistemimizin çağdaş bir yapıya kavuşması için eğitim sistemimizin çağın gelişmelerine ayak uydurması hatta özellikle üniversitelerin toplumun önünde ve çağdaş gelişmelere öncülük eden bir kurum olması düşüncesinden hareketle bilgisayar ve yabancı dil eğitimi gibi çağdaş geliş-

melerin zorunlu kıldığı önemli eğitim sorunları belirtilecektir.

1 — Yükseköğretimde Başarı Sorunu : Eğitim, pahalı bir yatırım türüdür. «Olması gerektiği gibi» yapılmadığında emek, para ve zaman kaybına yol açtığı için daha da pahalıdır. Verimliliği azaltarak eğitim maliyetini artıran her türlü eğitim sorunun belirlenip çözümlenmesi, bu açıdan büyük önem taşımaktadır. Bu da başta yükseköğretimde olmak üzere eğitim sistemimizin her kademesinde başarısızlık sorunun çözümünün, başka bir deyişle yüksek başarı oranının önem ve gerekliliğini belirler.

Başarısızlık, eğitimin bireysel, toplumsal (vazgeçme maliyeti) ve devlete maliyetini arttırdığı için ekonomik olarak eğitime ödenen fiyat çok yüksek olmaktadır. Başarısızlığın, eğitimin ekonomik olarak maliyetini arttırması yanında, başarılı kişilerin yükseköğretimden yoksun kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca gerek öğrenciyi, gerekse aile olmaktadır.

1984-1985 öğretim yılı başarı oranları, Yükseköğretim Kurumu'nun saptamalarına göre yüzde 71 (Ankara Üni.) ile yüzde 96 (100. Yıl Üniversitesi) arasında değişmekle birlikte, genel ortalama yüzde 81 dolayındadır ki bu oranlar, son yıllardaki gelişmelere karşın düşük oranlardır. Ancak başarı kavramını yalnızca sayısal anlamda anlamak gerek. Başarının nitel yönü de vardır. Bu öğrencinin okul ortamında en iyi bilgilerle donanımını ve bunların en iyi biçimde uygulamasını gerektirir. Bu da başarının en önemli yönü olarak üzerinde önemle durulmasını gerektirir.

Bu durumda eğitim sistemimizin her kademesinde var olan ancak şimdiye dek kendini pek hissettirmeyen son öğrenci affı ile gündeme gelip, bugün de başarısız öğrencilerin yoğun af istemlerinde bulunarak yeniden gündeme gelen yükseköğretimdeki başarısızlığın neden-

leri ortaya konulmalı, çözüm yolları araştırılmalı ve ivedilikle çözüme kavuşturulmalıdır.

Başarıyı Etkileyen Faktörler

A — Öğrenci Kaynaklı Faktörler :

1 — Öğrencilerin ortaöğretimden yetersiz gelmesi: Üniversite öğretimi, ortaöğretimden soyutlanamaz. Ortaöğretimden öğrenciler, gereği gibi hazırlıklı, bilgi donanımlı, araştırmacı olarak gelmesi gerekirken ne yazık ki böyle olmamaktadır. Ezbere dayalı aldığı kuru bilgilerle sıralama niteliğindeki sınav sistemiyle üniversitenin çeşitli programlarına giden öğrenci özellikle ilk yıllarda başarısız olmaktadır.

2 — Konuyla ilgili az kitap okumak, bazan yalnızca sınav öncesi edindiği notlarla yetinmek. Bu ortaöğretimden alınan yetersiz ve ezberci eğitimin bir ürünüdür. Tek ders kitabına bağımlılık vardır. Öğrencinin düşünme, okuyup öğrenme, araştırma gibi etkinliklerde bulunmaktan kaçınması, başarısızlığın önemli nedenlerindedir.

3 — **Devam** : Öğrencinin başarısı, çoğu kez derse devamıyla doğrudan orantılıdır. Derse devamı yüksek olan öğrenciler, genelde başarılı olmaktadır. Yükseköğretimde devam zorunluluğunun getirilmesi, bu açıdan doğru ve yerinde bir karardır.

4 — **Disiplinli çalışmak**: Başarıyı önemli ölçüde etkileyen faktörlerden biridir. Her şeyi sınav gecesine bırakan bir öğrencinin başarılı olması pek söz konusu olmamaktadır.

5 — **Verimli çalışma yöntemlerini bilmek**: Öğrenmeye karşı ilgili, istekli ve öğrenme için gerekli yeteneklere sahip öğrencilerden bazıları, yoğun çaba harcıyor görünse de çalışmalarının sonunda yeterince başarılı olmamaktadırlar. Bu, verimli çalışma yöntemlerini bilmemekten kaynaklanmaktadır. Verimli çalışma yöntemini her öğrencinin

bilmesi ve uygulaması gerekir. Bu, rehberliğin işlevleri arasını psikolojik olarak etkilemekle, yoğun üzüntülere neden sındadır. Bunun dışında çalışma için değil, öğrenme ve araştırma için çalışılmalıdır.

6 — **İlgi alanı dışında öğrenim görmek** : Her yıl ÜSS'ye başvuranların yüzde 15-20'si bir yükseköğretim kurumunda kayıtlı olup dal değiştirmek için sınava katılmaktadır. Yapılan araştırmalara göre istediği bölüme girenlerle öğrenim gördüğü daldan memnun olan öğrencilerin başarı oranları daha yüksektir.

7 — **Öğrencilerin ekonomik durumu** : Öğrencinin başarısı, ekonomik durumuyla yakından ilgilidir. Beslenme, barınma, giyinme, okul masrafları gibi pek çok ekonomik kökenli sorun, öğrencinin başarısı üzerinde büyük etkiye sahiptir.

B — Eğitim - Öğretim ortamından kaynaklanan faktörler:

1. **Kalabalık sınıflar**: Üniversitede öğretim üyeleri ile öğrenciler arasında yüzyüze sıcak bir ilişki olmalıdır. Öğretim üyesi, dersi anlatıp giden öğretmen olmadığı gibi, tüm öğrencilerin de derse etkin katılımı olmalıdır. Öğretim üyesi ile öğrenci arasında gerekli diyalog, kalabalık sınıflar nedeniyle kurulamamakta, öğretim üyesi, öğrencileri tanıyamamakta, gerekli ilgiyi gösterememektedir. Az sayıda öğrencinin olduğu sınıfta öğrenciler, daha iyi düşünecek, sürekli alanı ile ilgili ödevler yapacak, yaptıkları üzerinde tartışılacak ve öğrenciler, araştırma yapmaya yönelecektir.

2 — **Öğretimi tamamlayıcı ve pekiştirici araç, gereç ve olanakların yetersiz olması** : Sınıfların kalabalık olması ve az zamanda çok bilgi iletmek istendiğinde bilgi aktarmada genelde öğretim etkinliği son derece düşük olarak nitelenen anlatım yöntemi kullanılmaktadır.

3 — Öğrencilerin çalışma ortamının elverişsiz olması : Yurtların çalışma salonlarının yetersiz olması, özellikle de sınav dönemlerinde yer bulmanın bile güçleşmesi, öğrenci çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir.

4 — Öğretim üyelerinin yetersiz olması : Üniversitelerde nitelikli öğretim üyesi yetiştirilememesi (ya da bunun uzun zaman alması) nedeniyle niteliksiz öğretim görevlilerinin derslere girme zorunluluğu, öğrencilerin iyi eğitime sahip olmasını engelleyerek eğitimin kalitesini düşürmekte, başarıyı olumsuz yönde etkilemektedir.

5 — Yabancı dil bilmek: Öğrencilerin dil bilmeleri, hem o alana karşı ilgilerini daha da arttıracak gibi hem de yabancı kaynaklardan yararlanmalarını sağlayarak başarıya olumlu yönde etki yapacaktır.

C — Ailenin başarıyı etkilemesi :

Aile içi ilişkileri iyi ve dengeli olan öğrenciler, daha başarılı olmaktadır. Ayrıca ana-babanın öğrenim düzeyi ne denli yüksekse, öğrencinin de öğrenmeye ve araştırmaya karşı ilgisi o denli artarak, başarıya olumlu etkide bulunmaktadır.

Yükseköğretimde başarısızlığın nedeni ya da nedenleri, tam olarak tek yönlü düşünme eksikliği, hatta yanlışlığıdır. Ciddi ve titiz önlemler alınarak, son yıllarda yüksek başarı oranının sağlanmasına karşılık, belli oranlarda da olsa başarısızlık vardır. Başarının nitel yönü de düşünülerek, eğitimde kalite sağlanmaya çalışılmalı, başarıyı etkileyen olumsuz faktörler araştırılmalı, çözüm yolları belirlenmeli ve ivedilikle çözülmelidir.

2 — Yabancı dil eğitimi sorunu :

Üniversite hatta lise menzunu elemanlarının tümünün dünyada yaygın olarak konuşulan bir yabancı dili, bazan da ikinci yabancı dili bilmeleri, iletişim ve ulaşım sistem-

lerindeki gelişmelerin etkisiyle de, uluslararası ekonomik, ticari, kültürel, toplumsal, siyasal ilişkilerin artması sonucu, bir zorunluluk haline gelmiştir.

Ülkemiz sanayileşme süreci içerisinde. Buna bağlı olarak ekonomik, ticari, kültür gibi alanlarda dışa açılmanın yoğun olarak yaşandığı bir dönem içindeyiz. Ayrıca bilim ve teknolojiadaki gelişmeler o denli hızlı ki bu gelişmelere ayak uydurmak, bilgi ve teknolojiyi hemen transfer etme zorunluluğunu doğurmaktadır. Bu nedenlerle yabancı dil bilme, öncelikle üniversite mezunları açısından oldukça önemli bir gereksinimdir.

Bu zorunluluk sonucu üniversitelerde ve ortaöğretimde yabancı dil dersleri konulmuş, bazı üniversitelerde de dersler hazırlık eğitiminden sonra yabancı dille yapılmaya başlanmıştır. Bu zorunluluk, kendini öylesine hissettirmiştir ki son yıllarda sayıları hızla artan yabancı dille eğitim yapan «Anadolu Liseleri», hızla yaygınlaştırılarak orta derecede nitelikli insangücünün en az bir yabancı dil bilgileri gerektiği gerçeğini ortaya koymuştur.

Yabancı dil öğrenmeyi zorunluluk olarak hisseden pek çok yükseköğretim öğrencisi ya da mezunu, öğrenim döneminde yeterince öğrenemediği yabancı dili, özel kurslara devam ederek, çok yüksek ücretlerle öğrenmeye çalışmaktadır. Bu ekonomik yükü kaldıramayan pek çok kişi, alanı ile ilgili işe girmekte zorluk çekmektedir, bazan da farklı alanlarda çalışma zorunda kalmaktadır. Oysa, bugün yükseköğretimde yabancı dil dersleri, zorunlu dersler arasındadır. Ancak, hazırlık eğitiminin olmadığı fakülteler dışında hiçbir öğrenci, fakültede aldığı yabancı dil dersiyle yabancı dili öğrenememiştir. Kuşkusuz okulda yabancı dil öğrenememenin pek çok nedeni vardır. En başta nitelikli eleman, araç ve gereçleri ile gerekli ortam yoktur. Nitelikli bir öğretim üyesinin, ders araç - gereçleriyle

dil laboratuvarının olmaması, yükseköğretimde dil öğrenimini engelleyen en önemli faktörlerdir. Bunun yanında öğrencilerin, dersin önemini kavrayamamaları nedeniyle sürekli çalışma gerektiren yabancı dil öğrenimine zorunluluk olarak bakıp derse karşı ilgisiz yalnızca sınıf geçmek amacıyla çalışmalarıdır. Özellikle kalabalık sınıflarda ders yapma zorunluluğu karşısında ders, gerçek amacına uygun olarak verilmemekte, öğrenci dersin önemini de kavrayamayınca ilgisiz, isteksiz olarak yabancı dil öğrenmeden mezun olmaktadır.

Yabancı dil bilmenin zorunluluk olduğu günümüzde tüm üniversitelerde yabancı dil öğretimine önem verilmesi, aynı zamanda ortaöğretimde yabancı dil öğrenen öğrenciler ile bu olanağı bulamayan öğrenciler arasında bir eşitlik sağlayacağı için daha da önemlidir.

3. Bilgisayar eğitimi sorunu :

XX. yüzyıl bilgi patlamasıyla birlikte teknolojiadaki büyük gelişmeleri getirdi. Çağımız, bilgisayar teknolojisindeki çok hızlı gelişmeler nedeniyle de «bilgisayar çağı» olarak nitelenmektedir. Günümüzde bilgisayarlar, çok çeşitli alanlarda yoğun olarak kullanılmaktadır. Öyle ki bilgisayar teknolojisinde çok hızlı ilerlemeler sonucu evlere kadar bilgisayar girmiş, «mikro», «ev» ya da «kişisel» bilgisayar denilen yeni kavram ve ürünler ortaya çıkmıştır.

İnsan yaşamının tüm yönlerini etkileyen bilgisayar ve eğitimi üzerinde gelişmiş ülkeler önemle durmaktadır. İngiltere'de 20 bini aşkın ilkokulda, ABD'de 30 bin dolayındaki okulda bilgisayar kullanılmakta ki bunun çoğunluğunu ilkokullar oluşturmaktadır.

Bilgisayar kullanımı yanında «Logo», daha ileri düzeyde mikro bilgisayarların ortak dili olan «Basic» programlama dili öğretilmektedir. Programlama dili öğretimi, yabancı dil öğretimi gibi küçük yaşlarda başlamaktadır.

Ülkemizde son birkaç yılda konunun öneminin farkına varıldığını görüyoruz. MEB'nin liselere bilgisayar sağlama-
ması konusundaki programı, beraberinde birtakım aksak-
lıkları getirse de olumlu karşılanacak bir girişimdir.

Bilgisayarların bu denli öneminin arttığı bir çağda bilgisayar kullanımı ve programlaması konusunda üniversite gençliği de geri kalmamalıdır. Bazı fakültelerin bazı bölümleri dışında bu konuda çalışma yapılmamaktadır. Üniversitelerde bilgisayar kullanımı ve programlama dili öğretimi konusunda ileri adımlar atılmalıdır. Bu, gençliğin bugünün teknolojisine yabancı kalmaktan uzak tutacağı gibi ülkemizin geleceği açısından da kaçınılmaz bir sonuç olsa gerek.

E. YÜKSEKÖĞRENİM GENÇLİĞİNİN ÖRGÜTLENME SORUNU

12 Eylül 1980 öncesi öğrenci örgütlerinin pek çoğu akademik sorunlara çözüm getireceği yerde, o dönemdeki ekonomik, toplumsal, siyasal sorunlardan dolayı etkinliklerini üniversite dışına taşıyarak anarşi ve teröre bulaşmışlardır. Anarşi ve terör günlerinin bir daha yaşanmaması için birtakım yasal önlemler alınmış, bu ortamı yaratanlar gerekli cezai yaptırımlara çarptırılmıştır. Bu dönemde, bu tür anarşi ve teröre bulaşmış örgütlerle birlikte tüm öğrenci örgütlerinin faaliyetleri durdurulup, kapatılmıştır. Daha sonra 1982 Anayasası ve ilgili yasalar çıkarılarak, öğrenci örgütlerinin nasıl olması, örgütlenmesi gerektiği belirlenmiştir. Bu yasal çerçeveler içinde öğrenci örgütlerinin kurulması, desteklenmesi gerekmektedir. Bir süre önce Milli Eğitim Bakanı'nın yaptığı bir açıklamada, «gençlik örgütlerinin» kurulacağı belirtilerek, konunun öneminin kavrandığını görmek, sevindirici olmaktadır.

Gençliğin en dinamik, aydın ve yarınlarına sahip çıkmaya hazır kesimi, yükseköğrenim gençliğidir. Tüm gençlik gibi, yükseköğrenim gençliği de, kendi akademik sorunları ile ilgili olmak üzere örgütlenmelidir. «Bütün bir gençlik» olarak spor faaliyetleri düzenlemek, kültürel, eğitimsel, sanatsal uğraşlar yapmak, öğrenci örgütlerinin temel amaç ve uğraşısı olmalıdır.

MEB'nin gözetiminde «üst kuruluş» çatısı altında birleştirilebilecek öğrenci örgütlenmeleri ile gençliğe sorumluluk verilecek, seçme ve seçilme yoluyla demokrasi bilinci kazandırılacak, düşünce ve tartışmalara alışacak, akademik sorunların üst yönetime aktarılması sağlanacak, öğrenci örgütlerinin yurt içi ve yurt dışı spor, kültürel, sanatsal yarışmalar düzenleyerek, boş zamanlarını en iyi ve yararlı biçimde değerlendirilmesi sağlanacağı gibi sosyal kaynaşmaları da gerçekleştirecektir. Yararlarını sayamayacağım kadar çok olan öğrenci örgütlenmeleri üzerinde önemle durularak, gerekli yardım ve kolaylıklar sağlanarak desteklenmelidir.

SONUÇ

Yükseköğretim çağ nüfusu olan 19-22 yaş grubunda öğrenim görenlerin sayısı giderek artmış, 1965-1966 öğretim yılında 97309 öğrenci öğrenim görmesine karşın, 1982-1983 öğretim yılında 281534 öğrenciye ulaşmıştır ki bu toplam çağ nüfusunun % 7'sini oluşturmaktadır. Bu kadar büyük bir kitlenin sorunları da 60'lı yıllardan günümüze değin giderek artmıştır. Çözüm getirilemeyen her sorun gibi yükseköğrenim gençliğinin sorunları da güncelliğini sürekli korumuştur.

Gençlik yılı olması dolayısıyla da gençliğin sorunları ile ilgili olarak Bakanlıklar, kurumlar, seminerler, konfe-

ranslar, sempozyumlar, açık oturumlar düzenlediler. Basın-yayın organları tarafından çok çeşitli yayınlar yapılmıştır. Bunlar sürüp gitmektedir de. Kuşkusuz sorunlarının belirlenmesi ve ortaya çıkması açısından yararlı çalışmalarlardır. Ancak, sorunların sağlıklı bir çözüme kavuşturulması için sorunları temelde basite indirgemenen, nedenleriyle ele alınmalıdır. Bunun için de sorunlara doğru teşhis konulması gerekir ki bu da ancak bilimsel araştırma bulgularıyla olabilir.

Sorunların çözümü, yükseköğretime daha fazla kaynak aktarımını gerektirmesi nedeniyle sorunlar bugüne dek çözümsüz kalmış, çözüm olarak yapılan her girişim ve uygulama, yeni bir sorun oluşturmuştur.

Gençlik sorunları, «185 Gençlik Yılı» olması dolayısıyla bu yıla özgü olarak konuşulup tartışılmamalıdır. Sorunların temelde, öncelikli uzun vadeli önlemler alınarak çözülmesi, gençliğin en içten dileğidir.

KAYNAKÇA

- Âdem, Mahmut. «Eğitim Planlamasının Değerlendirilmesi» Eğitim Yönetiminde Denetleme ve Değerlendirme Sempozyumu. A. Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yay. Ankara : 1985
- Kışlalı, Ahmet Taner. Öğrenci Ayaklanmaları. Ankara : Bilgi Yayınevi, 1974.
- Köknel, Özcan. Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları. İstanbul : Cem Yayınevi, 1981.
- Tezcan, Mahmut, «Türkiye’de Öğrenci Hareketleri» 1968 Yılı Öğrenci Hareketleri. Ankara : A. Ü. Eğitim Fak. Yayını, 1969.
- «Gençlik Eki». Cumhuriyet Gazetesi. 5 Ocak 1985.
- Cumhuriyet Gazetesi. 11 Ekim 1985. s. 6

ALİ SOLAR (Yükseköğrenim Öğrencisi) — Konuşmamda, «Özürlü Gençliğin Sorunları»nı ele alacağım.

Neden özürlü gençliğin sorunları? Bilindiği gibi gençlik kesimi, gerek özürlüsü gerekse normal gençlik olmak üzere hepsi bir bütündür. Bu bütünün sorunları, içinde bulunduğumuz yılın da gençlik yılı olması nedeniyle, birçok kez çeşitli vesilelerle dile getirilmiştir. Fakat her nedense, sorunlara tek yandan bakılmış ve bir bütün olduğu halde, özürlü gençlik ihmal edilmiştir. İşte bunun farkında olan Bilim Kurulunun değerli üyeleri, gençliğin sorunlarının tartışıldığı toplantıda, özürlü gençliğin sorunlarının da anlatılmasını istemişlerdir. Bundan dolayı sizlere elimden geldiği ölçüde, özürlü gençliğin sorunları ile ilgili bilgi vermeye çalışacağım.

Özürlü gençliğin sorunlarına geçmeden önce, özür ve özür türleri hakkında bilgi vermek faydalı olacaktır. Bu nedenle sizlere önce özrün tanımını ve çeşitlerini, daha sonra da genel nüfusa oranlarını vermek istiyorum. Bu vereceğim oranlar, en son nüfus sayımındaki sonuçlar elimize geçmediği için, 80 nüfus sayımına göre olacaktır.

Bedensel, ruhsal ve psikososyal rahatsızlıkları nedeniyle, bir ya da daha fazla organın görevini yapamamasından veya eksik yapmasından oluşan aksaklığa özür denir. Böylesi rahatsızlıkları olanlara da özürlü denir. Özür türleri, bireyin etkilendiği organın türüne göre adlandırılır. Örneğin : Görme organı arızalanan bireye, görme özürlü, işitme organı arızalanan bireye de işitme özürlü denir. Başlıca özür grupları, konuşma, görme, işitme ve ortopedik özürlüler olmakla birlikte; zekâca özürlü olanlar, süregen hastalığı olanlar ve uyumsuz davranış bozukluğu olanlar da özürlü bireyler olarak kabul edilmektedir.

1980 nüfus sayımına göre Türkiye'nin nüfusu 44.737.957 olarak tespit edilmiştir. Bu sayıma göre eğitim çağı dedi-

ğimiz 0-18 yaş grubu: 2.993.826 dır. Bunların 0-18 yaşa kadar olan dağılımları ise şöyledir : 0-6 yaş : 1.157.101, 7-14 yaş : 1.256.920 ve 15-18 yaş : 579,805 tir. 15-18 yaş dilimini 15-21 arası alırsak, özürlü gençliğin bir milyona yaklaştığını söyleyebiliriz. Vermiş olduğumuz rakamlara, yetişkin özürüleri de katarsak, 6 milyona yaklaşık özürü kesimin varlığından sözedebiliriz.

Eğitim çağındaki özürülerin okullaşma oranlarını, A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Doğan Çağlar, 1982-83 öğretim yılı için hazırladığı «Özel Eğitime Muhtaçların Psikolojisi» adlı ders notlarında vermiştir. Buna göre : **Görme özürüleri** : 7 okulda 653 kişi olarak öğrenim görmektedir. Görme özürülerinin genel nüfusa oranı % 07 dir. **Konuşma özürüleri** : Bu özür grubu için okul düzenlemesi yoktur. Hafif derecede konuşma bozukluğu olanlar, normal okullarda öğrenim görebilmektedir. Konuşma özürüleri genel nüfusun % 3,5'ini oluşturmaktadır. **İşitme özürüleri** : 21 özel okul ve 50 normal okulda özel sınıf düzenlemesinde 3787 kişi öğrenim görmektedir. Bu grup, genel nüfusun % 6'sını oluşturmaktadır. **Süregen hastalığı olanlar** : Bu grup için okul düzenlemesi yoktur. Süregen hastalığı olanlar, genel nüfusun % 1'ini oluşturur. **Ortopedik özürüleri** : Yalnızca bir okulda 180 kişi öğrenim görmektedir. Bu özür grubu, nüfusun % 1,4'ünü oluşturmaktadır. **Zekâ düzeyleri bakımından eğitilebilir geri zekâlılar** : 514 okulda 7367 kişi ile öğrenim sürdürülmektedir. Eğitilebilir geri zekâlılar, nüfusun % 2'sini oluşturmaktadır. **Öğretilebilir geri zekâlılar** : Bu grup özürüleri yalnızca bir okulda 70 kişi ile öğrenim görmektedir. Bu grup özürüleri, nüfusun % 03'ünü oluşturmaktadır. Bu verdiğimiz oranlar, 1982-83 öğretim yılı içindir. Bu oranlar, yıldan yıla değişebilir.

Yukarıda verdiğimiz kısa bilgiden de anlaşılacağı gibi, özürlü gençlik, kendi içinde çok çeşitli gruplara ayrılmaktadır. Bu nedenle de her özür grubunun kendine özgü sorunları vardır. Ne var ki böyle dar bir zamanda, bu sorunları özür grubuna göre ayrı-ayrı tartışmak imkânsızdır. Ancak, tüm özür lüelerin ortak bazı sorunlarından bahsetmek yerinde olacaktır.

Özürlü gençliğin başlıca sorunları : Eğitim sorunu, uyum sorunu, psikososyal sorunları, iş ve isdihdam sorunudur.

Eğitim sorunu : Eğitim sorunu, özürlü gençliğin en önemli sorunlarından dır. Günümüzde mevcut olan eğitim imkânlarından, özürlü gençliğin çok az bir kısmı yararlanmaktadır. M. E. G. ve S. B.'liğine bağlı Özel Eğitim Dairesi Başkanlığının verdiği rakamlara göre, 1985-86 öğretim yılında, 18626 öğrenci öğrenim görmektedir. Özürlü gençliğin tüm nüfusunu dikkate alırsak, bu miktarın çok az olduğunu göreceğiz. Özürlü gençliği eğitmek ve topluma kazandırmak güç ve masraflı bir iş tir. Geçen yıl, yani 1984-85 yılı için özürlü gençliğin eğitiminde 947.000.000 TL. harcanmıştır. Bu öğretim yılı için de yaklaşık 1,5 milyar lira ödenek istenmiştir.

Özürlü gençliğin eğitimi başlıca üç biçimde düşünülebilir : Genel eğitim, rehabilitasyon eğitimi ve bedensel ve ruhsal yapılarına göre eğitimi. Genel eğitim, ilk ve ortaokul kesimini kapsamaktadır. Genel eğitim veren kurumlar çok az ve yetersizdir. Bu nedenle herkes, genel eğitimden nasibini alamamaktadır. Öyle ise, genel eğitimden yararlanamayan ve yaşı ilerleyen özürlü kesim için rehabilitasyon eğitimi gerekmektedir. Ülkemizde rehabilitasyon eğitimi yok denecek kadar azdır. Örneğin : Görme özür lülerde rehabilitasyon eğitimi yalnızca Ankara ve İstanbul'da olmak üzere, iki yerde yürütölmektedir. Beden-

sel ve ruhsal yapılarına göre iş eğitimi, ancak rehabilitasyon merkezlerinde ve doğrudan iş yerlerinde yapılabilir. Ayrıca iş eğitimi ilk ve ortaokul kurumlarında da yapılabilir. Nitekim bu uygulama, mevcut okullarda yürütülmekte, fakat yetersiz kalmaktadır.

Bütün bunların yanında genel eğitim görmüş ve akademik eğitim yapma imkânı bulmuş gençliğin, akademik eğitimleri esnasında karşılaştıkları bazı sorunları vardır. Bunlar : Yurt sorunu, ulaşım sorunu, mali sorunlar ve eğitimleri sırasında kullandıkları araç ve gereç sorunlarıdır. Bu sorunlar nedeniyle gençlik, eğitimlerini çok güç şartlar altında sürdürmektedir.

Bugün özürlü gençliğin yurt sorunu çözümlenmiş durumdadır. Bu konuda Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, yükseköğrenim şansına sahip özürlü gençliğe öncelik tanımaktadır. Ayrıca yine aynı kurum, özürlü gençliğe daha başka imkânlar da sağlamıştır. Kredi alımlarındaki öncelik gibi. Ulaşım sorunu, özürün türüne göre değişir. Örneğin : Zekâ, konuşma ve işitme özürlü bireyler, bu konudaki güçlüklerini kolaylıkla giderebilirler. Buna karşılık ortopedik özürülüler ve görme özürlü bireyler, başkalarının yardımına ihtiyaç duyarlar. Bu grup mensubu gençliğin ulaşım sorunlarının çözümünde, Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, teknoloji ve bilimin verilerinden yararlanmak gerekir. Örneğin : Kavşaklardaki ışık düzenlemelerine ek olarak, görme özürülüler için seslendirme sisteminin konulması, otobüs duraklarında otobüslerin geliş gidiş yer ve saatlerini bildiren araçlar kullanılmalı, yol kenarlarındaki kaldırımlar, standartlara uygun hale getirilmelidir.

Özürlü bireylerin kullandıkları araç-gereçler, ihtiyacı karşılar durumda değildir. Mevcut araç-gereçleri ise, eskidir. Kullanılan eski araçları yenilemek oldukça pahalıya mal olmaktadır. Örneğin : Bir kabartma yazı daktilosunu

yenilenek için yüz bin lirayı gözden çıkarmak gereklidir. Aynı şekilde bir işitme cihazının maliyeti de 80-90 bin lirayı bılmaktadır. Körler ilk ve ortaokullarında okutulan kabartma ders kitapları, gerek eleman yetersizliği, gerekse arçç-gereç yokluğu ve maliyetin yüksekliği nedeniyle, yıllardır yenilenememektedir. Öte yandan yükseköğrenim gören özörlü gençlerin kullanabilecekleri kabartma kitap yoktur. Ders okutup çalışmak için kullandıkları kaset ve teyp de pahalıdır. Diyelim ki teyp ve kasedi birey kendi imkânarı ile sağladı, bu kez de kasetlere dersleri okuyacak eeman bulamamaktadır. Bütün bu sorunlar, Avrupa'da teknolojinin tüm imkânları ile çözümlenmiş durumdadır. Seri bir şekilde kitap basabilen makinalar, istediğın türde okunmuş kasetler vb. Ülkemizde ise, yıllardır dillerde doışan sesli kütüphane projesi, hâlâ uygulanamamıştır.

Uyum ve psikososyal sorunlar : Bu sorunlar, genellikle birbirini tamamlar niteliktedir. Bu sorunların kaynağı, özürün doğurduğu olumsuz etki olmakla birlikte; toplumun sakat bireye bakışı da bu sorunların kaynağı olabilmektedir. Sckat bireyin içinde bulunduğu topluluk, birinci derecede ailesidir. Bu nedenle ailenin reddedici ve aşırı kabul edici tutum ve davranışları, özörlü gençliğin uyumsuz davranışlarının nedeni olacaktır. Tabiatıyla özörlünün kendi özrünü algılaması ve kabul edip etmemesi de önemli olmaktadır. Özürünü olduğu gibi kabul eden ve algılayan bireylerde diğer özörlülere göre daha az anormal davranışlar görölmektedir.

Aile tutum ve davranışları, gerçekten özörlü bireyin ileriki hayatı için çok önemli olmaktadır. Genellikle aile tutumlarını psikologlar ikiye ayırmaktadır. Bunlar, reddedici ve demokratik ailedir. Reddedici aile ortamında yetişen çocuklar, hırçın, kırıcı olmaktadır. Hele bu çocuk

özürlü ise, bu durum daha da fazlalaşacaktır. Haliyle bu davranışlar, ilk ve ortaokul düzeyinde öğretmenler tarafından söndürülmediği takdirde sürüp gidecektir. Dolayısıyla bireyin içinde bulunduğu durum, onun yakın çevresi tarafından onaylanmadığı için arkadaşlık ilişkilerini de etkileyecektir. Demokratik ailede yetişen bireylerde uyumsuz davranışlar görülmez. Bu aileden gelen çocuklar, nerede ve nasıl davranacaklarını bilir. Arkadaşlık ilişkilerinde de dostane bir hava görülür.

Özürlü bireylerin uyum ve psikososyal alandaki başlıca sorunlarını şöyle sıralayabiliriz : Alınganlık, içe kapanıklık, kendine güvensizlik, aşağılık kompleksi, bağımlılık, serbest hareket edememe, girişimciliğin olmaması, toplumdaki kaçma ve toplumsal faaliyetlere katılmamadır.

İş ve İsdihdam sorunları : Bu sorunlar, ülkemizde tüm gençliğin ortak sorunlarından birisidir. Ancak özürlü gençlik, diğer kesime göre, bu sorunlardan en fazla etkilenen kesimdir. Özürlü kesim, yetişkin çağa geldikleri andan itibaren kendilerini ekonomik bağımlılıktan kurtaracak bir işe mutlaka girmek zorundadır. İşte bu nedenle özürlü gençlik, kendi özel durumlarına göre çalışabilecekleri çeşitli iş yerlerine işe alınabilmeleri için, başvuruda bulunmaktadır. Yapılan başvurular ya kabul edilmekte ya da bizim elemana ihtiyacımız yok denmekte veya bugün gidip yarın gelin, sizi çalıştıramayız gibi birçok gerekçe ileri sürülerek, geri çevrilmektedir. Pek çok güçlükten sonra işe alınanlar ise, kendi özel durumlarına uygun olmayan yerlerde çalıştırılmaktadır. Daha olmadı bu kimseler, hiç çalıştırılmamakta ve sadece aydan aya ellerine maaşları verilmektedir. Tahmin edeceğimiz gibi böylesi bir durum, çalışmamaktan daha kötüdür. Çünkü kişinin onuru zedelenir. Psikolojik olarak herkes, mevcut enerjisini boşaltmak ihtiyacındadır. Bunun için de birşeyler üretmek ve

doyumuna ulaşmak ister. Özürlü bireyin çalıştırılmaması demek, hem onu bu doyumdan mahru metmek, hem de sen işe yaramazsın demektir. Bu da bireyi aşalık duygusuna iter.

Özürlü gençliğin isddihdamlarında dikkat edilecek başlıca nokta, bu bireylerin mevcut potansiyellerine göre bir işe yerleştirilmeleri olmalıdır. Örneğin : Geri zekâlı bir birey, değişmeyen ve hep aynı kalan monoton işleri yapmaktan zevk alır. O halde bu gibi bireylerden en iyi şekilde yararlanmak, ancak onları monoton işlerde çalıştırmakla mümkün olabilir. Özürlü bireyler, özürleriyle doğrudan ilgili olmayan her çeşit işte normallerden daha başarılı olarak çalışabilirler. Örneğin : Görme özürlü birey, tamamen elbecerisi gerektiren santrallerde, montaj sanayiinde, fabrikalarda, matbalarda ve zihni faaliyetleri gerektiren avukatlık, öğretmenlik, psikologluk, bilgisayar programcılığı gibi. Çok çeşit işte çalışabilir.

Sakatların işe alınmalarını ve bu alımlara esas olacak noktaları belirleyen kanunlar, tam anlamıyla uygulanamamaktadır. 1475 sayılı iş kanununun 25. maddesi ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 53. maddesinde «Sakatların işe alınmalarında esas olacak noktalar yönetmeliklerle belirlenir» kuralı bulunduğu halde, hâlâ bu yönetmelikler çıkarılamamıştır. Bu maddelerde belirtilen sakat ve eski hükümlü çalıştırılması mecburiyeti de uygulanamamaktadır. Üstelik mevcut maddelerin yaptırım gücü de çok azdır.

Yukarıda kısaca tanıttığımız sorunlara ilişkin önerilerimiz : İş sorununun çözümlenebilmesi için herşeyden önce özürlü bireyin, özürü ile doğrudan ilgili olmayan her türlü işte gayet rahat ve verimli bir şekilde çalışabileceği işverene anlatılmalıdır. Bu konuda üniversitelere ve orta-öğretim kurumlarına iş düşmektedir. Bilhassa üniversite-

ler, sık sık bu konuda paneller düzenlemeli ve her vesilede sakatları değişik açılardan elit tabakaya anlatmalıdır. Sakatlar adına kurulmuş çok çeşitli derneklerin işverenleri, sakatların yapabilecekleri işler hakkında eğitmek için elbirliği yapmaları gereklidir. Özürlülerin işe alınmalarında kolaylık sağlanmalıdır. Halihazırda mevcut % 2'lik sakat kontenjanının arttırılması ve kanunda öngörülen yönetmeliklerin bir an önce çıkarılması lazımdır. Sakatların çalışabilecekleri işler hakkında kesin bir tespit yapılması gerekir. Mevcut iş sahalarının yanısıra yeni iş alanları da açılması gereklidir. Örneğin : Görme özürlülerin çalışabilecekleri uygun yerlerde tarımsal kompleksler kurulmalıdır. İlk ve ortaokulların sayılarının arttırılması, eğitim sorununun çözümüne yardımcı olacaktır. Bu konuda birlikte eğitim ve normal okulda özel sınıf düzenlemesi tüm yurt düzeyine yaygınlaştırılmalıdır. Yükseköğrenim gören özürlü gençliğin araç ve gereçleri, devletçe karşılanmalı ya da en azından bu konuda mali katkılar arttırılmalıdır. Ayrıca bu kesimin yetiştikleri alanlarda istihdam edilmeleri kolaylaştırılmalıdır. Toplumumuzun ve bilhassa sakat bireylerin ailelerinin T.R.T. ve basın aracılığıyla eğitilmeleri, sakatların uyum ve psikososyal sorunlarının çözümünde yararlı olacaktır. Özellikle T.R.T., sakatlarla ilgili programların sayısını arttırmalıdır.

SAVAŞ BİLGİN — «Yükseköğrenimini Çalışarak Tamamlama Çabasında Olan Gençler ve Sorunları» konusunu gündeme getirmek istiyorum.

Gençlik yılı olarak kutladığımız 1985 yılında, gençler için yapılan birçok faaliyetleri görmekteyiz. Bunlar, eğitim, spor, iş, boş zamanları değerlendirme amacıyla, gençlerin sorunlarını bilme, çözümlerini arama, ilgi ve yetenekler doğrultusunda program hazırlama çalışmalarıdır.

Günümüz Türkiye'sinde gençliğin büyük bir bölümünü öğrenimini sürdüren, orta ve yükseköğretim programlarını izleyenler ve çalışan gençlik kesimi oluşturmaktadır. Ancak çalışma ve okuma fırsatı olmayan gençlerimizin de olduğu bir gerçektir. Benim bu sunuda değinmek istediğim konu, gözlerden kaçan, unutulmuş bir gençlik kesiminin sorunlarını, beklentilerini açıklamaya çalışmak olacaktır. Bunlar, çalışan, aynı zamanda okuyan, yani, hem hayatını kazanma çabasını, hem de toplumda daha iyi bir yere gelebilmek, bilgisini artırabilmek için çaba sarfeden gençlerdir.

Çalışarak okumanın nedenlerini şöyle sıralayabiliriz :

1. Ekonomik sorunlar : Bu gençlerin bulunduğu ailenin kalabalık olması, çalışan birey sayısının az olması, aileye giren kazanç miktarının düşük olması :

Ailesine ekonomik yönden katkıda bulunmak isteyen genç, çalışma hayatına atılacaktır. Bu arada, daha iyi bir iş fırsatı yakalayabilmek için bir yüksekokulda okuyabilme şansını arayacak ve bunu sürdürebilmeye çalışacaktır.

2. Sosyo-kültürel nedenler : Toplumsal çevrenin yükseköğrenime elverişli olmaması, ailenin yükseköğrenime ilgi göstermemesi ya da ailede yükseköğrenim görenlerin bulunmaması, gencin çalışma hayatına atıldıktan sonra kendini yetersiz bulup üniversiteye ilgi duyması.

«Okuyup da ne yapacaksın» yaklaşımında olan bir çevrede genç, ortaöğretimden sonra çalışmaya başlamak zorunda kalmakta, üniversite, hayallerini süsleyen bir olgu olarak kalmaktadır. Ancak taşra yaşantısından büyük kentlere gelen genç, bu hayallerini gerçekleştirmeye çalışacaktır.

3. Lise ve dengi meslek okullarından çıkan gençlerin girdikleri meslekte ilerlemek, daha iyi bir eğitim ya-

pabilmek, bu fırsatı değerlendirmek için yükseköğrenime de devam etme arzuları :

Bir ilkokul öğretmenin iyi bir eğitimci olma, bir ziraat teknisyenin ziraat mühendisi olma gibi istekleri, gençlerin çalışarak okumalarında güdüleyici etken olmaktadır.

Kısaca açıklamaya çalıştığım «nedenler»den sonra çalışan ve okuyan gençlerin hemen hepsinin yenmeye çalıştığı ve gerçekten aşılması güç bir engel teşkil eden «sorunlar» bir çözüm beklemektedir. Bu bölümde sorunlar nelerdir, çalışarak okuyan gençler neleri yenmek zorundadır? Bu konuda bilgi vermeye çalışacağım :

1. Hem okul, hem de iş için gereken zamanın yetersizliği ve çıkmaza giren bir zaman karmaşası :

Çalışan genç, hergün işine gitmek ve bu görevi sürdürmek zorundadır. Aynı genç, okula da devam etmek durumunda olunca dersleri izlemek, başarılı olmak için sürekli ders de çalışmak zorunda kalmaktadır. Bir insan, yaklaşık günde 8 saatlik bir iş çalışması yapmaktadır. Kalan zaman, okuma için yeterli bir süredir diye düşünülebilir. Ancak okul ve iş saatleri aynı zamanı işgal etmekte, her ikisine birden yetişme çabası bir karmaşaya dönüşmektedir. Bundan kurtulmak isteyen gençlerin bir bölümü ya uykusuzluk ve yorgunluğu göze alıp gece işini seçmekte, ya da, ya iş ya okul deyip birini tercih etmektedir.

2. İşyeri ve okuldan sürekli izin ya da rapor alma sorunu :

Çalışarak okuma çabasında olan genç, dersleri izleyebilmek, sınavlara çalışma ve girebilmek için çalıştığı işyerinden izin almak durumundadır. Devam zorunluğu, derslerin iyi izlenmesi bu izini gerektirmektedir. Bir yıl boyunca yüzlerce defa bunu yapmak zorunda olan gencin

iş hayatında sorunlar yaratmasına, işinden, okuldan soğumasına neden olmaktadır. Bunun sonucu, yorgunluk, bıkkınlık, sinirlilik ve benzeri yıpratıcı durumlar gencin sağlığını tehdit eder duruma gelme boyutlarına ulaşmaktadır.

3. Okuyan, çalışan ve evlilik boyutunu da bir arada yürütmeye çalışan gençlerin sosyal faaliyetlerden yoksun kalması :

Genç, okula gidiyor, çalışıyor, derslere hazırlanıyor, evine katkı, geleceğe yatırım için çaba sarfediyor. Ancak diğer gençlerin yararlandığı birçok faaliyete katılamıyor. Nedenlerini yukarıda anlatmaya çalıştığım zorluklar, gencin tiyatro, sinema, spor faaliyetleri, folklor etkinlikleri gibi bir gencin yararlanması gereken kültür zenginliklerinden yararlanmasını olumsuz yönde etkilemektedir.

Evli olarak çalışan ve okuyan gençler, bu etkinliklerden hemen-hemen hiç yararlanamamakta, gelecekte daha iyi koşullarda yaşayan bir aile olma çabasında sürekli uğraş vermektedirler.

Sunumun bu bölümünde çalışan ve okuyan gençlerin sorunları hakkında kendi yaşantılarını, aynı durumu paylaşan arkadaşlarımdan aldığı bilgiler ve genel izlenimlerimin ışığında, yaşanan örnekler vermek istiyorum.

Ben Ortaokul, lise öğrenimimi, gece çalışıp gündüz okula giderek tamamladım. Aynı durum üniversite yaşantımda da sürmektedir. Yaklaşık 13 yıldır süren bu durum, aileme katkıda bulunmak, geleceğimi hazırlamak, daha geniş bilgiye sahip olmak, gelişen dünyayı anlayabilmek için elimdeki fırsatı değerlendirme amacını taşımaktadır.

Ben şu an evliyim. Akşam 23.00'ten sabah 05.00 saatleri arasında işe gidiyorum. Sabah 2 ya da 3 saatlik bir dinlenme ile, saat 08.30'dan akşam 17.00'ye kadar okula devam ediyorum. Ders çalışmak, işimle ilgili hazırlıklar yapmak, aile yaşantımı sürdürmek, sosyal bir yaşantı sür-

dürmek, çok yıpratıcı bir tempoyu gerektirmektedir. Bu da hem yorgun, uykusuz, isteksiz bir insan olma durumuna sürüklemekte, daha iyi şartlarda yaşama, aileme daha iyi olanaklar sağlama isteğimi zayıflatmaktadır. Ancak, gide rek zorlaşan yaşam koşullarının arttığı dünyamızda bu zorlukları yenme zorunda olduğum gerçeği beni ayıkta tutmaktadır.

Beş yıldan beri hemşirelik görevini sürdüren bir genç, ilk yılında fakültede devamsızlıktan kalmış, gündüz okul ve işi bir arada yürütemediği için mesleğinin gece bölü münü seçmek durumunda kalmıştır. Bu arkadaşımız da derslere yetişememe, iyi hazırlanamama, fazlasıyla yorul ma nedeni ile işinde de verimli olamama durumunda kal maktan dolayı zorlanmakta, hem işten, hem de okuldan zaman-zaman geri kalmama için uykusundan ve sosyal ilişkilerden fedakârlık yapmak durumunda olduğunu be lirtmektedir.

Bir bankada memur olarak çalışan ve fakülteye de- vam eden bir başka arkadaşımız, iş ve okulun aynı saatler içinde yer alması dolayısıyla dersleri aksatma, işe yetişe- meme gibi sorunlarla karşılaştığını, bir yıllık okuma kay- bından sonra 3. yılında fakülteyi tercih edip, iş hayatını bı- rakmak zorunda kaldığını belirtmektedir. Bu sayede bir parça düzenli yaşayabildiğini ve ders problemlerini çöze- bildiğini söylemektedir.

Bir çevre kasabada öğretmenlik görevini sürdüren di- ğer bir genç arkadaşımız, daha iyi bir eğitim elemanı ol- mak amacıyla başladığı yükseköğrenimini sürdürebilmek için her gün 40 km. yol katetmek zorunda olduğunu, ken- di görevli olduğu okuldan, yükseköğrenimine daha rahat devam edebilme amacıyla istifa etmek zorunda kaldığını belirtmektedir. Ancak istifası, çevresindeki arkadaşların- ca geri aldırılan bu genç öğretmen arkadaşımız, her dö-

nem birkaç dersi alamama durumunda kaldığını, bunun da yıl kaybına neden olduğunu söylemektedir.

Dikkatlerinize sunmaya çalıştığım bu birkaç örnekten sonra, bütün zorluklara razı olarak eğitimlerini tamamlama gayreti içinde olan gençlerimize ne gibi kolaylıklar sağlanabilir, beklentiler nelerdir? Bunlar hakkında görüşlerimi açıklamaya çalışacağım :

1. Gündüz çalışan ve yükseköğrenim yapabilme hakkını kazanmış olan gençlerimize, Üniversitelerin akşam bölümlerinin açılması;

Bu sayede çalışmak zorunda olan, ancak birşeyler de öğrenmek, daha verimli olmak isteyen gençlerimize daha kolay şartlarda eğitim olanağı sağlanmış olacaktır. Bu da çalışan gençlerimizin okumaya olan isteğini artıracaktır.

2. Çalışarak okuyan gençlerimize devam zorunluluğunun kaldırılması, ya da % 70'lerden aşağıya indirilmesi; İşe ve yükseköğrenime birlikte devam edebilmek için böyle bir olanağın yaratılması, sanırım sağlanabilecek kolaylıklardan en etkilisi olacaktır. (Ekstern öğrencilik uygulaması).

3. Gençlerin çalışmakta olduğu devlet daireleriyle anlaşmalı olarak, iş ya da ders yoğunluklarına göre yarım gün iş, yarım gün okul olanağının sağlanması :

Bu beklenti, hiç değilse devlet dairelerindeki personelin daha iyi eğitilmesi, okuyan gencin işinden olmaması, daha huzurlu bir tempoda her iki fırsatın değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

4. 4 yıllık lisans programlarının 5-6 yıla çıkarılarak günlük ders sayısının azaltılması :

Kolaylıklardan birinin de bu beklenti olabileceği, hiç değilse gencin üzerindeki günlük yükün biraz azaltılması düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

5. Çalışarak okuyan gencin normal programı takip edememesi ve bundan dolayı ortaya çıkan yıl kaybının yaşın ilerlemesine neden olması :

Bu gecikme dolayısıyla öğreniminin son yıllarının askerlik göreviyle çakışması sonucunun, uygun olabilecek bir erteleme ile eğitimin tamamlanmasına izin verilmesi ile ortadan kaldırılması.

Yükseköğrenimini çalışarak sürdürme çabasında olan biz gençlerin, bu beklentilerin hepsinin yerine getirilmesini istememiz tabii ki düşünülemez. Devletimizin olanakları, yükseköğretim kurumlarının durumları, okuyan gençlikten beklentilerin bunları yönlendireceği kaçınılmazdır.

Biz gençler şuna inanıyoruz ki hızla gelişen dünyamızda, çağa ayak uydurmak, dünyayı anlamak, ülkemize katkıda bulunmak için artık, ortaokul ya da lise bilgileri yeterli değildir. Daha üst seviyede bir eğitim, hiç değilse ülkemizin nelere ihtiyacı olduğunu bilmek, değişmelere uyabilmek için gereklidir. Kaldı ki araştırma yapmak, eğitime, üretime, sanata, teknolojiye gerçekten katkıda bulunabilmek için daha da üst programları izleme gereği açık bir gerçektir. Kalkınma çabasında olan Türkiye'mizde binlerce insan okuyamaz ya da iş bulamazken, okur yazar insanımızı artırma çabası ile kurslar açılırken, hem çalışma, hem de yükseköğrenim görme olanağını yakalamış olan biz gençler, bu fırsattan yararlanabilmek için yardım ve anlayış bekliyoruz. Toplumumuza daha bilgili, çalışan gençler olarak katılmak, kendini yetiştirmiş bireyler olabilmek için gayret gösteriyoruz. Çalışma zamanının dışında, uyku, dinlenme, eğlenme, sosyal ihtiyaçları karşılama gibi faaliyetlerden fedakârlık ederek, okuma gayreti içinde olan biz gençlere ilgili kurumların sorunlarımıza eğilerek uygun yasalarla uygun şartları yaratması bizlere en büyük yardım ve destek olacaktır.

ZAFER MANİSA — «Türkiye’de Üniversite Mezunu ve İş Aramakta Olan Gençliğin Sorunları» konusunu ele alacağım.

A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi’nin Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü 1985 yılı mezunu bir genç olarak, genelde sorunları ve kendi sorunlarımı görüşüm, diğer genç arkadaşlarımda da sorunlarına ışık tutar umarım. Bu dileğimi tekrarlayarak şöyle bir yaklaşım ortaya koymak istiyordum. En başta, ülkemizdeki üniversite mezunu gençlik açısından :

BUGÜNKÜ DURUM NEDİR?

Üniversite mezunu gençliğin sorunlarına bugünkü durum açısından yaklaştığımızda, bunları belirleyebilmemiz için bir takım istatistik, örnek olay, çeşitli neden ve sonuçları açığa çıkarmamız gerekir.

En başta ülkemizdeki gençler arasında işsizlik oranının % 60-80'lere vardığı bir gerçek, tüm gelişmekte olan ülkelerde yaşandığı gibi.

Demek ki ülkenin gelişmişlik düzeyiyle gençliğin işsizliği ya da gençlerin istihdam edilmesi arasındaki ilişki çok büyük.

— En azından dört yıllık bir öğrenim sonrasında aylarca kendi alanında ya da çoğu kez olduğu gibi bambaşka alanlarda bir iş bulabilme umuduyla bekleyen; eviyle iş aradığı kentler arasında mekik dokuyan; maddi ve manevi her yönden olanaksızlıklarla karşılaşan; yaşadığı her olumsuzluktan sonra kendine olan inancını yitirmemeye çalışan; tüm bu bekleyişler sırasında ruhsal ve bedensel sağlığı tehlikeye giren gençlerimizden haberdar mıyız?

— Aldığı eğitim süresince «kişilerin mesleki doyum sağlayabilmeleri, ülke ekonomisine katkıda bulunabilme-

leri için taa baştan kendilerine uygun bir meslek seçebilmelerine yardım ve dolayısıyla mezuniyet sonrasında yine kendi alanlarında istihdam edilebilmeleri gerekmektedir» gibi ön koşulları, haklı bir neden olarak belleğine kazıyan gencin, mezun olduktan sonra ise kendisi ve başka arkadaşlarının yaşamlarında bunun tam tersi uygulamaları görmesiyle yaşadığı o koskocaman ÇELİŞKİNİN ayırımında mıyız?

— Ülkesinin eğitim politikasındaki aksamaların, yetersizliklerin, dengesizliklerin, baştan beri farkında olan gencin, mezuniyet sonrasında yaşadığı yetersizlik, hiçlik, boşluk ve verimsizlik duygularını görebiliyor muyuz?

— «Ülkemin bana verebileceği bir şey yok, tek kurtuluş yurt dışına çıkabilmemde; hiç olmazsa hem çalışır, hem de kendimi yetiştiririm. Ah, bir yolunu bulabilsem!..» diyen gencin sesini duyabiliyor muyuz?

— Yaşamı boyunca, mezun olana dek içki ve sigarayı kullanmayan ama mezuniyet sonrası yaşadığı kısır döngüde bunlardan adeta medet uman, onlarla avunur duruma gelen gencin sorunlarının kökenine inebiliyor muyuz?

Ailesinden hiçbir destek görmeyen, kaldı ki onların olumsuz değerlendirmelerine de hedef olan gencin, boşluk, inançsızlık duyguları karşısında başkalarınca «idealist, milliyetçi olmamakla» suçlanması karşısında, yaşadığı çatışmasını çözümleyebiliyor muyuz?

— Örneğin psikoloji bölümünden mezun olup da vergi dairesinde çalışmak zorunda kalan, ayda aldığı yetersiz maaşını, evin taksitlerine denk etmeye çalışan gencin, mesleki doyum sağladığından emin olabiliyor muyuz?

— İşini tek bir kanal aracılığıyla çözümlenmeye bırakmayıp da kendi çabaları, girişimleriyle alanında bir iş bulmaya çalışan bir gencin yaşadığı onca olumsuz yaşantı-

ların, güçlüklerin, olumsuzlukların, çok yönlü izlerini silebiliyor muyuz yaşamından?

— Başvurduğu her yerde karşısına yenilmez bir canavar gibi dikiliveren, en açık deyimiyle TORPİL denen olayın, genç insanın yaşamındaki sarsıntısını düzeltebiliyor muyuz?

— Ekonomik düzey ayrılıklarından kaynaklanan «ŞANSLI ve ŞANSSIZ GENÇLER» olmanın, genç insanda yarattığı açmazı, karamsarlığı, umutsuzluğu, değerlendirebiliyor muyuz?

— Ailesinin omuzundan yükünü bir an önce alabilmek için bir işi olması gerektiğine inanan, iş arayan gencin sorunlarına gerçekçi çözümlerle yaklaşabiliyor muyuz?

Sorular çok, sorunlar pek çok. Bunlara yenilerini eklemek ise kolay. Ancak, toparlarsak, sonuçta mezun genç, kişilik çatışmalarının en büyüğünü yaşamakta; toplumu ve toplumun değerleriyle ters düşmekte; yalnız kalmakta; amaçlarını ve inançlarını, toplumsal yaşama olan güvenini yitirmektedir. İş bulana dek bir örselenişi yaşamakta, şu ya da bu şekilde bir iş bulduktan sonra da işini sevmeyen, mesleki doyum tatmayan, yaptığı hizmetten bir amacı olmayan, işten eve, evden işe sürekli artan bir sorun yığını taşıyıp duran bir gençlik kesimi ortaya çıkmaktadır. Kısaca ve açıkça, yaptığı işin ne kendine ne de ülkesine bir yararı olmayan GENÇLİK. Ergenlik dönemi boyunca yaşadığı kimlik bunalımını belki yaşamı süresince de götürecektir olan GENÇLİK...

Bu kısacık belirlemelerden sonra diyebiliriz ki :

BU DURUMUN ÇÖZÜMÜ İÇİN NELER YAPILMAKTA YA DA YAPILMAMAKTADIR?

Genç mezunlarımızın işsizlik sorunu, doğrudan istihdam politikasıyla ilgili olduğuna göre, ona bir göz atalım :

İstihdam politikasının iyi saptanamaması değil midir yukardaki sonuçları yaratan? Kendi alanında istihdam edilemeyen mezunun, ilgisiz alanlara kaymasına neden olan? Devlet, daha başta, okullara istihdam edeceği kadar genç almadığı gibi (çünkü bunun çok üzerinde öğrenci alınmakta) mezun ettiği gençleri de kendi alanlarında bir işe yerleştirememektedir. Mezunların nerelerde iş buldukları, çalıştıkları, yetiştikleri, alana hizmet edip etmedikleri, yeterince takip edilmemektedir. Görüyoruz ki her geçen yıl yetişmiş ya da yarı yetişmiş insan gücü artmakta, buna karşılık bunları, alım gücü azalmaktadır. Çeşitli meslek gruplarında ihtiyaçtan fazla yığılma olmaktadır. Böyle olduğunda ise gençlerin kendi alanları dışına kaymaları kaçınılmazdır.

Özetle istihdam politikasındaki dengesizlikler nedeniyle sorunun çözümüne gidilemediği gibi buna her geçen yıl yeni boyutlar da eklenmektedir.

Sonuçta : NELER YAPILMALIDIR? sorusuyla karşılaşıyoruz. Buna verilecek yanıt, pek uzun olmasa gerek. Daha önce düzenlenmiş bir seminerde (Tevfik Fikret Lisesi'nce düzenlenen «Çeşitli Ülkelerde Gençliğin Kendi Toplumundaki Yeri ve Sorunları» konulu seminer) Sayın hocamız Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu'nun da dediği gibi, «Gençlerden çalışma ve başarı beklenir. Aile içinde ana-baba baskısı ile karşılaşan gençlik, okulda da evdekine benzer sıkı bir düzen ve disiplin altındadır. İşsiz ya da eğitimsiz bir gencin topluma katılması, toplumun değer yargılarını benimsemesi, gelişmeye katkı yapması beklenebilir.» İşte bizim burada temsil ettiğimiz grup, eğitim görmesine karşın işsiz kalan gençlik kesimi olduğuna göre, yine istihdam politikası üzerinde durmamız gerekiyor. Evet, sanırım istihdam politikasının mantıklı bir temele oturtulması, mezun, yetişmiş insan gücünün alıcı bulabil-

mesi, sorunların çözümüne ışık tutabilecektir. Zaten ülkemiz yöneticileri, her alandaki yetişmiş insan gücünden haberdar olduklarında, bunların yerleştirilmelerini daha okula alınırken düşünüp ona göre girişimlerde buldukları takdirde mezun olan genç, kendini bunca karışık sorunların, bonalmışlıkların içinde bulmayacaktır.

Gençliğin sorunlarına hep birlikte çözüm yolları aranması sırasında başta okullara bir takım görevler düşmektedir. Acaba okullar, kendi mezunlarının hangi işlerde yararlı olduğu, olabileceği konusunda çok yönlü bir izleme yapabiliyor mu? «Mezunlarımız yetiştirildikleri alan için yeterince hazırlanmışlar mı, kurumlarca aranıyorlar mı, eğitim programlarımız yeterli mi, yeterli değilse değiştirmemiz gerekiyor mu» gibi soruları, kendilerine yöneltebiliyor mu?

İkincisi, bu konuda basın-yayın ve TRT'ye de görevler düşmektedir. Sorunları sık-sık gençliğin kendi ağzından yansıtmaya, konuyu sürekli sıcak tutmaya, kişileri ve kurumları aydınlatmaya, sorunları her yönden irdelemeye; işverenlerin, iş arayan gence olan davranışlarının nasıl olması gerektiği konusunda uyarıları ve önerileri gündeme getirme gibi...

Son olarak aklıma, olayın kişisel boyutu geliyor. Acaba bizler, tek-tek bireyler olarak, ülkemiz ve gençlik sorunlarının ne denli ayırımındayız? Bu konunun gündeme gelişi, çeşitli kurumlara ve kişilere yansıtılışı için nasıl bir çaba taşıyoruz? Elimizden gelen her şeyi sonuna dek yapabiliyor muyuz?

Sorunların çözümüne çok yönlü gidildikten sonra, gençlerimizin mezuniyet sonrasında ülkesinin kendi elinden tutacağını bilmesi; alqında hizmet verebileceğinden emin olması; kendi ekonomik bağımsızlığını sağlayabileceğine inanması; yeni umutlar taşıyan düşüncelerini uy-

gulayabilme, deneyebilme fırsatını bulması, onun gerek kendine, gerekse ülkesinin koşullarına olan inanç ve güvenini perçinleyecektir.

Problemlerden daha uzak bir gelecek dileğiyle sözlerimi tamamlar teşekkür ederim.

ZEKİ YUKSEL (Çırak Öğrenci) — Gençlik arayış içerisinde olan bir kesimdir. Bir yandan ekonomik, din, felsefe, politik ve toplumsal sorunlara ilgi gösterirken, diğer yandan eğitim, barınma, beslenme, giyinme, iş edinme ve hatta evlenme ve ev yönetme gibi kendisini ayakta tutacak bir yaşam savaşı vermeye başlar. Kendisine değer verilmesi, beğenilmesi ve kabul edilmesi beklentisi içinde olan genç, aileden ve toplumdan problemlerini paylaşıcı ve destekleyici bir ilgi göremezse, ruhsal bunalıma ve kişilik yapısında sarsıntıya uğrayabilir. Elbette bu beklentiler ve kendisine verilenler, onun Sosyo-ekonomik şartlarına, yaşı ve yetişmesiyle çok ilgilidir.

Yakın bir gelecekte, ülkenin yönetim sorumluluğunu çeşitli kademelerde yüklenmesi beklenen gençliğin, ülke kalkınmasında üzerine düşen ekonomik ve toplumsal görevleri, sağlıklı bir biçimde gerçekleştirebilmeleri, eğitim ve öğretim sistemiyle doğrudan ilişkili bir olaydır.

Hayatın ilk yıllarında çocuğun yetiştirilmesinde birinci derecede ana-babaya düşen sorumluluk, çocuğun okula gitmesiyle toplumdaki diğer kurumlar tarafından derecederece paylaşılmaya başlanır. Bu bakımdan gençlerin içinde büyüdüğü toplumun, diğer yargılara göre «iyi» ya da «kötü» olarak yetişmesinden birinci derecede toplum sorumlu olmaktadır.

Gençliğe bizim toplumsal ilişkiler sistemimiz içinde belirli bir yer ve görev verilmiştir. Sosyolojik olarak gencin rolü ve statüsü belirlenmiştir. Gençliğe karşı geliştirilen çeşitli tutumlar, çok farklılık göstermektedir. Köyler-

de gençlere verilen görev ve sorumluluk ile, kentlerdeki gençlere verilen, görev ve sorumluluklar, birbirinden farklıdır.

Bilindiği gibi gençlik, toplumların geleceğinin göstergesidir. Genç nüfus, gelişmekte olan ülkelerin sanayileşmeleri, gelişmeleri için bir avantajdır. Genç, çeşitli hizmetler için kolaylıkla yetiştirilebilir. Genç, ülke için bol ve dinamik insan gücü ve emektir.

Konuyu bu şekilde ortaya koyduktan sonra, kendi bulunduğum gençlik grubunun problemlerini ortaya koymadan önce, konuya Çırak'ın tanımlanmasıyla başlayarak ortaya koymada fayda görmekteyim 2089 sayılı çırak, kalifa ve ustalık yasasına göre : «Bir sanatı, O sanat için düzenlenen kurumsal ve uygulamalı öğretim sürecine göre o iş yerinde öğrenmek amacı ile bir çıraklık sözleşmesi ile bir iş yeri sahibinin hizmetine giren kimseye ÇIRAK» denir.

PROBLEMLERE GELECEK OLURSAK :

— Çırak olmada belirleyici ana etkenin eğitimsel olmaktan çok, ekonomik olduğu Türkiye'de bir gerçektir. Genelde bu kesime gelen gençliğe baktığımızda, bireyi çırak olmaya iten etkenlerin başında yer almaktadır.

Kendimi örnek verecek olursam, bakmakla mükellef olduğum altı nüfuslu bir ailem var. Bu ailenin iki ferdi öğrencidir. Altı nüfuslu bir ailenin geçimi için neler lazım olmaz ki? Oysa bizlerin aldığı ücret, bugünün yaşam koşullarının o kadar altında kalıyor ki! Çıraklara, oldukça küçük bir ücret talep ediliyor. (Tabii bu ortama göre, ekmeğin 70 TL. olduğu günümüzde.) Verilen ücretle bizler, ailelerimizin geçimini sağlama savaşı veriyoruz, kendi ihtiyaçlarımızı dahi gideremiyoruz.

Durum böyle olunca, hayatta bocalamaya düşüyor, bunun sonucunda da ruhsal çöküntü ve buhran içine giriyoruz.

— Sigorta durumuna gelince; Coğumuz iş yerinde yasal sözleşmesiz olarak çalıştırılmaktayız. Sözleşme : «GEL, İŞE ALDIK, ÇALIŞ İŞTE» sözleriyle başlıyoruz, bunun dışına çıkılmıyor.. Sözleşme yapılmazsa, «iş yasasına göre çalıştırılan kişi sigorta yapılır» hükmü olmasına rağmen, sigortasız olarak çalıştırılıyor. Bu durum ise bizim sosyal güvencemizin olmadığı durumunu sergiliyor. Ödenmesi gereken primler boşa gidiyor.

— İş yerindeki beslenme problemi : İşveren tarafından yiyecek yardımı yapılmamaktadır. Verilen ücretle bir iş yerinde 11-12 saat çalıştırılan bir bireyin, kendi alım gücü de olmazsa ne denli sağlıklı beslenebilir?. Alım gücümüz sınırlı olduğu için çoğunluk yeterli yiyecek alamıyoruz. Aldıklarımız ise sağlık açısından sakıncalı olan açıkta seyyar satıcıların sattığı yiyeceklerden alarak karşılamaya çalışıyoruz.

— İş yeri ortamının çalışma açısından problemleri : Genelde, tuvaletin dahi olmadığı yerlerde çalışmaktayız. Kışın ısıtma, yazın soğutma sistemi (havalandırma) yok. Ayrıca iş kazalarından korunma açısından tedbirler alınmamış. Örneğin kaynakçılıkta çırak olarak çalışanların yüzlerine koruyucu maske takmaları gerekir. Bu yok. Buna benzer örnekler çoğaltılabilir. İş yerindeki kazalardan sonra kullanılacak ilk yardım malzemeleri yok, veya yetersiz.

ÇALIŞMA NİTELİĞİ AÇISINDAN PROBLEMLER

Bizler, kendi meslek öğrenimimiz için iş yerine giderken, iş verenler tarafından ayak işlerinde görevlendirili-

yoruz. ay söyle, Şu malzemeyi getir, Şu malzemeyi götür gibi. Arkadaşlarımız bu durumlara katlandıkları gibi, ustalarına meslekleri ile ilgili bir Şey sorduklarında, «daha öğrenirsin» veya «nce tezgah temizlemeyi öğren» gibi cevaplar alıyolar. Bu, bütün sanayiimizde yaşanan acı bir gerçektir.

— alıŐma saatleri belli değil. Normalde bizim çalışma süremiz 8 saat olarak belirlenmiş olmasına rağmen (ıraklık kanununda) 11 saat, hatta 12 saat dahi çalıştırılıyor. Yıllık izin süresi bir ay olarak belirlenmiş olmasına rağmen bizlere iş yerlerinden bu izin verilmiyor. Kendimiz kullandığımız anda ücretimiz kesiliyor.

ÖNERİLER :

1 — ırak için 2089 sayılı, çırak, kalfa ve ustalık yasaı «ğrenci» tercihini benimsemiş de olsa, bu konuda yapılacak yeniden düzenlemede çırağın sosyal güvenlik sistemi içinde yer alması, toplu sözleşme sosyal sigorta vb. haklarından yararlanması sağlanmalıdır. Çırak için öğrencilik ve işçilik boyutunu birleŐtiren bir sistem oluşturulmalıdır.

2 — Haftada 8 saatlik eğitim süresi arttırılmalı, ıraklık uygulamasına uygun mesleklerde eğitim uygulaması yaygınlaştırılmalı ve çeŐitlendirilmelidir. Buna bağlı olarak ğretim materyali (araç-gereç) hazırlanmasına hız verilmelidir.

3 — rgn eğitime denklik ilkesi benimsenmeli, mesleki eğitim programlarının örgün eğitim programlarına yakınlaŐtırılması çalışmaları yapılmalıdır.

4 — Yasanın (ıraklık) yaptırım gücü arttırılmalı, denetleme işlemleri etkinleŐtirilmeli, denetleme iŐlemlerinde devlet kuruluşlarına yetki tanınmalıdır.

5 — Sanayinin çıraklık okullarına farklı kesimlerden gelen çırakların eğitim ihtiyaçlarını belirleyecek araştırmalar yapılmalıdır. Programlar, bu doğrultuda değiştirilmelidir.

ÖZET OLARAK :

Gençlik, toplum hayatımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Öncelikle gençliğin dinamizmini yapıcı ve yararlı bir güç haline dönüştürmek gerekir. Bu ise bilinçli bir yetiştirme ile olur. Gençliğin sorunları denilince, öğrenim ihtiyacı, beslenme, barınma, ulaşım, isdihdam, çalışma, sağlık, hastalıktan korunma ihtiyacı, spor ve serbest zamanlarını değerlendirme ihtiyacı, iletişim, katılma, rehberlik ve danışma, moral destek ve psikolojik yardım ihtiyacı gibi ihtiyaçlar ilk planda akla gelmektedir.

Bu belirtilen ihtiyaçların karşılanması ve yerine ulaşabilmesi için ve etkili biçimde uygulanabilmesi için bu hizmetleri veren kuruluşların koordineli çalışması sağlanmalıdır.

BAŞKAN — Zeki, şu anoda 40.000 lira maaş alıyor ve evde kendisi dahil 7 nüfusun geçim sorumluluğunu üstlenmiş durumda.

Sayın Konuklar, panelimizin birinci bölümünü bitirdik. 15 dakikalık bir ara vereceğim. Ondan sonra özellikle genç arkadaşlarımla, panel üyelerinin konuşmalarına katkıları varsa lütfen onları almak istiyorum. Çünkü madem ki gençleri hiç değilse bir toplantıda bile olsa-katılma sağlayacak biçimde-bir araya getirebildik! Onların aktardıkları sorunlara, diğer gençlerin ekleyeceklerini almak istiyorum. Daha sonra, yetişkinlerin sizlere soracağı sorulara yer vereceğim.

Oturuma 15 dakika ara veriyorum.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Efendim, panelimizin tartışma bölümünü açıyorum.

Az önce belirttiğim gibi öncelikle arkadaşlarımızın konuşması üzerine, genç arkadaşlarımızın katkıları varsa onları almak istiyorum. Daha sonra da yetişkinlere söz vereceğim. Bugün değişik bir uygulama yapalım. Acaba genç arkadaşlarımızdan bu konuşmalara katkıda bulunmak isteyen, bazı sorunlara eklemeler yapmak isteyenler var mı? Varsa lütfen soruları da uzun olmamak koşulu ile soruyu sorsunlar ve anında cevap verelim.

EMİN DOĞAN (Üniversite öğrencisi) — Zeki arkadaşım konuşmalarında genelde köy yaşamından bahsetti, ben de üniversiteye köyden, taşradan gelmiş bir öğrenciyim. Ben de bunlara bir katkı da bulunmak istiyorum. Gerçekten köy gençliği ile şehirde yaşayan gençler arasında büyük bir kopukluk var. Şehirde yaşayan gençler, kültürel olsun, sosyal, sanatsal yönden olsun; her türlü olanağa sahipler. Oysa köyde yaşayan gençler ise tüm bu olanaklardan çok sınırlı bir ölçüde, belki de hiç yararlanamıyorlar. Biz bu köy gençliğine, devlet eliyle, halk eğitim eliyle çeşitli sosyal faaliyetler düzenleyerek bir şeyler verebilirsek, sanırım daha mutlu bir gençlik yaratmış oluruz.

BİR DİNLEYİCİ — Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Psikoloji Bölümü 4. sınıf öğrencisiyim. Bu senenin sonunda mezun olmayı diliyorum. Fakat mezun olanları da kapsadığına inandığım bir konu var. Bizler, sınıfların çok kalabalık olması nedeniyle doğru dürüst ders göremediğize, yetersiz olarak yetiştiğimize inanan kişileriz. Yani yeterli uygulama yapmadan, bu üniversiteden mezun olup çıkacağız, ondan sonra da Zafer arkadaşının değindiği gibi iş bulamama sorunu ile karşı kar-

şıya geleceğiz. Psikoloji bölümünden mezun olan bir kişi bir işyerine girdiğinde, kendisini yeterli görememektedir. Bir de yurt sorununa değinmek istiyorum. Özellikle kız arkadaşlar için, ben de yurttan kalan bir öğrenciyim. Yurtlar çok zor koşullar içerisinde. Hem yer olarak yurtlar, olumsuz bölgelerde, semtlerde, mahalle arasında bir yurttan kalıyorsa kişi, akşam hava karardıktan sonra yurduna gitmesi bile bir sorun oluyor. Ayrıca yurttan kalma, yaşam koşulları da çok zor oldu. Yine arkadaşların belirttiği gibi odalar çok kalabalık. Benim barındığım odada 18 kişi bir arada kalıyoruz. Oda havasız, çalışma salonu yetersiz. 170 kişilik bir yurttan kalıyorum. 100 kişilik çalışma salonu var. Bütün üniversitelerde öğrencilerin sınav zamanı aynı döneme gelmekte, ders çalışmak sorun olmakta. Yani üniversitelerden yetişen öğrenciler, özellikle de yurttan kalanlar, kişisel bozukluklarla mezun oluyorlar.

BAŞKAN — Katkılarınız için teşekkür ediyorum.

BİR DİNLEYİCİ — TED Ankara Koleji Vakfı Özel lisesi son sınıf öğrencisiyim. Önce Sayın Berna Sayraç'a sonra liseyi bitirmiş gerek üniversitede okumakta olan veya üniversiteyi bitirmiş değerli konuşmacılara bir soru yöneltmek istiyorum. Siz Berna Sayraç 18 yaşını henüz geçmemiş bir genç hanım olarak ailenizle belli görüş ayrılıkları içinde olduğunuzu tahmin ediyorum. Siz ailenizden kendi sorunlarınız hakkında anlayış bekliyorsunuz. Peki siz büyüyünce kendi çocuklarınıza uyma yolunu mu tercih edeceksiniz, yoksa kendi çocuklarınızı size uydurma yolunu mu?

Teşekkür ederim.

FERDA YÜCEOĞLU — TED Ankara Koleji lise son sınıf öğrencisiyim. Bu nedenle benim de bahsetmek istediğim sorun, tabii ki kendi yaşımla ilgili olarak lise son

sınıfta okuyup da üniversiteye hazırlanan kişilerle ilgili olacak. Şu anda diğer büyüklerimizin sorunlarını duydu-
ca, bizimkilerin çok çok az olduğunu düşünmeye başla-
dım. Gerçekten onlara karşı bir şey diyemeyeceğim ve
yine de bizim yaşımızla ilgili olan bir konudan bahsetmek
istiyorum. Üniversiteye girerken birçok üniversitede hangi
konuların okutulduğundan ya da nelerin öğrenildiğinden
haberdar değiliz tam olarak. Yani elimizde bazı belgeler
var, burada hangi üniversitede ne bilim dalları olduğu
yazıyor fakat biz onlara bakıyoruz, adını bilmediğimiz bir-
çok üniversite ile karşılaşıyoruz, fakat bence televizyonla
ya da diğer yayın araçları aracılığıyla bu diğer üniversite
bölümlerinde de nasıl bir eğitim olduğu bize öğretilmeli ve
bizim bunlardan bilgi sahibi olmamız sağlanmalıdır. Ayrı-
ca Halit Hocamın bir sözünü kesinlikle unutamıyorum.
Okulun son günü bize : «Çocuklar, unutmayın, sizin için
hiçbir zaman iyi meslek kötü meslek yoktur. Sevilen mes-
lek sevilmeyen meslek vardır demişti. Bunu sağlayabil-
memiz için de bizim bir mesleği sevebilmemiz için önce
onu tanımamız gereklidir ve onun hakkında yeterli bilgi
sahibi olduktan sonra ancak bizim yeteneklerimize, ama-
çlarımıza uygun olup olmadığını görüp, o yönde ilerleyebi-
liriz. Bizim kafamızda olan avukatlık, doktorluk, mühen-
dislik bilim dalları var, fakat bence Türkiye’de gelişmeye
başlayan başka bilim dalları da vardır ve bunlarda da iler-
lemeliyiz. Ayrıca size bir soru yöneltmek istiyorum.

İşsizlikten bahsediyorsunuz. Benim merak ettiğim bir
konu, mezun olduğunuzda gerçekten kesinlikle hiçbir iş
bulamıyor musunuz? Yoksa bulduğunuz işler sizin istek-
lerinize mi uymuyor? Çoğunlukla benim etrafımda gördü-
ğüm, iş bulsalar dahi bunun gerek parasının kısıtlı olma-
sı, gerek çalışma koşullarının çok uzun olması nedeniyle
sürdüremedikleri. Ben sanıyorum ki hayata yeni atılan

bir kişinin, diğer kademelerden geçerek bir yere gelmiş kişiyle aynı olanaklara sahip olamayacağıdır. En başta başlayan kişi muhakkak bir sıkıntı çekmeli ve zorluklar görmelidir. Onun için bu işsizlik sorununda gerçekten mi iş yok, yoksa sizin isteklerinize uygun mu iş yok?

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

BİR DİNLEYİCİ — Geçen sene değil evvelki sene Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencisi idim. Bir yıl okudum, fakat iş bulamayacağım diye bir yıl okumama rağmen orayı barakarak çocuk gelişimine geldim. Aslında edebiyata çok büyük merakım vardı; fakat çevremdeki kişilerin dört yıl okuyacaksın, okuduktan sonra bir öğretmen bile olamayacağını demeleri üzerine, okulu bırakmama neden oldular ve «hiç olmazsa bir öğretmen ol», diye beni zorladılar ve iki yıllık bir okula gelmeme onlar karar vermiş gibi oldular. Yani iş seçiminde bile çevrenin büyük etkisi oluyor. Aslında ben, anaokulu öğretmeni olacağım bu sene, fakat aslında bu okula gelirken çocukları pek sevmiyordum. Şimdi öğretmenlerim sayesinde sevmeye başladım; Şimdiki gençler, aslında sevdikleri mesleği seçme yönünde değil de gelecekte aç kalmamak için ya da herhangi bir mesleğe sahip olmak için çabalyorlar. Bir de yurt sorununa değinmek istiyorum :

Yedi günden beri saçlarımı yıkayamadım, Bilmiyorum, bu size sorunlarımızı dile getirmeye yeter mi? Yapmak istediğimiz pek çok şeyi yapamıyoruz.

Teşekkürler.

BAŞKAN — Ben de teşekkür ederim.

Efendim, bundan önceki deneyimlerimizden ve dünkü panelden de gördüğümüz kadarıyla bugünkü uygula-

malarda kendiliğinden bir farklılık doğdu. Dikkat ediyorum genç arkadaşlarımız, çeşitli sorunlarını sergiledikleri zaman, yine genç arkadaşlarımız alkışlıyorlar. Galiba bu alkışlar, «o sorunları biz de yaşıyoruz da onlar açıklıyorlar» demek oluyor. Sanıyorum bu da en azından gençlik yılı içerisinde yaptığımız toplantının farklı bir amaca ulaşması, belki o noktada bir adım kat ettiğimizi gösteriyor. O açıdan gerçekten mutlu oluyoruz. Diğer genç arkadaşlarımızın katkı ve sorularını bekliyoruz.

OSMAN NURULLAH ÇETİN — Çeşitli sorunlar dile gketirildi. Bir de gerek ortaokulda, gerek ilkokulda gençlerimiz üzerine, daha doğrusu genç adaylar üzerine uygulanan eğitim politikasından söz etmek istiyorum. Bunların her şeyden önce yeterli olduğu kanaatinde değilim. Ayrıca toplumumuzun sosyo-psikolojik yapısı gereği bir kısım gençlerin sorunlarından söz edildi. İmam Hatip Okullarından bahsedildi. Gençlerin, okullarda çeşitli baskılar altında olduğunu görüyoruz.

Bugün kendi deneyimim vardır. Önüme aldığım bir kitabı, yeterince okuduğum kanaatinde değilim. Şu anda benim seviyemde bulunan pek çok genç arkadaşımın, roman, hikâye veya ufak çaplı makalelerle günlerini geçirdiklerini düşünüyorum. Ancak liseyi bitiren bir genç, bunlarla yetinmemelidir.

BAŞKAN — Buyurun.

BİR DİNLEYİCİ — Daha önceleri fen kolu üzerine eğitim yapan bir liseye gitmekteydim, fakat şimdi Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Ev Ekonomisi Bölümünde okumaktayım. Arkadaşlarımız burada eğitim düzeyimizin düşük olduğunu, fen derslerinin yetersiz olduğunu vurguladı. Buna katılıyorum. Çünkü normal bir fen öğrencisi olarak çocuk gelişimi bölümüne

girdim. «Burayı niye seçtin» diye bilirsiniz. Fakat kendi bilgime göre demek ki benim seviyem burasıymış. Bunu insanın kabullenmesi gerekir. Ama şimdi bunu düşünüyorum ve diyorum ki kabullenip iyi bir öğretmen olmalıyım. Eğitim büyük bir sorundur. Hangi seviyede olursa olsun, eğitim toplumun en büyük sorunudur. Bunun için çocukların eğitimi de önemli diyorum. Bir de arkadaşlarımız ve konuşmacılarımız beyin göçünden bahsettiler. Peki oraya gittikten sonra, bilgi edindikten sonra, ülkelerine dönüp de ülkelerine ne kadar yararlı oluyorlar?

MUAMMER TUNA (Öğrenci) — Ben iki saptamada bulunacağım. Birinci saptama üniversiteler hakkında olacak, üniversite öğrencisi olduğum için. Bunun için Anayasanın iki maddesini ilk önce vermek istiyorum. Kişi Hak ve Ödevleri Bölümünün 17. maddesi, «Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir» diyor. 27. madde, «Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma, bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir» diyor. Bu haklar, Anayasayada belirlendikten sonra, üniversitelerin birinci özelliği, diğer eğitim kurumlarından ayrılan, yani, üniversitelerin bilim üretme özelliğidir. Bilim üretilmesi için de özgür ve demokratik bir ortam gereklidir.

Saptamak istediğim diğer bir konu da biz gençliğin bizim hakkımızda verilen kararlara katılmama sürecidir. Madem ki biz de bu ülkenin vatandaşıyız, bu kararlara da katılmamız iyi olur kanısındayım. Demokrasi rejimleri açık rejimlerdir. Demokrasi rejimlerinde katılımın da örgütlenme yoluyla olduğunu biliyoruz. Bunu da üniversite bağlamında belirtmek istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz teşekkür ederiz, sağolun.

Son iki kişiye daha söz vererek gençlerle ilgili bölümü bağlamak istiyorum.

Buyurun.

NURDAN YAPICIOĞLU (Öğrenci) — Ben biraz önce bir kardeşimizin üniversite çağına gelmiş öğrencilere, üniversitede bulunan bölümler hakkında yeterince bilgi verilmemesi görüşüne katılıyorum. Şöyle ki bizim okulumuz önceleri sadece kız öğrencilere eğitim veren bir okulmuş. Konumuz, çocuk gelişimi olduğu için de toplumda böyle bir görüş var. Sadece kızlar, çocuk eğitimi ve çocuk yetiştirilmesinde söz sahibidir. Bir aile ana ve babadan oluştuğuna göre çocuğun yetiştirilmesinde sadece anne mi söz sahibidir? Bunun için erkek öğrencilerin de alınması görüşüne katılıyorum. Bunun için de okulumuz hakkında, topluma iletişim araçları yoluyla bilgi verilmesini, erkek öğrencilerin, özellikle bu konuda bu alana yöneltilmesini istiyorum. Okulumuza gelen bir erkek öğrenci, diğer arkadaşları arasında, «a çocuk mu büyüteceksin, çocuk mu bakacaksın» gibi görüşler ileri sürüyor. Oysa dediğim gibi çocuğun eğitiminde sadece anne söz sahibi değildir. Bunun için ben de üniversitedeki bölümlerin üniversite çağına gelmiş öğrencilere yeterince tanıtılması için iletişim araçları veya daha başka yayın araçlarının kullanılması görüşündeyim.

BİR DİNLEYİCİ — Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi Son Sınıf öğrencisiyim, bu sene öğretmen olacağım. Ben diğer arkadaşlarıma katılmıyorum. Okulumu severek geldim. Yüksek bir puanla geldim. Okulumdan memnunum ve severek de yürütüyorum. Bir arkadaşımız, okulumuzun önemsiz olduğunu belirtti. İsteyerek seçmemiş, biraz küçümsedi. Aslında biz çocukların

kişilik gelişimi olan 0-6 yaş üzerinde duruyoruz. Bu, çocuklar için çok önemli. Geleceğin gençlerini yetiştirecek kişileriz. Öğretmenlik, aslında çok yüce ve büyük bir meslek. Bunun yanında ben, başka bir sorun olan barınma sorununa değinmek istiyorum. Yurtta kalan arkadaşlarıma şükretmelerini söylüyorum. Çünkü onlar, hiç olmazsa barınacak bir yer bulmuşlar, fakat biz dışarda kalan, yurda giremeyen, özel yurda maddi imkânı olmadığı için giremeyen ve okulu bırakmak durumunda olan bizler, daha güç vaziyetteyiz. Bir ay boyunca sürekli ev aradık. Öğrenci olduğumuz için ev vermediler. Kiralar yüksek. Biz onu da veremiyoruz. Sonunda ev tuttuk büyük zorluklarla ve bir yıl soba yakmadan, kalorifersiz evde ders çalıştık. Devlet bizden ne bekleyebilir veya biz derslerimizde nasıl başarılı olabiliriz? Aldığımız yiyecekler neler, ayın 10'u gelmeden paramız biter. Sonra öğrenciden başarı beklenir. Ben de diyorum ki öğrencilerin barınma sorunu çözümlensin. Yurtlar çoğalsın. Krediler arttırılsın. Ekonomik durumu-muz düzelirse bizler de düzeliriz.

Teşekkür ederim.

BİR DİNLEYİCİ — Üniversitelerde bilim yapılmadığından söz ediyorlar. Öğretim üyeleri vizelerden, sınavlardan bütün bir yıl sınav kağıdı okumaktan bilim yapmaya fırsat bulamıyorlar. Şu anda master yapıyorum. Öğretmen olmak için Bakanlığa başvurudum. Hâlâ tayinim çıkmadı. Rehber öğretmen olabilirim sanıyorum.

BİR DİNLEYİCİ — Siyasal yaşam konusunda çok çeşitli olaylar oluyor etrafımızda. Biz öğrenciler, bundan habersiziz. Atatürk ilkelerini her zaman bilmemiz gerekiyor, neredeno bulabileceğiz? Şu kitabı okudun mu deyince bir arkadaş, «aman ne yapacaksın, gel bir çay içmeye gidelim» diyor. Biz öğrenci olarak ne yapabileceğimizin

farkında değiliz. Gençler bilinçlenmeye çalışmıyor. Kimse de bilinçlendirmeye çalışmıyor bizi.

BİR DİNLEYİCİ — Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi İkinci sınıf öğrencisiyim. Ben diğer arkadaşların değindiği spor faaliyetlerine değinmek istiyorum. Gençlere spor olanakları çok az tanınıyor. Bazı söylentiler oluyor, sadece lafta kalıyor, uygulamaya geçilmiyor kesinlikle. Boş vaktimizi ancak pastaneye falan giderek değerlendiriyoruz. Benim istediğim, spor faaliyetlerinin daha çok olması ve bizlere bazı olanakların tanınması.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

BİR DİNLEYİCİ — Bizim okulumuza, temel meslek dersimize gelen bir öğretmenimiz, «asalaklar» diyor. Ders geldiği zaman, günaydın demeden hemen yoklamaya başlıyor ve daha sonra «asalaklar» kelimesini sıralıyor. Daha başka şeyler söylüyor ama ben burada söyleyemeyeceğim, biraz ayıp olacak. Hocamız bir de şöyle bir uygulama yaptı. Bir önceki sınıfta dersten kalıp, üst sınıftan ders alan öğrencilere şöyle bir dilekçe yazdırdı. Eğer gelecek yıl ben bu dersten kalırsam, oturmayacağım. Ayakta dersi dinleyeceğim ve laboratuvar gereçlerini de kendim alacağım.» Sanki biz bu okula harç yatırmıyor muyuz? O öğrenci, eğer o dersten kalıyorsa, bu sadece öğrenciden kaynaklanmıyor. Ben iki yıl okudum bir sınıfı. Bu, benim ders çalışmamamdan değil. Ben lise ve ortaokulda her zaman çok başarılı bir öğrenciydim. Babamı kaybettiğim için yeterince çalışmadım. Sınıfta kaldım. Biz de ailemize yük olmaktan kurtulmak istiyoruz. Kendi yaşamımızı kurmak istiyoruz. Hem toplum, hem kendimiz için iyi bir insan olmak istiyoruz. Yetişmiş bir insan olmak istiyoruz.

BAŞKAN — Okulunun adını söylememeni isteyeceğim.

Efendim, dilerdim ki gençlerimizden son konuşmayı yapan arkadaşımız çok olumlu, çok iyimser şeyler söylesin ve onlarla bağlayayım; ama düşüncem yine değişti. Konuşmayı bağlamak istiyordum ama galiba arkadaşlarımız sorunlarını gerçekçi biçimde ortaya koydular. Arkadaşlarımızı dinledik, arkadaşlarımızın aktarmalarından birkaç nokta çıkarabiliriz. Bir tanesi, kendi aralarında bazı konuları tartışma eğilimi göstermeleri. Bu çok güzel. Gerçekten övünülesi bir olay. Bunu görmek sanıyorum, öncelikle yetişkinleri mutlu ediyor. Çünkü bir konuda herkesin aynı düşünmesi beklenemez. Önemli olan, o konudaki tartışmanın ve farklı düşüncelerin ortaya koyma yöntemlerinin iyi belirlenmesi ve o konuda herkesin sabit fikirler içinde olmaması. Bunun galiba güzel örneklerini gördük.

İkincisi, genç arkadaşlarımdan iki soru vardı sanıyorum biri Berna'ya, biri Zafer'e. Onları, cevaplatacağım.

Üçüncüsü de, genç arkadaşlarımız özellikle toplumun sorumluluk taşıyan çeşitli katmanlarındaki öğretim üyelerinden başlamak ve öğreticilere kadar uzanan bir zincir içindeki grubu içine almak koşulu ile bazı sorunlarının o katmanlarda daha ciddi, daha önemle ele alınması üzerinde durdular. İki arkadaşım sorulara cevap verdikten sonra da özellikle öğretim üyelerinin, kendi alanlarında bu sorularla ilgili görüşlerini aktarmaları için konuşma yapmalarını rica edeceğim. En son olarak da izin verirlerse, en genç dinleyicimize, konuşumuza, Rauf İnan'a söz vereceğim.

Şimdi dilerseniz önce Berna, sonra Zafer, arkadaşların sorularını cevaplasınlar.

BERNA SAYRAÇ — Bana, kuşaklar arasındaki görüş farklılığı hakkında sormuşturdum. Şu anda muhakkak anne-babamızla birtakım görüş ayrılıklarımız var denmişti. Siz büyüyünce, siz çocuklarınıza mı uyacaksınız, yoksa çocuklarınızın mı size uymasını istiyorsunuz diye bir soru gelmişti. Bence anne-babalar, çocuklarına uymalı. Çünkü ne de olsa onlar, yaşadıkları çağ daha iyi anlayabiliyorlar; yani daha çağdaş görüşlere sahipler ama bu demek değildir ki bu uyma, hiçbir zaman gençlerin her dilediklerini yapmalarına izin vermeleri şeklinde olmamalı. Gençler, her türlü konuda, anne-babalarına danışabilmeliler ve anne-babalarının tecrübelerinden yararlanmalılar; ama anne-babanın da gençlerin kendi görüşlerine anlayış göstermelerini bekliyoruz. Yani bizim anne ve babalarımızdan beklediğimiz tek şey, biraz anlayış; yani kendi yaşadıkları çağa göre değil de bizim kendi yaşadığımız çağa göre düşünmelerini istiyoruz. Ben genel olarak, kendi çevremimin sorunlarını dile getiriyorum. Ben büyüdüğümde, anne olduğumda, kesinlikle kendi çocuklarımın çağına uyacağım. Kesinlikle onların yaşadığı çağda yaşamaya çalışacağım.

BAŞKAN — Cevap verildi sanıyorum, katılmak veya katılmamak başka şey ama sanıyorum sorunun cevabını verdi.

Buyurun,

ZAFER MANİSA — Bana da öğrenci arkadaşım, işsizliğin kişisel mi toplumsal mı olduğunu sormuşturdum. Ben kendimden eğer somut örnek verirsem, bakın Eylül dönemi mezunuyum. O zamandan beri de iş arıyorum. Halen de bulmuş değilim. Başvurabileceğim, alanımı ilgilendiren her yere, kişisel başvurumu yaptım. Henüz hiçbirinden cevap almadım. En başta Milli Eğitim Bakanlığının sınavına

girmiştim. Bunun dışında, çeşitli kurumlar ve özel işyerlerine, özel okullara baş vurdum. Hiçbirinden de şu ana dek haber almış değilim. Bekliyorum, umutluyum; mutlaka cevap gelecektir. İşsizlik problemlerinin beğenmeme, verilen işi beğenmeme şeklinde değil, zaten alanlarında istedikleri an, istediği gibi, istediği koşullara sahip, bir işe sahip olamıyorlar. Bilmiyorum, belki bu, değişik meslek gruplarına göre değişiyor.

Demin de konuşmam sırasında bu olayın istihdam politikası ile ilişkili olduğuna inandığımı söyledim, ben buna inanıyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Efendim şimdi de genç arkadaşlarımızın konuşmaları arasında yer alan ve özellikle öğretim üyelerimizden başlamak koşulu ile açıklanmasında yarar görülen bazı konu ve sorunlar sergilenmiştir. Kendi uzmanlık alanlarına giren konularda söz, bilim adamlarımızın, Sayın Özoğlu, Sayın Nasuhoğlu, Sayın Kurucuoğlu. Buyurun Sayın Özoğlu.

PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU — Önce teşekkürle başlamak istiyorum: Türk Eğitim Derneğinin Bilim Kuruluna böyle bir toplantıya gençlere yer vererek katılımı sağlayarak cesaret ettikleri, planladıkları ve gerçekleştirdikleri için. Gönül isterdi ki bu panelin birinci ve ikinci aşaması, yayın organlarımızca canlı olarak, bütünü ile yayınlanabilsin ve gençlerimizle etkileşim içinde neler yapılabilmiş, nasıl bir gelişme sağlanabilirmiş, bunun örneği olarak değerlendirilebilsin. Gördük ki gençlerimiz yetişmiş, bize rağmen yetişmişler, kendilerini kutlamak isterim. Gerçek biçimde yetişmişler. Nasıl yetişmişler? Birçok sorunlarla uğraşarak yetişmişler. Sorunları var ve sürmekte, ben onları da yenecekleri görüşüneyim, inan-

cındayım ve yeneceklerini kanıtladılar. Acaba bu yetişme uğraşında, savaşımında, neler kaybettiler, neler kazandılar? Onları bilemiyoruz. Ele alınan konu, gençlik. Gençlik sorunlarına yaklaşımlarında ve açıklamalarında yetişkinler, gençlerin yetişmesinde pek olumlu sayılamayacak etkilerde bulunmuş, onu gözledim.

Bir diğer gözlemim de şu oldu: Biz yetişkinler, genellikle konuyu biraz daha önemli kılmak, bilimsellik havası vermek için metinlere bağlı kalırız. Baktım, genç arkadaşlar da metinlere bağlı olarak konuşmayı yeğlediler. Metinlerden ayrıldıkları zaman o kadar ilginç noktalara değindiler ki sıkıntılarını ve bize mesajlarını öyle içtenlikle ilettiler ki keşke bu metne bağlılık alışkanlığını da onlara vermemiş olsaydık veya zorlamamış olsaydık. Daha rahat ve içten konuşmaları için destek olup yüreklendirseydik. Ele alınan konuda gördük ki her psikolojik ve biyolojik yaşta eğitimle belirlenen ortak sorunlar var. Değişen sorunlar var. Ama bu sorunların bulunduğu yer ve ortam da önemli. En genç arkadaşımız liseli genç'in sorunları, bizim toplumumuzun ekonomik veya sosyal ölçütlerle en üst düzeyindeki örgütlenmesinde, üst tabakada ortaya çıkan sorunlar gibi görüldü, o özellikle yansıttı. Acaba tüm liselerimizde, lise gençlerimizde sorunlar böyle mi? Liseli gencimiz, sınıf kalabalıklığından söz etmedi. Sabahçı, öğrenci olma konusundan hiç söz etmedi. Onun için, lisesi için bunlar sorun değil anlaşılan. Kitap sorunundan hiç söz etmedi. Belli bir lisenin, belli bir eğitim düzeyinin sorunlarını getirdi. Bu lise, liselerimizi temsil edemeyecek kadar tipik bir okul. Bu sorunlar, zaman - zaman bizim de değindiğimiz sorunlar. Liseli genç arkadaşımız, ancak yönetilen bir sorudan sonra, kendi düşüncelerini dile getirmeye çalıştı. Acaba liseli genç arkadaşımızın hiç sıkıntısı yok mu? Üniversiteye hazırlanmıyor mu? Dersaneye gidi-

yor, kitaplar okuyor, acaba ilgisi düzeyinde mi hazırlanıyor? Seçmeyi düşündüğü meslek üzerinde mi hazırlanıyor? Bunlardan hiç söz etmedi. İlgilerini öğrenmek gerektiğini duyduğu ve bununla ilgili sıkıntılar içinde olduğu konusundan hiç söz etmedi. Belki metne bağlı kalmış olduğu için değinmedi. Üniversite hazırlığı yalnız ve yalnız dersaneye gidip test tekniğini, belirli bilgileri öğrenmek ve bir test becerisi kazanmak olmamalıdır. Şunu rahatlıkla söyleyelim ki üniversiteye giriş hazırlığında kazandığınız o test çözme becerileri, sizi yalnız üniversiteye sokar, ondan sonra hiçbir işe yaramaz. Öyle ise arkadaştan, gerçekten hissettiği, yaşadığı bazı sorunlara da değinmesini bekliyordum. Başkan söz verirse onlara da değinirseniz memnun olacağım. Nedir sıkıntınız? Arkadaşlarınız arasında ilişkilerde mi sıkıntınız var, öğretmenlerle ilişkilerinizde mi sıkıntınız var, geleceğe ilişkin meslekleri veya seçimleri düşünürken mi sıkıntınız var? Onlardan da söz ederseniz aydınlanırsınız. Zira biz yetişkinler, bu gençliğin böyle - böyle sıkıntıları var diyoruz, gözlüyoruz diyoruz. Ama hissetmiyorsanız, bizim var dememiz demek ki biraz havada kalacak. Acaba öyle mi?

İkinci bir konu, bir arkadaşımızın sorduğu soruya lisesi genç arkadaşımızın verdiği cevaptaki kavram. Her iki arkadaşın da kullandığı sözcük beni üzdü. Uyma sözcüğü. Lütfen ne siz ana ve babanıza, ne ananız babanız size uyun. Ama çağımıza uygun bir uyum geliştirelim, bir denge geliştirelim, bir dinamik davranış ve tutum biçimi geliştirerek iletişim, gelişme ve ortak yaşamı sağlayalım. Bu uyumda, çağ egemen olacaktır, çağın gelişmeleri egemen olacaktır. Siz çağa zaten uyamazsınız. Siz ananıza, babanıza uyarmanız veya ananız babanız size uyarırsa, bu sözünü ettiğimiz sorunlar ortadan kalkmaz, gelişme olmaz. Ancak siz bir uyum sağlayabilirseniz, örneğin sizin almanız

gereken yerde izin alırsanız uyma değil uyum sağlıyorsunuz. İzin almak, bir bağımlılık, ölçüsü değildir. Haber verme biçiminde bile izin alınabilir. Eğer bağımsız yaşamak amacıyla, ben tamamen istediğimi yaparım biçiminde düşünülürse, kimseye uyma olmaz ama uyum da sağlanmaz. Bilelim ki kimse ne toplumda, ne biyolojik yaşamında, tamamen bağımsız değildir ve olamaz da. Bir ilişki düzeni geliştirdiği sürece, geliştirebildiği sürece o kişi, bağımlılık düzeyi içerisinde davranır. Öyleyse ortak yaşamda ve gelişmede amacımızı, hem şimdi, hem de gelecekte bir uyum sağlama biçiminde oluşturulmalıdır. Çağınıza uyum sağladığınız sürece, ister - istemez çağınızın gerçekleri çerçevesinde, çocuklarınızla da ilişkilerinizde bir uyum geliştireceksiniz, onların değerlerine önem vereceksiniz. Yalnız ananın, babanın çocuğu anlaması yetmez, gencin sorunlarına, onun gelişmesine değer vermek, kabul etmek ve yardım etmek sözkonusu olmaktadır. Uyma sözcüğünü, kavramını, bir açıklığa kavuşturmak istedim. Lütfen birbirinize ilişkilerinizde uymayın, bir uyum geliştirin. Çünkü uyma dediğimiz iş, ilişkileri koparır, gelişmeyi önler. Ben sizin söylediklerinize uyersam, şimdi söylemeye çalıştıklarımı söylememem gerekir. Siz de benim söylediklerime uymayın. Ama benim söylediklerimden uyumumuz için bazı noktalar önemli ise lütfen onları değerlendirmeye çalışın, davranışlarınıza katmaya çalışın. Gençlik için önemli gördüğümüz katılımı uyma değil, uyum ister. Üniversite gençliğini temsil eden arkadaşın belirttiklerine bir ekleme yapmayı düşünmüyorum. Metne bağlı kalmadığı sürece çok önemli noktalara değindi. Öğretim üyelerinin yetersiz olduğundan söz edebildi. Haklıdır veya haksızdır tartışmıyorum. Ama bunu söyleyebilecek bir hazırlığının olduğu, kendi kendine hesaplaşmanın ürünü olarak ortaya konulduğu görüldü.

İşte katılma dediğimiz nokta bu. Öğretim üyelerinin niye yetersiz olduğu konusunu tartışmak, açıklamak ve kanıtlayarak ortaya koyma olanağını da bulması gerekir. Bulamaz ise veya kanıtlayamaz ise bir slogan haline gelir, bir önyargı olur ve o zaman tehlike başlar. Katılma; görüşleri, sloganlar olarak ortaya koyma değil, görüşleri savunabilme, görüşleri gerçeklerle bağdaştırabilme veya bağdaştırmaya çalışmak olmalıdır. Kuşkusuz hepimiz değerlendirmeler yapıyoruz, öğrencilerin de gençlerin de böyle değerlendirmeler yapmasında bizler de pay çıkarma durumundayız. Dediğim gibi kutluyorum; ama açıklama olanağını bulmanızı ve sloganlaşmamasını diliyorum.

Üniversiteyi bitiren arkadaşların temsilcisi olan arkadaşın soruya verdiği bir cevap vardı. Hazırlanan veya meslek öncesi sorunlarının; iş bulamamanın kişisel olmadığını söyledi. Ama başka arkadaşlar da bu sorunlar kişisel dediler. Neden? Bir kere konu, kişinin gelişimi ile ilgili, kuşkusuz kişisel olacak. Değişik baskılar, biçimlendirmeler, hatta korkular içindediniz ki derslerinize yeterince zaman ayırdığınızı, başarılı olabildiğinizi söylemek, bilmiyorum mümkün mü değil mi? Vurgulamakta yarar var, biz genelde başarısızlığı esas alıyoruz, yargılıyoruz. Başarıyı vurgulayıp pekiştirdiğimiz, değerlendirdiğimiz pek ender. Gençliğe başarabildiklerinin tadını verebiliyor muyuz? Verdiğimiz zaman ne oluyor? İşte çalışan gençliğin tipik örneği olan Zeki'yi dinledik. Zeki, başarmanın verdiği duygular içerisinde bizlerle iletişim kurdu. Nasıl başardı? Olanaklardan yararlandı, bazı anlayışlı kişilerden yararlandı, ama kendi başarısının tadını, o duyguyu yaşadı ve bizlerle de paylaşabilecek hale geldi. Hepimizi duygulandırdı. Aca ba üniversite ve lisedeki arkadaşlarımız, başarılarının tadını bu biçimde duyabildiler mi? Hatırladıkları örnekler var mı? Ama başarısızlıklarımızı daha çok hissediyoruz.

Daha çok yaşamak zorunda kalıyoruz. Bu sizin veya bizim, yani sistemin sorunu. Görüyoruz ki başarısızlıkları vurgulanan bir kimsenin, meslek öncesi eğitiminde kendisinden de gelen sorunlar var. Öyleyse ne yapalım? Özellikle lise düzeyindeki arkadaşlar için üniversitede program seçimlerini öyle veya böyle, şu özleme göre veya şu saygınlık derecesine göre değil, kendi yeteneklerine, kendi ilgilerine, kendi başarılarına göre düşünmek durumundadırlar. Başarabildiğimiz mesleği, ilgi duyduğumuz mesleği sürdürebiliriz, zevk alabiliriz ve yaşamımızı kazanabiliriz, mutlu olabiliriz. Onun dışında, istemediğimiz ama girdiğimiz mesleğin içinde, bocalar dururuz ve zaman zaman oradan çıkmak da çok güç olur. Mutsuzluk dolu bir meslek yaşamının başarılı olacağını söylemek olanağı yoktur. Öyle ise, gençlere kendilerini tanımalarında, kendi başarılarının tadına varmalarında ve kendi kararlarını vermelerinde yardım sağlayalım. Gençlerin başarısızlıklarını yargılamadan, başarılarını pekiştirelim ve sürdürmelerine olanaklar sağlayalım.

Teşekkürler.

BAŞKAN — Efendim, katkılarınız için biz de teşekkür ediyoruz. Eğer zamanımız el verirse Berna'ya o açıklama olanağını tanıyacağım.

Buyurun Sayın Nasuhoğlu.

RAUF NASUHOĞLU — Efendim bu tarafa gelmenin bir nedeni de bence, bugünün kahramanı Zeki Yüksel'dir. Çünkü Zeki Yüksel, büyük bir çoğunluğun tek temsilcisi. O, yolunu aşmasını ve toplumdaki yerini temin etmenin yolunu bulmuş. Şimdi ben de hem duygulandım. Hem heyecan duydum konuşmalarından. Bir taraftan da üzüntü çektim, büyük bir eziklik duydum. Çünkü en azından mem-

lekette, eğitimde biraz görev yapmış bir insan olarak, üniversitelere yapılan bir eleştiri vardı daima. «Siz camekanlı yer içindesiniz, memleketin gerçeklerinden haberiniz yok» biçiminde. Ve gerçekten büyük ölçüde maalesef öyleyiz. Bir eğitim düzeni var; yani çıraklıktan başlayarak, bütün sıkıntılara dayanarak, mesleğini yapmaya çalışmak, hayatta yerini bulmaya çalışmak!.. Birçoklarına hayranlık duydum. Benden çok daha iyisini söylüyorlar, çok daha rahat konuşuyorlar. Yalnız, memleketimiz bakımından büyük bir problem. O problem de şu; bilemiyorum istatistiksel durum şu anda nedir? Yani Zeki Yüksel tipinde olanların sayısı ile normal eğitim imkânı bulabilmiş olanların sayısı nasıldır? Bana öyle geldi ki birinci grup daha kalabalık. Belki ikiye bir.

O zaman, toplum olarak görevimizi yerine getirdiğimizi iddia edemeyiz. Devlet, çeşitli rejimlerden anaokulundan ta üniversite sonuna kadar, hatta üniversiteden sonra eğitim vermek için bütün olanakları seferber etmiş. Ama bunları, bu olanakları, yeterince tam amacına uygun şekilde kullanamamış. Başarısızlıklar olmuş, o başarısızlıkları bertaraf edip iyilerin içinde en iyilere imkân veren bir sistem getirememişiz. Şimdi bugün, tümünden çelişkili bir durum içinde kalıyoruz. Tek temsilci ve tabii kalabalık temsilci, devletin, toplumun sağladığının en azını alıyor. Zeki, «devam edeceğim ve başaracağım» dedi. Şimdi devam etmek için hiçbir yerden bir destek bulma umudu yok. Var mı bilmiyorum? Hiçbir yerden maddi destek de beklemiyor. Şimdi bu, bizim sözel dediğim eğitimimizin bir sonucu. Sözel eğitim, doğrudan doğruya her çeşit bürokrasiye dönük bir eğitim. Mühendis de olsa, hekim de olsa, bürokrasi yanımız baskın çıkıyor.

Zeki, güç yoidan girdi, Kolay yolu seçenlerimiz de kolay yolu arıyorlar. Ben eleştirilerin çoğunun, genç arka-

daşlarımızın eleştirilerinin çoğunun, bir miktar abartıldığı düşüncesindeyim. Hakikaten normal bir eğitim süreci içinde herkes birtakım sıkıntılara maruz kalabilir ama bu aşamaya kadar, üniversite aşamasına kadar gelmişler, hatta bir kısmı bitirmiş. Demek ki toplumun içinde bir çaresi bulunmuş. Galiba bu sabahki veya dünkü Sayın Adaşım İnan Bey, köy enstitülerinden bahsetti bir nebze. Bu çelişkinin çözümlerinden bir tanesi o idi. Eğitimimizi sözel olmaktan çıkarmak ve tüm insanlarımızın, eğitimden yetişen insanlarımızın, Zeki Yüksel zihniyetinde olmasını sağlamak. Çünkü o zaman eğitimin, sözden ibaret olmadığını, bunun yanında birtakım iş üretmek, birtakım şeylerin hakkından gelmenin de bunun içinde olduğunu göstermekti. Fizik okutuyoruz, tahtada formül, matematik okutuyoruz öyle, kimyamız öyle, tıbbımız öyle, hepsi öyle. O zaman sözel tarafımız ağır basıyor. Üreticiliğimiz havada kalıyor. Bu bize, medreseden kalmış bir miras benim düşünceme göre. Bu mirası, bir türlü atamıyoruz. Okumaya, anlamaya, bellemek diyoruz. Bellemek, yani belleğe yerleştirmek; yani ezberlemek! Bu kısır döngüden bir türlü de kendimizi kurtaramıyoruz.

Bu memleket, eğitimini, temelden bu sözel olmaktan, medrese devamı olmaktan çıkarmak zorundadır. Bunu biz çıkarmadıkça, istediğimiz kadar üniversiteleri çoğaltalım, efendim, kıyamet gibi mezunlar verelim. İşte işsizlik problemi. Hiçbir toplum, okullardan çıkan insanlara iş bulmakla yükümlü olamaz. O zaman öyle insanlar yetiştirmemiz gerekir ki ekmeğini taştan çıkarabilsin! Demir parçalarından çıkaran insanlar gibi...

Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ederiz efendim.

Sayın Kurucuoğlu, buyurun efendim.

NEVİN KURUCUOĞLU — Efendim, öğretim görevlisi olarak çalıştığım için öğrencilere cevap vermek yetkisini ben de kendimde buluyorum. Üniversite öğrencilerine konuşma imkânını verdiğiniz için önce size, bu toplantıyı tertip ettiğiniz için teşekkür ediyorum.

Şimdi öğrencilerden konuşanlardan yakınmaları dinledik. Bu arada, öğretmenlerin bazılarının, asalaklar dediğini söylemişti bir arkadaş. Şimdi böyle bir öğretmenin olduğunu düşünmek bile istemedim, fakat yaşamış ki bize bir örnek verdi .Böyle bir öğretmen olamaz, olmaması gerekir, temenni edilir. Ayrıca ben buna yakın öğretmenler de duydum; Geri zekâlılar şeklinde çocuklara hitap ettiğini! Fakat bu tür öğretmeni biz, öğretmen olarak, ideal öğretmen olarak istemiyoruz, kabul etmiyoruz, duymak istemiyoruz, duyduğumuzu da unutmak istiyoruz. Şimdi öğrencilerin bir başka sorunu vardı. Bir arkadaş dedi ki çok kâğıt okumaktan bilime, öğrencilere iyi bir ders uygulayamıyorlar. Ona hak veriyorum. Çünkü ben, Türk Dili Öğretmeniyim. Çok kâğıt okuma işinin içindeyim. Hakikaten vizelerde ve sene sonunda, kâğıt okumaktan çok yoruluyoruz. Ama ben bu sözel çalışmada gençlere kürsüyü verdiğimiz zaman, ne kadar rahat konuştuklarını, cesaretli olduklarını, oldukça düzgün konuştuklarını gördüm. Buna birçok defa şahit oldum. İmkân verilirse ne iyi konuşacaklar, düşündüklerini ne kadar düzgün söyleyecekler. Türk Dili üzerinde çalıştığım için dili iyi kullanacaklar dedim ve ben özel uygulamanın içinde öğrencilerime bu imkânı verdim. Mesela ben oturup bir Yahya Kemal'i kürsüde anlatmaktansa herhangi bir öğrencimin yahut öğrencilerimden gruplaşarak bu alanda çalışmalarını ve kalkıp kürsüde konuşmalarını istedim. Böylece o kadar çok yararlandılar ki ben de öyle gençler gördüm ki.. Çok rahat konuşuyorlar. Çok güzel araştırmalar yapıyorlar ve kendi

yorumlarını da katarak çok başarılı oluyorlardı. Buna tanık oldum, uyguladım. Demek ki öğretmen, iyi öğretmen kötü öğretmen diye düşünmeyeceğim; fakat öğretmen isterse, kendi dersinde bugüne en uygunu, bugüne en başarılı nasıl olunuru bulur, o yöntemi uygulayabilir. Bunun yanı sıra iş bulmak ve mezun olduktan sonra, üniversite mezunu olduktan sonra iş bulmak problemi var idi. Bu problem, hayatımızda hep var, hatta bütün dünyada var işsizlik, iş bulma problemi. İnsan, istediği bir işi bulamıyor, bulamaz; güç. İsteddiği bir kocayı bulabiliyor mu? Hayır. Neler yatıyor o göğüste? Hangi aslanlar? O aslanların hiçbiri gelmiyor. Demek ki insan istediği işi, mutlak istediği, sınırlandırdığı, hele o güzelim hayalimizle yaşattığımızı, belirttiğimizi bulmamız hiç mümkün değil. Yaşamımız süresince bütün isteklerimizi tam olarak bulmamız mümkün değil. O halde bize verilen iş tesadüf, nasıl üniversitelere girerken de tesadüfler sizi götürüyor, bir branşa, o halde bir iş bulduğumuz zaman o işi sevme, iş yapma sorumluluğu ve iş buldum, o halde bana bu düştü, bunu seveceğim diyebilmeliyiz. Yine koca misalini gösterebilirim: «Bu geldi bana, ben bunu sevmek mecburiyetindeyim.» İnsan seviyor, alıyor, pulluyor yani. O yönden işi sevme var. Herkes, mutlak istediği ideali bulamadığı halde ve gerçek olarak bulamayacağına göre, mutlak o işi sevme durumunda. Çalışmayı sevme, bulduğunu sevme... Yetinme de değil, yalnız onu belirtmek isterim. Yetinme değil, sevme ve öğrenmeye daima açık olma. Daha evvel konuştuğum bir arkadaşla, mesela dedi ki «siz pür müzik klasik müzik biliyorsunuz ama edebiyatçısınız, nasıl oluyor bu?» Eğilme, öğrenmeye hazır olma, o alanda kendini eğitmek gibi ve hemen arkasından günün kahramanını bütün öğretim görevlisi arkadaşlarım belirttiler, ben de günün kahramanını tebrik etmek istiyorum. Zeki Beyefen-

diyi. Şu noktayı belirtmek istiyorum! Ben şu dersi aldım: Öğrenmeye açık olursanız, öğreniyorsunuz. Zeki bence bir örnek. Bir çıracılık süresi içinde yetişmiş ve tornacı, torna çevirme işleri ile yetiştiği halde bugün karşımızda bir Beyefendi görüyoruz. Çok efendi bir çocuk ve dışarda konuştuğumuz zaman da onu hissettik. Üniversiteler ve diplomalar yeterli mi? Herkes başarılı olmak, hayatta iş bulmak için üniversiteye koşuyor; şart mı? Yani Zeki bir örnektir. O halde ben bir başka noktayı belirtmek istiyorum. Kendini iyi yetiştirmek, bilinçli olarak doğruyu bulmak ve ne yapılması gerektiğini seçmek ve onun üstünde durabilmek. Bir noktasını Zeki'nin belirtmek istiyorum, dinlerken çok sevdim; «Gittim ustamın elini öptüm, işe başladım» diyor. Yani ustasının elini öpmüş işe başlamış. Bu hangi eğitim, hangi üniversite mezunundan beklenebilir? Yahut hangi üniversite mezunu bunu, üniversitelerde öğrenir? Kendi kendine, kendi sağduyusu ile düşüncesi ile demek ki Zeki, orada el öpüp işe başlama işini kendi bulmuştur, kendi uygulamıştır. Ailesi içinde bir anne de yoktur. Hani anneler, git kızım, git oğlum elini öp falan derler, o da yok. Demek ki bu iş kendini yetiştirme işi ve bizim memleketimizde kendini iyi yetiştirme gayreti ile çoğalan bir toplum beklenmektedir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ediyoruz efendim, sağ olun.

Efendim, şimdi kısa bir süremiz kaldı o süreyi Berna'ya söz vererek değerlendireceğim. Sayın Özoğlu'nun Berna'dan öğrenmek istediği, özellikle liseli bir genç olarak öz duygularını belirtmesini istediği bir husus vardı. Şimdi onu dinleyelim kısaca, daha sonra da eğer uygun bulurlarsa, Rauf İnan Hocama söz vereceğim son olarak.

BERNA SAYRAÇ — Ben ilk önce üniversiteye hazırlık olayından söz etmek istiyorum. Ben matematik ve fiziği çok sevdiğim için çözmek zorunda olduğum testler veya girmek zorunda olduğum deneme sınavları, bana o kadar büyük bir rahatsızlık vermiyor; yani ben üniversiteye hazırlığı bir zorunluluk olarak değil de zevk duyduğum için yapıyorum. Çevremdeki arkadaşların çoğu da böyle. O yüzdən üniversiteye hazırlık o kadar büyük bir sorun değil bizim için. Sadece girip girememe endişesi, yani ileride geleceğimizi güvence altına alıp, sadece üniversite sınavının bizi rahatsız etme yönü, girip girememe endişesi. Yoksa üniversiteye hazırlık biraz yıpratıcı oluyor ama ben zevkle hazırlanıyorum üniversite sınavlarına, belki matematiğe, fiziğe veya fen bilimlerine karşı olan ilgimden dolayı böyle düşünüyorum. Ama bu imkânı bulamayan öğrencileri gözönüne alınca, bizim sorunumuz yokmuş gibi geliyor bana. Şu anda arkadaşlarımı dinledim. Biz gayet mutlu bir zümreyiz diye düşündüm kendi kendime. Sizin dediğiniz uyum, uyma sözünüze de hak veriyorum. Yanlış ifade ettim. Uyum ortamının sağlanabilmesi için anlayışın olması şart. Taraflar, birbirlerini anladıkları sürece, birbirlerine yardımcı olabilirler. O yüzden anlayış bence şart, yalnız başına yeterli değil tabilki.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Berna.

Efendim oturumumuzun son sözünü saionun büyük çoğunluğunu teşkil eden genç arkadaşlarımızla genç bir eğitimcimizi karşı - karşıya bırakarak vermek ve bağlamak istiyorum. Buyurun Sayın Rauf İnan.

RAUF İNAN — Çok teşekkür ederim Sayın Başkan. Bu genç sözünüzün üzerinde duracağım. Ondan önce Türk Eğitim Derneğinin bilim toplantılarının her birinde

ayrı ayrı övgülerimi, hayranlıklarımı belirtirim. Bunda belki bazıları fazla oldu diyecekler. Bugün yine onu belirtiyorum. Nedeni şu: Bir yıla yakındır Kars'tan İstanbul'a kadar her yerde gençlik konusu üzerine toplantılar oldu; ama bu kadar genç yoktu. O toplantıların, salonun yarısından pek azını gençler meydana getiriyordu ve gençlerden de pek konuşan yok gibiydi. Tabii televizyondan seyrediyorduk. Yoksa başka türlü katılmak imkânı yok. İlk defa bu toplantıya katılıyorum. Bu toplantının hayran olunacak yanı ve Türk Eğitim Derneğinin övülecek yanı da bu kadar genci toplantıya getirebilmiş olmasıdır. Ayrıca gençlere konuşma olanağı da verdi. Hatta dinleyenlerin arasından da katılanlar çok oldu. Türk Eğitim Derneğini tekrar kutlarım.

Efendim gençlik konusuna gelince. 1946, 1947, 1948'lerde Japonya'nın o zaman mutlak hakimi 64 yaşında iken masasının üzerinde bir yazı bulunuyormuş. Orada dermiş ki «**gençlik bir ömür çağı değil, bir zihin halidir.**» İnsan şu kadar veya bu kadar yıl yaşamakla değil, umutlarını, düşüncelerini ve hayatta yaşamdan belediklerini yitirmekle yaşlanır. Ben de 22 yaşındayken Kayseri'nin bir köyünde bir öksüz yurdunda öğretemdim. Öksüz yurdundaki öğrenciler, öksüzlük insanlaşmış gibiydi. Neşe, gülme diye bir şey yoktu. Çocuklar, çocuğa ait her şeyi kaybetmişlerdi. Biz İstanbul'dan iki öğretmen, Ankara'dan bir öğretmen oraya gittik. Daha birkaç genç arkadaş, bu öğrencilere önce, «bu çocuklara, çocukluk haklarını verelim, dedik ve onda başarılı olduk. Kısa bir zaman içinde başarılı olduk. Ertesi yıl başka bir yerden iki öğretmen geldi. Onlar, bizim çalışmalarımıza katılmıyorlardı. O bana şunu esinlendirdi: Bir öğretmen arkadaşım, onun oğlunun ismini hepimiz duyarsınız: Gürer Aykal. O'nun babasına, benim çocukluk arkadaşım o da öğretmen, ona yazdığım bir mektubu çok yıllar sonra saklamış bana verdi. Orada

şöyle yazıyor: İnsanlar, özellikle buradaki öğretmenler dörde ayrılıyor: Genç ruhu gençler, genç ruhlu yaşlılar, yaşlı ruhlu - ihtiyar ruhlu gençler, ihtiyar ruhlu ihtiyarlar. Yönetici iken, denetici iken gördüm. Gerçekten insanlar, bu açıdan böyle oluyor. Genç ruhlu gençler, genç ruhlu yaşlılar var, yaşlı ruhlu gençler var, yaşlı ruhlu yaşlılar var. Yalnız şunu söyleyeyim: Yaşlı ruhlu gençler, daha az. Efendim, bu bilimsel toplantıda içimden geçiyordu: Acaba YÖK'ten kimse var mı? Ben sormadığım halde, Sayın Âdem, buraya yazdı. YÖK'ten bir üye var: Sayın Lütfi SEL. Onu candan kutlarım. Keşke daha bir iki kişi olsaydı. Yine Millî Eğitim Bakanlığını kutladım. Açılışına Millî Eğitim Bakanı gelmiş. Belli ki bu Millî Eğitim Bakanının kendi kişiliği ile ilgili. Millî Eğitim Bakanlığının gençlik bölümünden kimse var mı acaba? Tebrik ederim. Bu da ayrı bir mutluluk oldu. Bu defa çok şükür, bir umut kırıklığına uğramadım.

Demin bir genç şunu söyledi: Roman okumamalıdır, ya, falan - falan kitapları okumalıdır. Ben hiç roman yazmadım. Roman, insanlığın bulunduğu yeni bir şeydir. İlk roman bundan 900 sene önce yazılmıştır. Bundan 20 sene önce, bizim Kurtuluş Savaşımız sadece asker ve sivil bürokratların eseridir denirdi. Bir romancımız çıktı. «Toz Duman İçinde» adlı romanı yazdı. Orada ilk defa, halkın Kurtuluş Savaşına nasıl katıldığı anlatılmaktadır. O Kurtuluş Savaşında ben çocuktum. Hakikaten halkın eseriydi. Sadece sivil ve asker bürokratların değil. Türk Milletinin ve Türk Halkınındır. Urfa Savaşının içinde bir çocuk olarak bulundum ve onu yaşadım. Onun için o romanlar, çok defa bilinmeyen çok şeyleri ortaya çıkarırlar. Gençler sakın roman okumayın değil, okuyun. Resimli romanı değil tabii.

Bir önerim var. Bu toplantıya, Atatürk'ün Türk gençliği için söylediklerinin toplanarak konması. Eğer başkası

bunu yapamazsa ben toplayıp takdim ederim.

Sayın Profesör Nasuhoğlu'nun haklılığı var. Medresesel bugün bizim okullarımız, bunda yerden göğe kadar haklıdırlar. Sade o kadar değil, açıklamasını yapmak için zamanınızı kullanmış olmayayım. Bizim için bu ezbere dayanan öğretim nasıl yıkım getiriyor? Bütün aydınlarımız da zaten şikâyet eder. Şundan şikâyet ederler: Efendim işler iyi yürümüyor. Niye? Bürokrasi. Bürokrasinin dünyada olmadığı yer yok ki! En koyu komünistinden, en koyu kapitalistine kadar her memlekette vardır. Fakat bizde, bizim aydınımızda apati hastalığı vardır. Bu hastalık, bunun ismini koymadan Atatürk İzmir'e girdikten, kurtarıldıktan 47 gün sonra, 27 Ekim 1922'de Bursa'da İstanbul ve Bursa öğretmenlerine, Park Tiyatrosunda konuşurken der ki: «Bir millet eğer felakete uğramışsa hastadır.» Sonra bu hastalığın nasıl tanımlanacağını ve nasıl sağaltılacağını da eğitim ve bilimde bulur. Onun için okul sözünü o kadar coşku ile söyler ki hep bir ağızdan «okul» diye bağırlar ve bütün oturanlar ayağa kalkar. Arkasında generaller var hep birden ayağa kalkarlar: Okul, okul, okul derler. Atatürk zamanında değil, sonradan, öğretim alabilmesine ezberciliğe dayandı. O zaman ezbercilikten kurtulmak isteniyordu. Bu ezbercilik de aydında: Vurdum duymazlık, aldırışsızlık, umursamazlık hastalığı yaratıyor. Çok basit bir örnek vereyim: Ankara Kadın Ressamlar Derneği, Kadın Yılında, Viyana'ya bir sanat gezisi düzenlediler. Biz de dört bakanlığa başvurdular. Dört bakanlık anlamadı: fakat Avusturya Büyükelçiliği Kültür Ateşesine başvurdular. Bir hafta sonra bir program gönderdiler. Oraya gidenler resmi bir heyet gibi karşılandılar. Orada ilk gün Güzel Sanatlar Akademisi Başkanı şunu söylemiştir: «Biz henüz, sizin yaptığınızı yapamadık.» Bu ne demektir? «Ben Atatürk'ü çok okudum, çok iyi bilirim, ama itiraf edeyim ki bu kadarını bilmezdim. Ne demektir, daha dün peçenin ar-

kasında, çarşafın içinde bulunan Türk kadını, Türk kızı, ondan kurtulmuş, ressam olmuş, Viyana'ya moda gezisine değil, eğlenmeye değil, vitrin gezisine değil, sanat incelemesine gelmiş. Biz bunu daha Avrupada yapamadık.» İşte bizim dört bakanlığın en ufak bir ilgi göstermediği konu, orada böyle karşılanmıştır ve Millî Eğitim Bakanlığı, resmen ziyafet vermiştir ve her gittikleri yerde büyük saygıyla karşılanmışlardır. Sade bir tanesini söylüyorum. Dikkat ederseniz böyle pek çok şey var.

Efendim, bu konuşma fırsatının bana verilmesinden dolayı çok teşekkür ederim. Ben de kendimi gerçekten genç hissediyorum. Sayın Başkana çok teşekkür ederim. Demek ki benim kendimde duyduğumu o da görmüş ve beni onurlandırdı.

BAŞKAN — Efendim genç eğitimcimize biz de bir kez daha teşekkür ediyoruz.

Böylece toplantımızın sonuna gelmiş bulunuyoruz. Üç günlük oturumun ikinci günü sona ererken, sözlerimi şöyle noktalamak istiyorum. Uluslararası gençlik yılı nedeniyle ele alınması gereken ve sabah Sayın Özoğlu'nun vurguladığı üç boyutun **katılma**, **gelişme** ve **barış** boyutlarının en azından bir toplantı düzeyinde dahi olsa, katılma aşamasında bir adım olmasını dilemek istiyorum. Çünkü burada bir yandan genç arkadaşlarım kendi bakış açıları ve kendi sorunlarını ortaya koyarken, öte yandan dinleyici genç arkadaşlarım, onların gördüğü sorunları farklı biçimlerde gördüklerini rahatça burada dile getirdiler. Diğer sorunlarını sergilediler. Bu sorunlara zaman ölçüsünde sayın öğretim üyelerimiz cevap vermeye çalıştılar ve böylece sanıyorum ki toplumda özlemi duyulan ve Sayın Coşkun San'ın da «demokrasi eğitimi» konusunda ortaya koyduğu karşılıklı anlayış ve iletişim, hepinizin de gördüğü gibi gerçekleşti. Bu bir noktada katılmanın somut bir örneği

gibi görünüyor. Yaptığımız toplantının, uluslararası gençlik yılındaki katılma boyutunda ele alınan çalışmalarda bir adım olması dileğiyle hepinize iyi akşamlar diliyorum.

Sağolun.

BİLDİRİ : VI

Sosyal ve Kültürel Değişmeler İçerisinde Gençlik

Prof. Dr. Birsen GÖKÇE
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dekanı

Oturum Başkanı : **Yard. Doç. Dr. Ömer PEKER**

SOSYAL VE KÜLTÜREL DEĞİŞME SÜRECİNDE GENÇLİK

«Değişme» sözcüğü ile bir durumdan bir başka duruma geçiş anlaşılmaktadır. **Değişme**, belirli bir zaman kesitinde ortaya çıkan farklılaşmayı ifade etmektedir.

Toplumun her kesitinde; toplumsal yapı ve sistemlerde, toplumsal kurum ve kurallarda gözlenen farklılaşma, birer **toplumsal değişmedir**. Başka bir söyleyişle; **toplumsal değişmeler**, insanlar arasındaki yerleşik ilişki biçimlerinde, davranış ölçü ve kurallarında gözlenen değişmelerdir.

Toplumsal değişmenin ölçüsü, yani az ya da fazla oluşu ve hızı, her zaman ve her dönemde birbirinin benzeri değildir. Değişmenin hangi hız ve içerikte, ne kadar olacağı, çeşitli toplumsal etmenler tarafından belirlenir. Bazı toplumsal kurumlar, değişmeden kolay - kolay, bazıları ise hiç etkilenmezler. Diğer bazı toplumsal kurumlar ise, hem çabuk, hem de kapsamlı olarak etkilenirler.

Bu noktada belirtilmesi gereken konu, zaman faktörünün önemidir. Değişmeyeceğini düşündüğümüz kurumlar da zamanla farklılaşmalara tanık olunmaktadır. Esasen toplumsal değişmenin dengeli bir biçimde gerçekleşmesi, sağlıklı bir oluşumdur. Öte yandan hızlı, dengesiz ve toplumları bunalıma iten değişmeler de sağlıklı olarak nitelendirilebilirler.

Toplumsal değişme, toplumsal yapıda sistem ve kurumlarda gerekleştiiğine göre, bunları etkileyen kültürel öğelerde de değişme sözkonusudur. Çoğu zaman birbirinin yerine kullanılan bu iki kavramdan kültürel değişme, toplumsal değişme içinde yer alan bir olgudur.

Toplumsal değişme, bir toplumda bulunan kaynaklar, teknoloji, örgütlenme biçimi, kültürel birikim ve düşünce yapısı arasında bir etkileşimler sonucu oluşmaktadır.

Hızla değişen bir dünyada yaşıyoruz. Üretim biçimlerindeki değişmelere bağlı olarak oluşan kentleşme, sanayileşme olguları, toplumsal yapıyı; diğer bir deyişle, insanlar arası ilişkiler ağını, çok farklı biçimlerde etkilemekte ve değiştirmektedir. Tıpkı organizmada olduğu gibi eski hücreler hayatiyetini kaybediyor. Yıpranan herşeyin yerini, günün koşullarına cevap verecek nitelikte yenileri alıyor. En küçük toplum birimi olan ailede de birtakım köklü değişmeler oluyor. Geleneksel büyük ailenin yerine, çağdaş küçük aile geçiyor. Geleneksel ailenin üretim, eğitim, koruyuculuk ve boş zamanları değerlendirme görevleri, bugün büyük kentlerde, ailenin dışında etkinlik kazanan bürokratik örgütler ve ticari kuruluşlarca gerçekleştirilmeye çalışılıyor. Aile üyeleri arasında görev, statü ve rol farklılaşması ortaya çıkıyor. Kadın üretime katılarak çalışma hayatındaki yerini alıyor. Bu durum, özellikle toplumların sanayileşme ve kentleşme süreci içine girmeleri ile belirgin hale gelmiştir. İş bulmak üzere kente göç, geçim sıkıntısı, kadının da dışarda çalışmak zorunda oluşu, ilişki ve alışkanlıkları geleneksellikten uzaklaştırmış ve sosyal denetimin kaybolduğu büyük kentlerde yaşamlarını çeşitli sıkıntılar içinde sürdüren bireylerin yazgısı değişmiştir. Öte yandan özellikle gelişmekte olan ülkelerde hızlı nüfus artışı, karmaşık ve çok boyutlu sorunları da beraberinde getirmektedir.

Ülkemiz de hızlı nüfus artışı gösteren ve nüfusu süratle gençleşen ülkelerden biridir. 1980 nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusumuzun yarısından fazlası % 58,8'ini 25 yaşın altındaki çocuk ve gençler, % 7,5'ini de 25-30 yaş arası oluşturmaktadır. Bu durumda, ülkemizde otuz yaşın altındakilerin oranı % 66,3'tür. Yönetimde olan kadrolarda yıldan yıla yaş ortalamasının düştüğü ve genç kadroların iş başına geldiği gözlenmektedir.

Kurduğu Cumhuriyeti Türk Gençliğine emanet eden Atatürk, bir toplum bilimci yaklaşımıyla toplumun gelecekteki nüfus yapısını ve toplumsal değişme sürecini birlikte değerlendirmiştir. Geleceği genç kuşaklar kuracak, biçimlendirecek ve yönetecektir. Atatürk, gençliğe güvendi, değer verdi. Toplumun geleceğinin çocuk ve gençlerin yetiştirilmesine bağlı olduğunu biliyor ve buna inanıyordu. «Gençliği yetiştiriniz. Onlara bilim ve kültürün olumlu düşüncelerini veriniz. Geleceğin aydınlığına onlarla kavuşacaksınız. Özgür düşünceler uygulamaya konulduğu vakit, Türk ulusu yükselecektir» derken de hep aynı tezi savunuyordu. Gençliğe güvenmek ve gençliğin çağdaş koşullar altında, bilimin verileriyle yetişmesini sağlamak...

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana 60 yıl geçti. Bu dönemde üç kuşak yetişti. Bu kuşakların çağdaş bilimin verileriyle yetişmesi gerçekleştirildi mi? Çağdaş bilim, bir yandan doğal çevremizi anlamak ve onu gereksinimlere cevap verecek biçimde yönlendirmek için büyük hamleler yaparken, öte yandan da toplumsal ve kültürel çevremizi algılamaya ve düzenlemeye yönelik araç ve gereçleri de geliştirmektedir. Eğitim ve öğretim sistemlerimiz bu doğrultuda yeterli oldu mu? Kuşkusuz birbirini izleyen yıllar boyu çok şeyler yapıldı. Özellikle eğitim sürecinde farklı yaklaşımlar denendi. Okullar açıldı, okullar kapandı, okulla başlama yaşları değiştirildi. Liseler dört yıla çıkarıldı, sonra üç yıla indirildi. Bütün bunlar, ne denli gerekliydi?

Yapılanlar, gereksinimlere cevap verdi mi? Yeterli oldu mu? Yeterli olsa idi yetmişli yıllardan sonra neden hep gençlikten söz edildi? Neden her gece televizyon ekranlarında gençler boy gösterdi? Neden çeşitli kesimlerden ve çeşitli yaş gruplarından gençler, anarşik olaylar içinde yer aldı? Neden, sorunlara yabancılaşan bir genç kuşak doğdu? Neden, yaygın bir biçimde kamuoyunda gençlik suçlandı?

Bir yandan Ata'nın güvendiği gençlik, öte yandan toplumun suçladığı gençlik. Kuşkusuz bu çelişki, Türk toplumunun içine düştüğü bunalımlar döneminin önemli göstergelerinden biridir. Bu bunalım, aslında sadece ülkemize özgü değildir. Değişmeye açık olan ve özellikle gelişen ülkeler, zaman - zaman benzer sorun ve bunalımlarla karşılaşmışlardır.

Ülkemizde hızla yaşanan değişme ve gelişme olgusunun olumlu bir biçimde yönlendirilemediği gözlenmektedir. Hızla ve sağlıksız kentleşme, ekonomik sorunların ağırlığı, işsizlik, okulsuzluk gibi durumlar, topluma ait ciddi sorunlardır ve bu sorunların en fazla yansıdığı kesim, gençlik olmuştur. Çünkü gençlik, toplumun en dinamik, en hareketli ve nitelikleri gereği çevresinden en fazla etkilenen kesimidir. Genç, yaratıcı gücünün yönlendirilememesi sonucu kendisini çeşitli sorunların içinde bulmuştur.

Hayatın ilk yıllarında, çocuğun yetiştirilmesinde birinci derecede ana-babaya düşen sorumluluk, çocuğun okula gitmesiyle toplumdaki diğer kurumlar tarafından derece - derece paylaşılmaya başlanır. Bu bakımdan gençlerin içinde doğup, büyüdüğü toplumun, değer yargılarına göre «iyi» ya da «kötü» olarak yetişmesinden birinci derecede toplum sorumlu olmaktadır.

Gencin kişiliğinin gelişmesinde ana-babanın tutum ve davranışlarının etkisi büyüktür. Gelişim süreci içinde genç;

büyüklerin hoşlanmadığı, kabul etmek istemedikleri birtakım ölçüsüz davranış ve hareketler yapacaktır. Gelişimi gereği, birtakım aşırılıklar ve terslikler gösterecektir. Genelde çocuğun birbirine karşıt iki gereksiniminden söz edilebilir. Güvenlik duygusu ve özgürlük isteği. Zamanla özgürlük isteği güvenlik duygusunun yerini alır. Yetişkinin gösterdiği ilgi, güvenlik duygusu verecek biçimde olmalı, çocuğun ve gencin özgürlüğünü engellememelidir. Gençlerin düşündüklerini söylemelerini engellemek yerine, onlarla tartışarak çeşitli seçenekleri sergilemek, daha gerçekçi ve çözüme götürücü bir yaklaşım olur. Gençler, genellikle yetişkinlerin kendilerine güvenmediğinden söz ederek «yeterince büyüdüğümüzü ve bizim de birşeyler yapmağa muktedir olduğumuzu görmek istemiyorlar» diye yakınmaktadırlar. Aslında gençlik çağının özelliği olan 'baş kaldırma' ya da 'bağımsız olma' duygusu doğaldır. Sorun, bu duygunun olumsuz kanalizé edilmesindedir. İzlenecek eğitim sisteminde 'anlayış' ve 'hoşgörü' hakim olmalıdır. İlgi ve sevgiden yoksun baskılı bir ortam, gençlerde olumsuz tepkilere yol açar. İlgi, sevgi ve tutarlı bir eğitim sistemi, insan yapısı ve insanların kişiliklerini olumlu yönde etkiler, yaratıcılıklarına ve üretkenliklerine olanak sağlar. Bu nedenle insanoğlu, yaşamının her döneminde başkalarının ilgisine, sevgisine ve desteğine muhtaçtır.

Özellikle çocukluk ve gençlik yıllarında sağlıklı ve olumlu kişiliklerin gelişmesi için bu desteğe büyük gereksinim duyulmaktadır.

Toplumda beğenmediklerimizi, eleştirdiğimiz şeyleri değiştirecek çocuklarımızdır, genç kuşaklardır. Bizim yapamadığımızı yapmalı, eksik bıraktığımızı tamamlamalı, 'daha iyileri' onlar yaratmalıdırlar. Bu görüşler doğrultusunda onları eğitmek ve yönlendirmek zorundayız.

Çocuklarımız ve gençlerimiz, geleceğe yönelik beklentilerimizi gerçekleştirecek bir güçtür, toplumun enerjisidir.

Genellikle teorik olarak hemen herkes, şu veya bu biçimde yukardaki görüşlerde birleşmekle beraber, uygulamalara bakıldığında, durum oldukça farklıdır.

Gençliğe, toplumsal ilişkiler sistemimiz içinde belirli bir yer ve görev verilmemiştir. Sosyolojik olarak rolü ve statüsü belirlenmemiştir. Toplumumuzda gençlik konusu, gerek kültür birikimi, gerekse geleneksel yapının doğal bir sonucu olarak, bir dizi çelişkileri beraberinde getirmektedir. Gençlere karşı getirilen toplumsal tutum, zaman, mekan ve konu boyutları çerçevesinde çok farklılık göstermektedir.

Köylerde; gençlere verilen görev ve sorumluluk ile, kentlerimizde gençlere verilen görev ve sorumluluklar hem nicelik, hem de nitelik bakımından ayrı noktalarda odaklaşmıştır. Köylerimizde 13-14 yaşına gelmiş kızlar gelin adayıdır. Anne olabileceği, bir evin ve erkeğinin sorumluluğunu yüklenebileceği yaygın bir kanı ve beklentidir. Erkekler ise genellikle askerlik dönüşüne rastlayan 20-21 yaşlarında evlendirilir. Buna karşın aynı yaş gruplarındaki kız ve erkekler, kentlerde hâlâ çocuk sayılmakta, ekonomik özgürlüklerine kavuşuncaya kadar ailenin kanatları altında tutulmaktadır.

Aynı çelişki ya da farklı uygulama, toplumu düzenleyen yasalara da yansımıştır. Onsekiz yaşına gelen genç, evlenebilir. Aile sorumluluklarını taşıyabilir, çocuk yetiştirebilir, askere alınır, kendisine milleti koruma sorumluluğu verilir. Suç işlediği zaman, cezai ehliyete haizdir. Ehliyet olarak, motorlu taşıt kullanabilir, kendisinin ve başkalarının hayatını tehlikeye düşürmeyeceği varsayılır. Her türlü sözleşme imzalamaya yetkilidir. Bütünüyle «Medeni

Yasa»ya göre, rüştünü ispat etmiş bir kişidir. Hatta Medeni Kanununun 88. maddesi; kızlar için evlilik yaşını 14, erkekler için 15'e kadar indirme yetkisini hakime tanımaktadır. Öte yandan siyasal olgunluğa erişmemiş olduğu varsayılarak oy kullanma hakkı ancak 21 yaşında kendisine tanınmaktadır.

Bu örneklerle belirtilen çelişkiler, toplumun genci **ne-rede, nasıl hangi** görevlerle yüklü olarak görmek isteyişinde toplanmaktadır. Gerek yasal, gerekse ekonomik ve toplumsal birikimden kaynaklanan bu farklı tutumlar, gençlerin toplumu yöneten kural, değer ve alışkanlıklar bütününe karşı eleştirisel bir yaklaşım geliştirmelerine yol açmıştır.

Gençlik; bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan ergenlik ve delikanlılık özelliklerinin bir arada görüldüğü daha geniş kapsamlı bir kavramdır. Beden gelişmesi, sosyal gelişme ve ekonomik gelişme, birbirini etkileyerek ve tamamlayarak, bireyin sosyal olgunluğa erişmesini sağlamaktadır.

Çocukluktan gençliğe geçişte bedeni olgunlaşmanın yanında düşünce, duygu, davranış ve tutum biçimlerinde de bir karmaşıklık görülmektedir. Bu dönemde çocuklar, bir taraftan kendilerini yetişkin sayarak tutum ve davranışlarını çevrelerindeki büyüklere göre ayarlarken; diğer taraftan çocukluklarına devam ederler. Bu durum, fazlasıyla ana-baba müdahalesine sebep olduğundan, baş kaldırmalara ve giderek aile baskısından kurtulma fikrinin doğmasına yol açar.

Fizyolojik gelişme ve değişikliklerin bünyede oluşturduğu yorgunluk ve psikolojik yönden yerini bulamamanın verdiği sıkıntı ve bunalımlar, bir huzursuzluk dönemini yaratır ve çoğu zaman sosyal çevrenin tutumu, bu huzursuzluk dönemini daha da yoğun bir hale getirir. Çünkü

gencin çevre ile kurduğu ilişkilerde, duygular ön planda gelmekte, hayallerin yarattığı beklentiler, gerçeklere uymamaktadır. Dolayısıyla duygusal çatışmalar ve beklentilerin gerçeklerden farklı oluşu, uyumsuzluk sorununa ve çevreyle ilgisinin azalmasına ve hatta gencin çevreyi red etmesine kadar gider.

Böylece, delikanlılık döneminin özellikleri ile karşılaşmaktadır. Çevreyi tanımamak, hiçe saymak, otoriteye karşı gelmek, saldırgan davranışları benimsemek, kabada-yılığa özenmek, aileden bağımsız ve fakat kendi seçtiği arkadaş grubuna bağımlı hareket etmek gibi kararsızlığın, güvensizliğin, yerini bulamamışlığın verdiği dengesiz hareketler, delikanlılık çağını karakterize etmektedir. Bu çağın özellikleri de bütünüyle bağımsız bir gençlik kültürü oluşturmaktadır.

Son yıllarda hızla artan kentleşme olgusu, ekonomik-toplumsal ve siyasal çelişkileri beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla genç, kime benzeyeceği konusunda olduğu kadar, neyi ve ne kadar yapabileceği konusunda da kararsızdır.

Bu noktada gençliğin geleceğe yönelik umut ve beklentilerinde ortaya çıkan yaygın ve evrensel bir sorunu gözden uzak tutmamak gerekir.

Bütün dünyada, özellikle Angla Sakson ve Avrupa ülkelerinde kırklı yıllarda dünyaya gelmiş olan çocuklar ki bugünün ebeveynleri olmuşlardır. Bu kuşak, oldukça iyi koşullarda yetiştirilmiştir. İyi okullarda okumuş ve iyi iş olanaklarına sahip olmuşlardır. Dolayısıyla bu kuşağın çocukları, ana-babalarına kıyasla daha iyi yaşama düzeyine kavuşmuşlardır. Ana-babalarının ekonomik güçleri sayesinde çok daha iyi yetiştirilmişlerdir. Ancak iş bulma konusunda ebeveynlerinin sahip olduğu şansa sahip olamamışlardır. İş bulma, bu kuşak için yaygın bir sorun

olmuştur. Çünkü önceki kuşaklar hâlâ iş başında olup iyi iş olanaklarını ellerinde tutmaktadırlar. Yaşam koşullarının iyileşmesi, emeklilik yaşının ertelenmesine yol açmakta ve böylece genç kuşaklar için 'iş bulma' konusunda yaygın ve çağdaş bir sorunu gündeme getirmiş bulunmaktadır.

Teknolojinin gelişmesi; sosyo-ekonomik koşullar ve olanakları yakından etkilemiş, kentleşme, sanayileşme ve modernleşme gibi olgu ve bu olguların doğurduğu ilişkiler, günlük yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Özetle toplumsal değişme ve gelişme, geleneksel yapının çözülmesine yol açarak inanç ve değerler sistemini değiştirir. Dolayısıyla birtakım sosyal dalgalanmalara zemin hazırlar ve modernleşmenin hızı, değer yargıları arasında farklılaşmanın derecesini artırır. Sonuç olarak, geleneksel koşullar altında yetişmiş kuşaklar, çocuklarını kendilerine göre geleneksel olmayan koşullar altında yetiştirmek zorunluluğuyla karşı-karşıya kalırlar. Bu konunun evrensel yanı, her kuşağın kendinden önceki kuşağı bütünüyle kınaması ve yadırgamasıdır. Babalar ve analar için, çocuklar isyankâr, söz dinlemez ve eskiye kıyasla dejenere olmuş bir kuşaktır. Gençlere gelince, onlar da ana ve babalarını «tutuculukla» suçlarlar. Böylece «eski» ve «yeni» kuşak ayrımı ve çatışması, her devirde geçerliliğini sürdüren bir konu olmuştur.

Ana-babalar, içinde buldukları yaşı gözönünde bulundurmaksızın, çocuklarının kendileri gibi yetişmesini, kendi davranış ve tutumlarını benimsemesini ve kendi amaçlarını gerçekleştirmesini isterler. Gençler ise; kendi yaşantılarını düzenlemekte ve insiyatiflerini kullanmakta bağımsız olmak isterler.

Genelde toplumumuzda çocuk, büyüklerinin sözünü dinleyecek, uslu olacak, soru sormayacak, tartışmaya girmeyecek bir biçimde yetiştirilmek istenir. Evdeki ana ba-

balan, okullarda öğretmendir. Bu nedenle de beklentiler, aynı doğrultudadır.

Sözün kısası, çocuklar büyükler tarafından belirli bir kalıba sokulmağa çalışılır. Genç, bir taraftan ana hatlarıyla belirtmeğe çalıştığımız yetişkin kültüründen etkilenirken diğer yandan da içinde bulunduğu çağın özelliklerinin baskısı altındadır. Kendisini bulma çabası içinde olan genç, bu durumda herşeyden önce bağımsızlık eğilimi geliştirmeye başlar. Önce yakın çevresindekileri ve kendisine her söyleneni eleştirir. Ona göre kısıtlamalar, kurallar, yasaklar yersizdir, anlamsızdır, saçmadır. O kendi yolunu kendisi bulacaktır. İşte bu tercih, genci, ana babaya baş kaldırmaya götürür. Ana babaya baş kaldıran genç arkadaş, çevresini ailesinin yerine kor, bu sefer arkadaşlarının yürüncesine girer. Bağımsızlık ararken, kendisini bir başka bağımlılık ortamı içinde bulur. Öte yanda baba huzursuzdur. Bütün amacı, çocuklarını adam etmektir. Geleneksel alışkanlıkların etkisiyle çocukları üzerindeki baskıyı artıracak, baskı daha çok tepkiye yol açacak ve çoğu zaman genç, ilk önce sadece özenti olarak benimsediği görüşlere gittikçe inatla sarılmağa başlayacaktır. Bu durumu toplumun koşulları da etkilediğinden, özellikle ekonomik bağımlılık, gençlerin çalışma ve okuma olanaklarının sınırlı oluşu ve toplumsal değişmeler, kuşaklar arası çatışmayı büsbütün körükleyecektir.

Genç, fiziki ve psişik gelişiminin yanı sıra, toplumsal gelişimini de gerçekleştirme çabası içindedir. Toplum içinde belirli bir konuma sahip olmak, bir görev almak ve o görevin gereklilik ve sorumluluklarını yüklenmek istemektedir. Öte yandan yüzyıllar boyu yetişkinler, bir sonraki kuşağa güven gösterememiş, sorumluluk vermekte tereddüt etmiştir. Aile yapısından eğitim-öğretim sistemlerine ve bürokrasiye kadar uzanan bu güvensizlik duygusu, gençleri 'bilgisizlik', 'deneyimsizlik', 'yetersizlik' ya da sa-

dece 'çocuklukla' suçlayan bir bütünün parçalarından oluşmaktadır. İşte gençler, kuşaklar boyu bu güvensizlik ortamında kendilerini kanıtlayabilmek, güçlerini gösterebilmek için çeşitli yollara başvurarak bir yaşam çabası vermektedirler. Bu çaba, gençleri genellikle bunalımlı bir dönemle karşı karşıya getirmektedir. Aşağıya alınan sarılar, duygularını ve sorunlarını günlüğüne döken kuşkusuz binlerce öğrenciden sadece bir tanesinin duygularını dile getirmektedir.

«Tüm bunalımlarımın, üzüntülerimin, acılarımın nede-nini buldum; Büyüme sancısı. Şu anda kendi kişiliğimi yaratmamın sancılarını çekiyorum. Ama sonu ne zaman gelecek? Sancılarım neyi doğuracak? Sonuçtan tamamiyle ben mi sorumlu olacağım? Niye kimse yardım etmiyor bana, niye kimse duymuyor sesimi? Bu bunalım yüzünden birçok arkadaşım, öğrenimlerine bir süre ara vermek zorunda kaldı, birçoğu da kendisine olan özgüvenini yitire-rek kararsızlığa girdi. Ben de bu bunalımı ucuz atlattım diyemem.»

Yörükoğlu'na göre; «Genç, gerek kendisi ile, gerekse çevresiyle savaş içindedir. Öncelikle kendini, kişiliğini arar. Kimliğine kavuşabilmek için ana-baba etkisinden kurtulmanın gerekliliğine inanır. Bağımsızlık savaşı vermekte olan genç, evden kopar, çevreye yönelir, spora ilgisi artar. Yaşlılarıyla kaynaşır... Arkadaş kümesi içinde bağlılığa ve dayanışmaya önem verir. Onlardan ayrı düşünmekten korkar, kendini benimsetmek için arada kendine aykırı gelen davranışlara bile katılır. Ana-babanın, genç üzerindeki denetim ve yasakları artırması, genci daha çok sokağa iter...

Ruhsal alanda yaşanan çalkantı yanında gençte pek çok olumlu gelişme de olur. İlgi alanı genişler, bir şeyler yapmak, başarılı olmak eğilimi güçlenir.

Bugün Türk toplumunda kuşaklar arası anlayış farkının büyük boyutlara ulaştığı görülmektedir. Gençler, art.k

düşüncelerine saygı duyulmasını, en azından düşüncelerini anlatma, tartışma olanaklarını kendilerine tanınmasını, toplumun kültür faaliyetlerine katılabilmeyi, sorunlarıyla ilgilenmeyi, bütünüyle toplumdan soyutlanmamayı, kendi toplumuna yabancılaşmamayı ve sorunlarına sahip çıkmayı istemektedir.

Yaşanan gerçekler ise oldukça farklıdır. Ana-baba, gençlik günlerinin beklenti, umut ve düşlerini ,çocukları aracılığıyla gerçekleştirmek isterler. Ancak gençlik, doğası gereği geriye değil, ileriye yöneliktir. Onların da kendi beklenti, umut ve düşleri vardır.

Özetle gençlik sorunlarının kaynağı, üç grupta toplanabilir :

- 1 — Biyolojik bir kavram olması nedeniyle çıkan sorunlar,
- 2 — Toplumsal ve kültürel yapının özellikleri çerçevesinde ortaya çıkan sorunlar,
- 3 — Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve siyasal sisteminden kaynaklı sorunlar.

Gelişmiş batı toplumlarında her üç sorun grubuna da gereksinimlere cevap verecek nitelikte planlanan bireysel ve toplumsal hizmetlerle çözümler getirilmektedir. Oysa gelişmekte olan ülkemizde ulusal gelir dağılımında önceliklerin üretken alanlara tanınması sonucu, gençlik sorunları sürekliliğini korumakta ve sonuç olarak gençlik konusu, çeşitli yönleriyle kronik bir toplum sorunu haline gelmektedir.

Son onbeş yirmi yıldır toplumumuzda gençlik, doğurguları nedeniyle öncelikle tartışılan bir konu haline gelmiştir. Özellikle bu tartışmalarda siyasal görüşlerin hakim olduğu ve bakış açılarına göre de gençlik sorunlarını şu ya da bu yönde tek nedene bağlayarak açıklama eğilimi gözlenmiştir. Kuşkusuz her olayda, görelilik olarak ağırlığı

olan bir neden vardır. Ancak yüzeysel ve görünen nedenler, çoğu zaman yanıltıcı olmaktadır. Teşhisin yanlış ya da eksik oluşu da tedavinin başarılı olmasını engellemektedir.

Toplumsal olayların birden fazla nedenleri olduğu, bilimsel bir gerçektir. Ve bunları tek nedene bağlayarak açıklamak olası değildir. Olayları tek nedene bağlayıp yanlış değerlendirme ve çözümler yapmanın uzun vadede köklü hatalar yaratacağını vurgulamak da toplum bilimcinin başta gelen görevlerinden bir tanesidir.

Teşhiste olduğu gibi tedavide de gençlik sorunlarının toplumbilim açısından, birbirinden bağımsız uygulamalar aracılığıyla çözülmesi beklenemez.

Gençlik sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalarda özellikle toplumumuz gerçekleriyle bağdaşan ve günümüz koşullarıyla tutarlı bir gençlik politikasının çizilmesi ve uygulamaya konulması gereklidir. Bu politika çerçevesinde, gereksinimler saptanmalı, yapılması gereken hizmetler demeti oluşturulmalı, hizmetleri götürececek kurumlar belirlenerek sorumluluklar dağıtılmalıdır.

Ata'mızın güvendiği cumhuriyeti emanet ettiği Türk gençliğiyle ilgili hizmetlerin planlanmasında vurgulanması gerekli olan birkaç noktayı kısaca özetlemek istiyorum :

1. Çağdaş görüşler ve bilimsel bir yaklaşımla gençlerimiz eğitilmeli, temel toplumsal ve ulusal değerlerin korunması için bilinçlendirilmeli,

2. Gençlere güvenimizin işareti olan sorumluluklar verilmeli, gençliğin çeşitli düzeylerde temsil edilmesi ve kendisiyle ilgili kararların alınmasına katılması sağlanmalı,

3. Gençliğin geleceğe güvenle bakabilmesi için, gerekli koşullar sağlanmalı, yetiştirilmekte olan insangücü ile istihdam olanakları arasında ilişki kurularak, istihdam (işe yerleştirmede) gençliğe öncelik verilmeli,

4. Gençliğin kültürel ve psikososyal doyumunu sağlamak için spor ve benzeri, boş zamanını değerlendirme

olanakları yaratılmalı, sosyal ilişkilerinin düzenlenmesine yardımcı olunmalıdır.

Özet olarak gençler, yaşamın güzelliklerinden yararlandıkları ölçüde yüklerini de paylaşmalıdırlar.

Sözlerimi bitirirken vurgulamak istediğim konu; toplumsal ve kültürel değişmeye bağlı olarak oluşan gençlik sorununun, geçmişte var olduğu gibi gelecekte de var olacaktır. İnsanoğlu yaşadığı sürede yeni durumlarla karşılaşacak ve sorunlar bazen azalarak, bazen çoğalarak devam edecektir. Gençlik çağı için de durum aynıdır. Önemli olan, sorunları asgariye indirecek «bilinçli tutumun» hem toplum, hem de ebeveynler düzeyinde sürekliliğini koruması ve gerekli önlemlerin alınması olayıdır.

KAYNAKÇALAR :

- 1 — Türkiye İstatistik Cep Yıllığı 1984
- 2 — GÖKÇE, Birsen. Gecekondu Gençliği. Hacettepe Ün. Yayınları No : 15 Ankara 1976
- 3 — GÖKÇE, Birsen. «Gençliğin Türk Toplumundaki Konumu» **Gençlik ve Toplum**. Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayını. Ankara 1982. s. 39
- 4 — GÖKÇE, Birsen. **Cumhuriyet Döneminde Çocuk ve Gençlere Ait Yasal Düzenlemeler ve Yayınlar**. Gençlik ve Spor Bak. Yayını Ankara 1983
- 5 — GÖKÇE, Birsen. **Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları**. M.E. Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayını Ankara 1984
- 6 — GÖKÇE, Birsen «The Stituation of Youth in the Tuhrkish Society» **Youth in Europe : Integration Through Participation**, Europeon Centre for Social Welfore Training anod Research, Vienna, 1984 p. 72-83.
- 7 — KÖKNEL, Özcan. Kişilik. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1983.
- 8 — TEZCAN Mahmut. Boş Zamanlar Sosyolojisi. Doğan Matbaası, Ankara, 1977.
- 9 — YÖRÜKOĞLU, Atalay. Çocuk ve Ruh Sağlığı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 3. Baskı. Ankara, 1980.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Gökçe. Şimdi konuya ilişkin katkılarınızı, sorularınızı bekliyoruz. Buyurun Sayın Özoğlu.

PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU — Efendim önce Sayın Gökçe'ye ziyafeti için ve düşündürdüğü için teşekkür edeceğim. Konuyu biraz daha açmak için bir iki soru yöneltmeyi düşünüyorum.

Onlardan bir tanesi, değişme kavramı ile ilgili. Değişme kavramının kuşkusuz gelişme ile ilişkileri var. Belki; değinildi, ama vurgulamakta yarar ümit ediyorum. Değişmenin yönü, şiddeti önemli, boyutları önemli; ama yönü bence biraz daha önemli. Bir örnek vereyim. Değişmeler o kadar büyük oluyor ki özellikle endüstriye geçen toplumlarda, bunun eğitime yansıdığı zamanlarda çarpıcı örnekleri günlük yaşamamızı sarsıyor. Son günlerin örneklerinden bir tanesi şu : Yükseköğretim kurumlarımızdaki değişme, yeni olduğu iddia edilen modelin uygulanması içinde; bazı eğitim uygulamalarının, verilmesi gereken eğitim kararlarının, artık eğitim kurumlarında değil de yasama organlarında verilmeye başlandığını görüyoruz. Bu bir toplumsal değişmenin ürünü müdür? Yoksa yeni bir toplumsal değişmeye yeniden bir giriş midir? Artık sınıf geçme, sınıfta kalma veya buna benzer eğitimsel değerlendirme konuları en yüksek yasama organlarımızda mı tartışılacaktır? Bu örneğin yarattığı durum değişme ve gelişme midir? Yoksa gelişme ve değişmenin yarattığı demokratik yaklaşımdan ayrılarak, yetkici yaklaşıma dönme özlemini gerçekleştirilmesi midir?

İkinci konu, yine değişme ile ilgili, acaba toplumlarda ister toprağa bağlı toplumlarda olsun, ister endüstri aşamasına girmiş veya girme aşamasında olan toplumlarda olsun; değişmeyen değerler, değişmeyen tutumlar var mı-

dır? Yine bir örnek vereyim : Laik eğitim konusu. Toplumdaki değişme çevresinde biz bu laik eğitim tavrının değişerek yeni bir düzeye geldiğini ve bu anlayışın yerleştiğini kabulleniyorduk. Yanılmışız. Bugünlerde laik eğitim tavrımızın, Cumhuriyetten önceki dönemden bu yana pek değişmediğini veya toplumda değişmeyen değerler ve tutumların egemen olmaya başladığını görmüyor muyuz? Bu konudaki görüşlere özellikle bir sosyolog olarak yer verirsiniz, kuşkusuz açıklayıcı olacaktır.

Bir üçüncü soru, yine değişme ile ilgili : Eğitim uygulamalarımız, toplumsal değişmeleri sağlamaktan çok, sağlanan toplumsal değişmelerin bir ürünüdür, onları korumaya yönelik önlemler olan bir kurumdur, görüşünde olanlar var. Bir de eğitim, değişmeyi sağlayan, sonra bunun sürdürülmesini, korunmasını sağlayan etkinlikleri içerir görüşü var. Acaba siz, özellikle gençlik eğitimi, gençliğin bu değişme süreci içindeki yeni çerçevesinde, bu görüşlere ilişkin neler söylersiniz?

NİYAZİ ALTUNYA — Benim önce bir sorum ve bir ufak değinmem olacak. Sorum şu : Çoğunlukla konuşmacıları izleyen gençlik, okuyan gençlik, onlarla ilgili. Acaba toplumsal ve kültürel değişmenin bilincinde mi gençlik? Biraz daha somutlarsak, bu değişme olgusu, gençliğe öğretilabiliyor mu? Benim bununla ilgili 1-2 ufak gözlemim var. Belki malzeme olarak sayın konuşmacıya yarayabilir. O da şudur : Bir süre önce öğretmen yetiştiren yükseköğretim programları gözden geçirilirken 5 sene kadar önce, ben de bulundum ve bu programlar içerisinde öğretmen adaylarının toplumsal ve kültürel değişmeyi öğrenebilecekleri bazı derslerin konulmasını diledim. Bunlar arasında örneğin, Türkiye'nin toplumsal yapısı gibi daha somut konular içeren bir dersin konulmasını, bunun yanında Türkiye'nin siyasal yapısını ve anayasa gibi derslerin

konulmasını, genel kültür kategorisi içerisinde diledim. Bir kısım arkadaşlar, bunu benimsediler. Bazıları, öğretmen yetiştiren kurumda bunlar gerekli değil dediler. Oysa ben diğer bölümlerde, fakültelerde nasıl olacağını bilmiyorum ama biz gençlerimizin (O zamanki gençlerin) öğretmen adayı olmaları, ikincisi de genç olmaları dolayısıyla bu konuları asgari düzeyde öğrenmelerini istiyordum. Bunu sokakta öğreneceklerine, yetkili bir kişinin gözetiminde ve eğitim kurumunda öğrenmelerini istiyordum. Bu, sonradan mümkün olmadı ve genel olarak kanım, öğretmen okullarında hâlâ bu toplumsal ve kültürel değişme konularının iyi incelenmediğini ve çeviri kitaplarla idare edildiğini görüyoruz. Bizim öğrenciliğimizde Freud pek meşhurdur. Ruh sağlığı, eğitim psikolojisi ve metot derslerimizde bile Freud'dan söz edilirdi. Oysa Freud'un incelediği toplumda Almanya'ya gidenler yoktu. Köyde eşlerini çocuklarını ihtiyaçlara bırakıp gidenler yoktu; başka bir toplumu inceledi. Bizim eski öğretmenlerimiz, bunları durmadan tekrarlıyorlardı.

Geçen yıl bir öğretmen arkadaş, bana bir öğrenci getirdi, rehber öğretmendi. «Bu öğrencinin o kadar çok bunalımı var ki, bu intihar edecek» dedi. İnceledik, durumu şu : Öğrenci aslında son derece zeki, bir süre çok başarılı olmuş, sonradan gençlik çağının getirdiği bir yığın nedenlerle başarısız duruma düşmüş. Sene sonu gelmiş, evden sıkıştırılmış, sınıfı geçmesi lazım; yani yardım istiyor ve rehberlik servisini pekâlâ bir ağılama duvarı haline getirmeyi becermiş. Bunu, üniversiteden mezun olmuş bizim gibi öğretmenlere yutturabilmiş. Bu, herhalde bu değişme sürecini öğrenemeyişimizden ileri geliyor. Acaba bu konuda yeterli birikim var mı, bu programlarımıza girebilmiş mi? Nasıl olacak? sayın konuşmacıdan öğrenmek isterim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ediyoruz efendim.

Buyurun Sayın Göksel.

FUAT GÖKSEL — Ben çok kısa arz edeceğim. Çok önemli saydığım 2 noktaya değinmek istiyorum. Zannedirim eğitim camiası tarafından çok pratik çözümleri olabilir. Biri, bugün kentleşme durumunda memleket. Büyük kentlerde arsa kalmamaktadır. Çocukların oynayacakları yer bulunmamakta ve yeşil saha düşünülürken spor sahalarının düşünülmemesi. Bugün benim mensup olduğum üniversitede beden eğitimi dersi mecburidir. Teorik olarak yapılmaktadır. Vize sınavına girmektedirler, beden eğitimi veya spor yapmaksızın. Bundan 3-4 yıl önce, o zamanki Gençlik ve Spor Bakanlığının topladığı bir uzmanlar komitesinde konu tartışıldı ve öneri olarak o Bakanlık mensupları tarafından Millî Eğitim Bakanlığının yaklaşımı eleştirildi ve hiç olmazsa tatil günlerinde ya da paydos saatinde sonra okul bahçelerini, mahalle çocuklarına tahsis edelim, orada oynayacakları oyun, spor yerine geçer dendi. Mevzuat müsait mi değil mi tartışmaları yapıldı. Temenni olarak kaldı. Bugün hiçbir engel kalmamıştır. Millî Eğitim Bakanlığı ile Spor Bakanlığı birleştirilmiştir; fakat hâlâ bugün okul bahçelerinden mahalle çocuklarının yararlanması kararı çıkarılamamıştır, cam kırılırsa kim ödeyecek diye?

İkincisini arz edeyim : Din eğitimi derslerinde bilimsel düşünce yaklaşımı ile Atatürk ilkeleri doğrultusunda 180 derece zıt birtakım bilgiler verilmektedir. Bunun çok acı birtakım sonuçları olabilir. Eğer biz din ve ahlak bilgisi derslerimizde hakaidin feriat dönemine, ayrıntılarına, bir nahzı ahız diye değil de bilimsel gerçek diye çocuklarımıza öğretmeye kalkarsak, günün birinde bu çocuk, bir yol ağzına gelir; ya bilime sırt çevirir ya dinden imandan olur.

Örneğini daha önce gördüğümüz, acı örneklerini gördüğümüz kamplaşmaların kucağına düşer. Onun için akıldan, izandan, bilimsel yaklaşımdan uzaklaşmamak ve birbirini zedeleyecek imanı veya bilimsel yaklaşımı zedeleyecek birbirine zıt fikirleri, 12-13-15 yaşlarındaki çocuklarımıza empoze etmeyelim. Bu tehlikeli bir gidiştir, bunu vurgulamak istedim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Birsen Gökçe, şimdi bu üç konuşmacıya cevap vermek için söz sizin. Buyurun efendim.

PROF. DR. BİRSEN GÖKÇE — Söz alan 3 dinleyiciye teşekkür ederim. Sayın Prof. Dr. Fuat Göksel'e değinmek istediğim; ama zaman sınırlılığı nedeniyle değinemediğim bir konuyu dile getirdikleri için özellikle çok teşekkür ediyorum. Devlet Planlama Teşkilatı İhtisas Komisyonu Raporunda önerdiğimiz, gençler için yapılması gerekli olumlu birtakım faaliyetleri planlayacak ve gerçekleştirecek, gençlik kulüplerinin kullanılmasının zamanı çoktan gelmiştir. Dediğimiz gibi, okullarımız boştur; özellikle ilk ve ortaöğretim binalarına büyük yatırımlar yapıyoruz. Genellikle yaz aylarında bu okullardan yararlanılmamaktadır. Hoca yok, para yok, araç yok diyecekler. Bu konuda Üniversite öğrencilerinden de yararlanmak mümkün. İlk ve Ortaöğretimdeki öğretmenlerimizden de para karşılığı olarak değil; belli olanaklar sağlamak suretiyle yararlanılarak bu konuları gerçekleştirmek mümkün. Hakikaten artık bence gençliğin özgür zamanlarını harcayacakları çeşitli faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için hiç bir engel kalmamıştır. Ayrıca iki Bakanlığın birleşmesi, bu konunun teknik açıdan ivedilikle ele alınmasını mümkün kılmaktadır.

Sayın Altunya, 'okuyan gençliğe değişme öğretiliyor mu?' dediler. Okuyan gençlik, aslında değişmeyi kendisi yaratıyor. Dün burada tartışıldı, okul programlarımız yeterince yüklü görünüyor. Ancak bir toplumbilimci olarak kendi fikirlerine katılıyorum. Özellikle Öğretmen yetiştiren kurumlarımızda Türkiye'nin toplumsal yapısı tanıtılmalı. Bu konuyu, Sayın Prof. Dr. Çetin Özoğlu'nun görüşlerine değinerek bağlamak istiyorum. Bugün öğretim kurumlarının, işleyeceği konular, vereceği dersler, alınması gereken kararlar, öğretim kurumlarını yönetenler tarafından verilemediği için bu boşluklar devam edegelmektedir ve hâlâ müfredat programlarında, ders programlarında bu konuda sadece toplumbilim öğrencilerine toplumsal değişme, Türk toplumsal yapısı gibi dersler, o da hoca bulunduğu takdirde verilebilmektedir. Özellikle toplumbilim alanında büyük bir hoca sıkıntısı, öğretici sıkıntısı çekilmektedir.

Gençlik, değişmeyi kendi yaratıyor ve yaşıyor, ister-istemez onu öğrenecektir. Belki sokaktan öğrenecek, belki televizyondan öğrenecek, belki arkadaşlarından öğrenecek; ama kendisi yaşadığı için onu öğrenecektir. Değişme olgusunu metodik olarak da verebilsek çok daha da yararlı olur. Olumlu bir biçimde kanalize edilebilir.

Sayın Özoğlu'nun ikinci olarak değindiği konu üzerinde durmayacağım, Öğrenci ile ilgili verdiği örnekleri katkı olarak düşünüyorum.

Sayın Özoğlu'nun dedindiği son konu üzerinde görüşlerimi özetlemek istiyorum. Birincisi, değişmenin yönü önemli. Değişmenin yönü yoktur. Değişme iki uçlu bir şey, iyiye de gidiyor, ileriye de gidiyor ve gelişme sağlanıyor, geriye de dönerek, toplumu çok daha gerilere götürebiliyor; yani toplumsal değişme öylesine bir süreç ki mutlaka ileriye gitmek sözkonusu değil. İleriye gidebilmesi için çağdaş koşulların belli kurumlara etkinliğini göstermesi gerekmekte. Değişmenin bu boyutu yani olumiu bir biçim-

de kanalize edilebilmesi önemlidir. Eğitim kurumlarına ait alınması gereken kararların yasama organlarına bırakılması, bırakın bir toplumbilimci olarak beni, bir eğitici olarak, bir yetişkin vatandaş olarak, beni çok rahatsız etmektedir. Tek dersten af, iki dersten af; bunlar çözüm değildir. Çözüm, biraz evvel sayın Özoğlu'nun da değindiği şekilde, eğitim kurumlarında uygulanacak programların yasama organları tarafından değil, bizzat bu işi yapanlar tarafından oluşturulması, yine de hiçbir zaman bir kişiye, tek görüşe bağlayarak bir şey yapılmasından yana değilim, mutlaka gruplar halinde, ekipler halinde bu işlerin oluşturulması gerektiği kanısındayım. Nitekim yakın geçmişimizde bu örnekler var. Fen lisesi örneğini sık-sık tekrarlıyoruz burada. Özetle, Toplumsal değişme süreci bizi, son yıllarda istediğimiz, varılması gereken noktaya götürememiştir. Ülkemizde geçmişin özlemini taşıyan, yeniliklere direnen bir ortam yaratılmaya çalışılmaktadır.

Toplumda bazı değerlerin, manevi değerlerin değişmemesinden yanayım. Şu anlamda değişmemesinden; statükoyu koruyarak değil, çağdaş koşullara uyararak bazı değerlerimizi günün koşullarıyla birleştirerek devam ettirmekte yarar var. Bizim çok güzel geleneklerimiz vardır. Büyüğe saygı, küçüğe sevgi; dinimizden gelen, inançlarımızdan gelen güzel uygulamalarımız vardır; ama bu demek değildir ki 20. yüzyılda laik eğitimi hırpalayalım, geriye götürelim. Bu eğitim, tamamen farklı bir noktaya gelmiştir bugün için. İnsanlar inançlarında özgür olmalı, herkesin bir inancı olmalı; buna da yürekten katılıyorum ve saygı duyuyorum. Ancak bunu günlük hayatımıza, iş hayatımıza, öğretim hayatımıza egemen kılmamız gerektiği kanısındayım. Bilmiyorum, ne denli sizin sorularınıza cevap verebildim.

Gençliğin dinamizmi ile toplumsal değişmeler sağlanabilir mi? Eğitim aracılığı ile mi toplumsal değişmeler

sağlanabilir, yoksa toplumsal değişmeler aracılığı ile mi eğitim verilmelidir? Toplumsal değişme, yaşanarak öğrenilen bir şeydir. Değişme olgusunu da öğreneceğiz. Sınıflarda verdiğimiz ideal formüller, hiçbir zaman toplumsal değişmeyi yaşama döndüremezler, yaşayarak, benimseyerek onu öğrenmek zorundayız; eğitim ve öğretimin de buna katkısı olacaktır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Değişen sosyal ve kültürel yapı içinde yeni kuşakları öyle yetiştirmeliyiz ki yeni ortamda uyum yapabilsinler ve yaşamlarını dengeli olarak sürdürebilsinler diye bağlıyorum oturumu.

Sayın Gökçe'ye ve katkıda bulunanlara teşekkür ediyorum.

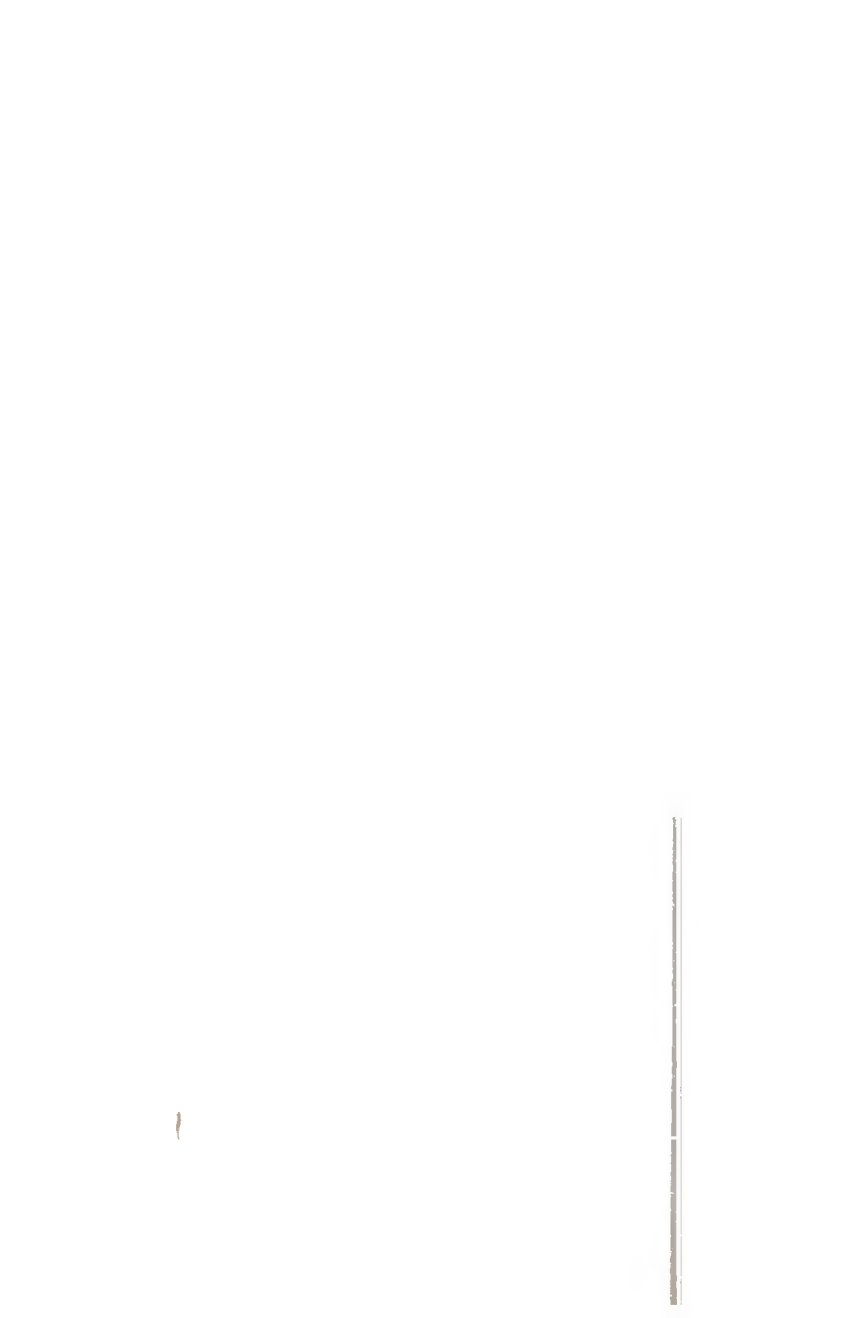
BİLDİRİ : VII

Gençliğin Okul Dışı Etkinlikleri

Yard. Doç. Dr. Işıl BULUT
Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Hizmetler Yüksekokulu

Oturum Başkanı : **Doç. Dr. Barlas TOLAN**

GENÇLERİN BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ(*)

I — GİRİŞ

A — Gençlik - Tanımı, Süreci Özellikleri

1 — Gençlik, tanımı ve süreci

Gençliğin bütün yönlerini kapsayan, herkes tarafından kabul edilebilir bir tanımını vermek oldukça güçtür. Gençlik kavramı, değişik toplumlarda ve dönemlerde farklı biçimlerde ele alınmıştır. Hatta aynı toplumun çeşitli kesimlerinde de farklı yaklaşımlar gözlenmektedir (Gökçe, 1971, s. 15; Ekşi, 1982, s. 64).

Tanımların bazıları, gençliği demografik açıdan, yani yaş kıstasında ele almakta, diğerleri ise gençlik çağının özelliklerine göre açıklamaktadır.

Unesco, tanımlarından birinde gençliği «15-25 yaş arasındakilerden meydana gelen bir yaş grubudur» biçiminde tanımlamaktadır (DPT, 1983, s. 12).

Birleşmiş Milletler Örgütüne göre ise «genç, 15 ile 25 yaşları arasında, öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı konutu bulunmayan kişidir.» Bu tanıma göre genç, cinsel olgunlaşmasını tamamlamış, fakat

---

(*) Bu çalışmada, Gazi Üniversitesi ve Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının işbirliği ile gerçekleştirilen Ö. Ünver, B. Tolun, I. Bulut ve C. Dağdaş tarafından kaleme alınan, «12-24 Yaş Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları» Konulu henüz yayınlanmamış araştırmanın verileri kullanılmıştır.

henüz bağımsızlığını kazanmamıştır (Yörükoğlu, 1985, s. 3).

Genel olarak gençlik; biyolojik, psikolojik ve toplumsal gelişmelerle, çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir. Çeşitli yazarlar, gençliği buluşa ermekle başlayan, sosyal olgunluğa ulaşma ile sonuçlanan bir dönem olarak kabul etmektedirler (Arırt, 1978, s. 20; Ekşi, 1982, s. 63-65; Gökçe, 1984, s. 21; Yörükoğlu, 1985, s. 3). Sosyal olgunluk kazanma; bağımsız olma, kendi kararını verebilecek düzeye ulaşma ve karşı cinsle sağlıklı ilişkiler kurabilme anlamına gelmektedir. Gençlikten yetişkinliğe geçiş, ancak bağımsızlık kazanma ile mümkündür. Böyle olunca gençlik, bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan bir dönem olarak ele alınabilir. Tüm bu özellikleri içeren bir tanım, Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre gençlik, «buluşa erme nedeniyle bio-psikolojik bakımdan çocukluğun sonu ile, toplum hayatında sorumluluk alma dönemi olan 12-24 yaş grubunun meydana getirdiği gruptur» (DPT, 1983, s. 13).

Gençlik çağının tanımı biyolojik, psikolojik ve toplumsal gelişmeye göre yapılıncı başlangıcı da bitişi de belirsiz olmaktadır. Çünkü biyolojik, psikolojik ve toplumsal değişimler her zaman bir arada olmamakta, biyolojik gelişmeler, diğerlerinden daha önce meydana gelmektedir. Menarş yaşı zamanla daha öne gelmekte, kızlar bir önceki nesilden daha önce cinsel olgunluğa erişmektedir (Bulut, 1984, s. 79). Yani biyolojik olgunlaşmaya ulaşma yaşı, zaman içinde değişmektedir. Buna karşılık sosyal olgunluğa ulaşma-eğitim ve kentleşmeye bağlı olarak evlilik yaşının yükselmesiyle-eskisinden daha uzun zaman almaktadır. Ayrıca toplumların, hatta toplumlardaki farklı kesimlerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapı farklılıkları, gençlerin psikolojik gelişme ve sosyal olgunluğa ulaşma yaşlarında farklılıklar yaratmaktadır.

Yukarıda ifade edilen belirsizlikler nedeniyle, çocuklukla yetişkinlik arası olan bu dönem, en geniş kapsamı ile ve kronolojik yaş kriterinde 12-24 yaş arası olarak kabul edilebilir. Çeşitli araştırmacılar, kendi amaçlarına uygun olarak bu yaş dönemi içindeki değişik kesitleri esas almaktadırlar. Toplumumuzda da dördüncü ve beşinci kalkınma planlarında gençlik dönemi 12-24 yaşlar olarak belirlenmiştir (DPT, 1983, s. 13; DPT, 1985-1989, s. 149).

2 — Gençlik dönemi özellikleri

Gençlik döneminin kendine özgü özellikleri ve gereksinimleri vardır. Bu çağ, hayatın en fırtınalı ve karışık dönemidir. Yeni hayat tecrübeleri kazanmak, yeni ilişkiler kurmak, kişiliği geliştirmek hep bu dönemde gerçekleşir. Bedensel, zihinsel ve duygusal olgunluk yanında, kişinin meslek veya iş sorumluluğuna doğru ilerlemesi ve bağımsızlık kazanması gerekir. Gençten, öğrenim ve meslek alanlarında ,evlenme konusunda karar alabilecek; gelecek için plan yapabilecek düzeye gelmesi beklenir (Jersild, 1978, s. 10-16). Gençlik döneminin önemli özelliklerinden biri, çocukluk döneminde başlayan sosyalleşme ⁽¹⁾ sürecinin yoğun bir biçimde devam etmesi ve kişiyi sosyal olgunluğa götürmesidir (Gökçe, 1984, s. 22).

Genel olarak gençlik döneminin sonunda genç erkeklerin ve kızların karşılaştıkları başlıca iki sorun vardır.

- a. Bağımsızlığını kazanabilme sorunu. Ana babaya bağlı bir çocuk olmaktan çıkıp, bir yetişkin olma çabasına girişme.

---

(1) «Sosyalleşme, gencin içinde bulunduğu, toplumun alışkanlık, değer, tutum ve inanışlarını öğrenme ve uygulama sürecidir. Bireyin biyolojik kökenli içgüdülerinin, toplumun hakim değer yargıları ve davranış kalıpları içine yerleştirilmesine yardımcı olur» (Gökçe, 1982, s. 33).

- b. Heteroseksüel ilişkileri başarabilme sorunu. Ortaya çıkan fiziksel değişiklikleri psikolojik olarak kabul ederek cinsel kimliğini (identite) kabul ettiğini gösterme; sonuç olarak karşı cinsle yakın ilişki kurabilme kapasitesini artırma.

Sözü edilen bu özelliklerin kazanılması, gencin ailesine, ailenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ortama, yani statüsüne bağlıdır. Alt ve orta sosyo-ekonomik düzeylerdeki ailelere kıyasla, üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelen gençler, bu konuda daha şanslılardır (Gökçe, 1971) Kağıtçıbaşı, (1973, s. 19). Türk ana-babaların gençlerde bağımlılık ve boyun eğme eğilimlerini mükafatlandırarak; bağımsızlık kazanmalarını geciktirdiklerini belirtmektedir. Bu durumun alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde daha güçlü olduğu söylenebilir.

Masterson tarafından belirtilen şu özellikler gençleri tanımakta yararlı olabilir (Ekşi, 1982, s. 78) :

- a. Genç, bilinçaltı dürtüleri yeterince bastırılmamış kişidir. Bu dürtüleri kontrol altında tutamaz.
- b. Genç, çocukluk istekleri ile sonraki çevresel etkiler arasındaki çatışmayı çözememiştir.
- c. Genç, ekonomik ve duygusal bakımdan henüz ana-babaya bağımlıdır.
- d. Genç, hem cinsel, hem evden kopmakla ilgili çatışmalarını hâlâ şiddetle çözümlenmeye çalışan kişidir.

B — Boş Zaman - Boş Zamanı Değerlendirme ve Gençlik İçin Önemi

1 — Boş zaman ve boş zamanı değerlendirme kavramları

Boş zaman (leisure time) teknolojik gelişme ve endüstrileşme sonucu ortaya çıkan bir kavramdır. Endüstri-

yel gelişme ile beraber çalışma saatlerinin belirlenmesi, bu saatler dışında kalan «boş zamanın» evrensel bir insan hakkı olarak kabullenilmesini sağlamıştır.

Genel olarak ele alındığında boş zaman, günlük yaşıntı içinde çalışma, uyuma ve temel ihtiyaçlar karşılandıktan sonra geriye kalan zamandır.

Uluslararası Boş Zamanları İnceleme Grubuna göre «boş zaman etkinliği, kişinin mesleki, ailesel, toplumsal ödevlerini yerine getirdikten sonra özgür iradesiyle girişebileceği dinlenme, eğlenme, bilgi ya da becerilerini geliştirme, toplum yaşamına gönüllü olarak katılma gibi bir dizi uğraşılardır» (Tezcan, 1982, s. 10) Abadan, 1966, s. 50), Üniversite öğrencilerini kapsayan araştırmasında boş zamanı : «uyumak, yemek yemek, vücut temizliği yapmak, fakülteye gidip gelmek, ders veya bir işte çalışmak zamanı dışında kalan vakit» olarak tanımlamıştır.

Hemen tüm tanımlarda ortak nokta, boş zamanın tüm zorunluluklar dışında, kişinin kendi arzularına göre kullanılacağı zaman olmasıdır.

Boş zamanı değerlendirme ise (recreation) «bireyin istediği bir uğraş ile zevk ve doyum sağlamak amacıyla boş zamanını geçirmesidir» (Tezcan, 1982, s. 11).

Sayiner (1973, s. 79) boş zamanı değerlendirme kavramını «bireyin boş zamanını kişiliği ve tüm gelişimi için gerekli şekilde kullanmasıdır» biçiminde tanımlamaktadır.

Yani boş zamanda yapılan herhangi bir etkinlik, boş zamanı değerlendirme anlamına gelmektedir.

2 — Boş zamanı değerlendirme ve gençlik için önemi

Boş zaman, vakit öldürme aracı olmamalıdır. Boş zamanın yapıcı bir biçimde değerlendirilmesinin bireysel ve toplumsal açıdan çeşitli yararları vardır. Boş zamanı değerlendirme etkinlikleri ister birey, ister grup için olsun yapıcı, istedik davranışları geliştirici olmalı, zamanı geli-

şigüzel harcama değil, gereği gibi kullanma olarak anlaşılmalıdır.

Boş zamanın biçimi, süresi ve boş zaman ihtiyacının giderilmesi ülkenin iklim, coğrafi konum ve kültürüne göre değişik özellik gösterir (Zorlu, 1973, s. 87).

Gençlerin boş zamanlarının iyi bir biçimde değerlendirilmesi; gencin ruh sağlığının dengeli olması, sağlıklı bir kişilik geliştirmesi, olumlu toplumsal ilişkiler kurabilmesi, duygusal canlılık ve enerji kazanması bakımından önemli bir konudur (Tufan, 1973, s. 10; Çetinkaya, 1982, s. 10). Değerlendirilmeyen geçen boş zaman gençte sıkıntı yaratacak, bu sıkıntı ise onun ruh sağlığının en büyük düşmanı olacaktır. Tör, Boş Zamanları Değerlendirme Seminerinde yaptığı konuşmada (1964) can sıkıntısının; kişisel ve toplumsal mutluluk duygusunun, aynı zamanda okul sağlığının en büyük düşmanı olduğuna işaret etmiştir. Gençler arasında olumsuz gruplaşmalar, uyuşturucu madde alışkanlıkları, suç eğilimleri ve teşebbüsleri genellikle boş zamanın iyi bir biçimde değerlendirilmemesi sonucu meydana gelmektedir.

Boş zamanın gençler tarafından yapıcı bir biçimde değerlendirilmesi, kalkınmanın yaratıcı ve itici gücü olabilir. Boş zamanı değerlendirme aracılığı ile üretime katkı sağlanabilir (Köknel, 1970, s. 89).

Ancak, yapılan etkinlikler, gencin o anda boş zaman içinde olduğu gerçeğini zedelemeyecek tarzda dinlenmesini sağlayabilmelidir. Katı bir biçimde planlanmış boş zaman, özgür zaman olmaktan çıkar. Buna karşılık çok plansız olursa yapıcı olmaz. Bu iki zıt davranışın ortasını bulabilmek, boş zamanları yararlı bir biçimde değerlendirmek anlamına gelir (Tredgold, 1970, s. 125).

C — Araştırmanın-Amacı ve Kapsamı

Ülkemizde bugüne kadar yapılan gençlik ile ilgili çalışmalar, gençliğin belirli kesimleri üzerinde odaklaşmış-

tır. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığında istekleri doğrultusunda gerçekleştirilmiş olan, verilerinden yararlandığımız yurt çapında yapılmış olan araştırmamızın özelliği 12-24 yaş arasında her gruptan gence ulaşılmış olmasıdır. Bu araştırmada gençlerin davranış, ihtiyaç, görüş ve yönelimleri ortaya konmaya çalışılmış, bu arada cinsel özellikleri ve kişilik yapıları ile ekonomik ve boş zamanlara ilişkin ihtiyaç ve sorunları üzerinde durulmuştur.

Ülkemizdeki 12-24 yaş arası tüm gençliği temsil edebilecek düzeyde büyük bir örneklem ile gerçekleşen (18.000 genç) bu araştırmada, gençlerin boş zamanı değerlendirme biçimleri; aile, yakın çevre, okul veya iş, toplum ve kitle iletişimi gibi sosyalleşme çevrelerinin bir ürünü olarak ele alınmıştır. Gençin boş zamanı değerlendirme biçimi, seçtiği arkadaş türü, en çok sevdiği spor dalı ve sporla ne ölçüde ilgilendiği, televizyon izleme ve okuma alışkanlıkları, boş zamanı değerlendirme başlığı altında incelenmiş ve bazı genel sonuçlara ulaşılmıştır.

II — ÜLKEMİZ GENÇLİĞİ VE BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ

A — Genel Durum

Türkiye'de toplam nüfus içinde 12-24 yaştaki bireyler, 1980 nüfus sayımına göre % 14.2'si erkek % 13.1'i kız olmak üzere toplam % 27.3'tür (DPT, 1983, s. 61). 1965'de 12-24 yaşın toplam nüfus içindeki oranı % 24 olduğu hâlde, zaman içinde artış göstermiştir. Ancak 1986 yılında bu oranın % 27.1'e, daha sonra 1989'da da % 26.7'ye düşeceği tahmin edilmektedir (DPT, 1985 - 1989, s. 149).

Görüldüğü gibi ülkemiz, genç bir nüfusa sahiptir. 1950-lerden sonra meydana gelen nüfus artışı, ülkemizdeki çocuk ve genç nüfusu giderek arttırmıştır. Ancak top-

lam nüfusun dörtte biri üzerindeki bu grubun okul, öğretmen, iş yeri gibi ihtiyaçları yanında boş zamanı değerlendirici olanaklarını da yeterince karşılamak mümkün olmamaktadır.

«... Gençliğin sosyal ihtiyaçlarını karşılamak; oyun-beden eğitimi, spor, izcilik ve boş zaman çalışmalarını yönetmek, bu amaçları sağlayacak faaliyetlerin gerektirdiği tesisler kurmak ve malzemeyi temin etmek, gerekli teknik ve idari elemanları yetiştirmek...» gibi görevler Gençlik ve Spor Bakanlığına verilmiştir (Fişek, 180, s. 545).

Beşinci Beş Yıllık Planda, «gençlerin ruh, fikir ve beden yönünden mükemmel şekilde gelişmesini sağlamak amacı ile okul içi eğitim ve öğretime ek olarak, okul dışında fikir, kültür, sanat, spor ve folklor faaliyetlerinin teşvik edilmesi» (DPT, 1985-1989, s. 149) öngörülmektedir. Aynı planda gençlerin katılma, gelişme ve hoşgörü ilkelere çerçevesinde toplum hayatı ile bütünleştirilmesi amaçlanmaktadır.

B — Gençliğin Boş Zaman Etkinlikleri ve Sorunlar

Kalkınma yolundaki bir ülkede yaşayan gençlerin zamanını boşuna harcaması veya gerektiği gibi değerlendirmemesi, büyük bir gücün kaybı demektir. Boş zamanlarında çeşitli doyumlar sağlayarak mutlu olan genç, sağlıklı bir kişilik geliştirebilir. Ayrıca kalkınmaya katkıda bulunabilir. Boş zaman etkinliklerinin planlanmasında amaç, kişiliğin gelişmesi ve toplumun yarar sağlaması olmalıdır (Köknel, 1970, s. 90).

Genel olarak bakıldığında 12-24 yaş gençliğinin boş zamanları değerlendirme konusunda ihtiyaç ve sorunları aynı gibi görünmektedir. Ancak, boş zamanda gerçekleştirilecek planlı veya plansız etkinliklerin ortaya konmasında, gencin yaşadığı kültür rol oynar (Varış, 1968, s. 118). Temelde ihtiyaçlar aynı olmakla beraber bunların

ortaya konması veya hangi ihtiyaçların daha çok önem kazandığı, gencin halen yaşadığı yer, öğrenci olup olmaması, ailesinin sosyo-ekonomik düzeyi gibi özelliklere bağlıdır.

1 — Okuyan gençliğin boş zaman etkinlikleri ve sorunlar

a. Sinema, tiyatro, konser.

Öğrenci gençliğin boş zaman etkinlikleri ile ilgili olarak yapılan çalışmalar, gençlerimizin çoğunun boş zamanını pasif bir biçimde değerlendirdiğini göstermektedir. Abadan'ın 1959'da Siyasal Bilgiler Fakültesi, Hukuk Fakültesi ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinden 426 kişilik bir grupla yaptığı çalışmada, boş zaman faaliyetleri içinde sinemaya gitme, ön planda gelmektedir. Gençlerin para gerektiren spor yapmaları, tiyatro ve çaylara, seyahate gitmeleri, ekonomik durumları ile doğru orantılıdır (Abadan, 1966, s. 58). Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu tarafından 6 ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir, Trabzon, Erzurum) bulunan 21 yurttaki yapılan Boş Zamanı Değerlendirme çalışmasında (1967, s. 42-46) gençlerin çoğunun (% 37.3) boş zamanında sinema, tiyatro ve konsere gittiği, % 36.0'lık bir grubun ise daha çok okumayı tercih ettiği saptanmıştır. Aynı çalışmaların bulgularına göre kızlar okumayı, erkekler ise sinema ve tiyatroyu daha çok tercih etmektedir. Köknel (1970, s. 92) yükseköğrenim gençliğinin % 80.0'inin boş zamanlarında sinemaya gittiğini ifade etmektedir. Gökçe'nin Ortaöğretim gençliği ile yaptığı çalışmada ise (1984, s. 94-104) ortaöğretim gençliğinin % 66.0'ünün boş zamanını «evde değerlendirdiği, bunu % 11.0 ile «arkadaş evi»nin takip ettiği, gençlerin toplam % 8.2'sinin boş zamanlarında sinemaya gitmeyi arzu ettiği ortaya çıkmıştır. Boş zamanı evde ve arkadaş evinde geçirme oranı, kızlarda daha yüksektir.

b. Beden eğitimi, oyun, spor

Beden eğitimi, oyun ve spora, eğitim kurumlarımızın çoğunda diğer dersler değerinde gereken önemin verildiği söylenemez. Beden eğitimi öğretmeni, antrenör, spor idarecisi, spor sağlığı uzmanı sayıları ülkemizde çok eksiktir. Ortaöğrenim yapan gençler, bisikletleri, kayakları olmadığı için araca dayanan spor dallarını sadece izlemek durumundadır. Öğrenciler, genelde okullarında futbol takımı varsa spora yönelmek gereksinimini duymakta, fizik yapıları, bu sporu yapmaya uygun değilse sadece izleyici olabilmektedir (Hiçyılmaz, 1984, s. 14) Gökçe; (1984, s. 101), ortaöğrenim gençliğinde sporla hiç ilgilenmeyenlerin % 10,4, sadece izleyici olanların % 28.1 olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin % 61.5'i ise bizzat spor yapanlar veya hem izleyip hem katılanlardır. Ülkemizde lise ve dengi okullardaki spor çabalarının, tüm eksikliğine rağmen, yükseköğrenim kurumlarındaki çabalardan daha yoğun olduğu belirtilmektedir (Hiçyılmaz, 1984, s. 16).

c. Dinlenme-çalışma kampları ve izcilik

Dinlenme-çalışma kampları ve izcilik, ülkemizde henüz beklenen düzene ulaşmamıştır. Gençlerin gruplaşma ve birlikte birşeyler yapabilmeye gereksinimlerini karşılayacak kurumlar çok yetersizdir. Gençliğin «özerklik gereksinmesini karşılayacak» (Spence, 1980, s. 81) izcilik faaliyetleri ise milli bayramlarımızda gerçekleştirilen etkinliklerin dışına çıkamamıştır.

d. Eğitsel kol faaliyetleri

Okullarımızdaki eğitsel kol etkinlikleri de boş zaman faaliyetleri içinde düşünülmektedir. Bu faaliyetlerin amacı; çeşitli sanatsal, kültürel çalışmalar yoluyla gencin kendini ifade etmesini, gizli yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirmesini yani ruhsal ve bedensel bakımdan sağlıklı ve uyumlu, bir gençliğin yetiştirilmesini sağlamaktır (DPT, 1983, s. 192). Eğitsel kollar, çeşitli nedenlerle görevlerini

yerine getirememektedir. Binaların yetersiz, öğrenci sayılarının fazla olması, öğretmen sayısının azlığı ve rehberlik konusunda eğitilmemiş olmaları bu nedenlerden bazılarıdır. Gökçe'nin elde ettiği sonuçlara göre (1984, s. 102), öğrenciler genellikle kol faaliyetlerine katılmamaktadır. Neden olarak % 35 'i ilgi duymadığını, % 30.9'u kol etkinliklerini yeterli ve düzenli bulmadığını, % 11.4'ü ayıracak zaman bulamadığını, % 9.6'sı ise okullarında bu etkinliğin bulunmadığını göstermişlerdir.

e. Psikolojik danışma ve rehberlik

Öğrencilerin kişisel sorunlarını çözümlenmede, kötü alışkanlıklar edinmelerini önlemede yardımcı olabilecek danışma hizmetleri de okullarımızda gelişmemiştir. Orta-öğretimde bir çok okulda bu hizmetler yoktur. Var olanlarda da «öğretmenlerin gerekli bilgi ve deneyime sahip olmayışı» (Gökçe, 1984, s. 38), bu hizmetin gereği gibi verilmesini önlemektedir. Bilindiği gibi okul rehberliği, sadece sorunlu öğrencileri kapsamaz. Eğitsel ve mesleki rehberlik çalışmaları daha çok destek sağlayıcı niteliktedir. Üniversitelerde müfredat programı dışındaki faaliyetler, öğrencilerin eğitsel deneyimlerinin bir parçası olarak kabul edilir. Sportif oyunlar, tiyatro, folklor, resim ve müzik çalışmaları, el becerilerini geliştirecek birtakım işler, tartışma grupları, öğrenci sorunlarına ilişkin konferanslar, geziler, ilgi klupleri vb. gibi etkinlikler, bu faaliyetler içine girer (Erkan, 1981, s. 10-11). Ülkemizde bu faaliyetler, Mediko-Sosyal merkezler tarafından yürütüldüğü gibi, ayrıca üniversitelerin veya fakültelerin bünyelerinde de çeşitli faaliyetler sürdürülmektedir. Gerek kişisel sorunlara yönelik (psikolojik danışma), gerekse eğitici nitelikli rehberlik, üniversitelerimizde yeterince gelişmemiştir. Bazı üniversitelerimizde geliştirilmiş rehberlik faaliyetleri ise, öğrencilerin çok az bir kısmına ulaşabilmektedir.

2 — Okul dışı gençliğin boş zaman etkinlikleri ve sorunlar

12-24 yaş grubu içinde hiçbir okula gidememiş, okuldan ayrılmış veya mezun olmuş, sonuç olarak okullarda örgün eğitim programlarında olmayan gençler, okul dışı gençlik olarak tanımlanmaktadır. Bu grup, yaşadığı yer, iş ve meslek becerileri ve öğrenim düzeyleri açısından çok geniş bir dağılım göstermektedir (DPT, 1983, s. 59). Çalışan veya işsiz olan bu gençlerimizin zamanlarının çoğunu kahvede, sinemada, gezmede geçirdiklerine ait bulgular vardır (Köknel, 1970, s. 91). Bu gençlerin değerli ve bilimsel nitelikli kitaplarla çok az ilgilendikleri belirtilmektedir (DPT, 1983, s. 188).

Kır kesiminde boş zaman kullanımı gelişmemiştir. Halbuki tarımsal faaliyetler mevsimlik olduğundan, kırdaki yaşayanlar için boş zaman çok önemlidir. Kızlar ev ve el işi yaparak, çeyiz hazırlayarak; erkekler de kahvede oturup kâğıt oynayarak, gezerek, top oynayarak zaman öldürürler. Halk eğitimi, ev ekonomisi faaliyetleri, köylerimize yeterince girmemiştir. Bu kesimdeki gençlerimizde okuma alışkanlığı da pek yoktur.

Gecekondu kesiminde ise bu alandaki çalışmaların yetersizliği olmaktadır. Boş zaman faaliyetleri için kuruluşların olmaması, araç-gereç yokluğu, ekonomik olanaksızlıklar nedeni ile gençlerin boş zaman etkinlikleri, pasif edilgin olmaktadır. Sporun, bu kesime sistemli bir biçimde girmiş olduğu söylenemez. Gençlerin okuma alışkanlıklarını teşvik edecek ortam pek yaratılmamıştır. Kütüphane sayısı az, kitap fiyatları ise yüksektir. Buna karşılık gencin cinsel gelişimini yanlış yönde etkileyebilecek bilimsellikten tamamen uzak yayınların serbestçe satıldığı gözlenmektedir. Bu durumlar, gençlerin boş zamanlarında kötü alışkanlıklar kazanma olasılığını artırmaktadır. Bu dönemde arkadaş gruplarının gençler için çok önemli olduğu göz-

önünde bulundurulursa, gençlerimizin kahve veya sokak dışında arkadaşlarıyla oturup sohbet edebilecekleri, birlikte faaliyetlerde bulunabilecekleri yerlerin bulunması, enerjilerini boşaltabilecekleri tesislerin artırılması, kötü alışkanlıklar edinmelerini önleyecektir.

III — GENÇLİK ARAŞTIRMASI BULGULARINA GÖRE GENÇLİĞİN BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ

Ülkemiz gençliğinin boş zamanlarını değerlendirme biçimleri, onlara verilen olanaklarla büyük ölçüde ilgilidir. Ayrıca aile, ailenin içinde yaşadığı çevre, arkadaş ilişkileri, okul veya iş ortamı ve kitle iletişim araçları, gencin seçtiği boş zaman faaliyetlerinde etkili olmaktadır. Aile ve yakın çevre tarafından belirlenen gencin öğrenim düzeyi de gencin boş zaman değerlendirmesinde önemli bir öğedir.

A — Genç ve Boş Zaman Etkinlikleri

Bu çalışmada boş zaman etkinlikleri; spor, okuma, sanat ve kültür, oyun-sohbet, televizyon izleme veya dinleme ile bunlar dışında kalan «diğer» etkinlikler olarak belirtilmiştir. Genel olarak bakılınca gençlerimizin çoğunun boş zamanlarını edilgin bir biçimde değerlendirdikleri görülmektedir.

1 — Spor faaliyetleri

Boş zamanını spora ayırma oranı, tüm gençlik içinde tahmin edildiği kadar yüksek değildir. Gençliğin % 10.5'i boş zamanlarında spor ile uğraştıklarını ifade etmişlerdir. Ancak bu konuda kızlar ile erkekler arasında büyük fark vardır. Erkeklerin % 21.8'i boş zamanını spora ayırdığı halde, kızlarda bu oran % 2.1'dir. Bu durum kanımızca toplumumuzda kızlara ve erkeklere verilen eğitimin farklı oluşundan ve bunun sonucu olarak,erkekler hitap eden spor dallarının daha çok gelişmiş olmasından ortaya çıkmıştır.

Gençlerin yaşadığı yer de boş zaman faaliyeti olarak sporu seçmesinde etkili görünmektedir. Metropoliten bölgelerde (İstanbul, Ankara, İzmir) yaşayanlarda boş zamanı spor ile değerlendirme, en yüksektir (% 13.1). Kentlerde spora verilen önem biraz azalmakta (% 11.0), kır kesiminde boş zaman faaliyeti olarak spora en az önem verilmektedir (% 8.4). Metropollerde, spora ilişkin organize faaliyetlerin daha çok olması, bu duruma neden teşkil edebilir.

a. Gençlerin en çok sevdiği spor dalı

Genel olarak gencin en çok sevdiği spor dalına baktığında, top sporlarının diğer spor dallarına göre önemli bir ağırlık kazandığı görülmektedir (Futbol, basketbol, voleybol, hentbol; % 77.2). Bunlar içinde en ağırlıklı olanı da futbol olmaktadır (% 48.6). Atletizm (% 8.8 ve kış sporlarının (% 5.1) top sporlarına göre daha az sevilmesi, bu sporlar için teçhizat ve organizasyonun daha önemli olmasından kaynaklanabilir.

Ülkemizde gençler içinde futbola en çok ilgi duyanlar, okur-yazar ve ilkokul mezunu olanlardır (% 56.2). Öğrenim düzeyi yükseldikçe futbola olan ilgi görece bir düşüş göstermektedir. Gencin yaşı da seçilen spor faaliyetinde etkili olmakta, yaş büyüdükçe basketbol, voleybol ve hentbola olan ilgi güreş, boks, judo-karateye ve su-kış sporlarına kaymaktadır. Futbol, güreş, karate gibi sporlar, erkekler tarafından (futbol, % 68.6; güreş ve judo, karate, % 11.1); hentbol, voleybol gibi sporlar, kızlar tarafından (% 45.0) daha çok seçilmektedir. Aynı durum kır-kent ayrımında da ortaya çıkmaktadır. Kır kesiminde futbolu tercih edenlerin oranı daha yüksektir (% 62.9). Güreş, boks ve karate de kırdan daha çok seçilen sporlardır (% 9.8). Basketbol, voleybol, hentbol, su ve kış sporları ve atletizm kentlerde ve metropoliten bölgelerde daha çok seçilmektedir. Bu sporların gerektirdiği olanakları kır kesiminde bulmak, zaten imkânsızdır. Kırdan futbolu seçenlerin yüksek

oranlara ulaşması, gençlerin hiçbir tesis olmaksızın bu sporu gerçekleştirebilmelerine bağlanabilir.

b. Gençlerin sporla ne ölçüde ilgilendiği

Gençlerimizin spora ilgisi daha çok izleyici olaraktır (% 41.3). Yani bir boş zaman faaliyeti olarak spora ilgi, daha çok pasif bir ilgi niteliğindedir. «Sporla ilgilenenler» içinde aktif olarak katılımda bulunanlar, yani bizzat spor yapanlar, tüm gençliğin ancak üçte biridir (% 35.8). Spora aktif olarak katılanlar, 12-14 yaş aralığında en yüksektir (% 32.8). Bu bulgu, son yıllarda spora aktif katılımın arttığını göstermesi bakımından ümit vericidir. Öğrenim düzeyi, sporla ilgilenmeyi etkileyen bir faktör olarak belirlemektedir. Okur-yazar olmayanlarda sporla ilgilenmeyenlerin oranı % 84.8 olduğu halde, bu oran yükseköğrenimi olanlarda % 6.0'ya düşmektedir. Kızların yarısı (% 50.3) sporla hiç ilgilenmediklerini belirtmişlerdir. Bu oran erkeklerde % 16.5'dur.

Kır kesiminde sporla ilgilenmeyenlerin ağırlık kazandığı (% 53.6), spor yapanların ve izleyenlerin ise metropoliten bölgelerde en yüksek oranlara ulaştığı (spor yapan, % 29.3; izleyen, % 52.8) gözlenmektedir.

2 — Okuma-sanat ve kültür faaliyetleri

Boş zamanını okuma-sanat ve kültüre ayırma, gençlerde beklenen oranlara ulaşmamaktadır (% 18.8). Erkeklerde (% 21.3) kızlar (% 16.9) arasında bu konuda belirgin bir fark gözlenmemektedir. Okuma, sanat ve kültür faaliyetlerine verilen önemde gencin öğrenim düzeyi ve yaşadığı yer etkili olmaktadır. Öğrenim düzeyi yükseldikçe, boş zamanını okuma-sanat ve kültür faaliyetleriyle değerlendirenler artmaktadır. Okur-yazar olmayanlarda % 1.9 olan bu oran, öğrenim düzeyine göre düzenli bir artış göstermekte, yükseköğrenimli gençlerde % 54.0'e ulaşmaktadır. Aynı şekilde metropoliten bölgelerde yaşayanlardan

daha küçük yerleşim yerlerinde yaşayanlara gidildikçe, boş zamanı okuma ve kültür faaliyetlerine ayıranlar azalmaktadır (Metropol, % 30.3, Kent, % 23.5; kır, % 8.9). Özellikle kırdaki yaşayanlarda oranın belirgin bir biçimde düşmesi, dikkat çekmektedir.

Bu rakamlara bakılarak, öğrenim düzeyi ve yaşanan yerin boş zamanı yapıcı olarak değerlendirmede önemli faktörler olduğu söylenebilir. Büyük yerleşim yerlerinde sanat ve kültür olanaklarının daha fazla olması, eğitim olanaklarının da büyük yerlerde daha çok bulunması gibi özellikler dikkate alındığında, bu sonucun çok doğal olduğu ortaya çıkmaktadır.

3 — Oyun, sohbet ve gezi faaliyetleri

Genel olarak değerlendirildiğinde gençlerimizin üçte birinden fazlasının (% 35.5) boş zamanlarını arkadaşları ile oyun oynayarak, sohbet ederek veya gezerek geçirdiği görülmektedir. Bu faaliyetlerin genellikle arkadaşlarla birlikte gerçekleştirildiği düşünülürse, bu dönemde arkadaş ilişkilerinin genç için ne kadar önemli olduğu ortaya çıkar. Ancak, bu etkinliklerin bireysel boşalım sağlamaktan öte topluma yönelik bir işlevi olduğu söylenemez. Bu faaliyetlerin en çok okur-yazar olmayan ve kırdaki yaşayan gençler tarafından seçilmiş olduğu gözle çarpılmaktadır. Öğrenim düzeyi ile boş zamanı oyun ve sohbet ile değerlendirme arasında ters orantı vardır. Okur-yazar olmayanların % 40.1'i, yükseköğrenim görmüş olanların ise % 20.4'ü boş zamanını bu faaliyetlerle değerlendirmektedir. Aynı biçimde kır'daki yaşayanlarda boş zamanını oyun, sohbet ve gezi ile değerlendirenlerin oranı % 42.7 iken, yaşanan yer büyüdükçe oran küçülmekte, metropoliten bölgelerde % 28.4'e düşmektedir. Bu bulgular, kırdaki yaşayan öğrenim düzeyi düşük olan gençliğin hemen yarısının boş zamanlarını arkadaşları ile birlikte, bireysel doyuma yönelik olarak değerlendirdiklerini göstermektedir.

4 — Dinlenme ve televizyon izleme

Boş zamanını dinlenerek veya TV seyrederek değerlendirenler, tüm gençlik içinde % 20.9 oranındadır. Kızlarda boş zamanını bu faaliyetlere ayıranlar erkeklerin iki katına ulaşmaktadır (kızlarda, % 26.4; erkeklerde, % 13.5). Kanımızca bu duruma toplumumuzda kızlara ve erkeklere verilen farklı eğitim neden olmaktadır. Çünkü eğitim sistemimizde kızların daha çok korunması, ev içinde anne-babanın gözü önünde olması düşüncesi yaygındır.

Öğrenim düzeyi, bu konuda da etkili bir faktör olarak göze çarpmaktadır. Boş zamanını dinlenerek ve TV seyrederek geçirenlerde en yüksek oran, okuma-yazma bilmeyenlerdedir (% 23.7). Öğrenim düzeyi yükseldikçe bu oran düşmekte, yükseköğrenim düzeylilerde % 10.3'e kadar inmektedir. Öğrenim düzeyinin boş zamanı daha topluma yönelik ve yapıcı bir biçimde değerlendirmede önemli bir rolü olduğu, bu verilere dayanılarak söylenebilir.

5 — Diğer faaliyetler

Daha önce değindiğimiz boş zaman etkinlikleri dışında kalanlar, «diğer» başlığı altında toplanmıştır. Bu seçeneğin kızlar tarafından erkeklere kıyasla çok daha fazla seçilmiş olması (kızlarda, % 22.3; erkeklerde, % 3.6) dikiş, nakış, örgü, ev işleri gibi özelliklerin bu seçenek altında toplanmasından olabilir.

Kır'da yaşayanların % 21.4'ü boş zamanlarını yukarıda ele aldıklarımız dışındaki «diğer» faaliyetlerle değerlendirmektedir. Bu oran, kentte yaşayanlarda % 11.6; metropoliten alanlarda yaşayanlarda ise % 6.0'dır.

Sonuç olarak, metropoliten bölgede yaşayan gençlerle öğrenim düzeyi yüksek olan gençlerin boş zamanlarını daha çok spor, okuma ve kültürel faaliyetlerle değerlendirdikleri; kırdaki yaşayan ve öğrenim düzeyi düşük olanların ise boş zamanlarında daha çok arkadaşlarıyla oyun

oynadıkları, sohbet ettikleri veya televizyon izledikleri söylenebilir.

B — Gencin Boş Zaman Etkinlikleri ve Aile

Hemen her konuda olduğu gibi, gençlerimizin boş zaman faaliyetleri de aileler tarafından denetlenmektedir. Gençlerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerinin aile tarafından algılanması her ne kadar ailenin genel tutumuna ve gençlerin öğrenime devam edip etmeme, çalışıp çalışmama gibi özelliklerine göre farklılık göstermekteyse de, genelde, bu konuda nesil çatışmasından gelen bir anlaşmazlığın bulunduğu söylenebilir.

Gençlerin % 44.1'i, boş zamanlarını nasıl değerlendirecekleri konusuna ailelerinin karışmadıklarını belirtmişlerdir. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe (bunun göstergesi olarak hane reisinin öğrenim düzeyi alınmıştır), gencin boş zaman faaliyetlerine karışmama, yani genci bu konuda serbest bırakma oranı yükselmektedir. Bu bulguya dayanarak, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan aileden gelen gençlerin boş zaman konusunda daha bağımsız hareket edebildikleri ifade edilebilir.

Aileler, genellikle «yurt ekonomisine katkı» olarak özetleyebileceğimiz faaliyetlerin, gençler tarafından boş zaman faaliyeti olarak benimsenmesinden yanadır. Halbuki çalışmamızın sonuçları, gençlerimizin boş zamanlarını spor, arkadaşlarla oyun, sohbet ve gezi, sanatsal-kültürel faaliyetler, TV izleme gibi etkinliklerle değerlendirdiklerini göstermektedir. Gençlerimizin % 28.7'si oturup düşündüklerinde, % 4.4'ü okuduklarında veya kültürel faaliyetlerde bulduklarında, % 3.8'i spor yaptıklarında ve % 7.9'u radyo, teyp dinleyip TV seyrettiklerinde ailelerinin kendilerini aylıklıkla suçladıklarını ifade etmişlerdir. Ailelerin, en çok gencin boş zamanında «oturup düşünmesine» kızmaları, boş zamanlarda dinlenmenin de yer

alması bilincinin bazı ailelerde henüz yerleşmemiş olduğunu göstermektedir.

Ailenin boş zaman faaliyetleri nedeniyle genci aylaklıkla suçlaması gencin cinsiyeti, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve boş zamanın nasıl değerlendirildiğine bağlıdır. Erkeklerde spor yapma, (% 7.3; kızlarda %1.1) kızlarda ise oturup düşünme (% 32.3; erkeklerde, % 23.8) aileler tarafından daha çok suçlanan davranışlar olmaktadır. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan aileler, çocuklarının okumasını ve kültürel faaliyetlerde bulunmasını ve spor yapmasını daha az sorun etmektedirler.

Sonuç olarak genelde ailelerin, çocuklarının boş zamanlarını değerlendirme biçimlerini pek tasvip etmedikleri gözlenmektedir. Spor, oyun, sohbet, dinlenme ve TV seyretme gibi faaliyetlerin genel olarak ailelerce «aylaklık» olarak ele alınması doğal sayılabilir. Ancak boş zamanını okuyarak ve kültürel faaliyetlere katılarak geçirdiği için çocuklarını aylaklıkla suçlayan aileler de vardır(% 28.9). Bu durum, boş zamanı değerlendirme konusunda da nesiller arasında belirgin bir çatışma olduğunu göstermektedir.

C — Arkadaş İlişkileri ve Gencin Boş Zaman Etkinlikleri

Boş zamanların değerlendirilmesinde, yakın çevrenin ve arkadaşların önemi büyüktür. Kişiler, gençlik döneminde diğer dönemlerden daha çok sorunlarını ve sevinçlerini paylaşabileceği yakın arkadaşlara gereksinim duyar. Yakın arkadaşı olan gencin, topluma uyumu kolay olur. Grup arkadaşlıkları da önemlidir. Bir gruba bağlı olmak genç için ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamak, statü kazanmak açısından önemlidir. Gencin arkadaş grupları ve bu gruplarla ilişkileri ise içinde yaşadığı çevre, aile, okul ve iş ortamından, yakın akraba ve komşularından etkile-

nir ve gencin genel yönelimi hakkında bilgi verebilir. Bazı gençler, benzer görüşteki arkadaşları ile grup oluşturma eğiliminde oldukları halde, bazıları mahalle veya okul arkadaşlarını, bazıları ise ortak faaliyette buldukları arkadaşlarını tercih etmektedir.

1 — Benzer görüşteki arkadaşlarla ilişkiler

Arkadaş ilişkilerinde aranan özelliklerden biri, benzer görüşte olma, diğer bir ifadeyle «aynı görüşü paylaşma» dır. Bazı gençlerin arkadaş ilişkilerinde bu özelliğe, diğerlerinden daha çok önem verdikleri görülmektedir (% 26.1).

Gencin öğrenim düzeyi ve yaşı yükseldikçe, benzer görüşten arkadaşlarla birlikte boş zamanı geçirme arzusu gösterenlerin oranı da artmaktadır. Eğitim, kişiye belirli bir düşünce tarzı ve görüş kazandıran bir olgu olarak ele alındığında, kişiyi değiştirme ve geliştirme özelliğinin bulunduğu inkâr edilemez. Bu nedendir ki gencin öğrenim düzeyi yükseldikçe, arkadaşlık ettiği kişilerle fikir birliği içinde olma arzusu da artmaktadır. Yani boş zamanlarını daha çok «kafaca anlaşıcağı» arkadaşlarla değerlendirmeyi tercih etmektedir. Bu oran, okur-yazar olmayanlarda % 16.2 olduğu halde, lise ve yüksek okul mezunlarında % 52.0'yi aşmaktadır.

Aynı şekilde gencin yaşı ile boş zamanları aynı görüşü paylaştığı kişilerle değerlendirme isteği arasında doğru orantı vardır. 12-14 yaş aralığındaki gençlerin % 17.3'ü, 22-24 yaş aralığındaki gençlerin ise % 34.5'i benzer görüşten arkadaşlarla birlikte olma isteğini dile getirmişlerdir. O halde kişilerin bazı konularda belirli bir görüş kazanmasının ve fikir arkadaşlıklarına önem vermesinin yaş ve öğrenim düzeyi ile birlikte artış gösterdiği söylenebilir.

Boş zamanlarda benzer görüşteki arkadaşlarla birlikte olma arzusu, çevreden daha az etkilenen yani bağımsız

olan gençlerde, diğerlerinden biraz daha yüksektir (% 28.0; bağımlı olanlarda, % 24.5). Yani çevrenin kendisi için düşündüklerinden etkilenmeyen, bağımsız bir kişilik geliştirmiş olan genç, fikir arkadaşlıklarına daha çok yönelebilmektedir.

2 — Mahalle arkadaşları ile ilişkiler

Araştırma bulguları, gençlerin yarısından fazlasının (% 52.4) boş zamanlarında en çok mahalle arkadaşları ile birlikte olduklarını göstermektedir.

Mahalle arkadaşlıkları, okur-yazar olmayan grupta en yüksek orana ulaşmakta (% 79.0), öğrenim düzeyi yükseldikçe boş zamanlarında mahalle arkadaşlarıyla birlikte olma oranı azalmaktadır (% 16.6). Bu yapı, okumamış gençlerin çoğunlukla mahalle arkadaşlıkları ile yetindiğini, daha entellektüel düzeyde arkadaşlıklara pek ihtiyaç duymadıklarını göstermektedir.

Kızların erkeklerden daha çok mahalle arkadaşları ile birlikte oldukları da bulgular arasındadır (% 57.7; erkeklerde, % 45.4). Yani kızlar, daha çok kendi evlerinde veya çevreleri içinde olma özelliği göstermektedir.

Çevreden etkilenme, yani çevreye bağımlı bir kişilik geliştirmiş olma, mahalle arkadaşlıklarına daha çok önem verme sonucunu yaratmaktadır (% 55.9; bağımsız olanlarda, % 48.3). Bu gençlerin, çevre dışına çıkmaktan çekindikleri için daha çok mahalle arkadaşlıklarıyla yetindikleri söylenebilir.

Görüldüğü gibi çevrenin etkisinde kalma, eğitim görmemiş olma ve kız olma, boş zamanlarda mahalle dışına taşma olasılığı azaltan faktörlerdir.

3 — Ortak faaliyette bulunulan arkadaşlarla ilişkiler

Gençlerin % 6.1'i birlikte faaliyette buldukları arkadaşlarıyla daha çok beraber olmaktadırlar. Bu tür arka-

daşlık ilişkisinin erkeklerde (% 11.4), kızlardan (% 2.1) çok daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Sportif, sanatsal ve kültürel bu faaliyetlerin çoğunlukla ev dışında gerçekleştirilebilecek nitelikte olması kanımızca, erkeklerde oranın kızların beş katına çıkmasına neden olmuştur. Buna dayanarak, genç kızların ve erkeklerin bu konuda toplum kendilerinden beklediği yönde davranış gösterme eğilimi içinde oldukları söylenebilir.

4 — Okul arkadaşları ile ilişkiler

Tüm gençler içinde, boş zamanlarda okul arkadaşlarıyla birlikte olanlar, % 14.0 oranındadır. Okul arkadaşlarını tercih etme, öğrenimin sürdüğü sıralarda kanımızca daha önemlidir. Tüm gençler içinde, araştırma yapıldığı sırada öğrenci olanların oranının % 27.1 olduğu dikkate alınırsa, boş zamanlarında okul arkadaşlarıyla birlikte olmak isteyenlerin sadece % 14.0'lük bir oranı kapsamasının nedeni ortaya çıkar. 17 yaşına kadar okul arkadaşlıklarına verilen önemin artması, bu yaştan sonra da düşmeye başlaması, 17 yaşından sonraki arkadaşlıklarda mekânsal özelliklerden çok, kafaca anlaşma, benzer görüşte olma gibi özelliklere verilen önemin arttığını göstermektedir.

5 — Karşı cinsten arkadaşlarla ilişkiler

Boş zamanlarında karşı cinsten arkadaşlarla birlikte olmayı diğer tür arkadaşlıklara tercih eden gençler, toplam gençlik içinde ancak % 1.3 gibi küçük bir oranı kapsamaktadır. Kanımızca, bu sonucun ortaya çıkmasında eğitim sistemimizin rolü vardır. Konu, gençlerin öğrenim düzeyine göre incelendiğinde, yükseköğrenim görmüş olanlarda oranın, genel ortalamanın (% 1.3) çok üzerinde olduğu görülmektedir (% 5.6). Bu sonucun ortaya çıkmasında son yıllarda okullarımızda kız-erkek ayırımı yapılmama-

masının önemli bir rolü olabilir. Kaldı ki bu soru, «en çok» beraber olunan arkadaş türünü yansıtmaktadır. Diğer gençlerin, karşı cinsten arkadaşlarla daha seyrek de olsa bir arada bulunmaları her zaman için söz konusudur.

Cinsiyet, öğrenim düzeyi, yaş ve bağımsızlık kazanmış olup olmama gibi faktörler, gencin boş zamanında ne tür arkadaşlarla birlikte olduğunu açıklamakta yeterli olmaz. Kendi aralarında ve burada ele alamadığımız diğer faktörlerle etkileşimleri sonucunda bu bulguların ortaya çıktığını hatırlamak yerinde olur.

D — Kitle İletişim Araçları ve Gencin Boş Zaman Etkinlikleri

Gençliğin boş zaman değerlendirme biçimlerinde, toplum ve kültürden gelen çeşitli etkilerin yanısıra, kitle iletişim araçlarının da önemi büyüktür. Televizyon, kitle iletişim araçları içinde en etkili araçlardan biridir. Bugün hemen tüm ülkeye yaygınlaştırılmış olan televizyon, gençlerin de en önemli boş zamanı değerlendirme araçlarından biri olmuştur. Kitap, dergi, hikâyeler ise ancak okuma alışkanlığı olanlara hitap etmektedir. Bu alışkanlığı kazanmak, okul ve çevreden gelen etkilere bağlı olmaktadır.

Televizyon izleme veya kitap okuma alışkanlıkları, gençlerimizin çeşitli özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir.

1 — Televizyon izleme

Televizyonun eğlendirme, eğitim, haber verme, inandırma başlıkları altında toplanabilecek dört işlevi vardır (Tezcan, 1982, s. 127). Çeşitli programlarda bu işlevler yerine getirilmektedir. Bazı yararlı yönleri yanında çok zaman alıcı olması ve kişiyi pasif bir hale getirmesi gibi zararlı özelliklerinden bahsedilebilir. Yani boş zamanın hepsini veya çoğunu televizyon izlemeye harcamak, yapıcı ve gelişmeye yönelik faaliyetlerde bulunmayı önler.

Araştırma sonuçları, gençlerimizin % 85'inin televizyon izlediğini, % 15'inin ise hiç izlemediğini ortaya koymuştur. Okur-yazar olmayanların % 44.2'si hiç televizyon izlemediklerini belirtmişlerdir. Bu oran diğer öğrenim düzeylerinde düşmekte, yükseköğrenimlilerde tekrar görece bir artış göstermektedir (% 10.6). Okur yazar olmayanların daha çok kırsal kesimden geldikleri, dolayısıyla TV cihazına sahip olmadıkları düşünülebilir. Yükseköğrenim düzeyinden onların izlememesi ise «aradığını bulamama» dan kaynaklanabilir.

Televizyon izleyen gençlerimizin özelliklerine göre izledikleri programlar şöyle özetlenebilir :

a. Diziler ve eğlence programları

Gençlerimizin % 61.4'ü, televizyon programları içinde en çok dizileri ve eğlence programlarını tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu programların her öğrenim düzeyinde, her yaşta ve her iki cinsten en çok izlenen programlar olduğu görülmektedir. Görece farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda, kızların bu programlara erkeklerden daha düşkün olduğu ortaya çıkmaktadır (% 66.9; erkeklerde, % 54.0). Okur - yazar olanlar, orta, lise ve dengi okullarda okuyanlarda dizi eğlence programları, okur-yazar olmayan veya yükseköğrenimli olanlardan daha çok izlenmektedir. O halde bu programların ortaöğrenim düzeyindekilere daha çok hitap ettiği söylenebilir.

Yaş grubu açısından değerlendirildiğinde ise 15-21 yaş grubunun dizilere ve eğlence programlarına daha çok ilgi duydukları ortaya çıkmıştır.

b. Haber programları

Genel olarak bakıldığında gençlerin haber programlarına pek rağbet etmedikleri görülmektedir (% 3.5). Televizyon programları içinde en çok haber programına ilgi duyanlar, erkeklerde kızlardan daha fazladır. Ayrıca yaş bü-

yüdükçe bu programlara olan ilgi artmaktadır. Yani haberi programlarını en çok izleyenler, en büyük yaş grubu olan 22-24 yaş aralığındaki gençlerdir (% 7.3).

c. Eğitici nitelikli ve belgesel programlar

Tüm 12-24 yaş gençliği içinde en çok eğitici nitelikli belgesel programları izleyenlerin oranı % 8.2'dir. Gencin öğrenim düzeyi ve yaşı, belgesel programların seçilmesinde etkili olmaktadır. Öğrenim düzeyi yükseldikçe en çok bu programları seyredenlerin oranı da yükselmekte, okur-yazar olmayanlarda % 0.4 olan belgesel programları izleme oranı, yükseköğrenim görmüşlerde % 31.5'e ulaşmaktadır. Aynı şekilde bu oran, 12-14 yaş aralığında bulunan gençlerde % 6.8 olduğu halde, 22-24 yaş grubunda % 10.3'dür. Yaş ve öğrenim düzeyinin gençleri olgunlaştırdığı, bir kısmının eğlence yerine eğitici programlara yöneldiği bu bulgulara dayanılarak söylenebilir.

d. Spor programları

Televizyon programları içinde en çok spor programına ilgi duyanlar, gençlerde zannedildiği kadar yüksek değildir. Gençlerin % 8.0'i en çok bu programlara ilgi duyduklarını belirtmişlerdir. Ancak, oranın bu kadar düşük olmasında, kızların bu programlara hemen hiç ilgi duymaması etkilidir. Çünkü erkeklerin % 16.9'u en çok spor programlarını izlediklerini belirtirken, bu oran kızlarda % 1.4'dür. 17 yaşın altındakiler ile orta ve dengi öğrenim düzeyinde olanların bu programlara daha çok ilgi duydukları gözlenmektedir.

e. Çocuk programları

Çocuk programlarının daha çok belirli bir gruba hitap ettiği söylenebilir. Tüm gençlerin % 3.9'u en çok çocuk programlarını izlemektedirler. Bu grup içinde 12-14 yaş aralığında olanlar (% 11.7) ve kızlar (% 4.2) çoğunluktadır.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, televizyonun daha çok bir eğlence aracı olarak algılandığı görülmektedir. Televizyon programlarında dizilere ve eğlence programlarına verilen ağırlık bu sonucu yaratmış olabilir. Ayrıca soruda gençlerin «en çok» hangi programlara ilgi duyduğu sorulmuştur. En çok eğlence programına ilgi duyan gencin, diğer programları hiç seyretmediği düşünülemez.

2 — Roman ve hikâye türü kitap okuma

Okur - yazar olan gençlerin en çok okudukları roman ve hikâye türüne bakıldığında, en yüksek oran maalesef hiç okumayanlarda görülmektedir. (% 37.1). Oldukça üzücü olan bu durum, gençliğimizin belirli bir okuma alışkanlığı kazanmamış olduğunu göstermektedir. Okuyan gençlik ağır müfredat programlarından bu tür kitaplar okumaya zaman bulamamakta, diğerleri ise çalışma koşullarından veya alışmadıkları için okumamaktadırlar.

Roman ve hikâye türü kitap okuduklarını belirten % 62.9 oranındaki grup, en çok sosyal içerikli, eğitici (% 19.1) ve polisiye-macera (% 18.9) tipi kitapları tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bunları aşk ve fotoroman tipi kitaplarla (% 12.7), kahramanlık ve tarihi kitaplar (% 12.2) takip etmektedir.

Sosyal içerikli kitapları en çok okuyanlar, lise ve dengi okul mezunlarıdır (% 40.1). Bu grup, üniversite öğrencilerini de içermektedir. Üniversite döneminin, gençlerin toplum sorunları ile en çok bütünleştikleri ve idealist oldukları dönem olmasının, sosyal içerikli kitaplara ilginin artmasında rolü olabilir.

Aşk ve fotoroman türü kitapları en az okuyanlar, yükseköğrenim yapmış olanlardır.

Öğrenim düzeyi ile birlikte polisiye ve macera türü ki-

toplara ilginin arttığı gözlenmektedir (okur-yazar olmayanlarda, % 11.8; yükseköğrenimlilerde, % 33.1).

IV — SONUÇ VE ÖNERİLER

Gençlerimizin çoğu, boş zamanlarını pasif, ülke ekonomisine belirgin bir katkısı olmayacak biçimde değerlendirmektedir. Aile, her konuda olduğu gibi boş zaman etkinlikleri konusunda da önemli bir etki unsurudur. Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan ailelerin çocuklarını boş zaman etkinliklerinde daha serbest bıraktıkları gözlenmiştir. Boş zaman faaliyetlerinde arkadaşlarla ilişkilerin önemli bir yeri vardır. Gençler yaş, cinsiyet ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklı tip arkadaşlıklara yönelmektedirler. Top ile ilgili sporlar, gençlerimizin daha çok ilgisini çekmekle birlikte, bu sporla ilgilenen gençlerimizin çoğu sadece izleyicidirler. Aktif katılım gösterenler daha azdır. Televizyon, boş zaman etkinliği olarak önemli bir yer tutmakta, dizi ve eğlence programları, gençlerimiz tarafından en çok beğenilen programlar olmaktadır. Roman ve hikâye türü kitap okuma alışkanlığı, ülkemizde yeterince yerleşmemiştir. Kitaplara ilgi duyanların hangi konuları daha çok tercih ettikleri, öğrenim düzeyine bağlıdır.

Temel bir bulgu olarak gençlerimizin öğrenim düzeyi, kır veya kentte yaşıyor olması, cinsiyetleri, ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyi gibi faktörlerin boş zaman etkinliklerinin seçiminde önemli bir etkiye sahip oldukları söylenebilir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporunda (1983) gençlerin boş zaman değerlendirmeleri ile ilgili çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Gençlerimizin, toplum kalkınması faaliyetlerinde yer almaları, okullarda

rehber öğretmenlerin yetiştirilmesi ve «Sosyal Hizmet ve Rehberlik Büroları»na işlerlik kazandırılması, gençlik evleri ve kitaplıkları kurulması, okul binalarından boş zaman etkinlikleri için yararlanılması bu önerilerin bazılarıdır.

Araştırmamız, bu ihtiyaçların varlığını ve çözüm belediğini bir kere daha vurgulamış bulunmaktadır.

Kentleşmenin ve gençlerin öğrenim düzeyinin yükselmesi, onların boş zaman faaliyetlerinde daha uygun seçimler yapabileceğini göstermiştir. Diğer bir ifade ile kentlerde bulunan olanakların mümkün olduğunca kırsal bölgelere de taşınması, kırdaki yaşayan gençliğin boş zamanlarını daha yapıcı bir şekilde değerlendirmelerini sağlayacaktır. Spor konusunda da araç, gereç, yer ve organizasyona büyük bir gereksinim vardır. Gençlerimizin bu konuda devletten beklentileri, bu gereksinimi açıkça ortaya koymaktadır.

Gençlerimizin % 66.9'u, «boş zamanı değerlendirmelerine yarayacak kurslar» açmasını devletten beklemektedir. Kırdaki yaşayan, öğrenim düzeyi düşük olan halen öğrenci olmayan, aileleri sosyal ve ekonomik açıdan güçlük içinde olan gençlerimizde bu istek daha yaygındır.

Gençlerimizin % 19.5'i devletten «sportif organizasyonların» artırılmasını beklemektedir. Sosyo-ekonomik durumu iyi olan, metropoliten bölgelerde veya kentlerde yaşayan, halen öğrenci olan ve hane geliri yüksek olan gençlerimiz, bu ihtiyacı daha büyük oranlarda belirtmektedirler.

Gençlerimizin % 13.5'i ise devletten «sanatsal ve kültürel organizasyonların» gerçekleştirilmesini beklemektedir. Yükseköğrenim düzeyinde olanlar, sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş ailelerden gelenler, metropoliten alanlarda yaşayanlar, şu anda öğrenci olanlar bu ihtiyacı diğerlerinden daha fazla duymaktadırlar.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Abadan, U. N., (1966). «Türk Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri», **Boş Zamanları Değerlendirme Semineri**. İsmail Akgün Matbaası, İstanbul.
- Arırt, M., (1978). **Cumhuriyet Döneminde Gençlik**. Tanık Matbaacılık, İzmir.
- Bulut, I., (1984). **Adölesan Evlilikleri**. H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- Çetinkaya, J., (1982) **Bir Sosyal Hizmet Alanı Olarak Gençlik ve Boş Zaman Sorunları**. SSYB Sos. Hiz. Ens. Yay. Çoğaltım Dizisi : 5, Ankara.
- DPT, (1983). **Gençlik ve Spor**. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No : DPT : 1904, ÖİK : 296, Ankara.
- DPT, (1985-1989). **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989**. Yayın No : DPT : 1974, Ankara.
- Ekşi, A., (1982). **Gençlerimiz ve Sorunları**. İst. Üni. Yayını : No : 2790, İstanbul.
- Erkan, G., (1981). **Üniversitelerimiz İçin Öğrenci Kişilik Hizmetleri Modeli**. Basılmamış seminer çalışması (26 sayfa), Ankara.
- Fişek, K., (1980). **Spor Yönetimi**. SBF Yayını : 445, SBF Basın Yayın Yük. Ok. Basımevi, Ankara.
- Gökçe, B., (1971). **Gecekondu Gençliği**, H. Ü. Yayınları, C-15, Ankara.
- Gökçe, B., (1976). «Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme», **H. Ü. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, 8 (1), Ankara.
- Gökçe, B., (1982). «Gençliğin Türk Toplumundaki Konumu», **Gençlik ve Toplum Konulu Bilimsel Toplantı Konuşmaları**. Gençlik ve Spor Bak. Yay. No : 01-85, Ankara.
- Gökçe, B., (1984). **Orta Öğrenim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları**. Milli Eğ. Gençlik ve Spor Bakanlığı Yay : 270, Ankara,
- Güney, M., (1985). **Üniversite Öğrencileri Arasında Depresyon ve Problem Alanlarının Akademik Başarı İle İlişkileri**. A.Ü. Rektörlüğü Yay : 92, A.Ü. Basımevi, Ankara.
- Halk Sağlığı Eğ. Komitesi, (1966). **Boş Zamanları Değerlendirme Semineri**. İsmail Akgün Matbaası, İstanbul,
- Hiçyılmaz, E., (1984). **Niçin Kitlesiz Spor Değil?** Doğu Matbaası, İstanbul.

- Hurlock, E., (1959). **Developmental Psychology**. Mc Graw Hill Book Company Inc., New York.
- Jersild, A., (1978). **Gençlik Psikolojisi**. Çev. Özgür, İ. Takıoğlu Matbaası, İstanbul.
- Kağıtçıbaşı, Ç., (1973). **Gençlerin Tutumları-Kültürler Arası Bir Karşılaştırma**. ODTÜ. Sevinç Matbaası, Ankara.
- Köknel, Ö., (1970). **Türk Toplumunda Bugünün Gençliği**. Bozak Batbaası, İstanbul.
- Tezcan, M., (1981). **Kuşaklar Çatışması-Okuyan ve Çalışan Gençlik Üzerine Bir Araştırma**. Kadioğlu Matbaası, Ankara.
- Tezcan, M., (1982). **Sosyolojik Açından Boş Zamanların Değerlendirilmesi**. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay. No : 16, Ankara.
- Tredgold, R. F., (1970). **Çağdaş Çalışma Düzeninde Kişiler Arası İlişkiler**. Çev. Aykan, C., Tisa Matbaası, Ankara.
- Tufan, B., (1973). **Gençlik Çağında Boş Zamanları Değerlendirmenin Önemi**. Basılmamış ders notu, Ankara.
- Sayiner, Ü., (1973). «Boş Zaman ve Boş Zaman Eğitimi», **Gençlik Lideri El Kitabı**. Gençlik ve Spor Bak. Yay : 1, Atak Matbaası, Ankara.
- Spence, A., (1980). **Ergenlik Psikolojisi**. Çev. Onur, B., Maya Matbaacılık Ltd. Şti. Yayınları Eğ. Dizisi : 12, Ankara.
- Tör, V. N., (1966). «Boş Zamanları Değerlendirme Telkin Vasıtalarının Önemi», **Boş Zamanları Değerlendirme Semineri**. İsmail Akgün Matbaası, İstanbul.
- Varış, F., (1968). **Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler**, Ank. Üni. Eğ. Fak. Yayını : 5, A. Ü. Basımevi, Ankara.
- Yörükoğlu, A., (1985). **Gençlik Çağı**. T. İş Bankası Kültür Yayınları : 270, Tisa Matbaası, Ankara.
- Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, (1967). **Kurum Yurtlarında Barınan Öğrencilerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Anket Sonuçları**. İş Matbaacılık, Ankara.
- Zorlu, E., (1973). «Boş Zamanlar Sorunu», **Gençlik Lideri El Kitabı**. Gençlik ve Spor Bak. Yayın No : 1, Atak Matbaası, Ankara.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN (Barış TOLAN) — Aydınlatıcı konuşması için Sayın Dr. Buiut'a çok teşekkür ediyoruz.

Bu konuşmadan sonra, gençlerin boş zamanlarını değerlendirilmesi üzerinde kısaca katkıda bulunmak ya da soru sormak isteyenleri saptayalım. Bu arada, genç arkadaşlarımızdan birine de özellikle söz vermek istiyorum. Mahmure arkadaşı not ettim.

Buyurun Sayın Rauf İnan.

RAUF İNAN — Sayın Başkan, Bulut ile Işıl birbirine uymuyor, onun için ben Işıl olarak kabul ediyorum. Bulut değil, ışık getirdiler, teşekkür ederim. Böyle genç bir kızımızın bu kadar değerli bildirileri bizi gerçekten mutlandıracak ölçüdedir.

1963'te idi sanırım, İstanbul'da Vedat Nedim Tör'ün girişimi ile Veremle Savaş Derneği tarafından bir «Boş Zamanları Değerlendirme Semineri» olmuştu. O, bir kitap halinde de çıkmıştır. Gerçekten çok verimli olmuştu, bizde pek az görülmüş birşey. Ondan kısa bir zaman sonra kurulan Gençlik ve Spor Bakanlığında bir de Boş Zamanları Değerlendirme Genel Müdürlüğü kurulmuştu sanırım. Başına da Sayın Menteş getirilmişti. Gençlik yılı dolayısıyla bakanlıklararası toplantıda bir öneride bulunmuş-tum : Halkevleri niteliğinde, gençlik evleri kurulması ya da gençlik kulüpleri. Menteş «kuruyoruz, sizin istediğiniz olacaktır» demişti. Gençlik ve Spor Bakanlığından kimse var mı burada acaba? (Var sesleri) Bu gençlik kulüpleri oldu mu olmadı mı? O konuda açıklama yapmanızı rica edeceğim. Tunalı Hilmi Caddesinde cumartesi günleri oradan geçerken içim kan ağlıyor; çünkü pırıl pırıl gençler, ellerinde sigara kimisinin, orada berduş berduş gezerler. Kimi-

sinin ağızında bir ciklet, kimisinin elinde çekirdek! Onları yerlere atarlar. Bu kadar değerli zamanlar, nasıl bu hale getiriliyor? Türkiye'ye düşman olanlar, oradan geçerken muhakkak seviniyorlardır. Bugün yapamadığımızı yarın yaparız diyorlardır. Bu doğrudan doğruya bizim geleceğimize saldırıdır. İşte o saldırı, halkevlerinin yıkılması ile olmuştur. Gençler, bugün bilmezler halkevlerini. Halkevleri, 500'e yakın halkevi kentlerde, 4500'e yakın halk okuma odaları da köylerde idi ve gençliğin zamanı değerlendiriliyordu. Orada spor da vardı, müzik de vardı, tiyatro da vardı, kurslar da vardı. Halkevlerinden yetişen burada benden başka çok az kişi vardır sanırım. Halkevleri gibi gençlik evlerinin kurulması lazım, gençlik kulüpleri kuruluyor dendi, olup olmadığını bilmiyorum.

Avrupa bunun üzerinde alabildiğine duruyor. Zürih'te projeventüt diye bir örgüt vardır ve bu örgüt, gençlerin zamanlarını değerlendirmek için hatta çocuklardan başlayarak akla gelmeyecek şeyler yapmıştır. Bir Robenson Köyü vardır Zürih'in içinde; o köyü doğrudan doğruya çocuklar kurmaktadır. Ayrıca Almanya'da Hessen eyaletinde İçişleri Bakanlığı İkinci Müsteşarı, köyleri kuşandırmaya işlemleri ile meşguldür ve köylerde yapılan büyük salonlarda köylüye kulüp odaları ayrılmaktadır. En büyük pay, geniş alanları yapmaya ayrılmıştır. İnşallah Sayın İşil da eğer yolu düşer de giderse, Hessen eyaletinde bunları incelemelidir. Ayrıca Viyana'da; İsviçre Bazel'de, Zürih'te gördüğüm şudur : Okulların sadece avluları, bahçeleri değil, işlikleri ve beden eğitimi salonları, ders dışındaki boş zamanlarda gençlik kulüplerine ayrılmaktadır. Kulüpler, oralarda gelip beden eğitimi yaparlar ve o işliklerden yararlanırlar; marangozluk, demircilik gibi.

1975'te idi sanırım, çok değerli olan bir bayan Kültür Bakanı Nermin Neftçi bir kurultay toplamıştı. Orada genç-

likle ilgili, okuma ile ilgili Şu ortaya çıkmıştı. İzmir'in Çiğli Ortaokulunda ocukların okuması üzerine araştırma yapan bir ğretmen Şunu görüyor. Öğrenciler yazık ki ya hiç okumuyorlar yahut değersiz, zararlı Şeyler; ama Ankara'da Meteoroloji Genel Müdürlüğünün yanındaki okulda yapılan araştırma da Şunu gösteriyor : Çocuklar çok değerli kitaplar okuyorlar. Neden? Çünkü, gezici kitaplık haftada bir craya 1-2 saat uğruyor, kitap veriyor çocuklara. Çocuklar, ertesini hafta kitapları veriyorlar. Yazık ki, burada Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının yetkilileri yok, Onlara nerecektim. Sayın Gökçe bahsettiler. Türkiye hani fakir bir memleketti, nasıl olur da okul binaları gibi çok pahalıya çıkan binalar, yeterince değerlendirilmemektedir? Niye gençler oradan yararlanmasın, niçin gençler Tunalı Hilmi'de o periŐan, o sefil manzara içinde olsunlar?

Ayrıca, bundan bir 15 yıl önceydi, Hukuk Fakültesi profesörlerinin birisi, UNESCO Genel Kurulunda gençler için okuma salonları istemişti. UNESCO Millî Komisyonun Eğitim Komitesi, bu konuyu gençlerle görüşerek incelemiŐtir. Gençler Şunu söylemiŐlerdir : Biz, hakikaten salon bulamadığımız için kahvelere gidiyoruz, orada zamanımızı idryoruz. Fakülteler, kendi salonlarını yalnız ders zamanı açıyorlar, ders zamanı dışında da gece asalar, biz oradan yararlanıyoruz demişlerdi. Hakikaten gençler okumak istiyorlar. Millî kütüphane salonları bunu gösteriyor. Hem İstanbul'da hem Ankara'da gençlerin söylediği buydu. Sanki birbirleriyle görüŐmüŐ de karar vermişler gibi. Fakültelerin okuma salonları, ders zamanları dışında açılmalıdır. Bunun bütün zorluğu, oraya bir kitaplık memurunu atamaktır; hatta bana kalsa, öğrencilerin sorumluluğuna vermek gerekir. Şunu bilmeliyiz, gençlere sorumluluk ve güven gösterilmedikçe gençlik geliŐemez, istediğimiz anlamda demokratik eğitim olmaz, kişilik eğitimi olmaz.

Şunu söyleyeyim : Hiçbirimiz 17-18 yaşında bir gençten daha yetkili değiliz, daha nitelikli değiliz. Bu yetişkinlerin kuruntusudur. Halbuki gençler, gerçekten (uzun yıllar onlarla çalışmış ve köy enstitülerinde uygulamış bir kişi olarak söylüyorum) düşünülemez başarılarını gördüm. Sayın Gökçe'nin dediği gibi yaratıcı üretici güçlerine olanak vermek, onlara sorumluluk vermek, onlara o değeri vermek gerekir. Eğer genç, okulunun veya fakültesinin yöneticisiyle aynı kişilikte, aynı yetkide görüyorsa kendisini, o zaman o sorumluluğu da yüklenir ve o güvenirliliğini de gösterir. Demokratik eğitimin, kişilik eğitiminin temeli budur.

Çok teşekkür eder, sizi de candan kutlarım. Sayın Işıl.

BAŞKAN — Şimdi söz, Prof. Dr. Sayın Birsen Gökçe'nin. Buyurunuz.

PROF. DR. BİRSEN GÖKÇE — Çok teşekkür ederim. Zamanınızı fazla almayacağım. Sevgili öğrencimi önünüzde kutlamak istiyorum. İnsanın mutlu günlere ulaşması galiba böyle gerçekleşmiş oluyor. Ayrıca Sayın Başkanımızla kendisinin başlattığımız bir araştırma dizisinin bir halkasını daha gerçekleştirmiş olduklarını öğrenmiş olmakla mutluluk duydum. Bunun için de kendilerini kutluyorum. Yakın zamanda Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığımızın zaman yitirmeksizin ve bulgular eskirmeden araştırmayı yayınlamasını ve bizlerin de yararlanması dileğini burada ifade etmek istiyorum.

İki, üç nokta üzerinde duracağım : Tamamen bir katkı mahiyetinde. Araştırma sonunda kurs ihtiyacını, gençlerimizin hissetmesi, gayet tabii olumlu bir şey. Kurs ihtiyacı derken, gençlerin hakikaten sadece bir müzik kursu, ya da sadece bir saz çalma kursu, aracılığıyla belirli bir şey öğrenmek arzusundan çok, daha farklı bir şey iste-

dikleri kanısındaayım. Gençler için ortamın yaratılması önemlidir ve yıllardır ısrarla, inanarak, altını çizerek vurguladığımız bir husus, dün de bu gün de gündeme geldi; toplum merkezi diyelim, gençlik merkezi diyelim, gençlik kulübü diyelim, adı ne olursa olsun, adını kim koyarsa, isim babası kim olursa olsun, ama gençlerimize bu hizmeti götürecektir bir ortamın yaratılması gerekmektedir. Kırsal alanlarda zor olmakla beraber ki orada da örgütlenmiş okul sisteminden yararlanılabilir, özellikle büyük şehirlerde gecekondular semtlerinde bunların yapılması gerekiyor. Gençlerimizin de bu ihtiyacı araştırma sonuçlarından öğrendiğimize göre kendilerinin vurgulamış olması ayrıca önem taşımaktadır.

Son olarak Milli Eğitim ve Gençlik Bakanlığında şu anda salonda yetkili kimse olmadığından, yıllarca da o Bakanlığa gönüllü olarak hizmet etmiş bir kişi olarak Gençlik Bakanlığının 1978 yıllarında başlattığı Gençlik Kulüpleri hakkında Sayın Rauf İnan'a bilgi aktarmak istiyorum. Gençlik kulüpleri, Türkiye düzeyinde 11 tane olarak kurulmuştur. Adı Kültür Merkezidir. Fakat bu kültür merkezlerinde adıyla hiçbir şekilde paralel olmayan etkinlikler yer almış. Sadece folklor ya da ufak-tefek salon içi sporun ötesinde pek bir şey yapılamamıştır ve şu anda da bunların hepsi hayatini kaybetmiş, tarihe mal olmuş kulüplerdir. Onun için bunların bu şekliyle değil de biraz evvel vurguladığım şekliyle canlandırılmasından yanayız ve benim şöyle bir dileğim var : Öğleden sonraki toplantıda bunu dile getirmek istiyordum. 1985 Dünya Gençlik Yılı dolayısıyla böyle bir toplantıda Türk Eğitim Derneğinden beklediğimiz şey, bu şekilde gençliğe hizmet sunacak bir birimin kurulmasına öncülük etmektir. Halkevleri uygulamalarında olduğu gibi; faaliyet çeşitliliğinin korunması, halkıcılık, marangozluk, okuma, müzik, sanat, yemek pişirme, dil eğitimi kurslarını içeren, gençliğin arzu ettiği ve de top-

lumsal değişmeye ayak uyduracak sağlıklı bir örgütün gerçekleşmesi için bir önerinin kamuoyuna yapılmasına ya da yasa yapanlara duyurulmasına ve en azından Türk Gençliğine 1985 Dünya Gençlik Yılı nedeniyle böyle bir armağan verilmesini arzu ediyor ve öneriyorum. Kâğıt üzerinde dahi olsa, çünkü kâğıt üzerinde başlayan şeyler zamanla gerçekleşiyor. Belki bir süre unutuluyor. 1968'de kalkınma planlarına zorlukla koydurmaya çalıştığımız gençlik konusu, bugün artık işlerlik kazanmaya başlamıştır. 20 yıl gecikmiş olsa dahi. Onun için kâğıt üzerinde de olsa, bir yerlere bu fikrin ulaştırılmasını can-ı gönülden ve bu meseleye gönül vermiş bir kişi olarak arzu ediyorum.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Sayın Naciye Babalık, buyurun.

NACİYE BABALIK — Önce bir emekli öğretmen, sonra da bir anne, 2 çocuğunu Ankara Koleğinde okutan bir anne olarak, Bilim Kuruluna teşekkürlerimi sunuyorum.

İşil Hanıma, boş vakitleri değerlendirme konusundaki çalışmaları dolayısıyla ayrıca teşekkür etmek istiyorum. Bir eğitimci olarak, örgün eğitim programlarının bütünlüğü içinde boş vakitlerin değerlendirilmesinin ele alınması gerekliliğine inanıyorum. 2 yıllık Avrupa Konseyi bursu ile yurt dışında bulundum. Aile sosyolojisi çalışmaları sırasında gördüm ki batıdaki eğitim felsefesi, çağdaş insan yetiştirme temeli üzerine kuruluyor. Bu çağdaş insan yetiştirme temeli, önce, haklı olarak eğitim programlarına yansıtılıyor. Özellikle yetenek eğitimi, birinci planda ele alınıyor: Bir müzik eğitimi, resim eğitimi gibi sanat eğitimi ve beden eğitimi.

Özellikle çocuklarımda son yıllarda gördüğüm, ezberciliğe dayalı olan eğitim, hemen - hemen çok az düzeyde

rastlanabiliyor. O da seçmeli ders olarak konan din derslerinde.

Son olarak Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlıklı insan tanımından yola çıkacak olursak, sağlıklı gençlik ne olmalı? Sağlıklı gençlik, bedensel, ruhsal, toplumsal ve zihinsel bakımdan tam bir iyilik halinde olan gençlik olmalıdır. Şimdi Türkiye'de sosyal değişme hangi düzeye gelmiştir? Köy enstitülerinden yetişmiş kişileri görüyoruz burada, devletin örgütlediği kurumlardan yetişmiş köy gençliği. Bir de gecekondualarda çeşitli çırpıntılar içinde buraya gelmiş, alkışladığımız ve halen ne olacağı belli olmayan, «tornacılık yapıyorum ama tornacılık yapmıyorum, çöp kaldırıyorum» diyen bir genç, köy gençliği. Sosyal değişme de bir eğitim ürünü oluyor. Sosyal değişmenin yönü yoktur dediler bir hanımefendi. Bilmiyorum, belki yanlış anladım, sosyal değişmenin bir yönü var. Sosyal değişimin hızı da var. Toplumumuz belki duraklıyor ama sosyal değişme sürüyor. Bakın şöyle: Babaannem bana şunu ezberletiyordu köy sokaklarında. Biz de söylüyorduk: «Ay gördüm Allan, amentübillah/Ne güzel yaratmış yaradan Allah» diyorduk. Ama şimdi ben şu anda bir yuvanın yöneticisi olarak, çocuklara şunu söyletiyorum: «Aydede, aydede/Gündüz olunca batarsın/geceleri ışık saçarsın/Ben bir rokete binerim/senin yanına gelirim.»

Ben bir anne olarak diyorum ki, çocuklarımız sosyal ve kültürel bir değişme içinde ve Sayın Coşkun San Hoca'nızın sunduğu bildiriden çok yararlanmış bir kişi olarak diyorum ki bu kültürel değişme bir bütündür. Yani yasaklayacağımız şeyler olmamalı. Çocukların tabii politik düşünceleri de olacak. Çünkü çocuklar öğrenmek istiyorlar.

Sabırlarınıza sığınarak bir şey daha söyleyeceğim: Hollanda'da bulunduğum sırada gençlerin, ev ekonomistlerinin, köy evi ekonomisi okullarında cumartesi, pazarlarını köyde geçirdiklerini gördüm. Sadece öğretim yapılmıyordu orada. Müziğe katılıyor, köy çocuklarına çeşitli şeyler gösteriliyordu.

Hepinizi saygıyla selamlarım.

NIYAZI ALTUNYA — Düzeltmesini istediğim ya da mümkün olup olmadığını öğrenmek istediğim bir konu var; boş zaman. Bu acaba başka dillerde de böyle midir? Boş zaman, gerçekten boşa alınacak bir zaman izlenimi bırakmakta ve çoğu zaman, gerek düzenleyiciler, gerek bununla uğraşmak isteyen, bu zamanı değerlendirmek isteyenler, bu kavramı biraz boşa almaktadırlar. Eğitim Enstitüsüne öğrenci olarak girerken de bu soru çıkmıştı bana. Boş zamanlarını neyle değerlendirirsin? Boş zamanım olmadığını söyledim Rahmetli Orhan Çaplı Hocaya. Bayağı kızdı. Ne demek, bir öğretmenin boş zamanı olmaz mı? dedi. Ben öğretmenlikten öğrenciliğe geliyordum. Hayır dedim. «Peki öğretim yılı kapandı, ne yapıyorsun» dedi. «Köyde babama yardım ediyorum» dedim. Onun üretim işlerine katkıda bulunuyorum. Ondan sonra ne olacak? Sonra okul açılacak, okula gideceğim. Hafta sonlarında ne yapıyorsun? Okulu onarmakla meşgulüm. Eski bir okul var, köylü gereken katkıyı yaptı; ama bana da bir sürü iş kalıyor. Köy enstitülerini tam yaşayamadım; ama son günlerini biliyorum, birtakım el becerilerim gelişmiş durumdaydı. Bir köy okulunu onaracak kadar becerebiliyordum.

Buradan hareketle, köy enstitülerinde, Rauf İnan Hocanın öğrencisi olarak belirteyim, ilk karşılaştığımız durum şu idi: Hemen müzik ve millî oyunlar. O zamanki beden eğitimi dersinin adı, programlarda yanılmıyorsa,

milli oyunlar ve beden eğitimi idi. Bir ders olarak, örgün programlar içerisinde vardı. Bir de her sabah yaptırılan jimnastik yerine geçecek bir etkinlikti. Bugün olduğu gibi çok güzel mikrofonlar filan yoktu. Arkadaşlarımızın bir kısmı, sazı alıp çalarlardı. Diğerleri de halkalar halinde oynarlardı. Bu enstitü hayatına sinmiş bir etkinlikti. Sadece zorunlu olduğu için, programlara konduğu için değil, köy enstitüsü sistemini inceleyecek olanların bilhassa bu yöne dikkatlerini çekmek istiyorum. Devamlı olarak yapılan bu hareket, insanların duygularına hitap eden, yaratıcılıklarını geliştiren, artistik yeteneklerine önem veren, karşı cinse bir gösteri şansı tanıyan, kolkola yapılabilen, topluca yapılabilen bu davranış, birçok yönleriyle genç insanı tatmin etmekte idi. Bugün halkımızın büyük kentlerde bile, özellikle gecekondu semtlerinde bu etkinliklere büyük bir eğilimi vardır ve bugün salon yokluğundan yakınılan okullarımızda, halk danslarının daha da geliştirilerek kullanılabileceğine inanıyorum. Bunlar, kurslardan ayrı bir şeydir. Bu bakımdan, bu faaliyetlere büyük yer verilmesini diliyorum. Halk dansları içerisinde birçok şey vardır: İçinde müzik vardır, beden eğitimi vardır, artistik güç vardır, duygulara hitap ettiği için vatandaşlık eğitimine katkısı olur. Her 2 cinsi, bir arada eğitmeye elverişlidir.

Saygılar sunarım.

MAHMURE BAHCIVANLAR — Gazi Üniversitesi Meslekî Eğitim Fakültesi Çocuk Eğitimi Bölümü 2. sınıf öğrencisiyim. Gözlemlerimden söz edeceğim sizlere.

Çeşitli yerlerden gelen öğrenciler, burada değişik şekillerde boş vakitlerini değerlendiriyorlar. Bunlardan birincisi sinemalar oluyor. Diğer de boş zamanlarının büyük bir kısmını kantinde geçirdiklerini görüyorum. Bir diğerinin ise pastaneler olduğunu gözlüyorum.

Öğrencilerin büyük kısmının, buna itildiklerini zannediyorum. Böyle bir ortam yaratılsa, çeşitli spor faaliyetleri sağlansa ona da gideceklerine inanıyorum. Geçen sene folklorla ilgim büyüktü, yine devam ediyor ve Kredi ve Yurtlar Kurumunun faaliyetlerine katılmak istedim. Geçen sene başvuruda bulundum. Fotoğraf göturdüm, kâğıtları doldurdum ve verdim. Sürekli gitmeme rağmen her seferinde geri çevrildim ve böyle bir faaliyet daha başlamadı dendi. «Haber vereceğiz» dediler. Hâlâ bir haber bekliyorum.

Bir de, öğrenciye ya da buradan gelen öyle bir imkân tanınmadığına inanıyorum ben. Siz ne diyeceksiniz bilemeyeceğim; ama imkân tanınmıyor. Tanınsa, yöneltirse mutlaka gidip yapacağına da inanıyorum.

Öğrencilerimizin büyük bir kısmında değişik bir yargı var: Boş vakit; değerlendirme olarak, caddelerde boş boş dolaşmayı anlıyorlar. Kız öğrencilerle beraber diğerlerinde de vitrin seyretme merakı var. Çıkıp boş zamanında çarşığı dolaşıyor.

Çeşitli kitap sergileri açılıyor. Öğrencilerin büyük bir kısmı katılıyor bunlara. Gidip sadece kitaplara bakmakla kalıyorlar. Hangi kitabı seçeceğini bilmiyorlar. Kitabın fiyatına bakıyorlar. 2500 lira, 3000 lira normal bir kitap. Kitap orada kalıyor, alamıyorlar. Kütüphanelere girmek bir mesele. Okulun kütüphanesine gittiği zaman gördüğü kitaplar, tarih öncesinden gibi bir şey oluyor, o kadar eski.

Nasıl olduğunu bilmiyorum, öğrencilere çeşitli kolaylıklar sağlanıyor diyorlar; ama ortalıkta ben bir şey göremiyorum ve benden mi kaynaklanıyor bilemiyorum, diğer arkadaşlarım da mı böyle, sormak gerekir gerçekten.

Benim söyleyeceklerim bu kadar, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Çok teşekkür ederiz, çok aydınlatıcı oldu.

Sayın konuşmacıya katkı ve sorularla ilgili olarak son bir kez söz vermek istiyorum. Buyurun Sayın Bulut.

DR. İŞİL BULUT — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Rauf İnan, Sayın Birsen Gökçe ve Sayın Babalık'ın katkıları için çok teşekkür ederim. Bahsettiklerinin bir kısmı benim metnimde de vardı; fakat özellikle son zamanlardaki aceleden onları ifade edemedim. Çok teşekkür ederim katkıları için.

Bu arada Sayın Altunya'nın boş zamanla ilgili fikri üzerinde biraz durmak istiyorum. Galiba kendileri haklılar. Bu zamana «boş zaman» ismini vermek, belki kişileri etkiliyor. Her ne kadar biraz önce kişinin kendi istediği biçimde bu zamanını değerlendirmesi gerektiğini ifade ettiyse de, «boş» kavramı belki de yanlış anlamalara yol açıyor. Bu nedenle boş zaman faaliyetleri, çeşitli yayınlarda serbest zaman faaliyetleri veya özgür zaman faaliyetleri olarak nitelendiriliyor. Fakat ben belki de biraz tutucu bir zihniyetle yine boş zaman faaliyeti olarak ele aldım; çünkü çalışmamızda da konu, «boş zaman» olarak geçmişti, herhalde ondan. Serbest zaman veya özgür zaman demek, belki biraz daha anlamlı olabilir.

Tabii bu arada boş zamana vakit bulup bulamama meselesi var. Çeşitli kaynaklardan edindiğim intibalara dayanarak şuna inanıyorum ki kişinin çalışmasında başarılı olabilmesi ve yaratıcı olabilmesi için kendisine ayıracağı bir zamana da ihtiyacı var. Yani uyku ve yemek dışında devamlı bir çalışma temposu, muhakkak ki, bir müddet sonra büyük bir yorgunlukla sonuçlanabilir. Ancak öyle insanlarımız vardır ki boş zamanlarında da çalışmayı kendilerine zevk edinmişlerdir. Eğer bu faaliyetler

herhangi bir maddi gereklilik karşısında yapılmıyorsa ve zevk alınarak yapılıyorsa yine bu, kişinin boş zamanını veya serbest zamanını yapıcı bir şekilde değerlendirmesi olarak algılanabilir. Örneğin bir öğrencinin, hocasının isteği ile seminer hazırlaması, herhalde boş zaman faaliyeti değildir. Fakat öğrencinin hoşlanarak belirli bir konuda kitap okuması, araştırması; hatta belki bir dergiye yazı yazmak için hazırlık yapması, boş zamanını yapıcı bir biçimde değerlendirmek olarak algılanabilir; yani aynı faaliyetleri boş zaman veya çalışma zamanı olarak değerlendirmemiz mümkün olabilir.

Sayın Altunya, bir de araştırmada gençlerin siyasal eğilimleriyle ilgili soru olup olmadığını öğrenmek istemişti. Bu konuda açık seçik sorularımız yoktu. Benzer görüşteki arkadaşlıklar, çevrenin etkisinde kalıp kalmama, arkadaşların görüşlerine bağlı kalıp kalmama gibi sorularımız vardı. Bunların değerlendirilmesine baktığımızda eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ve metropoliten bölgeden gelenlerin bu konularda daha bilinçli oldukları, karar vermekte daha özgür oldukları dikkatimizi çekti.

Bu arada sevgili öğrenci arkadaş Mahmure Bahçıvanlar, beni cidden etkiledi. İmkânların tanınmamasından bahsetti. Kanımca bu gençlerin cinsel olarak da kendilerini ifade etme arzularında kaynaklanan bir şey. Sayın Gökçe'nin biraz önce bahsettiği gibi, öğrencilerin gruplaşabilecekleri gençlik merkezleri yeterli sayıda bulunsa ve bunlar işlerlik kazanmış olsa, dışarıda başıboş dolaşan öğrenciler, mutlaka buralarda kendilerine hitap eden, ilgilenebilecekleri bir alan bulabilirler. Arkadaşlık grupları, gençlerin kendilerini ifade edebildikleri kadar, karşı cinsten arkadaşlıklar da kurabildikleri bir ortam aynı zamanda. Caddelerde gezen gençlerin çok süslü olduğunu da görüyoruz ve kızlı erkekli gruplar halinde dolaşıyorlar;

kendilerini beğendirmek ihtiyacındalar bir yerde. Bu ihtiyacı daha iyi planlanmış, örgütlü gruplarda karşılayabilirlerse, kanımca sokaktan biraz daha uzaklaşırlar.

Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Bulut'a teşekkür ediyoruz.

Müsaade buyurursanız bir iki kelime de ben söylemek istiyorum. Boş zamanları değerlendirmeye ilişkin fazla söze gerek yok. Bulut arkadaşımızın verdiği rakamlardan sadece 2 tanesini alırsak bu yeter. Televizyon seyredenlerin üçte ikisi, eğlence ve dizi programları seviyorlar ve seyrediyorlar. Gençlerimizin (Kız erkek, köylü kentli) yüzde 37'si hiç kitap okumuyor. Bunu kitapların fazla pahalı olmasıyla pek açıklayamayız. Okuma alışkanlığını almamış, anne-baba ve öğretmen, bu alışkanlığı kendilerine vermemişler.

Boş zamanların iyi bir şekilde değerlendirilmesi için çözüm ne? Çözüm de burada önerildi; 20 sene önce de önerilmiş, gerçekleşir gibi olmuş, sonra kapanmış; gençlik merkezleri dediler, adı ne olursa olsun önemli değil. Gençlerin yaratıcılığını ve kendi arzuları doğrultusunda bu yaratıcılığını gerçekleştirmek, bir esere, kendi kişiliğini vurarak, bir şey yapmak. Ama sanmıyorum, olmaz; bugünkü genel anlayış içerisinde bu tür merkezler kurulmaz, kurulamaz. Çünkü biz yetişkinler hâlâ daha gençlere inanmıyoruz. Yine kötü şeyler yaparlar oralarda diyoruz. Ama gene de biz iyimser olarak bitirelim sözümüzü.

Hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlarım efendim.

PANEL : III

Nasıl Bir Gençlik İstiyoruz

Panel Üyeleri : **Doç. Dr. Yıldız KUZGUN**
Doç. Dr. İpek GÜRKAYNAK
Doç. Dr. Aydın KÖKSAL
Erdoğan ÜNVER
Lütfü SEL

Oturum Başkanı : Prof. Dr. **Rüştü YÜCE**

A. PANEL ÜYELERİNİN KONUŞMALARI

BAŞKAN (PROF. DR. RUŞTÜ YÜCE) — Sayın konuklar, hoşgeldiniz. Salona baktığımda, gençlerin sayısının, orta yaşlı gruptan daha fazla olduğunu görerek gerçekten çok mutluyum. Bu da Türk Gençliğinin, hem gençlik sorunlarına, hem de gençlik yılına verdiği önemi gösteriyor.

3 gün süren çalışmanın son gününün son toplantısına gelmiş bulunuyoruz. İlginç geçeceğini zannettiğim ve ümit ettiğim, «Nasıl Bir Gençlik İstiyoruz.» konulu Paneli açıyorum.

1,5 saatlik zamanda 5 paneliste yaklaşık 15-20 dakika konuşma hakkı taniyacağız. Daha sonra bir ara vereceğiz. Aradan sonra da sizlerden gelen soruları yanıtlanmak üzere tekrar panelistlere söz vereceğiz. Bu arada kendi görüşlerini arz etmek isteyen arkadaşlarımız varsa, onların görüşlerini alacağız.

İlk sözü Sayın Kuzgun'a veriyorum, buyurun Sayın Kuzgun.

DOÇ. DR. YILDIZ KUZGUN — Önce, «Nasıl bir Gençlik İstiyoruz» sorusunu, «Nasıl bir gençlik yetiştirmeliyiz?» şekline çevirme gereğini duyuyorum. İkinci olarak, bu soruya bir dizi sıfat listesi vererek cevaplamak yerine bu günkü ve gelecekteki toplumsal koşulları irdeleyerek, gen-

cin benliğini gerçekleştirebilmesi için geliştirmesi gereken davranışları tartışmak istiyorum.

Toplumumuzda bugün gözlediğimiz ve gelecekte daha da artacağı açık olarak görünen en çarpıcı gerçek, nüfusun hızla artması ve insan ihtiyaçlarının giderek çeşitlenmesine karşılık, kaynakların çok sınırlı kalmasıdır. Bu durumda, kaynaklardan bireylere düşen pay, giderek azalmaktadır. Bunu, gençlerin eğitim olanağı ve iş bulma çabalarında apaçık görmekteyiz. Gençler bugün bir mesleğe yönelirken veya belli bir mesleğe hazırlayan bir eğitim programı seçerken, birinci derecede mezuniyetten sonra iş bulabilme faktörünü gözönünde bulundurma zorunluluğunu duymaktadırlar. Oysa bir mesleğin değişmeye en müsait yönü, o meslekte insan gücüne duyulan ihtiyaçtır. Bugün iş bulma olanakları yönünden vaadedici görünen bir çalışma, kısa bir süre sonra insangücü fazlalığı olan bir alan haline gelebilmektedir. Ancak, iş bulma konusunda kendilerini güvensiz hisseden pek çok genç, belli bir dönemde iş bulma olanağını fazlaca gördükleri meslek alanlarına yönelirken, yeteneklerini geliştirme ve doyum verici faaliyetlerde bulunma gibi doğal ihtiyaçlarını gözönüne alamamaktadırlar.

Bir ülkede kaynaklar ne kadar kısıtlı ise o kaynakları akıllıca kullanma zorunluluğu o derece önem kazanır. Bu hem devletin insangücünü planlaması, hem de bireylerin geleceklerini planlamaları bakımından önemli bir husustur. Devlete düşen görev, olanakları genişletmek ve kaynakları hak edenlere dengeli bir şekilde dağıtmak için gerekenleri yapmaktır. Bireylerden beklenen ise yeteneklerini tanıma ve bunları en üst düzeyde geliştirme sorumluluğunu duymak ve kendilerine sağlanan olanaklardan en iyi şekilde yararlanmaya çalışmaktır. Yetenekleri tanımak, değişik faaliyetlere katılıp kendini sınama imkânlarına sa-

hip olmaya bağılıdır, kuşkusuz. Ancak, bu imkânlardan yararlanabilmesi için de kişinin bağımsız düşünebilme, rahat ve esnek olabilme ve kendine güven gibi kişilik özelliklerine sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler, bilindiği gibi ruh sağlığı yerinde insanların belli başlı özellikleri olup ana-babaların ve öğretmenlerin çocuk eğitiminde olumlu ve gerçekçi bir benlik kavramı geliştirmeye önem vermeleri ile gerçekleşebilir.

Meslek ve iş hayatı ile ilgili bir diğer gerçek, hızlı teknolojik gelişme sonucu mesleklerin yapısında meydana gelen değişimlerdir. Bu da bazı kimselerin daha orta yaşa varmadan meslek değiştirme sorunu ile karşılaşmalarına yol açmaktadır. Bu durumda bir gencin bir alanda tam bir eğitim görmesinin yanısıra, asıl mesleğine yakın alanlarda da bazı bilgi ve beceriler kazanmasını hayat boyu eğitimini sürdürmesini ve değişen koşullara hemen uyum sağlayabilmek için çok yönlü yetişmesini gerektirmektedir.

Çağımızda gençlik, önemli çelişkiler içindedir. Gençlik, özerklik ve bağımsızlık kazanma dönemidir. Oysa gençler giderek daha uzun süre eğitim görmek durumundadırlar ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları gecikmektedir. Bazan uzun bir eğitimin sonunda bile gençler, ekonomik yönden ailelerine bağımlı kalmaktadırlar. Gençlerin gelir getiren bir işte çalışarak okumalarına olanak verecek toplumsal düzenlemeler, onların hem çalışma hayatını tanıyıp bazı temel bilgi, beceri ve tutumları kazanmalarına hem de ekonomik yönden az çok bağımsız olabilmelerine yardımcı olabilir. Böyle bir amaç, devletin, okuyan gençlere yarım zamanlı iş olanakları sağlaması ve gençlerin de topluma yararlı olmak şartıyla her işin saygın ve çalışmanın erdem olduğuna inanmaları ile gerçekleşebilir.

Gençlik dönemine ilişkin bir diğer çelişki ise zihinsel ve fiziksel gücünün doruğunda olan gence, bilgi ve deneyimi yetersiz olduğu için yeterince sorumluluk verilme-yiştir. Gençlik, idealizm dönemidir. Ulusal ve evrensel sorunlarla ilgilenen genç, bütün iyi niyeti ile bunların giderilmesini ister.

Ne var ki gencin gerek sorunların kapsamı, gerekse düşünebildiği çözüm yollarının etkililiği konusunda bilgi ve deneyimleri çok sınırlıdır. İşlerin istendiği gibi gitmeyişi, onda hayal kırıklığı uyandırmakta ve hiç bir şeyin düzelemeyeceği inancına kapılıp karamsar ve bireyci bir tutum içine girebilmektedir. Bazan kestirme çözüm bulmak amacı ile toplum yararına olacağını düşünerek saptığı yollar-da kendine ve toplumuna çok zararlı işler de yapabilmektedir.

Gence, enerjisini yararlı yollarda kullanabilmeyi öğrenebilmesi için yaşına göre sorumluluklar verilmesi gerekmektedir. Bu küçük sorumluluklar, gencin daha erken yaşlardan itibaren çevresini ve kendi yeterlilik sınırlarını görebilmesine yardımcı olacaktır. Küçük çaptaki sorumluluklarını başarı ile yerine getiren genç, daha önemli sorunları çözmeye aday olabilecektir.

BAŞKAN — Çok teşekkür ederim. Sayın Kuzgun.

Buyurun Sayın Gürkaynak.

DOÇ. DR. İPEK GÜRKAYNAK — Efendim, ben öncelikle gençlik dediğimiz dönemi, biraz irdelemek istiyorum. Ondan sonra asıl panelimizin konusu olan gençlik veya nasıl bir gençlik istediğimiz konusuna değinmek istiyorum.

Öncelikle bir sosyal psikolog olarak benim düşündüğüm şey, gençliği yalnızca bir yaş sınırlaması olarak

düşünmenin eksik olacağıdır. İsterseniz 15-25 yaş arası diyelim, isterseniz 12-25 yaş arası diyelim, gençlik diye ayırdığımız, sınırlandırdığımız dönemi, evreyi bir yaş sınırı olarak görmenin, bunun getireceği psikolojik ve sosyolojik özellikleri anlamakta bizi çok katı bir biçimde sınırlandırdığı kanısındayım ben. Onun için yine bir sosyal psikolog olarak bana öyle geliyor ki gençlik dönemini bir roller sistemi, belli bir sürecin içindeki ufak bir dilimde; yani gençlik süreci dediğimde, doğumdan ölüme kadar giden olay; bu ufak dilimin içindeki bir roller dizgesi olarak görmekte yarar var. Gençler ilk defa belki de bu dönemde, kendilerinin kimi kez birbiriyle çelişkili olabilen çok çeşitli rollere sahip olduklarını ve bütün bu rolleri oynamak durumunda -toplum içinde- kaldıkları zaman kendilerinden çok farklı ve kimi kez çelişkili birtakım beklentiler olduğunu keşfediyorlar. Bununla birlikte, aynı zamanda genç şunu da anlamak durumunda bu dönemde: Bütün bu roller, benden farklı şeyler istiyor, farklı davranışlar bekliyor; ama bunların hepsi aslında benim. Ben dediğim şeyin bir parçası bütün bunlar. O halde bunu yaparken sanıyorum daha kolaylıkla bir toplum içindeki gencin yerini anlamak yolunda bir adım atmış olabiliriz.

Eğer böyleyse acaba gençliği bir yetişkinliğe hazırlık evresi olarak düşünebilir miyiz? Ben böyle düşünmeyi yararlı görüyorum. O zaman işte, biraz sonra geleceğimiz konu; yani nasıl bir gençlik istiyoruz konusu, biraz daha anlam kazanıyor. Şöyle bakılabiliyor soruya bu görüşten yola çıkarsak. Diyebiliyorsunuz ki nasıl bir gençlik istiyoruz sorusu, biz nasıl bir toplum olmak arzusundayız ve ilerde böyle bir toplum içerisinde yetişkin olarak işlev yapabilecek insanları, nasıl yetiştirmek istiyoruz? Bu gençler, ne tür becerilerle, yeteneklerle donanmış; tutumlarla, değerlerle donanmış olmalıdırlar ki bu toplumda yetişkin kişiler olarak ileride en iyi biçimde işlev yapabilsinler. İşte

«ne tür becerilerle donanmış olmaları gerekiyor» olayı, bizi en başta sorduğum soruya veya öne sürdüğüm görüşe götürüyor.

Aslında gençlik, mutlaka geçici bir dönem. Kimse gençlik evresinde kalamıyor. Yaş olarak ele alırsanız zaten kalmak mümkün değil, ama toplum içinde de genç olarak kalmak, benim düşündüğüm anlamda, roller açısından genç olarak kalmak mümkün değil. Mutlaka insanlar bir noktada yetişkin kişi olmak zorundalar. Bunu yaparken acaba bu geçiş dönemini nasıl ele alabiliriz ki en iyiyi, en kolay geçişi, rahat geçişi sağlayabilelim.

Gençliğe baktığımız zaman, Sayın Kuzgun'un da değindiği gibi, çok çeşitli ikilemlerin içinde olduğunu görüyoruz. Hem kendi içinde ikilemi vardır; yani yapmak istediği, başarmak istediği şeylerle farkında olduğu sınırlılıkları arasında çok ciddi eksiklikler, birbirini tamamlamayan yönler vardır; hem de toplumun ondan olan beklentilerinin kendi içinde çelişkileri vardır. Bir yandan büyük insanmış gibi gayet sorumlu, gayet olgun bir biçimde davranması, kendi sorumluluklarını bilmesi, kendi kararlarını vermesi beklenirken; bir yandan da yine toplum tarafından birtakım önemli görülen, toplum yaşamında gerçek etkiler yapabilecek olan konularda daha bir çocuk olduğu veya en azından karar verme yeteneğine sahip olmadığı öne sürülür. O halde gelişim görevleri açısından genç, her bir gelişim görevinde (tek tek bunları sıralamak istemiyorum; meslek seçimi, eş seçimi, insan ilişkilerinde yeni yetenekler elde etme, kendi sınırlılıklarını farketme, başka insanlarla özellikle karşı cinsle olan ilişkilerinde gerekli olan yöntemi kullanabilme, bir dünya görüşü, bir dünya felsefesi elde edebilme gibi ve en önemlisi belki duygusal açıdan bağımsızlık elde edebilme ve sorumluluk taşıyabilme gibi birtakım gelişim görevinde) sürekli ikilemler içinde yaşamak durumunda olan bir evrenin insanıdır.

Bunu böyle gördüğümüz zaman, buna ek olarak da yetişkinler kitlesinin toplumdaki bütün sorumlulukları üstlenmiş ve bütün karar verme yetkisini kendi üzerinde toplamış grup olduğunu da düşündüğümüz zaman, gençliği yetişkinliğe bir hazırlık olarak görmeyi ve o açıdan «nasıl bir gençlik istiyoruz?» sorusuna bakmayı ben doğru buluyorum.

Bu arada demin söylediğim şeylere belki bir ek olmak üzere, bir kavram ileri süreyim. Ünlü sosyal psikolog Lewin'in gençler için kullandığı bir terim var: «Marjinal adam» diyor. Gayet açık olarak söylenmek istenen şu ki gençler, iki gruba da kabul görmemiş, 2 ayrı gruba da tamamen ait olmayan, ama her 2 gruba da bir parça ait olan insanlardır. Tamamen ait olmamak belki kolay olabilir; ama bir parça ait olmak, hele birbirinden çok farklı beklentilere sahip olan 2 ayrı gruba bir parça ait olmak, genç açısından bulunduğu yerin zorluğunu bir kat daha zorlaştıran bir olay olarak görülebilir. 2 gruptan yetişkinler ve çocuklar grubunu kastediyorum tabii.

Çocuklukta, bebeklikte, yaşam alanı dediğimiz alanı anne babaların ya da başka yetişkin kişilerin düzenlemesi, sınırlandırması, yapılandırması bir gereksinimdir. Çünkü bebek ya da çocuk, bütün bunları kendi başına yapma yeteneğinden yoksundur. O halde zorunlu olarak ana baba ve diğer yetişkinler, bunu yapacaklardır; onun adına yapacaklardır. Buna mukabil çocuk büyüdükçe, istenen odur ki bu sınırlamalar, bu yapılandırmalar, yavaş yavaş kaldırılmalı, bu kısıtlamalar yavaş yavaş kaldırılmalı ve böylelikle gencin kendi dünyasını kendisinin yaratmasına olabildiğince olanak sağlansın. Kendini yapılandırmasına, kendi ile ilgili kararları almakta mümkün olduğu kadar özgür olmasına ve bu kararları uygulamakta özgür olmasına... O halde eğer eğitsel açıdan bakıyorsak, diyoruz ki gencin kendi ereklerini kendisi seçmesi ve onlara ulaş-

manın yolları konusunda kendinin karar vermesi, böylece de bağımsızlık, sorumluluk eğitimi denen eğitimi almasıdır.

Ne zaman gençlik, yetişkinlerin kafasında sona erer?. Ne zaman artık bir gençten yetişkinmiş gibi davranmasını isteriz veya yetişkin olmaya davet ederiz onu? Toplumda bunun yapıldığı ve genellikle 2 ayrı cinsteki insan için 2 ayrı şekilde yapıldığı kurumlar vardır. Örneğin, bir askerlik dediğimiz müessese erkekler için bir tür yetişkinliğe davet olarak ele alınabilir. Evlilik dediğimiz müessese, hem kadın için hem erkek için bir yetişkinliğe davet noktası olarak ele alınabilir. Formel eğitimin bittiği ve kişinin artık hayata atılması gerektiğini düşündüğümüz nokta, yine her iki cinsiyet için yetişkin olmaları istenen bir nokta olarak ele alınabilir.

Hangi değer yargılarıyla, hangi yetenek ve becerilerle gelişmelerini, yetişmelerini istiyoruz gençlerimizin ki bir sonraki evreye iyi bir biçimde hazırlanmış olsunlar? Bu soru, (Panelin de sorusu bu, ben kendi başıma atmıyorum ortaya bu soruyu), kendi başına çok değer yüklü bir soru ve panelin sorusu da bu. Her kişi bu soruya vereceği cevapta kendi değer yargılarından bir dereceye kadar hareket etmek zorunda. Böyle olması, bana kalırsa kötü bir şey değil; ama böyle olduğunun bilincinde olmak zorundayız sanıyorum. O halde ben burada ne söylüyorsam, kendi değer yargılarımla yüklü olarak söylüyorum. Bana öyle geliyor ki istediğimiz şeylerden bir tanesi, bir yurttaşlık sorumluluğu ve bilinci. Özellikle yurttaşlık kelimesini kullanıyorum; yurttaş olarak bilinçli ve sorumlu olmak. Bunu elde edebilmenin ya da bunu elde etmiş gibi toplum karşısına çıkabilmenin çeşitli yolları vardır: Bunlardan bir tanesi, gencin kendinden bekleneni vermesidir. Yetişkin toplumunun kendinden istediğini, o tür davranışları ortaya koymasıdır. Bu bir. Bir ikincisi, «**kendi**» olmak

için çaba göstermesi; yani kendini gerçekleştirme yolunda çaba göstermesidir. Birinci söylediğim hiç zor değil; ama istenen yine benim değer yargılarıma göre o değil; yani genci toplumun kendisinden istediğini vermesi diye alırsak yurttaşlık sorumluluğu ve bilinci olayını; bu çok kolay bir şey. İtaat yoluyla daima elde edilebilecek bir şey. Yetkeci bir baskı kurarsınız gencin üzerinde ana babası olarak, öğretmeni olarak, toplum içinde onun üstünde görünen herhangi bir kimse olarak ve sizin temsil ettiğiniz bu üst yetkiye itaat etmesini sağlarsınız. Bunun da çeşitli yolları var. Bütün bunları yapabildiği zaman genç, sizin ondan istediğinizi size veriyor demektir. İsteddiğiniz davranışı gösteriyor demektir. Ama dediğim gibi, toplum olarak istediğimiz bu değil. Gençlerin demokratik bir toplum içerisinde demokratik bir kişilik yapısına sahip kişiler olarak yetişmesini arzu ediyoruz. Öyle olduğu zaman da yetke, itaat gibi birtakım terimler zaten anında çelişkili terimler haline geliyor.

Eğer bunlar demokratik toplumlar için geçersiz değerler ise, burada ne istiyoruz? Bana kalırsa istediğimiz, kendi kararlarını kendisi verebilen; kendi haklarına sahip çıkabilen, kendi sorumluluğunu ve bu sorumlulukların ortaya çıkaracağı doğurguları ve bunların da sorumluluklarını kendisi üstlenebilecek olan kişilere gerek duyuyoruz toplum olarak. Bu demek değil ki bu tür sorumlulukları üstlenmenin gençlik evresine geçer geçmez başlaması gerek. Çok daha önceden başlıyor; çocuklukta başlıyor. Kişilik yapısını da artık gençlik dediğimiz dönemde oluşturmaya çalışmak çok geç, ayrıca sorumluluk istemek eğer o döneme kadar hiç istenmemişse yine çok geç. Ama bu dönem, bunların en iyi şekilde istenebileceği ve gencin de bunları vermeye en fazla yetenekli, duyarlı olduğu dönem olduğu için bu dönemi kullanıyorum.

Burada önemli olan, katılımcı bir kişilik yapısına sahip olmak. Katılımcı; yani karar verme mekanizmasına katılan insanlar olarak yetişmek. Burada yine söz konusu olan, kişinin yalnızca kendini ilgilendiren konularda karar vermesi sorumluluğu değil, toplumu ilgilendiren konularda karar verebilme yeteneğini geliştirmiş olmasıdır. Bu sorumluluğu alabilmesidir. Eğer bunu yapabiliyorsa; yani kararlara katılım süreci içinde görebiliyorsak genci, o zaman demokratik kişilik yapısının en belli başlı özelliklerinden birisini oluşturabiliyoruz demektir.

Burada hemen söylemek istediğim şey şu: Grup içinde çalışmayı kastediyorum katılım derken; yani gelişim görevleri olarak söylediğimiz görevler arasında bulunan bağımsız düşünme ve sorumluluk alma görevi, kendi başına, kişinin kendisini ilgilendiren bir şeydir. Kendi kendine bağımsız düşünecek, kendini ilgilendiren birtakım konularda sorumluluk alacak olarak algıladığımız zaman, toplumsal veya sosyal psikolojik açıdan baktığınızda bu yetersiz. Burada beklediğimiz şey, kişinin bir yandan bağımsız düşünür, bir yandan kendi haklarına sahip çıkar, bir yandan kendi sorumluluğunu bilirken, bir yandan grup içinde işbirliği ile çalışmayı öğrenmiş olması meselesi var. Belki çok basit bir deyimle, egoistçe değil de, kendi için düşünmek, kendi için sorumluluk almak değil de, bir grup içinde, önce küçük bir grup içinde, sonra daha büyük bir grup içinde, sonra toplum içinde oradaki işlerin yürütülmesinde işbirliği içinde iş yapabilmek. Başka insanlarla birlikte çalışabilmek, birlikte karar verebilmek, birlikte alınan kararlara uyabilmek veya uymaktan ziyade bu kararların yürütülmesi için çaba göstermek sorumluluğunu duymak söz konusudur.

Bunu yapmak için de, bunun olabilmesi için de, bana öyle geliyor ki, gencin kendi çevresi içerisinde, kendi günlük yaşamının gerektirdiği çevrelerde, kendi doğal çev-

releri içerisinde mutlaka bu tür yeteneklerini geliştirebileceği, yani karar verme sürecine katılabileceği, bağımsız, özerk bir biçimde düşünüp düşündüklerini ortaya koyabileceği ve sorumluluklar üstlenebileceği birtakım mekânlar, gruplar, örgütler var olmak zorunda. Eğer bu olmaz ise, ortaya çıkan şu oluyor: Genç, ya ailesinden ya okulundan - ki bizim toplumumuzda genellikle benim demin söylediğim tür gruplara yani akran gruplarına oranla çok daha otoriter olan kurumlar hem aile hem okul - oradan çıkıp doğrudan doğruya yaşama girmek, doğrudan doğruya iş hayatına girmek durumunda kalıyorsa eğer, bu bir eksikliklerdir. Katılımcılığı ve diğer saydığımız öteki özellikleri gence öğretebilmenin yolu, aile ve okul ile beraber veya ondan sonra; ama hayata atılma dediğimiz noktaya da gelmeden önce gence bunları öğretebileceği birtakım mekânlar, birtakım olanaklar sağlamaktır. Bu, eğitim sistemi içinde de kolaylıkla yapılabilir. En basitinden bireysel ödev vermek yerine, grupla beraber yapılacak ödev vermek, ilkokulda bile bunu böyle yapmak, çocuğa hem kendi kafasıyla düşünmek, kendi kararlarını almak, hem de başka insanlarla birlikte bir işbirliği içinde çalışmak yolunda bir şeyler öğretecektir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Gürkaynak'a teşekkür ediyoruz. Buyurun Sayın Aydın Köksal.

DOÇ. DR. AYDIN KÖKSAL — «Nasıl bir gençlik istiyoruz?» sorusunu şöyle açabiliriz: Bizim gibi mi? Ağabeylerimiz, ablalarımız gibi mi; yoksa babalarımız, büyük babalarımız gibi mi?

Sanırım bu sorulara toplumumuzda genellikle «hayır» yanıtı veriliyor. Eğer bu soruların yanıtı «evet» olsaydı zaten bu konuda herhangi bir tartışmaya gerek kalmazdı;

kendimize benzeyen genç kuşaklar yetiştirmemiz yeterli olurdu. Ancak, insanlarımızın bugünkü ve yakın geçmişteki niteliklerini yeterli bulmayınca, bir türlü karar veremiyoruz. Siyasai iktidarlar değiştikçe yön değiştiriyoruz; bir sağa bir sola yalpalıyor, ileri-geri bocalıyoruz: Acaba nasıl bir gençlik istemeliyiz?.

Soruyu, görüş birliği sağlayabilmek üzere, şöyle yanıtlayabiliriz sanırım: «Türkiye'yi çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracak bir gençlik istiyoruz.» Atatürk'ün bu sözü, birçoklarınınca, hiç de alçakgönüllü olmayan bir biçimde «en ileri ülkeleri de geride bırakacağız» gibi, gerçekleşmesi, benimsenmesi güç bir düşünce olarak yorumlanmıştır. Sanırım Atatürk'ün bu sözünü: «Çağdaş uygarlık bir yaşam düzeyidir; biz de bu düzeyin (bu platformun) üstünde yaşayan uygar toplumlardan biri olacağız» biçiminde yorumlamak gerekir. Atatürk'ün yönergesi, bana kaçınılmaz ölçüde gerçekçi gözüküyor.

Çağdaş uygarlık durmadan değişen, gelişen bir kavramdır. Adı üzerinde, «belli bir çağda» en ileri düzeyde gönenç içinde, mutlu ve varlıklı bir yaşam biçimini paylaşan toplumların ortak kültürlerine «çağdaş uygarlık» diyoruz. Örneğin 16. yüzyıl dünyasının (çağdaş) uygarlığı, 18. ya da 19. yüzyılın (çağdaş) uygarlık düzeylerinin çok altında kalır. Şimdiki çağdaş uygarlık düzeyinin altında yaşamaktan bugün mutlu olmadığımız, uygar ülkelerle aramızdaki yaşam düzeyi ayrımını algılayabildiğimiz açıktır.

Atatürk, Cumhuriyetin ilk yıllarında, çağdaş uygarlık düzeyinin altında olduğumuzu dile getirmiş, bu durumu değiştirmek gerektiğini gerçekçi biçimde ortaya koymuştu. 1869'da Japon İmparatoru Meiji de Japonya'nın o günkü durumundan mutlu değildi. Japon toplumunu çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarabilecek niteliklerde bir gençlik yaratmanın yolları orada arandı, bulundu. 1926'

da «Eğitim Üstüne» adlı ünlü kitabını yazan Bertrand Russell, İngiltere'deki durumdan dolayı mutsuzdu, kitabı eleştirilerle doludur; 20. yüzyılın uygar toplumunu oluşturan kişilerin nasıl olması gerektiğine ilişkin pek çok ipucu, bu niteliklere sahip bireyleri yetiştirmenin yollarıyla birlikte, daha o zaman bu kitapta yazılmıştır. 1940-42 yıllarında İkinci Dünya Savaşı'nın bunalımını yaşayan Fransızlar da mutlu değillerdi. Almanların nasıl olup böylesine gerisine düştüklerini, onlara baş eğmek zorunda kaldıklarını anlamakta güçlük çektiler. Onlar da sorunlarını ortaya koyup tartıştılar ve çözmeyi başardılar.

Demek ki Türkiye'de de Atatürk, yüzyılın başlarında sorunu ortaya koymuş, çözüm yollarını, ilkelerini bulup uygulamaya koymuş; ancak yüzyılın sonlarında sorunu hâlâ çözebilmiş değiliz.

Bugün ne yazık ki hâlâ tartışmak durumunda olduğumuz en önemli sorunlar arasında yer alıyor konumuz: Nasıl bir gençlik istiyoruz?

Değişik düşünürler ve toplumlar, gençliğe verilmesi gereken başlıca nitelikler konusunda birbirleriyle çelişen görüşler ileri sürmüşlerdir. Filozof Russell'in yorumuna göre, eski Yunanlı Aristoteles, yüce ruhluluğu över, çağdaş Dr. Arnold ise tersine, alçakgönüllülüğu. Çinli Konfüçyüz, «aile sevgisi en önde gelmelidir» der, Romalı Brütüs ise, «devlete dönük görev duygusunun aile bağlarından üstün tutulması gerektiğini» savunur. Eski Yunanlılar, enerjiktiler: Birbirlerini yok etme bilim ve sanatında eşsiz bir başarı kazandılar. Çinliler de tembeldiler, eski bir politikacı, Çin'de çoğunlukla kırlara çekilir ve şiir yazar, savaşımını sürdürmez; (Çinliler ancak dışarıda yıkılabilirlerdi); böylece toplumda kararlılık (istikrar) ve sanat gelişti; bilim gelişmedi, ilerleme sağlanamadı.

Eski çağların yöntemlerini bugün kullanamayız. Artık ülkeler, eskiden olduğu gibi toplumları içinde kendi başla-

rına yaşamıyorlar; ne kölelik var, ne ülkeler ele geçirip bize göre daha geride kalmış toplumları sömürme olanağı. Yirminci yüzyılın bitimine 15 yıl kala sorunumuza bugün kendi özgün ve çağdaş çözümümüzü bulmak zorundayız.

Nasıl bir gençlik istiyoruz? Türkiye'yi çağdaş bir uygar ülke'ye dönüştürecek - demek ki değiştirecek - bir gençlik istiyoruz.

Şimdi bunun koşullarını gözden geçirelim.

1. Ülkenin altyapısını geliştirebilecek yolda gerekli teknikbilimleri yaratabilecek bir gençlik istiyoruz.

Teknikbilimin aktarılması bir olumlu bilim, fen ve mühendislik işidir.

Teknikbilim aktarımı için dış dünyada olan-bitene önyargısız (nesnel) biçimde ilgi duyan, bu başarıların nasıl elde edilebileceğini merak eden, ince ayrımları, incelikleri algılayabilecek duyarlığa sahip, başarısızlıktan (ya da yabancıların başarısından) ya da uzun süreli ağır çalışmadan korkmayan, akıllı, cesur, atılgan, bütün bunlar için gerekli enerjiyi kendinde bulan canlı, sağlıklı bir gençliğe gerekseme duyuyoruz.

Dünyaya açık olabilmek için, yabancı diller bilen, anlayabilmek ve teknikbilimi kendi toplumunda yaratabilmek için ana dilini yaratıcı biçimde kullanabilen, iletişim yeteneği yüksek bir gençliğe gerekseme duyuyoruz.

2. Çağdaş teknikbilimin olanaklarıyla donatılmış, XXI. yüzyıl uygarlığının yaşayış biçimine, değer yargılarına ve üstyapı kurumlarına (sanat, eğitim, devlet yapısı, yasalar, iletişim (basın-yayın) vb. uyum gösterecek biçimde hızlı ve sürekli bir değişim sürecinde toplumun, daha zengin, daha özgür, daha mutlu bir toplum biçiminde yeniden örgütlenmesini sağlayabilecek kadrolar yetiştirebilecek, bu kadroların atılımlarını hiç olmazsa hoşgörüle karşılayacak bir gençlik istiyoruz.

3. Yurt içinden bakarsak, ekonomik gelişmenin olumlu sonuçlarını Türkiye'nin tüm bölgelerine ve tüm yurttaşlara bir denge içinde yaygınlaştırmak isteyecek ve bu güç için yollarını bulacak bir gençlik istiyoruz. Dünya'nın tek bir elektronik köy gibi bütünleştiği XXI. yüzyıl başındaki bilişim çağında, bunu yapamayan herhangi bir ülkenin bütünlüğünü koruyamayacağını, bölüneceğini, bunu önlemek için tüm olanaklarını seferber etse bile, en azından savaşlara sürükleneceğini bugünden kestirmek güç değil.

4. Yurt dışından bakarsak, Türkiye'nin çağdaş dünya uygarlığına katkılarının neler olabileceğini bulup çıkarmak, kendimizi sevdirmek/saydırmak zorundayız. Bilim adamlarımızı, sanat, düşün adamlarımızı yer yüzü ölçeğinde desteklemek, geliştirmek, onların varlığından övünç duyduğumuzu iyice belirtmek, dosta düşmana göstermek gerekiyor. (Bilgisayarı kim icat etti diye sorulsa, Atanasoff'un büyük babası Bulgarmış, Von Neumann Macar, Queveda İspanyol, Babbage İngiliz, Jarquart Fransız, Zuse Alman, Aiken Japon asıllı, vb. gibi yanıt verildiğini unutmayalım.) Bunu yapmayan ulus'un XXI. yüzyıl başındaki bilişim çağında yer yüzü denilen elektronik köyde uygarlar kulübüne üyeliği, ne denli zengin olsak yine onaylanmaz. Onların bugünden yaşadıkları mutluluğu tadamayışımızdır asıl önemli olan.

5. Türk insanı da uygar insanın merak ettiği her şeyi merak etmeli, yaptığı bütün ilginç oyunları denemeli, yaşam deneylerini yaşamalı, evrensel biçimde var olduğunu, kendi kalarak göstermeli. Başkalarının yaptığı yapılmaktan ürkmemeliyiz. Bu, kendimiz olmaktan çıkmayı gerektirmez. Zaten ancak kendimiz kalarak evrenselleşebiliriz.

Pek iyi, bütün bunlar nasıl gerçekleşir? Bu yetenek-

lere sahip kuşaklar yetiştirebilmemiz için gençlerimizde geliştirmemiz gereken bireysel özellikler nelerdir?

Bence Bertrand Russell'in ta 1926'da saydığı özellikler bile yeterlidir: Bunlar canlılık, atılganlık ya da cesaret, duyarlık ve akıldır.

1. **Canlılık** fizyolojik bir özelliktir. Sağlıklı olmayı gerektirir. Yaşama sevinci yükseltilmeli, acı-üzüntü olabildiğince azaltılmalıdır. Olan - bitene (çevreye) karşı ilgi, dışa dönüklük pekiştirilmelidir. Eğitimin amacı, bir bakıma öğrencide çevreyle ilişki kurma yeteneğini geliştirmektir. Akıl sağlığının temeli nesnelliktir. Ağır iş yüklenebilme gücünün geliştirilmesi, bir alıştırmaya sorunudur. Kıskançlık ve hasete karşı korunma, mutluluğun temel koşuludur.

2. **Atılganlık ya da cesaret** çok önemli bir başarı koşuludur. Korku, çok seyrek olarak içgüdüsel bir duygudur (örneğin çok yüksek gürültüden korkmak içgüdüsel olabilir); korku, genellikle öğretilen bir duygudur ve bulaşıcıdır. Baskı ve acımasızlığın egemen olduğu bir düzen, korku duygusunu geliştirir. Belirsizliklerle karşı karşıya kalmak da korkuyu pekiştirir. (Kimi felsefecilere göre dinin kökeninde belirsizlikler karşısındaki insanın tepkileri yatar). Korku ve kudurganlık, yakın duygulardır. Cesaret, kişiye özsaygısı sağlar, yaşam'a, kişisel olmayan (başka bir deyişle nesnel, sağlıklı) bir bakış sağlar. Russell'e göre hiç kimse boyun eğmeyi (itaat etmeyi) ne de emretmeyi öğrenmemelidir. Yetke (otorite), futbol takım kaptanınıninki gibi olmalıdır.

3. **Duyarlık**, atılganlığı (cesareti) dizginler (frenler). Dış dünyanın uyarıcılarına açık olmayı sağlar. Uzak çevreye, dünyada olup bitene karşı da duyarlılık gerekir. Olguları nesnel biçimde algılama, anlama olanağı sağlar.

4. **Akıl ya da anlayışlılık**, bilgiyi alma gücüdür. Doğmatizm yadsınmalıdır: İnanç değil, bilgi gerekir; bu ikisi

birbirine karşıt kavramlardır. Merak, ürün verici olmalıdır. Akıllı/anlayışlı kişi, sınamaktan çekinmez; medeni cesaret sahibi olur.

Bütün bu nitelikleri geliştirmek üzere gençlere, öğrencilere sevgiyle yaklaşmalıyız. «Öğrencilerini, devletinden ya da dininden daha çok sevmeyen öğretmen, iyi bir öğretmen olamaz» diye yazan Bertland Russell'e katılmamak elde değil.

Son olarak, demokrasiyi benimsemeden çağdaş uygarlık düzeyine çıkamayacağımızı iyice anlamak zorundayız. Geçmiş yüzyıllarda kalmış aristokratik bir gelenek olan yabancı dille (halk dilinden ayrı ve yöneticilerin yararlanabileceği bir yabancı dille) öğretim yapmaktan vazgeçmeli, demokratik (halkçı) bir yaklaşımla anadilimizle öğretim yapmalıyız. Anadiliyle öğretim görme hakkı, bugün temel insan hakları arasında yer alırken, Türk çocuklarının bu haktan yoksun bırakılmalarını öğretimin hiçbir düzeyinde benimseyemeyiz. Bu tutum, canlılığı da, cesareti de, duyarlılığı da, anlayışlılığı da törpüler, yaratıcılığın gelişmesini basbayağı engeller. Eskiden sömürgelerde ve şimdi de yeni bağımsızlığını kazanmış eski-sömürgelerde uygulanan bir eğitim yöntemidir. Çağdaş uygar ülkelerde tek bir örneği yoktur.

Genç kuşaklarda geliştirmek durumunda olduğumuz olumlu niteliklerin yanı sıra, demokrasiyi bilen ve çevresiyle demokratça ilişkiler kurabilen genç kuşaklar yetiştirmeliyiz: Kendine güvenen ve özsaygısı olan; başkalarının değişik düşüncelerine saygı duyan, hoşgörü gösteren; çevresiyle (eşleri, astları ve üstleriyle) tartışma - uzlaşma sürecini incelikle ve tad alarak yaşayan bir gençlik... Çağdaş çok-sesli demokratik toplumlardan birini Türkiye'de oluşturup bizi «çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne» çıkaracak bir gençlik.

BAŞKAN — Sayın Köksal'a, bu ilginç konuşması için teşekkür ederim. Şimdi söz, Sayın Ünver'in.

ERDOĞAN ÜNVER — Bugün dünya milletlerinin büyük bir hassasiyetle üzerinde durup ele aldıkları konulardan biri de gençlik konusudur. Çünkü milletler, geleceğinin güvence altına alınmasının tek çıkar yolunun, gençliğin sorunlarına ve ihtiyaçlarına eğilerek, gençliği yapıcı ve yetenekli bir nesil olarak yetiştirmek olduğunda birleşmiş bulunmaktadırlar.

Ulu Önder Atatürk'ün, Türk gençliğine verdiği önemi ve gençliğin toplum içindeki yerini vurgulamak, millet olarak kendilerine duyduğumuz sevgiyi, inancı ve güveni hissettirmek, ülke bütünlüğünde gençlerimizin kol-kola, gönül gönüle birlik ve beraberlik içinde yetişmelerini sağlamak, devlet olarak görevimizdir.

Gençlerimizin eğitimi, öğretimi ve yetiştirilmesinden sorumlu bulunan Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının, yetiştirmeyi amaç edindiği Türk gençliğinin haiz olacağı vasıfları belirlerken veya Türk gençliğinin portresini çizerken, yararlanabilecek ve bize ışık tutabilecek kaynakları şöylece sıralamak mümkündür:

1. 7 Kasım 1982 tarihinde halk oyuna sunularak, halkın büyük çoğunluğunca kabul edilen ve 20 Kasım 1982 tarih ve 1784 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Türkiye Cumhuriyeti Anayasası;

2. 14.6.1972 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve 16.6.1983 tarih ve 2842 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun,

3. 179 sayılı kanun hükmündeki kararname,

4. Hükümet Programı,

5. Cumhurbaşkanımız Sn. Kenan Evren'in muhtelif yer ve tarihlerde yapmış olduğu konuşmalarda yer alan

direktifler, geleceğimiz gençliğinin nasıl bir gençlik olması hususunda bize yol göstermekte ve ışık tutmaktadır.

ANAYASAMIZA GÖRE :

Başlangıç Maddesinde :

- «Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve O'nun inkılap ve ilkeleri doğrultusunda» bir gençlik,
- «Türkiye Cumhuriyetinin ilelebet varlığı, refahı, maddi ve manevi mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi» içinde bir gençlik,
- «Anayasa'daki temel hak ve hürriyetlerden, eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirmek hak ve yetkisine doğuştan sahip» bir gençlik,
- «... milli gurur ve iftiharlarda, milli sevinç ve kederlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve «Yurtta Sulh, Cihanda Sulh» arzu ve inancı içinde...» bir gençlik,

Yirminci maddenin birinci fıkrasında :

- «... Bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip...» bir gençlik,

Kırkikinci maddesinde :

- «... Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında...» eğitim ve öğretim gören bir gençlik,

- Eğitim ve öğretim kurumlarında, Türkçe'den başka hiçbir dilin ana dili olarak okutulamayacağı ve öğretilemeyeceği bir gençlik,

Elisekizinci maddesinde :

- «... müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı» yetişmiş ve gelişmiş bir gençlik,
- «... alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten...» korunmuş bir gençlik,

Yüzotuzuncu maddesinde :

- «... Çağdaş eğitim - öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde, milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü» olarak yetişmiş bir gençlik istenilmektedir.

MİLLİ EĞİTİM TEMEL KANUNUNA GÖRE :

- «Atatürk inkılaplarına ve Anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan, milli demokratik, laik sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak» yetişmiş bir gençlik,
- «Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliği ve karakteri olan, hür ve bilimsel düşünme gücüne sahip; insan haklarına saygılı; kişilik ve teşebbüse değer veren;

topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak» yetişmiş bir gençlik,

- İlgi, istidat ve kabiliyetleri geliştirilmiş; gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırılmak suretiyle hayata hazırlanmış; kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak birer meslek sahibi olmaları sağlanmış bir gençlik,
- «... kısaca, iyi insan», «iyi vatandaş» ve «nitelikli insan-gücü» olarak yetişmiş bir gençlik,
- «... istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına» uygun olarak yetişmiş bir gençlik,
- «... eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara ve okullara yöneltilerek» yetiştirilmiş bir gençlik,
- «Eğitimde kadın, erkek, herkese fırsat ve imkân eşitliği» sağlanmış bir gençlik,
- Özel eğitime ve korunmaya muhtaç olanları yetiştirmek için özel tedbirler alınmış bir gençlik,
- «Genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi» esas alınmış bir gençlik,
- «... Her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk İnkılap ve ilkeleri ve Anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk Milliyetçiliğinin temel olarak» alındığı bir gençlik,
- «Milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan kendilerine öğretilmesine önem verilen» bir gençlik,
- «Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için gençlerin sahip olmaları gereken demokrasi bilincini, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim ça-

lışmalarında kendilerine kazandırılıp, geliştirilmesine» çalışılan bir gençlik,

- «İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim, insan gücü-istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknikeğitime ağırlık verecek biçimde yetiştirilmiş» bir gençlik istiyoruz.

179 SAYILI KANUN HÜKMÜNDEKİ KARARNAMEYE GÖRE :

- «... Milli, manevi, ahlaki, tarihi ve kültürel değerleri esas alan, benimseyen ve geliştiren nitelikte» bir eğitimle yetiştirilmiş bir gençlik,
- Beden ve ruh sağlığı temin edilmiş ve geliştirilmiş bir gençlik,
- «Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı, Türk milletinin milli, ahlaki, manevi, tarihi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş vatandaş olarak» yetiştirilmiş bir gençlik,
- «... Fizik, moral güç ve yeteneklerinin gelişmesi» sağlanmış bir gençlik istiyoruz.

HÜKÜMET PROGRAMINA GÖRE :

- «Yüksek ahlak sahibi, dengeli bir nesil» olarak yetiştirilmiş bir gençlik,

- «... Milli ve ahlaki değerlerimizi benimsemiş, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, bilgili; Türkiye'nin meselelerinin ancak milli birlik ve dayanışma ile, ilmi ve akılcı yaklaşımlarla, gayret ve fedakârlıklarla çözülebileceğine inanan; herkese karşı sevgi, saygı ve müsamaha besleyen medeni birer insan olarak» yetiştirilmiş bir gençlik,
- «... Modern ve ileri Türkiye idealine, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı milli ve ahlaki değerlerimizi benimsemiş, bilgili, ilmi düşünceye sahip, herkese karşı sevgi, saygı ve müsamaha besleyen medeni birer insan olarak yetişen» bir gençlik,
- «... ortaöğretimde genel eğitim ağırlığının tedricen ve nispi olarak azaltılarak, yetenekli ve arzulu olanlar için yükseköğrenime açık mesleki ve teknik» öğretimlerine büyük ağırlık verilmiş bir gençlik,
- «... Asgari bir yabancı dili iyi derecede öğrenmiş» bir gençlik,
- «... Milli kültürümüzden kopmamaları için gerekli tedbir ve teşviklerin» getirildiği bir yurt dışı Türk Gençliği,
- «Beden ve ruh sağlığı daha güçlü» bir gençlik,
- «... Ruh, fikir ve beden yönünden mükemmel şekilde» gelişmiş bir gençlik,
- «... Meslek hayatına intibaklarının kolaylaştırılması ve başarılarının arttırılması için önceden çalışma ve tatbikat imkânlarına» kavuşturulmuş bir gençlik,
- «Disiplinli, zorluklara dayanıklı, kötü alışkanlıklardan arınmış, sağlıklı» bir gençlik,
- «Mesleki ve teknik yönden gelişmeleri ve vasıflı işçi yetiştirilmesi bakımından işbaşında eğitim, kurs ve sementinerlerin düzenlendiği bir işçi gençlik,

- «... Ahlak, örf ve adetlerimize, vatanımıza, milletimize ve Türk kültürüne bağlılıkları» korunmuş ve geliştirilmiş bir yurtdışı Türk gençliği istiyoruz.

CUMHURBAŞKANIMIZ SAYIN KENAN EVREN'İN DİREKTİFLERİ VE SÖZLERİNE GÖRE :

Kastamonu Konuşmasında, 13 Ağustos 1983 :

- «... Dünyadaki her türlü gelişmeyi yakından takip edecek» bir gençlik,
- «... Büyük bir hızla değişen ve gelişen dünyamıza ayak uydurabilen bir gençlik.»

1985 Gençlik Yılı münasebetiyle M.E.G.S.B. Şûra Salonunda yaptıkları konuşmada, 28 Aralık 1984 :

- «... Atatürk'e layık evlatlar olarak yetişecek, bu devleti bir daha korkunç badirelere sürükleyecek 12 Eylül'den evvelki durumlara sokmayacak, sokmak isteyenlere karşı göğsünü, ilmini, irfanını siper edecek, onlarla mücadele etmekten sakınmayacak» bir gençlik,

Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Dolayısıyla Yayınladıkları Mesajda, 23 Nisan 1985 :

- «... Atatürk ve yurt sevgisiyle dolu, dar ve köhneleşmiş düşünce kalıplarının dışına çıkabilen, çağdaş bilimin gerekleri doğrultusunda yetişmiş» bir gençlik,
- «... Birbirinin düşünce ve görüşlerine saygılı, karşılıklı sevgi ve barış içinde yaşayabilen» bir gençlik,

Aydın Konuşmasında, 9 Nisan 1983 :

- «... Kendisine verilen görevi severek yapacak ve başkasına hizmet etmekten mutluluk duyacak, her yaptığı işin karşılığını maddi değerlerle ölçmeyecek, ken-

disini vatandaşlarına hizmet etmekle görevli sayacak» bir gençlik,

Ankara Fen Lisesini Ziyaretleri sırasında yaptıkları konuşmada, 11 Nisan 1984 :

- «... Teknolojiye sahip, bilime sahip» bir gençlik,

Uşak konuşmasında, 10 Nisan 1983 :

- «İlerde lazım olacak bilgilerle mücehhez olarak hayata atılan; memleketin problemlerini takip eden, onlarla meşgul olan; bunlara çare düşünen ve kendini istikballe hazırlayan» bir gençlik,
- «... Bilgili, sağlam yapılı, karakter sahibi, vatan sevgisiyle dolu, çalışkan, dürüst» bir gençlik,

Atatürk'ün Kara Harp Okuluna Girişinin 86. Yıldönümü Dolayısıyla Yaptıkları Konuşmada, 13 Mart 1985 :

- «Atatürk'ün ilkelerini, inkılaplarını, gönülden benimsemiş ve onun izinde daimî disiplini, emirlere ve talimatlara riayeti, çalışkan ve temiz karakteri» kendine şiar edinmiş bir asker gençlik,

Van 100. Yıl Üniversitesinin 1984 - 1985 Öğretim Yılına Başlanması Dolayısıyla düzenlenen törende yaptıkları konuşmada, 1 Ekim 1984 :

- «Şövenist değil, vatanperver ve Atatürk milliyetçisi» bir gençlik,
- «Marksizm ve komünizme özenmeden, sosyal adaletçi, halktan yana» bir gençlik,
- «Mülkiyet düşmanı olmadan, millet yararının gerektirdiği alanlarda devletçi» bir gençlik,
- «Gelenek ve törelerine bağlı» bir gençlik,
- «... Toplumumuzun ve iktisadi hayatımızın ihtiyaçlarını karşılayacak, milli ruh ve kültür bütünleşmesine im-

kân verecek, mukayeseli bir yaklaşımı, akılcılığı esas alacak, özellikle politik etkilere uzak ve kalkınmamıza hız kazandıracak hususları da temel hedef olarak benimseyecek» bir gençlik istemekteyiz.

SEVGİLİ GENÇLER

Sizler, toplumumuzun en değerli varlığı, hazinesi ve cevherisiniz. Sizlerin demokrasiye inanan, memleketini seven, çalışkan gençler olarak yetişmenizi istiyoruz. Yüce Atatürk'ün belirttiği gibi, «fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür», birer Türk vatandaşı olmanız, sadece bizim değil, büyük ölçüde sizin de elinizdedir. Sizlerden şunu rica ediyorum. Çok çalışın, gençliğinizin ve bu vatanın kıymetini bilin.

Hepinize huzurlu, mutlu, sıhhatli ve başarılı günler dilerim.

BAŞKAN — Sayın Ünver'e teşekkür ederim. Söz, Sayın Lütfi Sel'in. Buyurunuz Sel.

LÜTFİ SEL — Nasıl bir gençlik istiyoruz? sorusuna cevap ararken, bazı tesbitlerden hareket etmekte yarar vardır.

Canlılar doğar, büyür, gelişir, daha sonra yaşlanır. Yerlerini yeni ve daha genç varlıklara bırakır. Ömür boyunca canlıyı meydana getiren hücreler de zaman içerisinde yenilenir. Canlıyı canlı yapan, canlı tutan hücrelerdeki yenilenmedir. Milletlerin de yaşayabilmesi, genç kuşaklarına bağlıdır. Gençler ailelerde olduğu gibi milletlerde de varlıkların varisidirler. Kendilerine bırakılan emanetleri korumak, geliştirmek ve kendilerinden sonra geleceklere daha iyi bir şekilde teslim etmek mecburiyetindedirler.

Bu Türkiye için de böyledir. O halde nasıl bir gençlik istiyoruz konusu incelemeden önce, gençlerimizin iyi ve güvenilir, sorumluluğunu bilen mirasçılar olarak yetiştirilmesi gerektiğini belirtmeliyiz. Onları, yeterli ve uygun şekilde techiz etmediğimiz takdirde evvela kendi görevlerimizi yapmamış oluruz. Böyle olunca da onlardan pek fazla birşey istememiz doğru olamaz.

Bir milletin hür, bağımsız, şanlı, yüksek bir toplum olarak yaşaması veya köleliğe, yoksulluğa düşmesinin eğitim ile çok büyük ilgisi vardır. O halde bize düşen en önemli görev, gençlerimizi çok iyi yönlendirmek ve eğitmektir.

Hayat mücadeledir. Toplumlar da canlılar gibi varlıklarını sürdürebilmek için toplumlar arası mücadelelerde başarılı olmak mecburiyetindedirler. İnsanoğlu bir yerde yaşıyorsa, o yerin bir özelliği olmak lazımdır. Dünya üzerinde her yerin özelliği, diğer yerlerden farklıdır. Dolayısıyla bir yerde bol olan, başka bir yerde olmayabilir. Bu durum, insanlar, daha doğrusu toplumlar arasında çatışmalara neden olmaktadır. Türkiye, Jeopolitik bakımdan çok enterasan bir yerdedir. Tarih boyunca çeşitli kavimler, bu bölgeye sahip olmak için çarpışmışlardır. Günümüzde de durum farklı değildir. Türkiye'nin gelişmesinden, güçlenmesinden rahatsız olanlar, buna mani olmak için her yolu denemektedirler.

Bunun için gençlerimiz uyanık olmalı, memleketlerini sevmelidirler. Çünkü devletin asayişi temin etmek için, memleketi savunmak için sıhhati yerinde, gürbüz ve anlayışları, milli hisleri, vatan sevgileri yüksek vatandaşlara ihtiyacı vardır. Gençler, kişisel çıkar duygularından, bencil isteklerden arınmış olarak millete güven verebilmelidir. Çünkü bencil insanın, çıkarıcı insanın okumuşu da cahili de tehlikelidir.

Gençler, milli ahlak anlayışları yüksek, iyi niyetli olmalıdırlar. Birlik ve dayanışma içerisinde olmalıdırlar. Milli şüura ve karakter yapısına sahip olmalıdırlar. Bunun için de değişmez rehberleri Atatürk inkılapları ve ilkeleri olmalıdır. Milli birlik ve beraberlik; bu konuda bütün gençler arasında tam bir görüşün, anlayışın hakim olması ile dayanışma ile sağlanır. Gençler, sağ duyu ve mantık sahibi olmalı, anlayışlı olmalıdır. Ancak milli birlik ve beraberliğimizi bozmağa çalışanlara karşı sert ve acımasız olmalıdırlar. Çünkü bu gibilere müsamaha ve anlayış göstermeğe kimsenin ne hakkı ne de yetkisi yoktur.

Atatürk'ün deyimi ile gençler, serbest düşünceli olmalıdır. Atatürk, milli kültürümüzü muasır medeniyet seviyesine çıkaracağız demiştir. Fen ve teknik her gün ilerlemektedir. Hatta gün geçtikçe yakalanması daha zor hale gelmektedir. O halde gençlerin çalışma tempolarını daha fazla arttırmaları gerekecektir. Başarının temeli disiplin olduğuna göre, gençlerimizin disiplinli olmaları, örnek olmaya ve efendiliğe özenmeleri büyük önem taşımaktadır.

Anayasamızda devlet'in istiklâl ve cumhuriyetimizi emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetiştirme ve geliştirmelerini sağlayıcı tedbirleri alacağı yazılıdır. O halde gençlerimizin Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü koruyacak inançta olmaları şarttır, zarurettir. Bunda zaaf kabul edilemez. Yine anayasa hükmüne göre gençliğin alkol, uyuşturucu madde, kumar ve benzeri kötü alışkanlıkları olmaması istenmektedir.

2547 Sayılı Kanunda da;

Yüksekğretim gören gençlerin;

- Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda, Atatürk milliyetçiliğine bağlı,
- Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini taşıyan,
- Türk olmanın şeref ve mutluluğunu duyan,
- Toplum yararını, kişisel çıkarının üstünde tutan,
- Aile, ülke ve millet sevgisi ile dolu,
- Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getiren,
- Hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip,
- İnsan haklarına saygılı,
- Beden, zihin, ruh, ahlak ve duygu bakımından dengeli,
- Sağlıklı,

olması istenmektedir.

Sonuç olarak, tahsili ne olursa olsun gençlerimizin, ülkesini seven ve Atatürkçü dinamizim ve doktrini kendisine rehber edinmiş, Atatürk ilkeleri doğrultusundan ayrılmayan, birbirine bağlı, ucuz çıkarılara yem olamayacak kadar gururlu ve bilinçli olmalarını ve hepsinden önemlisi, bütün bu görüş inanış ve davranışları kendilerinden sonra geleceklere aktarmalarını, onlara örnek olmalarını istiyoruz.

İnanışların gelecek nesillere aktarılması tatbik ve takibi kadar önemlidir. Zira bunda başarılı olunamazsa gayretler gelecekte kesilebilir, sapabilir. Bunun için Atatürkçü görüşlerin nesilden nesile yanlıssız ve noksansız olarak aktarılması lazımdır. Bu heyecan, canlı ve ateşli tutulduğu sürece Türkiye daha yücecek, vatandaşları daha mutlu olacaktır.

BAŞKAN — Sayın Sel'e teşekkür ediyorum. Panelimizin son konuşmacısıydı. Şimdi vereceğimiz arada, sizlere çay ve pasta ikram etmek istiyoruz. Ara sonrası yapılacak genel tartışmada söz almak isteyenler varsa, şimdiden itibaren adlarını yazdırabilirler. Hem soru sorma hem de katkıda bulunmaları açısından kendilerine söz verilecektir. 15 dakika sonra buluşmak üzere, oturuma ara veriyorum.

B. GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Son oturumun tartışma bölümünü açıyorum. 12 kişi söz almak istemiştir. Zamanın elverdiği oranda, kendilerine soru sorma ve katkıda bulunma olanağı verilecektir. Ayrıca son 5 dakikayı da genel bir değerlendirme yapması için TED Bilim Kurulu Başkanına ayıracam. İlk sözü Sayın Akçakayalıoğlu'na veriyorum.

CİHAT AKÇAKAYALIOĞLU — TED'in kopuksuz, aralıksız 25 yıla yakın üyeliğini yapmış olan ve bundan kıvanç duyan, asıl kökeni askerlik olan yaşlı bir konuşmacı olarak huzurunuzda bulunuyorum.

Önce TED'in ve onun değerli Bilim Kurulunun süregelen bütün hizmetlerini ve şimdiki hizmetini şükran ve saygıyla anarım. Bu kadar uzun zamandır üyesi olan bir kimse de herhalde bu hakkı kendinde görür. Sayın konuşmacılardan haddim olmayarak çok yararlandım, şükranlarımı arz ederim. Gençlerin buradaki büyük topluluğunu görmekten büyük kıvanç duydum, bu benim için ayrı bir mutluluk.

Son oturuma kadar katılmadığım için üzgünüm, eğer bir kusursa bağışlanması dileğiyle önceki oturumları da ilgilendiren bazı sonuçlarım olacak. Önce Atatürk'ün bir-

kaç ifadesini lütfen anımsayınız. Birincisi: «Biz cahil dediğimiz zaman, okulda okumamış olanları kastedmiyoruz; kasedettiğimiz bilim, gerçeği bilmektir.»

Okuma - yazma öğretmekle, Türk milletini cehaletten kurtaracağız demek yanlıştır. Okuma - yazma bilmemek, her zaman için cehalet değildir.

İkinci İfade Atatürk'ten. «Gerçeği konuşmaktan korkmayınız.» Durumu tartışırken ve tedbir düşünürken acı da olsa hakikati görmekten bir an geri kalmamak lazımdır. Kendimizi ve birbirimizi aldatmak için lüzum ve zorunluk yoktur. Gerek yıllanmış gençlere ve gerekse taptaze gençlere diyorum ki Atatürk'ün bu sözüne bağlı kalınız. Bizde yanlış söylenmiş bir söz var: «Doğru söyleyeni 9 köyden kovarlar» diye. Gençler, siz şunu yaratacaksınız bu ülkede: «Doğru söyleyeni baş tacı ederler.» Siz bunu sağladığınız zaman, bu ülke, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşacaktır.

Atatürk'ün diğer bir öğüdünü arz etmek istiyorum: 10. Yıl Nutkunda yer alır: «Milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitrî zekâsını, bilime bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, millî birlik duygusunu durmadan ve her türlü araç ve tedbirlerle besleyerek geliştirmek millî ülkümüzdür.» Öte yandan çağdaş uygarlık düzeyi de ulusal hedefimizdir. Gençler ve yaşlı gençler, bu hedefe ulaşmanın Atatürk'ün bu amacını gerçekleştirme nin yolunu bulmalıyız; henüz o yolu bulmuş değiliz.

Biliyoruz ki çağdaş bir ideoloji olan Atatürkçülük, Atatürk hareketinin, millî mücadele tarihinin bir kavramıdır. Atatürk hareketinin kuramsal ve eylemsel bütün öğelerini içermektedir Atatürkçülük. Atatürkçü gençler yetiştirmeyi başardığımız zaman, bir yandan her yaş ve durumdaki halkımızın, diğer yandan gençliğin, genç kuşakların sorunlarını, ihtiyaçlarını ve dileklerini de büyük ölçüde

karşılamiş olacağız. Nasıl bir gençlik istiyoruz? Soru ve konusunun yanıtları, bu görüş ve düşüncelerin içinde vardır. Atatürkçülükte vardır. Atatürkçülük, bir ideolojidir. Sevgili gençler, bunu siz çözümleyeceksiniz. Atatürkçülük nedir? Bir yoldur, bir restorasyondur. Bir eylemin ifadesinden başka bir şey değildir. Bunun ne olduğunu sevgili gençler, siz çözümleyeceksiniz.

Sevgili arkadaşlarım, gençlik dediğimiz zaman biz kentlerimizdeki mutlu gençlerimizi görüyoruz. Bugün kırsal alanda, yoksul bölgelerde, tarlada çalışan, inşaatta çalışan, ter döken gençler var. Bunlar, bir politika olarak, bir bilimsel araştırma ve eylem olarak ele alınmış mıdır acaba? İşte bunu siz yapacaksınız.

Yaptığımız kuramsal ve eylemsel çalışmalarda, yukarıda belirttiğim hususların yeterince yer bulduğunu sanmıyorum. Örneğin çok iyi bilinen köylerimizin her birimi, kentlerimizdeki yaşam çevresi ve çeşitli birimleri dikkate alınmış mıdır?

Gençliği yetiştirmenin ilk hareket noktası, bebeği yetiştirmektir. Bu hususta Devletin, bilim adamlarının politikaları ve yöntemleri olması gerekir.

Devlet olarak, eğitimci olarak, toplum olarak, tek tek Türk insanı olarak, bebeklikten itibaren kişilik kazanmış, sorumluluk duygusuna ulaşmış, hayat mücadelesini tanıyan gençleri yetiştirmenin yolunu bulmalıyız. İşte Atatürkçülük, işte gençlik! Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Nasuhoğlu.

PROF. DR. RAUF NASUHOĞLU — Panelin konusu, gençlerden neler bekliyoruz? Aslında belki bu panel, «gençler bizden neler bekliyor» izleğinde olsaydı, daha yararlı olurdu. Eğer panelde birtakım sonuçlara varabilseydik ve o sonuçları uygulamaya koyabilseydik, belki bu-

gününden daha iyi bir eğitim yapar ve çözemediğimiz eğitim problemini bir çözüme götürmeye başladık.

Gençlerden çok önemli isteklerde bulunuldu, hepsi doğru, hepsine katılabiliriz; ama düşünelim, bu istekleri liste halinde sıralarsak ve bunu bir eğitim düzeni içinde gerçekleştirmeye çalışırsak, istekler arasında pek çok çelişen noktalar çıkacaktır. Çelişenleri de aradan çıkardık, acaba bütün bunları gerçekleştirecek bir eğitim sistemi ya da bir eğitim düzeni kurabilir miyiz? Bilgi işlemlerin bu denli geliştiği aşamada, isteklerimizi sayısal bilgiler haline getirip bilgi işleme verseydik, en gelişkin alanı bile tutarlı bir çözüm veremezdi. Eğitimimizden memnun değiliz, bunda hiç kuşku yok; ama acaba sade biz yetişkinlerin öğütleriyle bu işin içinden çıkılabilecek mi? Sanmıyorum. Ben rasyonel bir yol öneriyorum: Bugün dünyada çağdaş uygarlığın önünde giden birtakım memleketler var, onların da pek çok problemleri var; ama sorunun çözüm yolunu bulmuşlar; en azından çok kötü olmayan bir eğitim düzeni ile insanlarını yetiştiriyorlar. Nedir bu yolun özelliği? Sonra hangi ülkelerdir bunlar? Batı Avrupa, Birleşik Amerika. Bunlar, bilgi birikimleri ile iyi insan yetiştirmek için birtakım yöntemler geliştirmişler; biz bu hazır yöntemleri zaman - zaman olduğu gibi alıyoruz; ne var ki hiçbir zaman bütünüyle alıp da bunları disiplinle uygulayamıyoruz. Alıyoruz, bir hevestir gidiyor. Alman sistemini beğendiğimiz oldu, Alman sistemini uyguladığımızı sandık. Fransız sistemini beğendiğimiz oldu, onu uyguladığımızı sandık. İngiliz, Amerikan sistemi ve son zamanlar da Japon sistemine heveslenenler oldu. Duyduk ki Japon elçiliğinden bir sorumlu, bizim bir sistemimiz yok demiş. Belki de kendilerine yük olacağımızdan korktular.

Ama bir kompleks içine düşmeğe gerek yok. Batı, çağdaş uygarlığı nasıl geliştirmiş? Bilimlerin nasıl geliştiğine, bilim tarihine bakmak gerek. Kopernik, kepler,

Galile Newton gibi insanların serüvenlerini incelemek, anlamak gerek. Aslında Onları, oldukça iyi tanıyoruz. Yaptıklarını, başarılarını, başarısızlıklarını, başarıncaya değin neler çektiklerini, değişmek istemeyen güçlülere verdikleri savaşımı gerektiğinde engizisyon mahkemelerine düşmek, Bruno Jordano gibi yakılarak öldürmeyi bile göze alarak tabiatı anlamaya çalışmak.

Bilimsel araştırmalar, başlangıçta yani Galile - Newton döneminde elde edilen sonuçlar, hemen uygulamaya konuluyor. 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl arasında, hatta benim öğrenciliğim ile bugün arasında, aklın alamayacağı kadar büyük fark var. Bugün araştırmaların getirdiğı yeniliklere alıştığımız için yadırgamıyoruz; sanki herşey kendiliğinden oldu sanıyoruz. Bir gelişimin altındaki bütün bilimsel araştırmaları görmüyoruz. En basitinden, elektronik denen şeyin ne olduğunun nasıl ortaya çıktığını, atomun ne olduğunun ortaya çıktığını, ortaya çıkıncaya dek binlerce, milyonlarca insanın çabalarını görmüyoruz.

Sorun şu : Bilim korkunç bir hızla ilerliyor, bunun doğal olarak insan yaşamına etkileri var, toplumsal bilimlere etkileri var, ekonomiye etkileri var, eğitime etkileri var; bilimsel araştırmaları bunlara aktarabilmek bütün sorun. Aktarıırken onun getirdiğı bilimsel yöntemi kullanabilmek. Bilimsel yönetim kullanabilmek, bilimsel yöntemi tanımakla olur; bu da yine eğitimden geçiyor. O halde biz eğitimimizi baştan alarak insanlarımızı bilimsel yöntemlere göre yetiştirirsek, zaman yitirmeden yola korsak iyi; yoksa yerimizde sayar dururuz. Yeni doğmuş bir çocuk, 3 aylıkken etrafını tanımaya başlıyor. Bütün mesele, onu yöneltmek yavaş yavaş; sıkmadan, cesaretini kırmadan, o filize bir canlılık vererek yetiştirmek onu. Öğrenmenin ne olduğunu, nasıl olduğunu bilerek, onu elimize alıp yöneltmek. Okul çağında, lise çağında, kendi başına çalışarak ilerleyecek hale getirmek. Bir alışkanlı-

ğımız var; Öğrenmek deyince ezberlemeyi anlıyoruz. Medresenin bize bıraktığı ve bizim etkisinden kurtulamadığımız bir kalıtım. Bundan vazgeçemiyoruz. Öğretmek için çalışmalar yaptırmak gerekir, yapıyor ama yapmış olmak için yapıyor. İşin kötüsü, öğretmen de öyle, o da yaptırmış oimak için yapıyor. Yaptırdıklarını kullanmak, onlardan bir sonuç çıkarmak için değil, onları anlatmak için değil; görevi olduğu için yapıyor. En güzel labaratuvarları kurun, 30 kişilik sınıflar yapın, binlerce öğrencinin arasından seçip getirin öğrencileri, bu düzenden bir türlü kurtulamıyoruz. Biz, bu kazın ayağını kırmadıkça, bütün o güzel tavsiyelerin hiçbirini gerçekleştiremeyiz.

Eğitimin araştırmacılık yönüne ağırlık vererek çocukları kendi kendine öğrenmek, kendi kendine yürür hale gelmek, okumayı, herhangi güç bir metni anlayarak okumak.. Bir fizik metnini nasıl okursunuz? Bir maçla ilgili bir haber okur gibi okunmaz. Bir okuma yöntemi vardır, ona göre okuyacaksınız. Bir yeri anlamadan öteye geçemezsiniz; geçtiğinizde bu iş orada durur zaten; ondan sonrası ezberlemeye gider.

Bilimsel araştırma, insanların öğrenme merakından doğarak gelişmiştir. Neden, niçin; niçin güneş buradan doğuyor, buradan batıyor, niçin ışık veriyor, niçin ay tutulur? Bu araştırma merakını geliştirmek, öldürmemek gerekir. Öldürmenin bir yolu, öğrencinin sorduğuna hemen cevap vermektir. Ama onunla bir söyleşime (diyaloğa) girerek, bunun ne olduğunu bildirmek gerek. Önyargısız olmak, bilimde, sizin çalıştığınız gerçekler hakkında bildiğiniz varsa ve çok güveniyorsanız, önyargınız varsa doğru bir sonuca varmak mümkün değildir. Başladığınız her çalışmada önünüz boştur, o boşluğun içinden bir yere varacaksınız. Doğmatik düşünceye kapılmayacaksınız. Saplantılarımız olmayacak; saplantılar toplumsal olabilir, ahlaki olabilir, aileden gelme olabilir, dinsel olabilir. Çalış-

malara, bunlardan uzak girmek gerekir. Bu insana ölçülü olma, haddini bilme yeteneklerini verin. Bilimsel araştırmaya giren bir insan bilir ki kendi yaptıklarından çok daha iyilerini, çok daha önceleri yapmış yığınla insan vardır. Onları gerçek değerleriyle anlar. Yaptıklarına hayranlık duyarsınız, boynunuz biraz bükük kalır. Ama ne zararı var, yaratıcı bir bütünün bir parçasısınız! Bu güzel bir duygu.

Kendi yaptığı araştırma sonuçlarına saygı duyabilmeli. Bir çalışmada bulunanlar, kendinden önce yapılanların hiçbirini tutmayabilir; ona inanacaksınız. Bir yanılığ varsa, onu bulmaya çalışacaksınız. Kendi görevlerine ve başkalarının haklarına saygı göstermek, grup çalışmaları yapmak, bütün bunlar bilimsel çalışmanın nitelikleri.

Ben bu panelde, sorunların biraz ters işlendiği kanısına vardım, belki yanılıyorum, ama böyle bir panelde (dün gençler geldi, ama onlar da kişisel sorunlarını ortaya koydular) gençlerin kendi yetiştirilmeleri ile ilgili konular tartışılmalı idi. Ne gibi eksiklikler hissediyorlar? Öğrenmede sıkıntıları nedir? Çocuklar, niçin öğrenemiyorlar? Niçin matematikten, fizikten, fen derslerinden sıkıntı çekiyorlar? Bütün bunları içeren bir inceleme, araştırma yapmak gerekir ki onlara çözüm bulabilelim; yoksa bizim buradan siparişlerimizin, onların geleceklerinde çok fazla bir değişiklik yapacağını sanman; bundan 3-5 yıl sonra, ben de sağ olursam, böyle bir toplantıda aynı şeyleri tekrarlarız.

HÜSEYİN HÜSNÜ TEKİŞİK — Efendim, ben emekli öğretmenim.

TED'in her yıl Türk milli eğitiminin bir temel sorununu bilimsel olarak ele alıp, tartışması, gerçekten çok önemli bir hizmettir. Bu hizmetlerinden dolayı TED yöneticilerini kutlarım.

Bugün, gençlerin nasıl olması gerektiği belirtildi. Özellikle Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Sayın Erdoğan Ünver, kanunlara, yönetmeliklere, kararnamelere dayanarak durumu açıkladı. Ama ben şunu düşünüyorum, bugün bu gençliği yetiştirmek, daha çok Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının görevidir. Bu Bakanlığa bağlı olan okullarımızın manzarası şöyledir: İlkokuldan liseye kadar ikili, üçlü öğretim, bir sınıfta 80-90 öğrenci, öğretmen olmadığı için boş geçen dersler; tabii bunun sonucunda bu yıl gazetelerde okuduk, manşet attı gazeteler, gençler dökülüyor diye. Realitede durum bu. Acaba bu ortam ile vasıflarını saydığımız bu gençliği yetiştirebilecek miyiz? Benim bir öğretmen olarak şahsi görüşüm şudur: Önce öğretmen yetiştireceksiniz, öğretmenliği çok cazip hale getireceksiniz, en yetenekli kimselerin öğretmen olmasını sağlayacaksınız. İlk gün, Hocamız Fuat Göksele Bey, çok güzel bir noktaya temas etti. İstanbul'da bir «Muallim Mektebi» vardı, orası öğretmen yetiştirdi, o öğretmenler de bizi yetiştirdi dediler. Bugün Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmen yetiştirme politikasını tamamen tesadüflere bırakmıştır. Bakanlığın belli bir politikası, belli bir planı ve programı yok; uygulamada biz bunu görüyoruz. Eğer olsaydı Pakistan'dan, öğretmen ithal etmezdi. Öğretmeni hizmet içinde, hizmet öncesinde çok iyi yetiştireceksiniz; öğretmenlik mesleğini cazip hale getireceksiniz, sonra okul yaptıracaksınız. Bugün para yok deniyor, ödenek yetmiyor. Bir memlekette ne yaparsanız yapın, milleti eğitmedikten sonra, boşunadır. Fabrikaları yaparsınız, hastaneleri yaparsınız, yolları yaparsınız, köprüleri yaparsınız. Bunları, insan unsuru işletecektir. Önce insan unsurunun en iyi şekilde yetişmesi için her şey yapılmalıdır. Gandhi, «Bir memlekette yollar, köprüler, hastaneler üniversiteler yapmışsınız neye yarar, ruhlar uyanmadıktan sonra» der. 1960'larda öğretim metotlarının, özellikle ilk-

öğretimde geliştirilmesi için 10 yıllık bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar şimdi tamamen unutulmuştur. Bunlar ortaöğretime kaydırılacaktı, üniversiteye kaydırılacaktı, ama bunlar tamamen bırakıldı. Şu anda okullarımız bir katarakta, bir tebeşir, ortaçağ metoduyla eğitim ve öğretim yapmaktadır; bu metotla bu gençlik yetişmez.

Benim arz etmek istediğim konu bu, saygılarımla.

MEHMET AYDIN — Sayın Başkan, değerli dinleyiciler; önce TED'e «bir kuruluşun varlığı, gelenekleriyle yaşatılır» ilkesini yürüttüğü ve bilimsel hizmetlere yön verdiği için, teşekkür etmekle başlıyorum sözüme.

Panelde Sayın Yıldız Kuzgun, eğitimi psikolojik açıdan ele aldılar. Sayın İpek Gürkaynak, daha çok sosyolojik yöne ağırlık verdi, Aydın Köksal ideal açıdan almaya çalıştı, Sayın Erdoğan Ünver daha çok yasal ve yönetsel açıdan ele aldılar, Sayın Lütfi Sel de milletin birtakım temel değerlerini dile getirdi ki Atatürk de çeşitli söylevlerinde bu değerleri; bağımsızlık, özgürlük, dayanışma, millî bilinç gibi çok temel değerleri işlemişti. Konuşmacılar, biraz kitabî konuştu. Ortayerde bazı gerçekler var. Bu var olan gerçeklerden yola çıkmak gerekiyor. Gençlik bölünmüş durumda. Bunlar nelerdir? Onları belirtelim! Birincisi, vur-kırcı western gençliği var. Bazı tipik örnekler de vermek isterim. Gazetelerde, dergilerde hepimiz okuduk. Çocuk diyor ki «benim canım sıkıldı, adam öldürmek istedim, çıktım otobüsü kurşunladım ve birkaç kişi öldürdüm.» Bu, bir problemdir, pek seyrek görülen bir örnek değildir, büyük bir çoğunluktur. İkinci grup, patolojik belirtilerle donanmış gençler. Bunlar punkçu gençler, Tedy gençliği, hatta tümünü demiyorum, bir kısmına kaynak olan, Tunalı gençliği. Üçüncü grup, laikliğe ters düşen mistik gençlik. Buna da bir tipik örnek vereyim: Öğretmen okulu son sınıfında öğretmene soruyor öğrenci. Batı ile doğu

arasındaki fark teknoloji değildir, kültür değildir, şu değildir, bu değildir. Nedir diye soruyor öğretmen? «Efendim, doğulunun, daha doğrusu, müslümanın, islamın nefesi Tanrıya mis gibi kokarmış ve onun ahından Tanrı, çok memnun olmuş. Onun ah çekmesini istemiş. Batılının ise nefesi çok kötü kokarmış, bu yüzden onlara aman ne isterlerse verelim dermiş. Onların gazetelerinin yazdığına göre, 60 civarında resmi ya da gayri resmi kurslar vardır, kuran kursları vardır. Şüphesiz islamiyetin ilkeleri öğretilmesin demiyorum; ama buna bir sınır çizilmelidir.

Bir başka gençlik var. Bu da arayış içindeki gençlik. Şimdi arızalı gençliğe acaba Millî Eğitim Bakanlığı, üniversite ve birtakım kuruluşlar ne gibi önlemler almaktadırlar veya almak hazırlığı içindedirler? Bu arayış içerisindeki gençliğe neler vermeliyiz? Nelerle donatmalıyız bunu? Birtakım soyut şeyler yetmiyor. Sınırlamak ve bir eğitim felsefesi meydana getirmek gerekir. Senelerce söylenir: Bir eğitim felsefesine ihtiyacımız var. Şûralar bunu ele almıştır, çeşitli kuruluşlar bunu ele almıştır, ama bunun sınırı çizilememiştir. Sadece yurttaşlık eğitimi sınırları içerisinde dar bir alanda kalmıştır. Ben diyorum ki Türk insanının nasıl olması lazım gelirse önce bunun sınırları çizilmeli, daha sonra gençliğe o yönde bir yön verilmelidir. Arıza nereden gelmektedir? Arıza çok çeşitli kesimlerde değişkenliklerden meydana geliyor. Birincisi, eğitim yönteminden, Fransız eğitimi, Alman eğitimi, Amerikan eğitimi, çeşitli eğitim değişikliklerinden. Bu sadece ülkeler arası yöntem kullanma var. Ayrıca bir de Millî Eğitimin başına gelen insanlara göre de eğitim sistemi değiştiriliyor, yani kişilere göre de değiştiriliyor. Talim Terbiyenin saptadığı ölçütler yoktur. Bu bakımdan süratle değiştiği için çocuk da değişken bir hale geliyor. Bir başka arıza, programlar değişmektedir. Bir başka arıza menşey değişiklikleri vardır. Bakıyorsunuz çocuğu mesleğe yönelte-

ceksiniz: Psikolojik durumuna göre, yeteneklerine göre; fakat buna ayrıca uzmanlaşmış kişiler verilmesi lazım gelirken -ki rehberlik uzmanlığı diyoruz biz buna- bir Bakan, bakıyorsunuz, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisinden mezun olan insanları alabildiğine rehberlik bürolarına, bir kılavuz öğretmen olarak veriyor. Böylelikle mesleğe yöneltme de çok komik bir duruma geliyor. Arızanın bir başka sebebi kültür ve sanat dengesi yok. Bakıyorsunuz, bir eğilim geliyor, tamamen fene ağırlık veriliyor ve çocuk takır-tukur yetişiyor. Ben yüksekokulda hasbelkader hocalık yaptım. Burada fen bölümlerinin öğrencileri, formüller içerisinde boğuluyordu. Sanat eğitiminden geçmediği için takır-tukur bir halleri vardı. O halde eğitimi, sanatı ve kültürü dengeleştirmek lazım. Böyle bir programa çok ihtiyacımız var. Hepinizi saygıyla selamlıyorum efendim.

BAŞKAN — Başkanlık yetkimi kullanarak bir kez daha uyarıyorum. Panalistlere, yapılan konuşmalara açıklık getirmek üzere üçer dakika konuşma hakkı tanımayacağım. Başka bir deyişle 13 dakika içinde söz hakkı kime geldiyse ona vereceğim.

Sayın Sema Yüce, buyurunuz.

SEMA YÜCE — Biz gençlere açık oturum olanağı verdiğiniz için teşekkür ediyorum. Fakat bu toplantı içerisinde kendi eğitim sistemimiz içerisinde yaşayan kişiler olarak ve bu sorunları yaşayan kişiler olarak bu sorunlarımızı kendimizin de dile getirebileceğimiz bir ortam isterdim. Her şeyden önce, «Nasıl Bir Gençlik İstiyoruz» konusunda, büyüklerimizin, bizden koca bir liste ile beklentilerini gördük. Benim çok dikkatimi çeken belli beklentilerini not aldım. Canlılık, yüreklilik, iyi insan, kafalarındaki iyi insan örneğinin ne olduğunu bilemeyeceğim, Atatürk'çü, milli-

yetçi bir duygu ile gelişmiş, yetişmiş bir insan ve disiplinli bir gençlik. Disiplinli gençlik benim için çok önemli oldu. Bunların, neden dikkatimi çektiğini söyleyeyim. Lise yıllarında kendi yaşadığım bir örnek var ve lise yıllarında şu anki bulunduğum meslek hayatına atılma isteği duydum. Bu sorunlar içerisinde şu anda psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında master yapmaktayım. Gençliğin lise yıllarındaki bu sorunlarını gördükten sonra, bu mesleğe eğildim, ama şu koşullar içerisinde de gerçek anlamda bu meslekte hizmet veremeyeceğimi düşünüyorum. Çünkü insanın değerli olduğuna inanıyorum. İnsan iletişimi içerisinde, insan ilişkileri içerisinde birbirlerine bu değer sistemini, aktarabilmeli, değersizliğini değil; ama ilişkilerimiz içerisinde her zaman için değerimizi değil, değersizliğimizi aktardığımızı gördüm. Özellikle de biz gençlere değersizliğimizin aktarıldığını görmek beni üzdü. Bir bilim adamının bir sözü var: «kişilik benzersizliktir.» Gençliğin kişiliği de benzersizliğinin ele alınması ile gerçekleşir kanısındayım. Çünkü gençlik biyolojik, psikolojik ve sosyal yapısı ile benzersiz bir özelliğe sahiptir. Bu benzersizliği içerisinde ele alınması gerektiğine inanıyorum. Bu benzersizliğin de tembel, hırsız ya da sizin aklınıza getirebileceğiniz diğer vasıflarla, sıfatlarla bu benzersizliğin görülemeyeceğine inanıyorum. Çünkü bu sıfatlar, bir ön yargı ile gençliğin benzersizliğini görmeyi kısıtlayıcı öğeler olduğuna inanıyorum. Bu bakış açıları ile biz gençlere lise yıllarında rehberlik hizmetleri sunuldu ama öyle testler getirildi ki gençlerin sivilcelerinden dolayı sorunlarının olup olmadığını soran testler! Halbuki gençler, o dönemlerde başka sorunlarla ilgileniyorlardı.

Ne idi onları bu sorunlara iten? Bunlar üzerinde durulmadı. Rehberlik servisleri gerçek anlamda hizmetlerini vermek yerine okulun içindeki diğer hizmetlere yöneldi-

ler. Kayıt, Müdür Yardımcısına yardımcılık vb. ama rehberlik hizmetinin haricinde bir çalışma idi bu.

Şuna inanıyorum ki Atatürk'ün gençlere cumhuriyeti hediye etmesi, bir değer vermesinden kaynaklanmaktadır. Ama biz yaşantımız içerisinde bu değer sistemini hiçbir zaman yaşayamadık. Büyüklerimizin bize verdiği değersizlik yaklaşımı ile büyüdük. Lisede doğal hakkımız olan fen - edebiyat seçimi, kendi yeteneklerimiz, kendi isteklerimiz doğrultusunda seçmemize rağmen, fen öğretmenlerimiz tarafından, edebiyat öğrencileri, tembel sıfatıyla nitelendirildi. Edebiyat öğrencisi olmanın suçluluğuyla öğrenimimize devam ettik. Eğitimimiz içinde ezberci, yaratıcılıktan uzak, öğretmenlerimizin merkez olduğu bir eğitim sistemi içerisinde sadece matematiği öğrenmeye çalıştık; ama şunu açıkça söyleyeyim ki şu anda bir sosyal bilim alanında olan bir kişi olarak matematiği iyi bildiğimi de söyleyemeyeceğim ne yazık ki. Hâlâ matematikten korkan bir genç olarak buraya geldim.

Disiplinli bir gençliğin, bu koşullar altında nasıl yetişeceğini soruyorum.

BAŞKAN — Sema Hanımın bu bildiri niteliğindeki görüşleriyle biz, gençleri panelde görevlendirmiş olarak kabul edebiliriz herhalde. Özür diliyorum, zaman limitini çizmek durumundayım, 2 kişiye daha söz vereceğim.

Buyurun Sayın Ergen.

NURETTİN ERGEN (Türkçe Öğretmeni, Eğitim Bilim Uzmanı) — Tümümüzün bildiği gibi, İkinci Dünya Savaşı öncesi, Almanların Zigfirit hattına karşı, Fransa tarafından Majino hattı yapılır. Askeri çevreler, Almanların, bu Majino hattını ancak 5-6 ayda, bir yılda geçebileceğini düşlerler. Ancak hat, iki gün içinde aşılır. Fransa, teslim

olur ve sonunda tüm dünya basın organları mensupları, gazeteciler, Fransız Genel Kurmay Başkanına bir soru yöneltirler: «Nasıl oldu da Fransa, iki gün içinde Almanlara teslim oldu?» Fransız Genel Kurmay Başkanının yanıtı ilginçtir: «Fransız milli savunma ordusu yenilmedi, Fransız milli eğitim ordusu yenildi!»

Bu demeç, tüm dünya basınında yankılandı. Fransız Genel Kurmay Başkanının belirttiği bu gerçekten sonra, Fransa, gerçek anlamda konuya eğildi ve eğitim yatırımlarını birinci planda düşünmeye başladı. Bu tarihsel oğuyu anımsattıktan sonra, tartışma konumuza dönmek istiyorum: 1985 «Dünya Gençlik Yılı» nedeniyle birçok bulgular ortaya çıktı. Enine - boyuna tartışıldı. Gençliğin eğitimi ve sorunları üzerinde ciddiyetle durulması kaydedildi. Panel üyesi Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı temsilcisi Sayın Erdoğan Ünver'den şunu öğrenmek istiyorum: Dünya uluslarında Gayri Safi Milli Hasılanın eğitimdeki payının 1 ile 7 arasında değiştiğini görmekteyiz. Sorularım şunlar :

1. Türkiye'de Gayri Safi Milli Hasılanın yüzde kaç eğitimde ayrılmaktadır?

2. Eğitime ayrılan bu payın, gençliğin eğitimi için ayrılan payı ne kadardır?

3. Bütçede, genel cari harcamalar ve yatırım harcamaları yer almakta. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının, genelde, Milli Savunma bütçesinden sonra 2. sırada yer aldığını görüyoruz. Ama yatırımlar açısından bakığımızda, 5. sırada yer alıyor eğitim sektörü. Anımsadı-

ğım kadarıyla 1. sırada: ENERJİ, 2. sırada: ULAŞTIRMA, 3. sırada: MADENCİLİK, 4. sırada: TARIM, 5. sırada: EĞİTİM. Acaba, 1985 Gençlik Yılı'nın anımsattığı gerçeklere karşın 1986 yılında da bu eğitim yatırımı, Şimdiye dek olduğu gibi yine 5. sıralarda mı yer alacak? Yoksa, kamu yatırımları arasında daha ön sıralara mı girecek? Yanıtlanırsa sevinirim. Teşekkür ederim.

SELAHATTİN ORTAÇ — TED'i ülkenin milli eğitimine geniş çapta katkılarından ötürü bilhassa kutlar, saygılarımı sunarım.

Hüseyin Hüsnü Tekişik'in öğretmen yetiştirme konusundaki sözlerine katılıyorum. Atatürk devriminin, Atatürk döneminin 1923 - 1940 yılları arasındaki öğretmen yetiştiren kurumlardan yetişen öğretmenlerin ve öğretmen yetiştiren kurumların teşkilatı, programları gibi yine öğretmen yetiştirilmesini şahsî kanaatim, görüşüm olarak arz ediyorum.

Sayın Kuzgun, Sayın Gürkaynak bilimsel bir açıdan gençlik nasıl olmalıdıra yaklaştılar, bunu ortaya koydular. Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı değerli kardeşimiz, bu hususta onların bilimsel açısıyla kendisinin yasalara dayanarak programlamalarını da acaba bir ahenk içinde görebiliyor mu? Millî Eğitim Bakanlığı yapmış olan Emrullah Efendi, bir memleketin eğitim gücü, onun üniversitelerinin gücüyle ölçülür demiştir. Bu durumda, uygulamacılar ile kuramcılar arasında bilimsellik yönünden bir ahenk mevcut mudur? Eğer mevcut ise o zaman gençlik arzu ettiğimiz şekilde yetişmiş olabilir; değilse herhalde bu hususta düşünmemiz gerekir.

Ben gençlere inanıyorum, güveniyorum; çünkü bizi fersah fersah geçmiş bulunuyorlar. İlimde, fende, davranışta. Bunların hepsini en az 10 ilde gözledim, bu bakımdan müteşekkirim ve hiçbir kaygım yoktur.

Millî Eğitim Bakanlığının ve Sayın YÖK temsilcisinin de bulunduğu şu sırada, acaba istihdam politikası konusunda ne düşünüyorlar?

BAŞKAN — Bilim Kurulu Başkanımızın kapanış için yapacağı konuşmayı da iptal etmek uğruna, paneldeki konuşmacılara 3'er dakika konuşma hakkı veriyorum. Buyurun Sayın Kuzgun.

DOÇ. DR. YILDIZ KUZGUN — Efendim, bu panel boyunca gençlerden özençlerimizi dile getirdik, gençlerde görmek istediğimiz birçok nitelikleri saydık. Bunlar içinde en önemlileri herhalde, bağımsızlık, özerklik, kendine güven ve yaratıcılık geliyor. Biz otoriter bir eğitimden geçtik; toplumumuz otoriter bir toplumdur, uzun yıllar tek yöneticinin egemenliğinde yönetildik ve tarihsel gelişimimizden arta kalanların etkisiyle davranışta bulunuyoruz. Gerek ana-babanın çocukla ilişkisinde, gerekse öğretmenin öğrencisiyle ilişkisinde, gerekse çevre, işveren ve işçisi ile ilişkisinde, bu otoriter eğilimi daima görmekteyiz. Şimdi dedik ki gençlerimiz özgür olsun, kendine güvensin, yaratıcı olsun, bağımsız olsun, açık sözlü olsun, Peki acaba biz bunları gerçekten istiyor muyuz? Gençlerimizin bu şekilde davranmaları karşısında gerçekten son derece mutlu ve rahat olabiliyor muyuz? Yetkeci tutumlarla yetiştirilen insanların en belirgin özelliği kendilerine

olan güvensizlikleridir. Çünkü bu kimselerde eksiklikler, kusurlar, yetersizlikler, kesinlikle hoş görülmemiştir. O halde bizdeki eksikliklerin başkaları tarafından ileri sürülmesi, bizleri genellikle rahatsız eder.

Ben Amerikan fimlerini ve dizilerini gördüğüm zaman bizim yerli dizi ve filmlerimizle karşılaştırıyorum ve bakıyorum ne güzel kendilerini eleştiriyorlar. Mesela bir yargıcın, bir polisin rüşvet aldığını Amerikan dizisinde görebilirsiniz ama yerli bir filmde bunu asla göremezsiniz. Biz daima eksikimizi kapatmak çabasında olan bir kitleyiz. Ancak şunu da gözlüyorum, biz bizden önceki kuşağa göre daha rahat, daha güvenli, daha özgürüz. Biz de elimizden geldiği kadar genç kuşaklara bu imkânları sağlamaya çalışıyoruz; ama tabii ki istenen düzeyde değil. Beklenen odur ki genç kuşaklar da sonraki kuşaklara, bizim kendilerine verebildiğimizden biraz daha fazlasını vermeye çalışsınlar. Aksi halde bu kısır döngüyü kırmaya imkân yoktur.

BAŞKAN — Çok teşekkür ederim Sayın Kuzgun. Buyurun Sayın Gürkaynak.

DOÇ. DR. İPEK GÜRKAYNAK — Efendim hemen şöyle bir iki üç diye söylemeye çalışayım. Birincisi, Sayın Kuzgun ağızımdan aldı diyeceğim. Acaba biz gerçekten bu söylediğimiz nitelikleri istiyor muyuz? Onu ben de soracaktım. Yani işte yaratıcı olsun, girişimci olsun, meraklı olsun, çok merak etsin falan. Bir kere bunları hakikaten istiyor muyuz? İstiyorsak gerçekten bunlara sahip olacak türde gençlik yetiştirmek için herhangi bir çaba içine giriyor muyuz?

Ben kendimi eğitimci olarak görmüyorum açıkcası ama şu kadar yıllık üniversite hocalığının verdiği deneyimle söylüyorum, bunu yapmıyoruz. Bir yabancı sosyal bilimci, Türkiye’de toplumsallaşma üzerine yaptığı gözlemlerde (yani ana-baba çocuk ilişkileri, çocuklar nasıl toplumsallaştırılıyor Türkiye’de) bir şeyle karşılaştım diyor. «Bu ülkede uslu diye bir terim var» diyor. «Bizim dilimizde olmayan bir terim!» «Herkes çocuklarının uslu olmasını istiyor» diyor. Türkçe yazmış, kaynağın içinde usluyu, altında anlatıyor ne demek olduğunu. Başka bir yerinde, «bir başka ilginç bir şey var» diyor. «Çocuklar» diyor (çocuklar için söylüyor o ama hiç fark etmez, gençlere olduğu gibi uygulanır kanımca.) «görülen ama duyulmayan bir grup olmak zorundalar» diyor. Yani mümkün olduğu kadar ortada olacak - saklamak mümkün değil - ama sesi de çok fazla çıkmayan, mümkün olduğu kadar - korkak sözcüğü biraz kötü ama- meraklı olmayan, fazla sormayan kişiler yetiştirmek istiyoruz. Üniversitede bile bu böyle; yani bir yandan biz derken böyle sağı solu eleştirip, kendim için birşey söylüyor değilim. Kendime de bazen bakıyorum, ben bir sosyal psikologum ve derslerimde saldırganlık konusunu anlatıyorum. Nedir, ne değildir; içgüdüsel diyenler ne diyor, öğrenme diyenler ne diyor falan anlatıyorum, bitiyor; en sonunda başlıyor, «peki ne yapılabilir?» Bireysel ölçüde değil, dünya ölçüsünde ne yapılabilir saldırganlık olgusunu eğer istemiyor ve beğenmiyorsa? İşte ben başlıyorum anlatmaya, duygudaşlık eğitimi diye bir şey var, empati diye bir kavram var, insanın insanı sevmesi, insanın insan olduğu için sevilmesi, Mesela genç arkadaşım beni çok duygulandırdı; «değersiz bulu-

yorsunuz bizi» diyor, bu yanlış, ama ona da bir kelime ile değineceğim. Değersiz bulmuyoruz. Bunları anlatıyoruz, ben bu dersleri anlatırken genellikle kendimde hissedirim, «ben burada ne yapıyorum?» Yani birtakım şeyler söylüyorum, böyle olalım, empati duyalım, başka insanlara insan oldukları için saygı duyalım, insanları değer yargılarıyla, önyargılarla yargılamayalım falan. Bunları söylemek hiçbir şey demek değil. Bunları içinde hissedecek insanları yetiştirmeye çalışmak önemli olan ve şurası çok kesin ki biz ilkokuldan başlayarak eğitim sistemimizde, görülen ama duyulmayan, uslu, sesi fazla çıkmayan, meraklı olmayan, -yani burada saydıklarımızın tersi ne varsa -insanlar yetiştiriyoruz, yetiştirmek zorundayız., çünkü sistem öyle.

Genç arkadaşşıma bir kelime ile cevap vermek istiyorum. Değerlilik ve değersizlik, benzersizlik kavramları, özellikle benzersizlik kavramı çok mükemmel bir kavram. Gerçekten benzersiz, her bir kişi benzersiz, gençlik bir kitle olarak benzersiz. Ama değerli değersizlik derken burada söylenenler, -hepimiz adına konuştuğumu zannediyorum, gençlik şöyle olsun, böyle olsun diye arzularımızı ve bildiklerimizden oluşturduğumuz sonuçları size aktarıırken, gençlik böyle değil, onun için de onlar değersiz, böyle olurlarsa değerli olacaklar demek istemedik hiçbiri-miz. Eğer bu anlamda aldıysanız bu yanlış. Sadece burada daha iyi nasıl olunur, nasıl olunursa toplumu bir yerden alıp bir yere götürebiliriz hep beraber ve biz, «daha iyi nasıl oluruz» konusunda neler düşünüyoruz, bunu aktarmaya çalıştık.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Gürkaynak. Buyurun Sayın Ünver.

ERDOĞAN ÜNVER — Kısaca arz etmeye çalışacağım. Panelin konusu, «nasıl bir gençlik istiyoruz?» Bakanlığım-dan buraya Gençlik ve Spor kesiminin sorumlu Müsteşar Yardımcısı olarak geldim; fakat görüyorum ki çok değerli eğitimcilerimiz; eğitimdeki bazı aksaklıkların bizlerin gençlerimizden istediğimiz bu vasıfları ve bu düzeyleri gerçekleştiremeyecekleri noktasından hareket ettiler ve benden bazı cevaplar beklediler. Tabii ki ben eğitim açısından onların bekledikleri veya onları tatmin edebilecek bir cevap veremeyeceğim. Çünkü onlar yılların eğitimcisidirler. Ben meseleye makro düzeyde yaklaşmak istiyorum. Hepinizin bildiği gibi Türkiye Cumhuriyeti, ilk yıllarından beri gerçekten hızlı bir değişim içindedir. Benim de devlet memuriyetimin uzun bir süresi müfettiş olarak geçti, 16-17 yıl Anadolunun hemen-hemen her tarafını karış karış gezmişimdir. 16-17 yıl öncesi ile şimdikini mukayese ediyorum. Teknik açıdan, eğitim açısından kendimi mukayese ediyorum, siz gençlerle aramızda çok fark var. Bu demektir ki Cumhuriyet Hükümetleri ve bürokratlar, bütçe imkânlarını ve ülkenin bütün imkânlarını kullanmışlar ve ellerinden geldiğince görevlerini yerine getirmeye çalışmışlardır. Vardığımız nokta karamsar bir nokta değildir. Gençler, bugün Hakkâri'ye Ankara'dan üç buçuk saatte varabilirsiniz, 16-17 yıl önce varamazdınız. Bugün mahrumiyet yeri olarak belirtilen Doğu Anadolunun birçok yöresinde ve hemen-hemen her tarafında hastahane, okul, sağlık ocak-

ları, eğitim yuvaları yapılmıştır, ama bunlar yeterli midir? yetersizdir. Ben bir de özür dileyerek şu fikre iştirak edemeyeceğim: Biz millet olarak kendimizi eleştirmiyor değiliz. Ben tam tersini savunuyorum. Millet olarak biz kendimizi biraz da belki fazla eleştiriyoruz ve özellikle ifade ediyorum küçümsenmeyecek merhale katettik, fakat bu da yeterli değildir. Meseleye bütçe açısından bakarsak; Gençlik ve Spor kesimine bu yıl ayrılan bütçe, geçen yıla göre yaklaşık olarak % 70 den daha fazladır. Ben konuşmamda şu mesajı vermek istedim: Anayasamızla, Yasalarımızla ve Sayın Cumhurbaşkanımızın direktifleri ile toplumumuz, gençliğimize gereken önemi vermektedir. Yaklaşımlarımız bazen yanlış veya eksik olabilir. Örneğin Se-ma Yüce Kardeşimiz, bizlere, özellikle bana şunu hatırlattılar: Gençlerimiz ile çok daha sık ve samimi diyalog kurulması gerekli, özellikle kendi Bakanlığım açısından arz ediyorum. Biz onları anlayabilmeli ve dünyalarını yaşayabilmeliyiz. Ancak bu şekilde sorunlarına yardımcı olabiliriz, gençlerin dünyasını anlayamazsak yaklaşım metodlarımız yanlış olur.

Bence yaklaşım meselesinde en önemli nokta bu. Eğitim meselemizde ben kişisel kanaatimi arz edeceğim, bir eğitimci olarak tabii ki huzurunuzda konuşamıyorum, ezberciliğin cezasını ben de meslek hayatımda ve ondan evvelki yükseköğrenimimdeki hayatımda çok çektim. Onun için buna katılıyorum. Eğitimde, Milli Eğitimde ve yükseköğrenimde metodlarımızın değişmesi gerektiğine inanıyorum. Özellikle eğitimimiz laboratuvar alanına dönmeli; yani teoriden pratiğe yönelmelidir. Sosyal bilimlerde

öğrenim gören bir arkadaşımız, ekonomi tahsili yapan bir arkadaşımız, muhasebe tahsili yapan bir arkadaşımız, teorikle pratiği birlikte görmelidir. Bu sıkıntı fen bilimleri dalında, orta eğitim kesiminde ve yüksek öğrenim kesiminde vardır. Zannediyorum ki eğitimimizin en önemli eksik yanlarından biri budur. Ancak bu fark edilmiş, konuya önem verilmeye başlanmıştır. İstihdam sorunu ise hepimizin, genç arkadaşlarımızın da bildiği gibi ekonomik yapı ile çok yakından ilgilidir. Ülkemizdeki ekonomik yapıdaki gelişme ile eğitim sistemi yapısı arasında çok sağlıklı köprü kurulmalıdır. Ben kendi branşımdan arz etmeye çalışacağım. İktisatçı ve maliyeciyim, eğer bir arkadaşımızı fakültede yalnız teorik açıdan iktisatçı ve maliyeci yetiştiriyorsak, ondan sonra mezun edip kendine iş bul diyorsak ve gerçekten paneldeki çok değerli arkadaşlarımızın ve sizlerin de ifade ettiği gibi lisansı da yoksa, özel sektörde iş bulmakta zorluklarla karşılaşmaktadır. Devlet sektörünün imkânları ise belli, işte bu köprünün çok sağlıklı olması lazım. Bu köprünün atılmasında yüksek öğrenim kurumları, özel sektör, Milli Eğitim, özetle toplumun her kesimi, birlikte hareket etmelidirler ve zannediyorum Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri de budur.

Yalnız üzüntü ile şunu söylemek istiyorum, o eksiklik bizde de var. Bizim kendi teşkilatımızda da var. Bizleri gençlerimizle yeteri kadar diyalog kuramıyoruz. Benim de gönlüm isterdi ki burada biz 15 kişi konuşuyorsak, tüm panel boyunca birçok gencimiz konuşabilsin. Sorunlarını ortaya koyabilsin. Yani biz onlara hakikaten neler istiyo-

ruz sizden, siz böyle olun demeyelim de, onlar bize sorunlarını söylesinler, karşılıklı tartışma imkânı bulalım. Ama zannediyorum imkânlar elverdiği müddetçe teşkilatımız sizlerle bu yolda diyalog kurmaya çalışacaktır.

Bu paneli gerçekleştiren Türk Eğitim Derneğinin çok kıymetli yöneticilerine, bizlere, gençlerimize ve sizlere fikirlerimizi ifade etmek fırsatını verdikleri için çok teşekkür ediyorum.

Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Bir açıklama yapmak istioyrum. Bir yıl boyunca «Gençlik Programları»nı izliyoruz. Ben Türk Eğitim Derneği'nin, gençliğe en fazla sözü veren eğitim kuruluşu olduğu görüşündeyim. Çünkü dün, burada saat : 14.00 ile 15.30 arasındaki panelistlerin tümünün öğrenci olduğu bir panel vardı. Eğer gençler o panele gelmedilerse o kendi sorunları.

Son söz, Sayın Sel'in. Buyurunuz.

LÜTFU SEL (Yüksek Öğretim Kurulu Üyesi) — Nasıl bir gençlik istiyoruz? dediğimiz zaman hem gençlerin, hem orta kuşağın, hem de yaşlıların dolayısıyla bütün ülkenin ilgili olduğu bir konunun incelenmesi mevzu bahis oluyor. Ben bu toplantıda karşılıklı ilgiyi görmekten büyük bahtiyarlık duydum. Eğer sadece panelistler size bir şeyler anlatıp kalkıp gitse idi, emin olun ki bu kadar memnun olmayacaktım. Bu konu; sizin ilginizle, daha doğrusu hepimizin ilgisi ile ortaya konacak, çözüm yolları bulunmaya çalışılacak geniş bir kitleye hitap eden bir konudur. Ayrıca, dinamik bir konudur. Hiçbir zaman da tam manası

ile hal yoluna bağlanamayacaktır. Evvela bunu böyle kabul etmemiz lâzım. Zaman içerisinde panelistlerin teker-teker ele aldığı kısımlar, ana ilkeler ile bir yaklaşım yolunda birleşme, uzlaşma sağlayabilecek unsurlar idi. Yoksa sizlerin ortaya döktüğünüz teferruata daha yüzlercesini eklemek mümkün. Bu konu ile ilgili alt dallar, yan dallar olarak birçok faktör var. Bunların her birisine eğilmeden konunun sadece ilkelerle halledilmesi de mümkün değil. Ama ne olursa olsun, konunun incelenmesi karşılıklı fikirlerin söylenmesi dahi başlıbaşına bir mutabakat yolu açılması bakımından uygundur, faydalı olmuştur. Bu bakımdan diğer teferruatlara girilseydi belki o zaman daha büyük çıkmazların içerisinde kalırdık. Disiplin için konuşuldu, ben askerlikten geldiğim için size disiplinle ilgili anlayışımızı söyleyeyim. Askerlikte veya güvenlik kuvvetlerinde bile disiplin dövmek, korkutmak üzerine kurulmalıdır ve böyle olmaması lâzım gelir. Esasında Anayasamızda da istenen insan haklarına saygılı vatandaş yetiştirmektir. Demokratik ülkelerde bu husus üzerinde çok önemle durulmaktadır. Çünkü bir toplumu toplum yapan da, millet yapan da, şuurlu insanlar topluluğu haline getiren de bireyler arasında yaratılan bu anlayıştır. Yoksa birbirine karşı saygılı olmayan, birbirinin hak ve hürriyetine riayet etmeyen insanları bir araya getirirseniz onlar bir grup, bir kalabalık olur. Bunların meydana getirdiği topluluk da anarşi yuvası olur. Bizim istediğimiz anarşi yuvası olan topluluk değil, birbirini seven, birbirinin fikirlerine hürmet edebilen, birbirleriyle uzlaşan, birbirlerine destek olabilen bir topluluktur. Bu karşılıklı sevgi ve saygıya dayanır, askerlikte de disiplin «karşılıklı sevgi ve saygı» ola-

rak tarif edilir. Bunun için disiplinden bahsettim. Tabii disiplini sadece ben söyleyemiyorum. Atatürk, yıllarca önce Ülkenin çıkarları bakımından disiplin üzerinde durmuştur. O da diğer toplumlari inceleyerek bu kanaate varmiştir.

Sözlerimi yine askerlikle ilgili bir kısma değinerek bitireceğim. Lütfen sayın konuşmacı beni bağışlasınlar, Majinonun iki günde çiğnenmesi Fransız kültürü ve Fransız eğitimi ile ilgili değildir. Almanların majino hattında durdurulamaması, Fransız eğitiminin kusuru yüzünden olmuştur. Bu hattın çiğnenmesi; yapıldığı tarihlerden başlayarak Almanların bunu yapan mühendislerden planları elde etmeleri yüzünden, kısacası biraz önce üzerinde durduğum vatan sevgisinden yoksun Fransızlar yüzünden olmuştur. Almanlar bu planları ele geçirdikten sonra hattın kuvvetli olduğu, bunu çatışarak geçme yolunu denemektense Belçika üzerinden arka tarafından dolaşmanın çok kolay olacağını tespit etmişler ve öyle hareket etmişlerdir. Ayrıca, Fransızlar çok güvendikleri bu hattın planlarını savaş öncesinde böyle bir hat kurmayı isteyen Çekoslovak Genel Kurmay Başkanlığına takdim etmişler, onlara hatlarını gezdirmişlerdir. Almanlar Çekoslovakya'yı işgal ettikleri zaman Majino Planlarının tamamını ele geçirmişlerdir. Dolayısıyla hattın görevini yapamamasında eğitimin kabahati olmamış, başka kabahatlar olmuştur.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Efendim, hepinize, gösterdiğiniz ilgi nedeniyle teşekkür ediyorum. Panelistlere, bu katkıları için şükranlarımı sunuyorum. Türk Tarih Kurumu yetkililerine de gösterdikleri hoşgörü için şükran borçluyum.

D İ Z İ N

- ÂDEM, Mahmut : VII, XI, 81, 104, 109, 141.
AKARSU, Füsün : 139.
AKÇAKAYALIOĞLU, Cihat : 404.
ALTUNYA, Niyazi : 108, 191, 320, 366.
AYDIN, Mehmet : 412.
BABALIK, Naciye : 364.
BAHÇIVANLAR, Mahmure : 367.
BİLGİN, Savaş : 253.
BULUT, Işıl : 327, 369.
ÇETİN, Osman Nurullah : 279.
DOĞAN, Emin : 275.
DÜNDAR, Halil : 234.
EMİROĞLU, Metin : XX.
ERGEN, Nurettin : 416.
GÖKÇE, Birsen : 303, 323, 362.
GÖKSEL, Fuat : 3, 24, 322.
GÜRKAYNAK, İpek : 378, 420.
HIROSE Tetsuya : 126, 141, 142.
İNAN, Rauf : 216, 224, 297, 359.
KARAGÖZOĞLU, Galip : 77.
KİTAPÇI, Zekeriya : 20.
KOCABIYIKOĞLU Rengin : 104.

KÖKSAL, Aydın : 385.
KURUCUOĞLU, Nevin : 22, 294.
KUZGUN, Yıldız : 375, 419.
MANİSA, Zafer : 265, 285.
NASUHOĞLU, Rauf : 20, 198, 291, 406.
ORTAÇ, Selâhattin : 214, 418.
ÖZOĞLU, Süleyman Çetin : 19, 147, 193 201, 286, 319.
SAMİOĞLU, Ata : 131, 142.
SAN, Coşkun : 203, 214, 222.
SAYRAÇ, Berna : 229, 285, 297.
SEL, Lütfü : 400, 426,
SOLAR, Ali : 251.
TEKİŞİK, Hüseyin Hüsnü : 410.
TEZCAN, İsabelle Jager : 119, 140, 142.
TOLAN, Barlas : 31, 78, 359.
TUNA, Muammer : 280.
TURAL, Türkân : 191.
TURNA, Mustafa : 220.
ÜNVER, Erdoğan : 392, 423.
VENTER, Joachim : 113, 140, 143.
YALÇIN, Savaş : 191.
YAPICIOĞLU, Nurdan : 281.
YÜCE, Rüştü : XVII, 375.
YÜCE, Sema : 414.
YÜCEOĞLU, Ferda : 276.
YÜKSEL, Zeki : 270.

Fiati : 1200.-TL.